

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927. Första kammaren.

Nr 32.

Torsdagen den 19 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden och memorial nr 114—127.

Föredrogs ånyo första lagutskottets memorial nr 43, i anledning av första kammarens återremiss av första lagutskottets memorial nr 38 med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående slakt av husdjur dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. slakt-
lagsfrågan.*

Sedan kamrarna fattat skiljaktiga beslut rörande första lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till lag angående slakt av husdjur dels ock i ämnet väckta motioner, hade utskottet i memorial nr 38 anmält, att utskottet funnit besluten vara av beskaffenhet att icke kunna sammanjämkas och frågan för denna riksdag förty hava förfallit.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren visat nämnda memorial åter till utskottet, varemot andra kammaren lagt memorialet till handlingarna.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet i det nu föreliggande memorialet hemställt till första kammaren, att kammaren måtte fatta beslut beträffande utskottets memorial nr 38.

Till följd härav föredrogs nu ånyo sistnämnda memorial.

Herr Åkerman: Herr vice talman! Jag får hemställa, att första kammaren måtte besluta att lägga första lagutskottets memorial nr 38 till handlingarna.

Efter härmed slutad överläggning lades första lagutskottets ifrågavarande memorial nr 38 till handlingarna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

Fortsattes överläggningen rörande punkten B.a.4 av andra särskilda utskottets hemställan under avdelningen I i utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Herr Johansson, Johan Bernhard: Efter de uttömmande anföranden som från reservanternas sida hållits, särskilt de av herrar Dahl och Bergman, skall jag nu icke yttra mig om förslaget pedagogiska lämplighet utan endast tillkännagiva, att jag inom utskottet vid övervägandet av de skäl, som talade för och emot, kommit till den bestämda uppfattningen, att ett godtagande av föreliggande utskottsförslag enligt min mening skulle vara både olämpligt och olyckligt. Det synes mig onekligen, såsom redan under gårdagen anförts, orimligt, att riksdagen skall fatta ett beslut utan granskning av och vederbörlig hänsyn till den oändliga mängd yttranden, framställningar och resolutioner, som inkommit till utskottet, och det är så mycket mera orimligt att nu fatta ett beslut, som dessa till utskottet inkomna skrivelser, förslag och framställningar riktat sig emot Kungl. Maj:ts proposition, medan de intresserade myndigheterna och andra icke haft tillfälle att emot utskottets nu föreliggande förslag, som i stor utsträckning innebär någonting annat, göra sin stämma hörd. För att belysa, huru man utanför riksdagen på sådana håll, där man närmast är intresserad av frågan, och inom de läroverk, som hava att omsätta detta beslut och göra det levande, ser på frågan, skall jag tillåta mig att peka på ett par detaljer i utskottets hemställan.

Utskottet föreslår på sid. 180 under punkt 9, att vissa samskolor under ändrad benämning av samrealskolor i tio uppräknade städer skola med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, vara grundade på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer. Emot denna utskottets hemställan har en av högermännen inom utskottet, doktor Wallerius, låtit anteckna en reservation med särskilt yrkande, att dessa skolor måtte organiseras såsom femklassiga. Doktor Wallerius har tillskrivit samtliga dessa städers lärarkollegier och anhållit om meddelande, huruvida han från vederbörandes sida hade stöd för sin uppfattning. Han har därvid erhållit yttrande från samtliga dessa städers skolstyrelser och läroverkskollegier. I den mån man hunnit, hava även stadsfullmäktige i några av dessa städer på dessa dagar sammankallats och haft sammanträden. Uttalandena äro daterade omkring den 13 och 14 maj. Jag har här dessa handlingar i original, och de ge en ganska god belysning av den stämning, som är rådande på de orter, där denna reform skall genomföras. Samtliga dessa tio städers skolstyrelser och läroverkskollegier samt stadsfullmäktige i vissa städer hava uttalat sitt ogillande av utskottets ståndpunkt och sitt gillande av doktor Wallerius' reservation. Norrtälje läroverkskollegium till exempel har enhälligt beslutat uttala, att vid valet mellan 5-årig och 4-årig realskola den 5-åriga från pedagogisk synpunkt avgjort vore att föredraga. I Vadstena har kollegiet enhälligt förordat reservationen. För att nu nämna litet av vad de skrivit, så säga Askersunds stadsfullmäktige och läroverkskollegium följande: »I södra Närke finnes blott en folkskola av A-typ, nämligen i Askersunds stad; alla övriga folkskolor i denna bygd äro sämre ordnade. Kollegiet hyser den bestämda uppfattningen, att det är otänkbart att på det svaga mått av kunskaper, som dessa folkskolor kunna bibringa, bygga en fyraårig realskola med tillfredsställande resultat.» Sala läroverkskollegium säger den 13 i denna månad: »Det syntes kollegiet vara icke endast meningslöst utan till direkt skada för orten, om studietiden fram till realskolexamen för elever från Sala och från angränsande samhällen, som ha lämpliga tågförbindelser för barnens skolgång i Sala, skulle förlängas med ett år.» Kollegiet i Arboga säger bl. a.: »Hos ett synnerligen stort antal av rikets (särskilt landsbygdens) folkskolor torde förutsättningarna för att i den av skolutskottets majoritet förordade utsträckningen på ett tillfredsställande sätt fungera såsom bottenskola icke ännu på länge komma att förefinnas. Av kollegiemedlemmar vunnen omedelbar erfarenhet av folkskolans hittillsvarande arbetsresultat bidrager att befästa denna kolle-

giets uppfattning. Det av skolutskottets majoritet förordade förslaget synes, därest skolbildningen icke skall sjunka till vida lägre nivå än för närvarande, icke bereda tillfredsställande förutsättningar för att åt de allmänna läroverkens lärjungar bevara hälsa och arbetskraft.» Stadsfullmäktige i Arboga skriva om utskottets utlåtande: »Ett uppskov med skolfrågans definitiva avgörande synes därför vara väl på sin plats. Frågan kunde då i sitt nya läge bli grundligare utredd, och åt ortsmyndigheterna, särskilt stadsfullmäktige i läroverksstäderna, borde beredas möjlighet att uppfatta och yttra sig om förslagets konsekvenser, däribland de ekonomiska.» — Ja, så låter det, i den mån man har hunnit att på den korta tid, som stått till buds, inhämta vederbörandes egen mening.

Det är visserligen inte trevligt att besvära med uppläsning av inkomna skrivelser, men innan jag går in på vad jag i övrigt har att säga, kan jag icke undandraga diskussionen och kammarens protokoll det sista av de tio städernas inkomna utlåtanden, nämligen det från Piteå, som synes mig vara mycket belysande för stämningen just i dessa bygder. Där skriver läroverkskollegiet följande: »I skolutskottets nu tillgängliga betänkande föreslås, att samskolan i Piteå skall ombildas till 4-klassig realskola, d. v. s. nedskäras med en tredjedel av sitt klassantal. Därigenom skulle detta läroverk, nordligaste Sveriges äldsta och långa tider enda statsläroverk, komma att få en synnerligen sorglig särställning bland hittillsvarande statsläroverk i Norrland. För Piteå stads invånare måste det kännas tungt och nedslående att se sin skola så beskuren. Medan grannstädernas invånare alltjämt ha kvar möjligheten att genom en 9-årig, respektive 12-årig, skolutbildning få sina barn fram till realskoleexamen, respektive studentexamen, skulle Piteå-borna tvingas att för vinnande av precis samma resultat kännas vid en ett år längre skolgång. Piteå samskolas elever komma till första klassen nästan undantagslöst från folkskola och stamma i största utsträckning från hantverkare-, småhandlare-, jordbrukare- och arbetarehem. Det kan icke anses som en oviktig sak, att Piteåungdomen i jämförelse med övriga norrländska stadsbarn skulle i konkurrensen ute i livet vara ställd i efterhand genom påtvungen förlängning av studietiden. Det torde vara onödigt att för Eder i detta sammanhang påpeka de ej minst från mellanskolhåll stammande vittnesbörden om den 4-klassiga realskolans rent pedagogiska brister — brister, vilka till stor del skulle kunna undgås genom realskolans organisation såsom 5-klassig. Förlängd studietid i försämrad skola skulle för Piteå bli resultatet, om skolutskottets på denna punkt med den kungl. propositionen överensstämmande förslag bleve av riksdagen antaget. Av dem, som nu påyrka den högre omorganisationen, har starkt betonats omvårdnaden om landsbygdens barn: bättre möjlighet till fortsatta studier skulle beredas genom den på sjätte klassen av någon av folkskolans huvudformer byggande 4-åriga realskolan. Detta låter tilltalande och är förvisso högst beaktansvärt — där verkligheten svarar mot orden — men beträffande Piteås samskolas lärjungeområde, som utom Piteå stad sedan gammalt omfattar Piteå landsförsamling, Norrfjärdens, Hortlax, Älvsby, Arvidsjaurs och Arjeplogs församlingar, kan enligt vårt förmenande med bestämdhet påstås, att landsbygdens barn icke bli bättre utan snarare sämre betjänta med en fyrrklassig realskola i Piteå än vad nu är förhållandet. Inom samtliga dessa församlingar är nämligen folkskolan — utom på ett fåtal orter — ingalunda så utvecklad, att den lämpligen i sin fullständiga form kan tjäna som direkt underlag för den 4-klassiga realskolan. Den är övervägande av en typ, som ej ens den kungl. propositionen tillerkänner värde såsom bottenkola.»

Så meddelar lärarkollegiet uppgifter om skolorna runt omkring i bygden, hämtade ur en av byråchefen i skolöverstyrelsen E. Göransson år 1922 uppgjord matrikel. Man får där veta, huru det ser ut i socknarna runt omkring detta

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

läroverk. Piteå landsförsamling har 37 skolor, därav endast två A-skolor, fem B 1-skolor samt tre B 2-skolor. Hortlax' församling har nio skolor, därav ingen A-skola, tre B 1-skolor och ingen B 2-skola. Norrfjärdens församling har 16 skolor, därav ingen A-skola, 5 B 1-skolor och ingen B 2-skola. Älvsby församling har 32 skolor, därav en A-skola, en B 1-skola och två B 2-skolor. Arvidsjaurs församling har 43 skolor, därav en A-skola, en B 1-skola och fem B 2-skolor. Arjeplogs församling har 21 skolor, därav ingen A-skola, en B 1-skola och två B 2-skolor. Av dessa 158 skolor i de kringliggande församlingarna är det således endast fyra, som äro av A-typ, 16 av B 1-typ och 12 av B 2-typ. De återstående äro nästan utan undantag mindre folkskolor, därav 66 halvtidsläsande och av dessa äro 61 flyttande. Vidare säger kollegiet, att det under den sistförflutna femårsperioden givetvis inträtt en vis förbättring, dock ej av avsevärd omfattning.

Därefter slutar skolstyrelsen i Piteå med följande uttalande: »För envar med skolförhållanden förtrogen torde det ligga i öppen dag, att med mindre extra besvär med privatläsning och därmed förknippade svårigheter en anknytning kan ordnas mellan realskola av den 5-åriga typen och en lägre (4:e) klass i svagare folkskola än mellan realskola av 4-årig typ och avslutningsklassen (6) i en sådan svagare folkskola. Samskolans styrelse kan ej underlåta framhålla, att den hyser de allvarligaste farhågor för att en ombildning till 4-klassig samskola kommer att medföra betänkliga ekonomiska svårigheter för samskolan och kommer att leda till avsevärd tegring av terminsavgifterna, som redan nu för en stor del av lärjungarna äro ganska betungande.»

Jag har inte kunnat neka mig att redogöra litet utförligt för detta, ty det går igen i de olika ordalagen från alla dessa 10 städer, som utskottet genom ett direkt beslut skall påtvinga en skolform, mot vilken de på det kraftigaste protestera. Man har anledning fråga herr Reuterskiöld, som talat om den jämställdhet, som han lyckats utvinna i sin kompromiss: var finnes denna jämställdhet i punkten 9 på sid. 180 i utskottets utlåtande?

Dessa uttalanden bära vittne om den nya skolreformens brister och den 6-åriga bottenskolans olämplighet men dessa uttalanden visa också, att om ett års uppskov medgives och frågan kommer på remiss, komma säkerligen så värdefulla uppgifter och upplysningar från vederbörande läroverksorter, att det på de väsentligaste punkterna av utskottets förslag kommer att bli nödvändigt att vidtaga ändringar och jämkningar, lämpade efter orternas förhållanden i olika avseenden. Jag kan icke underlåta att begagna tillfället att med hänsyn till vad skolutskottets ordförande i sitt stora Göteborgstal häromdagen sade, när han yttrade, att motståndet mot reformen rests från städernas överklass men på moraliskt föga hållbara grunder, tillåta mig en stilla undran, om dessa läroverkskollegier, skolstyrelser och stadsfullmäktige i Arboga, Vimmerby m. fl. städer verkligen representera städernas överklass? Både i stadsfullmäktige och läroverksstyrelsen sitta såväl det socialdemokratiska som det frisinnade partiets representanter. Det förhåller sig inte så, att det är från städernas överklass, som motståndet mot skolreformen rests, och i den mån en sådan beskyllning skulle riktas mot någon utskottsledamot, som intagit en annan ståndpunkt än utskottsordföranden, vill jag, medan jag har ordet, begagna tillfället att offentligent protestera mot detta slag av beskyllningar.

I detta utskottsutlåtande beröras även andra frågor, som icke äro klarlagda. Men innan jag går vidare, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att en mycket viktig faktor, som man skall undersöka, innan man tar ställning till den stora överbyggnaden hos den nu föreslagna reformen för den högre undervisningen, det är huruvida denna mycket omtvistade reform bygger på en säker och tillförlitlig grund eller om man i framtiden har att motse en ombyggnad av denna grund, både i rent pedagogiskt och i ekonomiskt avseende. Det är en-

ligt min uppfattning icke så, att folkskolan såsom bottenskola är tillräckligt bärkraftig. Det kommer nog också snart att visa sig. Trängseln i läroverken mellan de olika ämnena kommer snart att fordra, att man flyttar över ämnen till folkskolans högre klasser. Man talade i utskottet om att ett av språken borde kunna flyttas över till folkskolan. Vad blir då resultatet, om folkskolans bärkraft såsom underlag icke räcker? Ja, det kommer snart nog att påvisas, och det kommer att höjas krav på en ny folkskolereform, ökade utgifter alltså, bättre kvalificerade och högre avlönade lärarkrafter, nya skolhusbyggnader, och förbättrad skolmateriel o. s. v. Herr Olof Olsson gav i sitt anförande i det avseendet en vink om vad som kan väntas när han undslapp sig det yttrandet: är det så att de folkskollärare vi nu ha ej räcker få vi skaffa oss nya.

Det har icke heller kunnat undgå min uppmärksamhet, att man även utomlands — jag hänvisar i detta hänseende endast till vad som framkommit i Österrike — prövat den 6-åriga bottenskoletypen, men att man har måst gå ifrån den och övergå till den 4-åriga. I Finland äro också meningarna mycket delade om lämpligheten av denna här nu föreslagna typ. Det är ju uppenbart, att om den 6-åriga bottenskolan icke har tillräcklig bärkraft, kommer det att höjas krav på dess förbättrande, vilket krav i sin tur medför nya och ökade utgifter, om vilka man icke nu har en aning men som bli ofrånkomliga, om man binder sig för en skolreform som den här föreliggande.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang säga, att folkskolan såsom den nu arbetar, utgör och skall utgöra ett avslutat helt för den mängd av unga, som gå igenom den. De sista klasserna skola ge dem den medborgerliga kunskap, med vilken de på ett något så när rimligt sätt skola kunna reda sig ute i livet. Det är dock ett mindretal, som skall in i de högre läroverken. Är det då rimligt att för detta mindretal göra reformer, om vilkas värde man hyser så delade meningar.

Det är också en annan sak, som jag icke kunnat underlåta att ta hänsyn till, när jag haft att från landsbygdens synpunkt ta ställning till denna fråga. Hela andemeningen med denna reform är ju utom den sociala utjämningen, att det skall bliva en ökad tillströmning till läroverken. Det väntas åtminstone, att reformens verkningar skola medföra detta resultat. Jag har ett starkt tvivel på möjligheten för folkskolan att meddela de erforderliga och grundläggande kunskaperna för dem, som skola inträda i läroverken. Sålunda befarar jag, att det blir landsbygdens barn som komma att få sitta emellan vid inträdet i de högre skolorna. Läroverken äro belägna i städerna, och städernas barn ha större möjligheter, kortare skolväg, rikare tillfällen till privatundervisning, medan landsbygdens barn ha långa skolvägar och fysiskt icke kunna så drivas i undervisningen som städernas. Följaktligen kan man befara, att landsbygdens barn bli handikappade av städernas och att barnen i städerna, där det ju också blir en ökad tillströmning till läroverken efter den nya reformen, under alla förhållanden komma att få det företräde, som en bättre skolundervisning ger. Jag befarar också, att även om barnen från landsbygden komma in i ett läroverk, så komma de på grund av det svaga underlaget att snart nog bli kuggade i någon examen och på det sättet utträngda. Den ökade trängseln i läroverken, som inte bara blir beroende på ökad tillströmning av pojkar utan också kommer att ännu mera ökas på grund av flickornas tillträde till läroverken, ger mig således anledning till farhågor, att det blir vissa svårigheter för landsbygdens barn att vinna inträde.

Men förslaget har ju icke endast pedagogiska utan lika mycket ekonomiska sidor, och det är dessa ekonomiska verkningar av reformen som icke blivit tillräckligt klarlagda. Kommunens och de enskildas utgifter i anledning av reformen känner man icke alls, och även statens utgifter äro mycket ofullständigt utredda. En brist i utredningen, och enligt min mening en mycket betänk-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

lig sådan, är att det icke är klarlagt, i vad mån det erfordras nya lokalutrymmen inom läroverken, utrymmen, som kunna medgiva den väntade utökningen av elevantalet. Det blir således, synes det mig, ofrånkomligt att bygga både nya läroverk samt omändra och utvidga redan befintliga. Det synes mig, som om det vore en billig begäran från de samhällen, där dessa läroverk äro belägna och som skola svara för byggnadskostnaderna, att de på förhand kunnat få någon liten vägledning, vad de ha att vänta i ekonomiskt avseende, därest reformen genomföres.

En mycket viktig sak i detta avseende, som jag icke vill underlåta att fästa uppmärksamheten på, är, att lagförslag saknas rörande statens och kommunernas inbördes förpliktelser med avseende å anskaffande och underhåll av lokaler m. m. för den högre undervisningen. Det räcker enligt min mening icke med det allmänna uttalande, som utskottet gör i motiveringen, utan man måste på denna punkt hava klart besked, och jag skulle vilja fråga den det vederbör: Finns det garanti för att kommunerna — i detta fall gäller det mest städerna — verkligen anskaffa och underhålla tillräckligt med lokaler, så att inträdessökande icke behöva avvisas på grund av lokalbrist? På denna punkt är det från landsbygdens synpunkt mycket viktigt att få klarhet i. Jag har ingen anledning att uttala några som helst misstankar, men det föreslås, att läroverken skola stå under kommunala styrelser. Man kan icke förtänka, om var och en är sig själv närmast och att städerna kanske i större mån än landsbygden bliva tillgodosedda, när det gäller den gallring, som på grund av lokalbristen är nödvändig. Jag har en alldeles särskild anledning att ställa en fråga på den punkten, därför att jag ifrån det läroverk, som ligger mig närmast, nämligen Halmstads, under gårdagen fått en skrivelse, undertecknad av representativa personer såsom ordförandena i olika organisationer inom staden däribland även länets landshövding, tillförordnade borgmästaren och stadsfullmäktige, drätselkammarens ordförande, rektor vid läroverket m. fl. I denna skrivelse uttalas först och främst ett ogillande av de anordningar, som utskottet föreslår i pedagogiskt avseende beträffande Halmstads läroverk. Där lämnas även den upplysningen, att bland de inträdessökande kommer, om detta förslag går igenom, varje höst att avvisas minst ett tjugotal gossar. Detta gör mig såsom representant för landsbygden på denna punkt mycket betänksam, och det finnes sålunda starkt fog för att man både framställer en fråga och fordrar garantier samt, när dessa inte nu ha kunnat ges, också yrkar på ett uppskov för utredning.

Men det är många andra faktorer i förslaget, som verka fördyrande men om vilkas slutsummor man inte erhåller någon uppgift. Man har inte ens på något sätt utrett eller försökt utreda, vad denna kostnadsökning kan innebära i fråga om den väntade tillströmningen av barn, beträffande ökat antal lärare, höjda lärarlöner o. s. v., terminsavgifternas avskaffande, ökat utrymme för ämnet fysisk fostran, införandet av nya obligatoriska ämnen såsom hushållsgöromål och praktiskt arbete. Man har t. ex. i fråga om införandet av hushållsgöromål och praktiskt arbete inte fått veta, i vad mån det finns lokaler för denna undervisning, i vad mån det finns materiel för denna undervisning och om man därför behöver anställa särskilda lärare eller lärarinnor. Man har sagt, att i det avseendet får man tillgodogöra sig t. ex. ett skolkök, om det finnes något sådant i vederbörande samhälle på annat ställe, men någon verklig utredning, i vad mån man här har att motse kostnader för detta ämnes införande i undervisningen, har man inte fått.

Omläggningen av flickornas undervisning är ju ett särskilt kapitel, som utom att den kommer att medföra konsekvenser i rent pedagogiskt avseende kommer att kräva betydande ekonomiska uppoffringar, vilkas omfattning icke nu kan bedömas, inte minst därför att det ej har förebragts någon utredning.

Det förekommer i utskottets utlåtande många vackra och behjärtansvärda saker. Man skall tillgodose kravet på rikligare biblioteksutrustning, man skall ge ekonomiskt understöd åt fattiga studiebegåvade barn o. s. v. Allt detta är mycket vackert, men man har anledning att sätta ett frågetecken: vad kommer notan att kosta, när den en gång presenteras?

Sedan föreslår utskottet — vilket innebär en avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — förstatligande av 54 kommunala mellanskolor. Det är den punkt, som tycks ha varit det dragplåster, vilket samlat majoriteten inom utskottet. Detta förstatligande av de 54 kommunala mellanskolorna är av den innebörd, att jag måste ägna några ord alldeles särskilt åt den frågan. Kungl. Maj:t har i sin proposition gjort en utredning och funnit, att 13 kommunala mellanskolor lämpligen kunde förstatligas, men, säger statsrådet, på grund av finansiella skäl vill och kan han inte föreslå till förstatligande mer än 7 uppräknade skolor. Utskottet däremot går in för ett förstatligande av icke mindre än 54 kommunala mellanskolor, alltså införande av 54 nya statsinstitutioner utan någon utanför utskottet åstadkommen utredning. Det har väckts motioner från socialdemokratiskt håll, och herr Jöns Pålsson i Anderslöv har i en mycket uppmärksammat motion föreslagit till förstatligande ett ännu större antal. Han har lyckats så väl i sin bevisföring, att han bland de föreslagna skolorna kunnat placera Anderslövs kommunala mellanskola. Det kan också noteras, att utskottets förslag på denna punkt, som ju inte bara övertar Anderslövs kommunala mellanskola, också kunnat så lyckligt och väl anpassas, att inom Kopparbergs län icke mindre än 6 kommunala mellanskolor föreslagits till förstatligande, vilket ju bör vara till glädje för representanterna i utskottet från detta län. Förslaget har uppgjorts av utskottets ordförande under påskferierna med hjälp av någon tjänsteman i utskottets kansli. Jag har anledning att ställa mig mycket tveksam på denna punkt, och jag är övertygad om att ifall ett sådant ärende skulle ha passerat riksdagens statsutskott, så skulle statsutskottet aldrig ha på så lösa grunder i fråga om en statsutgift av här ifrågavarande slag och av denna omfattning kunnat fatta ett positivt beslut. Skillnaden i behandlingssätt är synnerligen anmärkningsvärd. Kungl. Maj:t säger, att Kungl. Maj:t av finansiella skäl inte kan föreslå mer än 7 kommunala mellanskolor till förstatligande. Utskottet tar gladeligen och förstatligar 54 kommunala mellanskolor. Och så säger man tillika, att med detta skall reformen bli en slags bondereform. Det skall tjäna landsbygden. Jag har svårt att förstå de lantmän, som låta locka sig av det talet. Vi skola komma ihåg en sak: de flesta av dessa kommunala mellanskolor ligga redan nu i städerna, och de taga redan nu emot barn ifrån landsbygden. Vad innebär det? Jo, det innebär ju bara, att man lyfter ifrån dessa kommuner utgifterna för dessa kommunala mellanskolor och överför dem på statsverket. Det var också på grund av ekonomiska skäl, som propositionen inte vågade gå längre än till de sju.

Nu skall jag, med anledning av vad herr Jöns Pålsson sade i sitt anförande i går, säga, att det inte med fog kan riktas någon anmärkning mot högerreservanterna för att de inte i det avseendet skulle velat tillgodose landsbygdens intressen, ty vi hava i vår reservation föreslagit till förstatligande de 13 kommunala mellanskolor, beträffande vilka genom Kungl. Maj:t fullständig utredning åvägabragts, och sedan ha vi i skrivelse gått in för den principen, att ett ytterligare antal skall förstatligas, men vi ha gått in för en *skrivelse* med begäran om *utredning* och förslag genom Kungl. Maj:t. Det är, synes det mig, inte riktigt, att på detta sätt ett riksdagsutskott gör upp ett förslag till övertagande av kommunala mellanskolor i olika delar av landet. Det kan ske orättvisor. Det kan också hända, att det är någon av de kommunala mellanskolor, som icke nu äro föreslagna till övertagande, som vid en närmare granskning

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

och vid ett närmare övervägande skulle ha kunnat vara mera berättigad eller åtminstone lika berättigad som åtskilliga av dem, som nu äro föreslagna till övertagande.

En sådan granskning genom myndigheter och Kungl. Maj:t torde hava varit påkallad och nödvändig, innan man fattar beslut om en åtgärd, som medför så stora utgifter för statsverket, som det här är fråga om. Det strider fullkomligt emot de statsutskottsprinciper, som bruka tillämpas, när det gäller granskning av utgifter. Herr Reuterskiöld anförde i går en jämförelse i ett annat sammanhang, och jag kan peka på ett mycket nära liggande exempel på hur försiktigt statsutskottet går till väga, när det gäller sådana saker. Vi ha ett exempel i ett utlåtande, som är delat och skall behandlas av kammaren, nämligen rörande ombyggnad av lantmäterikontoret i Östersund. Beträffande denna fråga har herr Nothin väckt en motion. Denna motion är så berättigad och välgrundad som den någonsin kan vara och baserad på utredningar och förslag icke minst med hänsyn till det trängande behovet, men statsutskottet har dock icke gått in för att fatta något positivt beslut utan föreslår skrivelse till Kungl. Maj:t och begär förslag genom Kungl. Maj:t. Här går riksdagens skolutskott in utan skrivelse och utan att någon, inte ens någon enskild representant för någon myndighet, har varit inkallad till utskottet, för ett förstатligande av 54 kommunala mellanskolor. Jag är icke emot principen, men jag är emot sättet. Jag tror, att högerreservanternas ståndpunkt i detta avseende är mycket stark. Vi hava icke gått emot principen. Vi hava föreslagit förstатligande av de 13 kommunala mellanskolor, om vilka utredning företagits, men vi vilja ha en utredning genom ansvariga myndigheter och Kungl. Maj:t, innan vi övertaga de övriga 41. Den ståndpunkten kan försvaras, den är synnerligen stark enligt min mening.

Det finnes också andra saker, beträffande vilka vi inte ha fått klarhet i ekonomiskt avseende, nämligen kostnaderna för de lärarinnor, som skola föras, om jag så må uttrycka mig, på övergångsstat, liksom också för de extralärare, som skola föras på övergångsstat. Man har icke fått klarhet om hur många de äro och hur mycket detta kommer att kosta statsverket. Någon utredning finnes inte. Man bara talar om, att så skall det bli. I det avseendet kan jag inte underlåta att erinra om, att i det påskbudskap, som utsändes från några av utskottets medlemmar, den s. k. kompromisskommunikén, omtalades, att det skulle åstadkommas en besparing därigenom, att ett stort antal extralärare skulle bli lediga. En närmare granskning ger emellertid vid handen, att det i stället för den besparingen genom indragning av extralärare kommer att anställas ett ökat antal ordinarie lärare, dyrare lärarekrafter alltså, och att således den väntade besparingen kommer att utebliva även på den punkten.

Herr Reuterskiöld gjorde i går i sitt anförande det uttalandet, att högerreservanternas förslag skulle innebära än större kostnader än utskottets, och nämnde någon siffra på 3 1/2 miljoner. Han specificerade inte sin uppgift, så att man kan inte konstatera, var han tagit den ifrån, men jag hade tillfälle att i går i andra kammaren åhöra en replik på den punkten, där det framkom, att den kostnadsberäkning, man här tagit, hade baserats på saker, som icke finnas i reservationen, utan det var till största delen fria fantasier. Om herr Reuterskiöld och hans män oavsett denna uppgift ute i bygderna skola göra gällande, att högerreservationen skulle hava medfört ökade kostnader, så ber jag herr Reuterskiöld och hans män vara vänliga att då också tala om en annan betydande skillnad mellan utskottet och reservanterna, nämligen den, att reservanterna gå in för en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära att få en utredning, att få veta kostnaderna, få dem klara, framlagda på papperet, innan vi taga ställning, men utskottsmajoriteten går in för dessa kostnadsökningar, utan att de äro tillräckligt klarlagda. De äro omgivna av ett dimhölje om vilket det tvistas

och talas men om vilket ingen kan lämna klart besked. Denna skillnad är viktig och betydelsefull. Vi inta den ståndpunkten, att vi gå på uppskov och begära skrivelse och utredning, men utskottets majoritet går in för att utan utredning i blinda taga förslaget.

Det synes mig därför, efter vad som av andra talare från den sida jag tillhör anförts och efter vad jag själv tillåtit mig anförä, tydligt, att innan man tar slutlig ståndpunkt till denna reform, bör det ges nödigt andrum för en ny undersökning, så noggrann som möjligt, av reformens ekonomiska konsekvenser både för staten, kommunerna och den enskilde. Vi få inte, när vi fatta vårt beslut, glömma — det har så starkt poängterats och alldeles särskilt av herrar Bergman och Wohlin — att vad som här föreslås i såväl pedagogiskt som ekonomiskt avseende har till det väsentligaste uppgjorts inom utskottet utan att över det nya förslaget några myndigheter hava hörts. Det har också uppgjorts under den forcering, som måste prägla arbetet i ett utskott, där en fråga efter påsk skall läggas upp efter delvis nya linjer än dem, den hade före påsk. Det förefinnes således enligt min mening de allra starkaste skäl för att gå in för ett uppskov med frågans avgörande.

Jag skall emellertid tillåta mig anförä också ett annat skäl för uppskov, och det är själva riksdagsbehandlingen av frågan. Frågans stora räckvidd har gjort, att kommittéer och myndigheter under flera år hava varit sysselsatta med de förberedande arbetena och granskningarna och förslagen. Kungl. Maj:t har också vid olika tillfällen haft frågan under omprövning. Vore det inte en rimlig begäran, att också den lagstiftande församlingen, riksdagen, fick litet tid på sig för sin granskning av det nu föreliggande förslaget till skolreform? Jag tror, att för riksdagsmännen själva skulle det vara värdefullt att till nästa år få till förnyad behandling upptaga frågan efter att både ha inhämtat de upplysningar och erfarenheter, som kunna givas, och ha fått närmare överväga de olika konsekvenserna i olika avseenden.

Det är också ett annat och, synes det mig, mycket viktigt skäl, som talar för uppskov, och det är det förhållandet, att utskottet självt ju inte löser frågan i hela dess vidd. Detta medgav ju också under gårdagen herr Olof Olsson. Utskottet självt föreslår en hel lång rad av riksdagsskrivelser till Kungl. Maj:t på viktiga punkter, som ha direkt samband med förslaget i dess helhet. Vore det inte riktigare, att man skjuter på huvudfrågans avgörande, intill dess man får svar även på de många riksdagsskrivelser, som utskottet självt föreslår kammaren att besluta? Är det inte en rimlig begäran, om man säger, att man vill se frågan i hela dess vidd framlagd och klarlagd, innan man fattar definitiv ståndpunkt? Det är inte bara riksdagsskrivelser, som i detta avseende föreslås, utan i motiveringen till utskottets utlåtande förekomma även uttalanden och framställningar och förslag, som, synes det mig, man borde ytterligare överväga och taga ståndpunkt till. Mycket av vad som föreslås i utskottets utlåtande hänger till stor del på det sätt, på vilket motiveringarna formulerats, och det gäller att noga granska, hur det är skrivet, ty debatten har redan givit vid handen, att tvekan uppstått i fråga om den rätta tolkningen av utskottets motivering. Beslutet skall sedan utföras i administrativ ordning på flera punkter och vad som menas i motiveringen bör vara klart utsagt.

Och det synes mig till sist också, som om man, innan man tar slutlig ställning, borde närmare överväga den samhällsliga nyttan av reformen. Vi få dock komma ihåg, att kostnaderna för vårt lands folkundervisning under de senare åren visat en stegring, som väcker betänksamhet, en stegring, som tvingar till eftertanke, huruvida den står i naturlig och sund relation till samhällets ekonomiska bärkraft.

Jag har en uppgift, där det säges, att utgifterna enbart för folkskoleväsendet under perioden 1901—1921 ha stigit från 22.2 miljoner till 214.1 miljoner

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

kronor. Det är siffror, som tala sitt allvarliga språk, när vi stå inför detta beslut.

Betänksamheten ökas, såsom redan tidigare har sagts, ytterligare inför frågan, om det kan vara till nytta för samhället att skapa en skolorganisation, som är avsedd att öka tillströmningen till de lärda banorna. Det har dock i det avseendet från det praktiska livet kommit många varningar, det klagas allmänt på överproduktionen av studenter, och arbetslösheten inom de lärda yrkena ökas. Jag instämmer i det avseendet med vad som yttrats i bondeförbunds-motionen nr 260 i första kammaren av herr Schedin m. fl., och jag bara beklagar, att herr Schedin och hans meningsfränder hava övergivit de, synes det mig, viktiga grundsatser, som i motionen uttalas.

Ja, jag skall inte upptaga tiden längre. Jag har inom utskottet sökt att bilda mig en uppfattning i frågan, och jag har kommit till det resultatet, att den ståndpunkt, som huvudreservanterna här hava intagit, är den riktiga, och den är enligt min mening synnerligen stark. Jag skall inte tillåta mig att yttra mig om vare sig bondeförbundets eller de frisinnade lantmännens ställning till frågan, men jag skall endast be att få uttala, att det är min fasta förvisning, att jag kan rekommendera reservationen även åt lantmannarepresentanterna. Den innebär i princip, om den förverkligas, vad vi från landsbygden hava rätt att fordra, och den uppehåller en mycket viktig princip, en bärande princip under all riksdagsbehandling, att konsekvenser och verkningar skola vara klarlagda, innan man går att fatta beslut.

Jag har till sist anslutit mig till reservationen även därför, att det inte skall kunna sägas, att man låtit sig luras, utan att jag har insett de ekonomiska vådor som utskottets förslag innebär, och jag har därför sett mig nödsakad att gå på en uppskovslinje, en uppskovslinje, som dock i sig själv innesluter, som det också har vitsordats, sympatiska och verkningfulla positiva linjer.

Jag ber med dessa ord att få ansluta mig till det yrkande, som under gårdagen framställdes av herr Dahl om avslag å utskottets hemställan på den nu föredragna punkten.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Då för ungefär 4 år sedan med hänsyn till de förestående andrakammarvalen de olika partierna formulerade sina program till de då aktuella dagsspörsmålen, förekom också inom det politiska parti, jag tillhör, en debatt om skolproblemet. Därvid utveckledes i en tidskrift, för vilken jag, herrar Johan Bergman och David Bergström stodo det redaktionella ansvaret, de synpunkter på spörsmålet, som tidningens utgivare ägde. Det förekom sålunda i fråga om skolprogrammet följande uttalande: »Allmän folkbildning måste stå på varje verklig demokratisk program. Den är på en gång förutsättningen för och måste bli konsekvensen av den allmänna rösträttens folkstyrelsesystem. — Upplysningen är folkstyrets bästa stöd och samtidigt garantin mot dess urartning.

Denna grundsyn på frågan är viktig att fasthålla, när det gäller att i detalj utforma ett lands undervisningsväsen. Om de många ofta ganska svårösta detaljspörsmålen härvid kan det givetvis inom ramen av ett demokratiskt bildningssträvande finnas skiftande meningar. Men dessa meningsskiljaktigheter gälla endast skolväsendets teknik. Om dess väsentliga läggning och utveckling står säkerligen all demokrati enig och samlad.

De stora grundlinjerna för en folkstyrd stats bildningsarbete äro framför allt följande:

1) Hela folket, icke blott vissa klasser, har berättigade anspråk på att genom samhällets försorg få inhämta vetande och allmänbildning.

2) Vägen till fortsatt högre bildning skall stå öppen för en var, utan privilegium för någon särskild samhällsgrupp.

3) Den allmänna bildningsgrund, som lägges genom statens försorg, bör vara en enhetlig folkskola (bottenskole-kravet).»

Efter att ha talat om punkterna 1 och 2, som i detta sammanhang icke ha intresse, kom man över till tredje punkten och yttrar där följande: »I den tredje punkten gå meningarna öppet isär. Av skäl, som ofta bemanteras med en skrud av pedagogiska teorier, pläderar man för mångskiftande skoltyper redan från början. Man säger t. ex. 'Det är opraktiskt att, om man åsyftar en högre bildning, icke redan från början lägga undervisningen på det för ett sådant slutmål mest ändamålsenliga och tidsbesparande sättet.' Detta låter teoretiskt bra, men i praktiken betyder det, att vissa barn skola från början utväljas för den högre bildningen, medan andra skola predestineras till minimibildning. Högern och även en del av dem, som annars mer eller mindre vilja räkna sig till den politiska vänstern, önska därför, att staten skall underhålla flera parallella typer av skolor även på det tidiga stadiet, under det den, som också i bildningsfrågor tänker demokratiskt, anser, att av staten ej rimligen kan begäras, att den skall bekosta parallella grundläggande skolor för samma åldersstadium.»

Den, som vid avfattandet av detta uttalande, höll pennan, var min vän Johan Bergman. I det senaste uttalandet ligger, kan man säga, den kärnpunkt, varom nu striden står. Man anslöt sig här till den tanken, att skolväsendet skulle uppbyggas som en organisation med det ena lärostadiet på det andra och på det sättet bilda ett avslutat helt. Men när man anslöt sig till den tanken, är det ju klart, att anknytningen mellan de olika stadierna normalt inträffar, där det ena, det grundläggande stadiet slutar och nästa våning börjar.

Det var från den principiella utgångspunkten, som regeringen i överensstämmelse med samtliga dess medlemmars allmänna uppfattning hade att angripa den fråga, som nu här behandlas i riksdagen. Emellertid gällde det givetvis i detta fall som eljest att fråga sig, huruvida förhållandena möjliggjorde, att man fullt ut kunde utan vidare realisera ett sådant program. Många, långa och vidlyftiga utredningar beträffande förutsättningarna för en skolreform hade gjorts. Vi kommo emellertid mycket snart till den uppfattningen, att dessa utredningar ävensom allt, som i övrigt förekommit, icke gävo oss något som helst skäl att lämna den principiella, den allmänna utgångspunkten, men att när det gällde tanken på genomförandet, fick man nöja sig med ett partiellt tillämpande av denna principiella uppfattning. Man fick räkna med, att för återstående tillämpningsområde fick man anknyta till något, som, utan att vara resultat av en lagstiftning, i det levande livet tagit sig praktiskt uttryck nämligen, en övergång, en anknytning mellan läroverket och folkskolans tredje klass. Man antog också, att man därmed behövde mindre än eljest rubba på de nuvarande faktiska förhållandena. Man kunde göra övergången mjuk och naturlig, och man kunde ur olika synpunkter åberopa skäl för en så lagd läroverksreform.

När förslag därom emellertid kom fram, satte kritiken in, som vi alla känna, från två håll — särskilt från läroverkslärarnas, de speciellt intresserades. De riktade mot förslaget åtskilliga erinringar. Det var gamla bekanta, dessa erinringar, men de framfördes på nytt med en mycket skarpt aktualitet. Den 4-åriga realskolan var för kort, ämnena skulle bli för sammanträngda, särskilt språkundervisningen skulle försvåras och den sammanlagda undervisningstiden förlängas. Samtliga dessa erinringar hade varit uppe i olika variationer och skiftningar tidigare, men de återkommo nu och riktades in mot den framlagda propositionen. Så fördes fram, med alldeles särskilt intresse nu, kravet på att man skulle få försöka sig på den skoltyp, som låg i anknytning till folkskolans fjärde klass. Vid det första allmänna offentliga diskussionsmöte, där jag var närvarande och åhörde diskussionen, framförde, jag tror det

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

var läroverkslärarnas riksförbunds ordförande, alldeles särskilt denna synpunkt, men han begränsade sig då till att säga: Kan man icke åtminstone låta den skoltypen få komma till uttryck, få ett utrymme i bredd med den socialt påkallade anslutningen till sjätte klassen och kan man icke garantera, att dessa båda skoltyper få fritt utveckla sig i bredd med varandra och få visa var och en sin inneboende livskraft? Om man det gör, sade han, »är jag villig för min del att beteckna det som en godtagbar och frisinnad skolreform».

Men kritik mötte också från vänster. Det var särskilt i den av socialdemokraterna avgivna motionen, som sådan kritik mötte. Man gav i motionen visst erkännande för att frågan kommit upp, men man förklarade, att man måste rikta »en grundläggande anmärkning mot att steget ej tagits fullt ut till botenskolans fulla förverkligande», och man fortsatte: »Det är visserligen gott och väl, att varje läroverksort enligt regeringsförslaget skall erbjuda någon real- eller motsvarande skola, som bygger på den 6-åriga folkskolan, men den gamla ordningen kommer dock att i betydande utsträckning kvarstå orubbad. Parallelskolesystemet, som framför allt riktar en social udd mot de mindre bemedlade samhällsklasserna, som försätter landsbygdens ungdom i en ogynnsam undantagsställning med avseende på möjligheten till en högre bildning, och som enkannerligen i sin nuvarande utformning är i hög grad orättfärdigt mot den kvinnliga ungdomen, kommer i den nya skolorganisationen att fortleva i en omfattning, som icke kan anses överensstämmande med ett demokratiskt samhälles plikt att skipa rättvisa mot alla medborgarlagar, att icke upprätthålla ett skolsystem, som gynnar den ena samhällsklassen och missgynnar den andra.»

Detta var utgångspunkten för den socialdemokratiska motionen. Det var utvecklingen av vad socialdemokraterna för sin del ville realisera, och det återkom sedermera mer konkret i klämman, som gick ut på att riksdagen måtte besluta att som *grundläggande ståndpunkt* beträffande den nya skolorganisationen skulle gälla, »att realskolorna vid samtliga statsläroverk göras fyra-åriga och med avseende å det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans lägsta klass, grundas på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer, ävensom att i övrigt skolsystemet grundas på motsvarande anknytning till folkskolan».

Det kan vara skäl att erinra om detta i dessa dagar, då man gör gällande, att utskottets föreliggande förslag skulle vara en seger till förmån för den socialdemokratiska utgångspunkten med undanskjutande av regeringens ståndpunkt. Regeringspropositionen innebar en anknytning dels i viss omfattning till den 6-klassiga folkskolan, dels med viss anknytning till den 3-klassiga på det återstående området. Utskottets hemställan innebär, som vi känna, ungefär samma sak i fråga om den 6-klassiga men utbyter den 3-klassiga mot den 4-klassiga under det att socialdemokraterna riktade sin huvudanmärkning här emot och betecknade som sin grundåskådning, att någon dylik parallellklass *icke borde få ifrågakomma*. Det kan vara anledning för dem, som å ena sidan vilja häckla det nu föreliggande utskottsförslaget ur den synpunkten, att det är ett socialdemokratiskt eller ett av socialdemokraterna starkt påverkat förslag, att erinra sig detta. Också för dem från socialdemokratiskt håll, som tycka, att ett accepterande från regeringens sida av utskottsförslaget innebär en förskjutning i ståndpunkt, är det anledning att beakta detta faktiska läge. Jag konstaterar, att de, som skrevo socialdemokraternas motioner, dagtecknade den 18 mars 1927, voro delvis samma män, som den 6 maj 1927 bjödo riksdagen på det förslag, som nu ligger på bordet. Det är sant, att i ett avseende måste utskottsförslaget ur radikal synpunkt anses vara ett framsteg. Det skar bort av läroverkets klasser än mer än enligt regeringsförslaget, men det

förde samtidigt fram i livet till konkurrens, till möjlighet att göra sig gäld, den skolform, den femåriga realskolan som alla måste vara ense om är den, som mest konkurrenskraftigt äger möjlighet att påverka och måhända efter hand undanskjuta den på en 6-klassig folkskola grundade skolordningen. Jag skall icke ingå vidare på den saken, men jag har anledning att konstatera detta faktiska läge i utgångspunkterna och i den nuvarande ställningen.

Vad utskottsförslaget innebär, veta vi alla. Jag behöver icke redogöra därför. Men det, som efter vad jag nu anfört kan intressera i detta sammanhang, är den ståndpunkt, man intog på reservanternas sida. Vad bjöd man där på? Jo, säger man, man bjöd på en accept i det stora hela av tanken på folkskolan som bottenkola. Man begärde endast att till nästa år få en förnyad utredning till stånd. Man begärde, som jag tror herr Dahl från Kristianstad yttrade i går »endast litet rådrum för en förnyad prövning av frågan».

Ja, jag skall icke ingå så mycket på frågan om denna accept och dess beskaffenhet. Men jag kan icke undgå att rikta uppmärksamheten på det egendommiga i att reservanternas vid sitt uppträdande nu i kammaren icke yrkat bifall till den av dem framförda hemställan, utan — med undantag av herr Bergman, som yrkat bifall till reservationen — yrkat i den nu föredragna punkten rent avslag och således underlåtit att föra fram i kammaren till votering det av reservanternas i detta avseende uppställda parallellförslaget. Jag återkommer senare till det förslag, som i går framställdes här av herr Wohlin. Jag vill nu i allmänhet endast erinra därom, att under sådant förhållande innebär, såvitt jag förstår, den accept, man här talar om, endast en deklaration från ett antal reservanter, som, därest deras här framställda yrkande skulle komma att bifallas — och detta gäller jämväl alla dem, som biträda detta yrkande — icke på något sätt sedermera varken formellt eller reellt äro bundna av sin tillfälliga anslutning till den på det sättet av dem själva framförda tanken. Den omständigheten, att riksdagen skriver om en sak leder ju ibland endast till att en påföljande riksdag förklarar sig vara fullständigt oförhindrad att se bort från den tidigare skrivelsen och dess syften. Vi ha för några dagar sedan här avslagit ett förslag i ett ämne, i fråga om vilket tre olika riksdagar skrivit och påkallat lagar. Ehuru man naturligtvis med tacksamhet accepterar varje erkännande därom, att bottenkoletanken bör bli grunden för vårt allmänna undervisningsväsende och alltså gärna noterar detta, måste jag likväl säga, att så som frågan här formellt ligger till, innebär reservationen icke någonting annat i detta ögonblick än en ytterst lös deklaration från ett antal reservanter, som därtill icke satt högre värde på sina uttalanden än att de, när det gäller, yrka avslag på samtliga yrkanden vid den föredragna punkten, och därmed även på reservationen.

Om jag återvänder till utskottets hemställan, innebar denna i fråga om regeringens förslag ett godkännande av själva uppläggnings av problemet, men i nu berörda avseende ett utbyte av anknytning till den 3-åriga folkskolan mot anknytning till den 4-åriga. Jag håller liksom ecklesiastikministern före, att man kunde bjuda mycket goda skäl för den form för frågans lösning, som propositionen på denna punkt uppställde. Under gårdagens diskussion i andra kammaren lär man, enligt tidningarna, på olika håll i andra kammaren även från utskottsmajoritetens sida deklarerat en liknande uppfattning. Men å andra sidan har jag, om för en lösning fordrades detta utbyte av en anknytning till den 3-klassiga skolan mot en anknytning till den 4-klassiga, aldrig kunnat anse, att skillnaden mellan dessa båda lösningar vore ett tillräckligt skäl att på den punkten vägra sin medverkan. Jag har vid ett sammanträde med mina meningsfränder, där vi diskuterade skolfrågan i tidigt skede — ännu innan någon utskottsbehandling ifrågakommit på den punkten — uttalat samma me-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

ning, nämligen att ett sådant utbyte borde övervägas, och det föreföll mig kunna ske, så mycket hellre, som ju en stor del av de på läroverksområdet sysselsatta gävo sin anslutning till tanken på en anknytning till den 4-klassiga skolan.

När man emellertid säger, såsom särskilt herr Wohlin i går förklarade, att vare sig inom eller utom riksdagen, ingen numera, som man skulle kunna beteckna såsom representant för en vederhäftig opinion, står främmande för en anslutning till bottenskoletanken, skall jag be att här få uppta ett par exempel på en motsatt ståndpunkt, som herr Wohlin väl ändå knappast vill fränkänna epitetet »vederhäftig uppfattning». I Nya Dagligt Allehanda, som redigeras av en ärad ledamot av denna kammare, läser jag så sent som på tisdagen den 17 maj: »Bottenskoleidén är praktiskt utförbar.» Jag kan icke tänka mig att man ger sin anslutning till vad man betecknat som en praktiskt utförbar idé. Här konstateras, att man anser själva idén som sådan vara värdelös och således icke bör påkalla — tänker jag — någon anslutning. I Svenska Dagbladet, som ju även äger medarbetare, skickliga och skarpsynta, bland riksdagens ledamöter, vilka väl påverka tidningens hållning, läser jag i onsdags den 18 maj, således i går, såsom första spalttribrik på dess uppslagssida: »Skolreformen är oförenlig med biologien.» Det är därför ett hårt tal, tycker jag, när man säger, att varken inom eller utom riksdagen numera några vederhäftiga röster höjas mot accepten av bottenskoletankens princip.

Nu har man tillrätt regeringen, att den i detta läge i stället för att förorda ett bifall till utskottets hemställan skulle medverka till ett uppskov. Om emellertid var och en rent objektivt prövar innebörden av de båda alternativ, som det här gäller att välja mellan, nämligen utskottsförslaget eller uppskovslinjen, förefaller det mig, som om ingen skulle kunna vara tveksam om, vilkendera av dessa ståndpunkter, som bäst sammanfaller med och täcker den uppfattning, åt vilken regeringen i propositionen givit uttryck.

Herr Wohlin har emellertid i går framställt ett yrkande, som han betraktar såsom, såvitt jag förstår, väsensskilt såväl från reservanternas uppfattning som också från avslagsyrkandet. Jag får säga, att jag blev ganska förvånad, när jag hörde det yrkandet såsom slutsats på det resonemang, herr Wohlin förde. Bland annat, som förekom i herr Wohlins yttrande, observerades starka varningar till bondeklassen att ej engagera sig alltför mycket i besättandet av platserna i läroverken. Han förklarade, att ett dylikt engagemang skulle komma att innebära en betänklig avfolkning av bondeklassens bästa begåvningar, vilket skulle försvaga klassens uppträdande, både medborgerligt, tekniskt och praktiskt, och han varnade den för att på det sättet försvaga sig. Sedan han hade gjort detta och sålunda i det avseendet uttryckligt tagit avstånd ifrån den ståndpunkt, som bondeförbundets anslutning till utskottets hemställan innebar, presenterade han ett yrkande, i vilket han föreslog, att »de båda systemen, 4-årig realskola, byggd på 6-klassig folkskola, samt 5-årig realskola, byggd på folkskolans fjärde klass, erkännas vara lika berättigade såsom vartdera under vissa förutsättningar erbjudande den bästa lösningen». Alltså, sedan herr Wohlin inför det alternativ, som föreligger i utskottets utlåtande, vänt sig till bondeklassen och sagt: »Engagera er icke för hårt på det här området!», och efter det han t. o. m. gjort gällande, att i kulturella och andra avseenden det avgörande, som nu sker, vore synnerligen viktigt, således efter att alldeles särskilt fäst det största avseende vid denna hotande fara och elegant och kraftigt argumenterat på den linjen — föreslog han riksdagen, att *godkänna* systemet en 4-årig realskola, byggd på 6-klassig folkskola såsom »*under vissa förutsättningar erbjudande den bästa lösningen*». Under vilka förutsättningar är det då, som denna skolform enligt samma förslag skulle tillämpas? Jo, såvitt jag förstår, just när det gällde skolor, i vilka landsbygdens befolkning skulle komma att i stor omfattning ha

sina barn placerade — sålunda just det fall, som kan beräknas utöva den största effekten i det skadliga avseende, som herr Wohlin varnade för. Det är dessa speciella fall, som den skola, han i sitt yrkande förordade, var avsedd. Jag måste säga, att, ehuru jag beundrar den patos och elegans, varmed herr Wohlin utvecklade sin mening mellan den avgivna motiveringen och det framställda yrkandet, kunde jag icke finna något sakligt sammanhang. Dessutom är det väl så, herr Wohlin, att när vi här tala om bondeklassens engagerande i undervisningsväsendet på läroverksstadiet, behöver man ju icke tänka blott på, att en och annan av denna klass blir utbildad och sedermera fortsätter och blir professor eller någonting dylikt. Jag blev i detta avseende något förvånad, när jag i går hörde, hurusom huvudtalaren för reservanterna i andra kammaren frågade, om det var till fördel för landsbygden att ut-sugas på sina begåvningar så att de gamla stolta bondeledarna utbyttes mot rektorer, generaldirektörer eller professorer. Jag trodde, att man från det hållet eljest ville göra gällande, att på dylikt sätt utbildade, från bondeklassen utgångna män med sin intellektuellt rikare utrustning skulle i alldeles särskild grad kunna gagna bondeklassen och framträda som dess talesmän. Nu hörde jag emellertid motsatsen, eller att varje sådant avskiljande skulle betraktas såsom en direkt intellektuell kapitalförlust för denna klass.

Det är emellertid icke detta, som jag närmast avsett att framhålla. Jag skulle särskilt vilja säga beträffande realskolan, att med den mängd teori, som numera ingår i utövandet av ett rationellt jordbruk, det för ett verkligt gott fullföljande av den fäderneärvda uppgiften förefaller, att en genomgången realskolas kurs säkerligen av många kommer att anses vara ett lämpligt minimum av kunskap. När så är fallet, är det då märkvärdigt, att man på bondehåll intresserar sig för även det högre undervisningsväsendet å ena sidan och å andra sidan den egna klassens möjlighet att få sina barn lättast och billigast möjligt delaktiga av t. ex. realskolans undervisning? Föreligger däri någon anledning till varning eller skäl till undran? För mig förefaller hela det ståndpunktstagandet av lantmannarepresentanterna vara klart och naturligt i överensstämmelse med både den egna klassens och landets intressen.

Jag måste sålunda även om det av herr Wohlin framställda yrkandet säga, att om jag skall se det, som jag väl måste se ett yrkande, i belysning av den motivering, som anfördes, förefaller det icke heller möjligt att reflektera på en anslutning till detsamma.

Nu har man sagt, att visserligen är det måhända riktigt, att utskottsförslaget principiellt ligger närmare regeringens proposition än den socialdemokratiska motionen och närmare regeringspropositionen än de från högerhåll avgivna motionerna, men i avseende på den praktiska utformningen föreligger väl ändå synnerligen stora skiljaktigheter mellan propositionen och utskottets förslag! Därvid för man i första ledet fram det förhållandet, att under det att Kungl. Maj:t ju endast föreslog, att man nu skulle förstatliga 7 kommunala mellanskolor, har utskottet föreslagit förstatligande av 54. Däri måste väl ligga en oerhörd skillnad! Dem, som så säga, ber jag få fråga, om de verkligen läst vad propositionen säger om förstatligandet av de kommunala mellanskolorna. Jag ber att i korthet få föredraga den punkt, som handlar om denna sak. Departementschefen yttrar: »Vad angår frågan om ombildningens tekniska genomförande, finner jag detta kunna ske i väsentlig anslutning till den ordning, som skolkommissionen angivit.» Denna gruppuppdelning och de allmänna förutsättningarna därför ha i allt väsentligt, kan man säga, framgått som resultat av tidigare utredningar, som blivit gjorda, och även detta resultat har varit underkastat prövning av en mängd myndigheter, som om detsamma haft tillfälle att göra sina uttalanden. Så fortsätter departementschefen: »Statsövertagandet torde alltså böra försiggå successivt och sålunda omfatta en årsklass

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

varje år. I samband med övertagandet av en årsklass böra erforderliga lärarkrafter uppföras på stat och statsunderstödet till mellanskolan i motsvarande mån minskas. Med hänsyn bl. a. till att vederbörande kommuner redan torde hava fastställt utgiftsstater för skolorna för kalenderåret 1927, synes mig statsövertagandet av första klassen av nämnda sju mellanskolor lämpligen kunna uppskjutas till den 1 januari 1928.»

Sålunda finner man här, att man från regeringens sida ansåg, att en frammarsch på denna linje klart skulle ske, med förstatligande år från år av en viss grupp, ehuru man föredrog att icke nu fastställa platser och årtal. I det avseendet har utskottet tagit steget ut; det har sammansatt grupperna och angivit årtalen. Kan denna skiljaktighet mellan utskottets hemställan och propositionen sägas vara av innebörd att motivera anhängarnas av propositionen avståndstagande från utskottets hemställan? Jag kan icke finna, att det finns någon rimlighet i att föra ett sådant resonemang. Såsom departementschefen framhållit sökte Kungl. Maj:t här, såväl som i andra fall, att gå försiktigt fram, och ensamt denna hänsyn var anledningen till att propositionen icke gick längre. Men när riksdagen finner det ur olika synpunkter önskvärt, att redan nu giva en mera bestämd anvisning om när och hur förstatligandet bör ske, bör väl från regeringens sida icke finnas någon särskild erinran att göra mot detta.

Vad flickskolorna beträffar — jag återkommer till dem — så äro skiljaktigheterna något större. Men jämväl i fråga om dem pekar propositionen klart på en utveckling enligt den linje, som sedermera fullföljts i utskottets hemställan. Även om man sedermera i fråga om tillämpningen av utskottets anvisningar kan ha en och annan fundering, lär man kunna vara tillfreds med, att det blir tillfälle för både riksdagen och blivande regeringar att närmare ingå på en prövning av en del därmed förbundna förhållanden.

Nu har man emellertid ropat, och man säger även i detta ögonblick: »Men tänk på opinionen! Att här besluta i enlighet med utskottets hemställan emot en sådan opinion, som man nu har att göra med, en enstämmig, en sakkunnig och en verkligt intresserad opinion — kan det vara lämpligt och tillrådligt i ett så viktigt ärende?» Herr Bergman formulerade sitt ståndpunktstagande så, att man här mötte en »enhällig protest från dem det gällde». Jag vet icke vilka han menade med »dem det gällde». Tänker man på barnen, som det här i första hand måste vara fråga om, har jag icke hört talas om någon dylik protest, och gäller det lärarna, är den enda protest jag sett, men vilken protest formellt missbrukats i många hänseenden, den, som ingivits och kring vilken 93 procent av lärarkåren enligt uppgift samlat sig. Denna protest innehåller emellertid, såvitt jag förstår, ingenting annat än ett yrkande, att i bredd med den skoltyp, som bygger på realskolans anknytning till sexklassig folkskola, också skall få förekomma en annan lämplig och godtagbar typ. Sålunda skulle jag, förefaller det mig, med nästan lika stort skäl kunna använda denna allmänna opinionsyttring såsom en opinionsyttring till förmån för utskottets förslag, under det att den däremot i diskussionen åberopats som en protest mot detta förslag.

Och för övrigt: är det verkligen så, att opinionen är på sådant sätt sammansatt, som man på olika håll vill göra gällande? Oppositionens huvudtalare i går i andra kammaren ordade om en »enhällig borgerlig press», och man har gent emot de frisinnade, och speciellt mot regeringen hänvisat till en »enhällig frisinnad press». Jag har försökt följa denna press under de sista dagarna och tagit del av ett trettioatal av denna press' uttalanden, och, såvitt jag kunnat finna, ha 24 tidningar uttalat sig för och sex emot. I Stockholms tidningarna upprepas likväl dag för dag det påståendet, att på denna punkt står en så gott

som enhällig frisinnad press. Behöver reservanternas ståndpunkt verkligen stödjas och uppbåras av dylika uppgifter?

Det har också framhållits, att läroverkslärarna stå eniga i detta avseende. Jag skulle kunna taga fram en hel provkarta på skiljaktigheter, men jag skall nöja mig med ett fall och nämna ett par namn. Den första protesten och den första egentligen ledande opinionsyttringen mot utskottsförslaget kom ju från Göteborg, och avsåg att vara uttryck för liberal uppfattning därstädes. Strax efteråt hade jag tillfälle att läsa ett brev, skrivet hit till riksdagen av liberala valmansföreningens ordförande i Göteborg, rektorn vid kommunala mellanskolan därstädes, herr Nord, vilken förklarade, att denna opinionsyttring icke var uttryck för den liberala meningen i Göteborg, utan att säkerligen flertalet liberala därstädes hyste en mot opinionsyttringen skiljaktig mening. Jag fick personligen för två dagar sedan från Frisinnade medborgareföreningens i Göteborg ordförande, läroverksadjunkten Herman Bäck, en skrivelse, i vilken han förklarade sig klart stå på propositionens grund, och att han för sin del också kunde tillstyrka utskottets hemställan.

Detta har jag anfört såsom ett bevis för, hur det står till med opinionen på denna punkt, och, som sagt, jag har i detta avseende kunnat åberopa namn. På samma sätt förhåller det sig säkerligen över hela linjen. Den ena av de här nämnda brevskrivarna meddelar, att han länge sökt att i pressen på orten få ett uttryck för sin mening. Han lyckades slutligen få det på en undanskymd plats längst bort med petitstil, men det var också det mesta, som kunde åstadkommas för att ge ett offentligt uttryck åt hans uppfattning.

När det är så, frågar jag, varför man icke kan nöja sig från reservanternas och andras sida med att säga, att här finns bland läroverkslärarna säkerligen en mycket stark allmän opinion mot förslaget, och här finns bland Stockholmstidningarna en ganska enig mening, men bland landsortstidningarna råda mycket delade meningar. Varför icke framställa opinionen sådan som den i verkligheten ter sig?

Jag vill vidare påpeka, att man i detta sammanhang fallit tillbaka på vissa varningar för att, om förslaget bifalles, den ena eller den andra obehagliga eventualiteten skulle inträffa. Varningar och hot äro i regel mycket dåliga övertygelsesmedel, och jag tror, att de i detta speciella fall äro synnerligen missriktade. Jag tror, att här som eljest skall en efter moget övervägande intagen ståndpunkt kunna vinna respekt och förstående även hos dem, som icke kunna följa den. Det är enligt min mening fullständigt onödigt att gå in på den bogen att söka skrämman sig fram. Och när en av talarne i andra kammaren — det har för övrigt varit ekon av samma sak här — yttrade, att, om utskottsförslaget nu segrar, kommer regeringen att lida det största nederlag som tänkas kan, vill jag endast förklara, att vi äro tacksamma för att få inkassera nederlag av denna art.

När man närmare ser efter i reservanternas yrkande, finner man, att högersidan, och överhuvud taget opponenterna gent emot denna skolreform, givit uttryck åt den uppfattningen, att man bör fastslå två med varandra jämställda, likvärdiga skoltyper. Men om man är med om denna sak, vad strider man då egentligen om? Jo, såvitt jag förstår, icke om något annat, än att en ytterligare utredning skall presteras beträffande den som parallelltyp godkända skolformens beskaffenhet och verkningar. Beträffande herr Dahls yttrande i går, att om det nu gives rådrum till en förnuftig prövning, skulle man snart nog kunna nå fram till en allmän överenskommelse i denna fråga, vill jag uttala den meningen, att om jag känner herr Dahls sakståndpunkt rätt borde han icke ha haft så synnerligen svårt — därest icke rent formella skäl äro tillräcklig an-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

ledning att markera skillnad mellan hans ståndpunkt och utskottets — att acceptera det beslut, vartill utskottet har kommit.

Emellerid finns det ett par punkter i utskottets betänkande, om vilka jag här vill göra ett uttalande. Den ena har betonats redan av ecklesiastikministern. Utskottet säger på sidan 76 i sitt betänkande följande:

»Utskottet finner det vara en konsekvens av principen om folkskolan som bottenkola, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar, vilka genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta det kunskapsmått, som är stadgat för inträde i realskolan.»

Jag vill här uttala, att jag i detta avseende icke kan förena mig med utskottet. Jag tror, att en inträdesprövning i fortsättningen skall visa sig nödvändig, oavsett de lokala förhållandena. Den nya organisationen förutsätter, och måste alldeles särskilt förutsätta, när det gäller en på sexklassig folkskola byggd fyraklassig realskola, ett gott, verkligt begåvat lärjungematerial. Jag är fullt ense med dem, som anse, att inträdeshinder icke får ligga i föräldrarnas sociala ställning, förmögenhetsförhållanden och dylikt, men jag håller bestämt före, att när ringen vidgas kunna förvisso anspråken på de intellektuella förutsättningarna för tillträde till det högre undervisningsväsendet höjas. Därigenom skulle också de många olycksprofetior, som på många håll fällts rörande det nya skolväsendets resultat, komma på skam. Jag önskar i det avseendet sålunda uttala, att jag icke kan anse det vara en konsekvens av ett bifall till utskottets förslag, att varje inträdesprövning skall bortfalla. Både ekonomiska och kulturella skäl synas mig tala emot ett fastställande på denna punkt av utskottets förslag.

Man har också spörjt, — och jag önskar uttala ett par ord om den saken: — Vad betyder detta beslut för folkskolan? Här har man på åtskilliga håll gjort gällande, att den nu ifrågasatta reformen skulle komma att innebära en väsentligt förändrad ställning för folkskolan i fråga om uppgifter och arbetsmetoder m. m. Såvitt jag kan förstå, måste dessa förväntningar vara alldeles oriktiga. Folkskolan kommer givetvis att som hittills bibehålla såsom sin främsta uppgift utbildningen och kunskapsmeddelesen åt de hundratasental, som äro hänvisade till denna skola såsom enda undervisningsväg. Någon förändrad uppgift för folkskolan med hänsyn till ett beslut i här förevarande avseende kan jag icke anse föreligga, vilket naturligtvis icke utesluter, att man kan hoppas, att folkskolan i framtiden kommer att röna sympati, intresse och omvårdnad från samhällets alla lager i än mer ökad omfattning än som hittills förekommit.

Jag önskar också, innan jag slutar, understryka den uppfattning, som utskottet givit uttryck åt på sidan 131 i sitt betänkande, nämligen att förändringar böra komma till stånd, när förhållandena motivera sådana, och att man sålunda icke får betrakta det nu fattade beslutet såsom ett fastlåsande av organisationen på alla punkter och under alla förhållanden.

Nu invänder man, att om vi finge ett års uppskov, skulle en omprövning kunna ske, som skulle vara av väsentligt värde, när det gäller att i detalj tillämpa beslutet ute i bygderna. Jag kan knappast inse, att det talet är mer än formellt motiverat. Formellt förstaeligt är det visserligen. Men om man allvarligt söker svar på den frågan, huruvida i detta avseende en i väsentlig mån förändrad ställning kan tänkas inträda, exempelvis beträffande de olika meningarna om lämpligheten av samskolor eller särskilda skolor för gossar och flickor lär man nog få säga sig, att en utredning knappast kommer att ge något ändrat läge till resultat.

I fråga om kostnaderna för omläggningen vill jag säga, att de, såvitt jag kan förstå, äro uträknade på det sätt, som är det enda möjliga, när man icke vet, i vilken mån förändrad anslutning kan vara att påräkna. En sådan mer

eller mindre utvidgad anslutning förefaller mig icke heller vara möjlig att på förhand genom några undersökningar utröna. Man har emellertid riktat vissa anmärkningar emot fördelningen mellan de båda olika linjerna på vissa platser. Jag skall taga upp ett typfall och säga några ord om det. I en stad med ett läroverk på omkring 225 lärjungar har enligt utskottsförslaget en uppdelning skett med en linje av vardera skoltypen. Man har då påpekat, att av lärjungeantalet omkring 220, vill jag minnas, bodde i sina hem, under det att endast 5 voro inackorderade, och man frågade, om det verkligen var rimligt och lämpligt, att i så fall en uppdelning med en linje av vardera typen skulle ske. Innan jag besvarade detta spörsmål, försökte jag göra mig reda för, huru stor den råjong var, som man kunde anse, att läroverket ompändade. Och då kom jag underfund med, att de 220, som bodde i sina hem och som givetvis voro lokaliserade till de i stadssamhället boende, representerade en befolkning av cirka 15,000 personer. Där omkring fanns en råjong, vilken, om jag drog ringen vidare, befolkades av cirka 70,000 människor, och, om jag drog den snävare, av mellan 40,000 och 50,000. Det var således denna befolkning, som disponerade de återstående fem platserna. När man ville motivera, hur en uppdelning i fortsättningen skulle ske, återopade man alltså som en i fortsättningen användbar grund för denna uppdelning nämnda faktiska missförhållande. Det synes mig icke vara en stark motivering, liksom det också förefaller mig, att de, som återopa sådana skäl, icke ha trängt till djupet av vad man egentligen avser med den skolreform, som det här är fråga om.

Jag tror sålunda, att man till fördel för det hela lika väl i efterhand kan göra de jämkningar, som befinnas nödvändiga, och jag förutsätter, att behörig hänsyn kommer att tagas till sakliga framställningar och framför allt till de erfarenheter, som den fortsatta utvecklingen i detta avseende visar hän på. Ehuru herrarna finna, att jag klart och bestämt är anhängare till botten-skole-tankens i dess gamla mening, anser jag dock att icke ett så ortodox vidhållande av en sådan uppfattning bör ifrågakomma, utan att man i varje enskilt fall bör söka sig fram till bästa möjliga undervisningsresultat. Jag hoppas sålunda att detta blir den norm, efter vilken dessa frågor komma att prövas och här fattade beslut tillämpas oberoende av vilka som komma att verkställa den prövningen.

Härmed kan jag sluta. Det konstitutionella och samhällsorganisatoriska skyddet för förmögenhetsprivilegiernas sista mera betydande skans anser jag falla med det beslut, som jag hoppas att kammaren nu kommer att fatta. Det är enligt min mening icke något förvånande, om därvid farhågor framträda, uppriktiga och äkta bekymmer, som hysas beträffande verkningarna. Om man försöker studera tidigare förhållanden, finner man, att vid varje mera betydelsefull skolreform precis på samma sätt som nu verkliga fosterlands-vänner hyst starka, väl formulerade och energiskt framställda bekymmer rörande de olika reformernas befarade verkningar. Jag klandrar icke alls dem, vilka nu känna det som en plikt att peka på förestående svårigheter och varna för att gå fram utan en noggrann och ingående prövning. Men jag vågar hemställa, huruvida icke även deras ståndpunkter, som i sin tur känna det på annat sätt, skulle kunna erkännas vara aktningsvärda. Kan man icke medgiva, att deras ståndpunkter icke endast icke äro politiskt dikterade, utan att de också bäras upp av goda och ur det helas synpunkt acceptabla motiv? Om vid denna reforms fortsatta tillämpning de principer, som jag här tidigare förordat, komma att få göra sig gällande, vågar jag tro, att den dag icke skall vara alltför avlägsen, när det kommer att för flertalet av vårt folk, ja, kanske för hela vårt folk, framstå som något mycket naturligt och självfallet, att dagens strid utföll så, att enhetsskolans grund faktiskt därmed lades för hela vårt undervisningsväsende.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

Jag vågar därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag på den nu föredragna punkten.

(Forts.)

Herr **Bergqvist**: Herr greve och talman! Sedan nu diskussionen framskridit så långt och frågan belysts ur alla synpunkter, är det icke mycket lönande att söka något vidlyftigare ingå på ämnet. Skälen för och emot ha framhållits kraftigt, och skulle man tilläventyrs råka att glömma något av skälen, finns det en hel rad av talare ännu kvar, som säkerligen komma att erinra om det, som redan förut har framdragits.

Jag skall för min del inskränka mig till att framhålla några allmänna synpunkter. Först och främst vill jag då taga upp vad hans excellens statsministern yttrade om opinionen i landet gent emot det förslag, som nu föreligger.

Det torde var få frågor., som ligga på riksdagens bord, vilka omfattas med ett så stort och allmänt intresse som skolfrågan, och det är säkerligen få frågor, där opinionen i landet är så stadgad, som vad fallet är här, och den opinionen går, såvitt jag har erfarit, icke i samma riktning som den, vilken tycks vara övervägande här i riksdagen. Vart man kommer i landet frågar man, hur man tänker göra med skolfrågan. Jag har under denna riksdag varit i Göteborg, i Värmland, i Norrland ända upp till Haparanda, och överallt har man kommit fram med denna fråga, hur tänker ni ställa er till det föreliggande förslaget om skolreform? Från alla håll har det uttalats bekymmer för att ett bifall till förslaget skulle medföra en väsentlig försämring av vårt högre skolväsende.

Hans excellens statministern ville bland annat göra gällande, att den opinionsyttring, som skett vid ett möte i Göteborgs konserthus den 12 maj, icke skulle ha så särdeles stor betydelse — åtminstone såsom ett uttryck för det frisinnade partiets uppfattning därstädes. Emellertid var det endast genom två exempel, som herr statsministern kunde styrka denna sin uppfattning, nämligen genom ett brev från ordföranden i frisinnade föreningen i Göteborg, däri han uttalade, att han *trodde*, att det icke var ett uttryck för den frisinnade förenings uppfattning i allmänhet, och därjämte en skrivelse från, jag tror det var, sekreteraren, som sade, att han för sin del icke instämde. Detta är då ganska litet bevisande. Däremot finner man bland dem, som underskrivit resolutionen, ett flertal betydande och bemärkta män inom det frisinnade partiet i Göteborg. Jag tror, att man tryggt kan påstå, att den övervägande opinionen i landet är ganska stark gentemot det nu föreliggande förslaget eller åtminstone mot att det skall genomföras vid denna riksdag. Det är nog också anledning att ytterligare taga sig en funderare, innan man upphäver utskottsförslaget till lag. För min del anser jag det betänkligaste draget hos hela den föreslagna reformen vara den, att den lägger ut en bred väg till studentexamen och lockar ungdomen i allt större skaror till våra läroverk. Jag kan för min del icke anse annat än att vägen dit redan nu är tillräckligt bred. Vi ha för mycket studenter, som det nu är, men när man nu skall bereda ytterligare tillfällen för både manlig och kvinnlig ungdom att förvärva den vita mössan, torde framtiden komma att te sig rätt betänklig. Vi behöva en begränsning i stället för en utvidgning. På andra områden söka vi att begränsa utbildningen, t. ex. skollärarytbildningen och utbildningen av lärarinnor som t. ex. yrkeslärarinnor, lärarinnor i huslig ekonomi, handarbetslärarinnor, men i fråga om produktionen av studenter tänker man icke på nödvändigheten av att göra några begränsningar, utan man öppnar slussarna helt och hållet. Jag fruktar för att den kommande generationen kommer att få det mycket bekymmersamt med denna stora skara av studenter. Vidare är det en påtaglig svaghet hos såväl den kungl. propositionen som också hos det föreliggande utskottsförslaget, att det icke tager hänsyn till de olika förhållandena i vårt vidsträckta land. Landet är dock omkring 220 mil långt, med stora divergenser i avseende på befolkningens kringspriddhet och

landets bebyggelse, men till allt detta har man icke tagit någon egentlig hänsyn. Den sexåriga bottenskolan skall vara normaltypen både för Skåne, med dess tätta befolkning, och för övre Norrland, där människorna bo så glest. Nu må man ju godtaga den sexåriga folkskolan principiellt såsom bottenskola, och det ha ju också reservanterna gjort, men felet är, att man i den kungl. propositionen och i utskottsförslaget gör detta till en doktrin utan anpassning till de verkliga förhållandena. Man har sökt göra gällande, att med det nu föreliggande utskottsförslaget den femåriga realskolan skulle ha blivit jämförd med den fyraåriga, men jag må verkligen säga, att det är en eufemistisk uppfattning. Det är ju fortfarande så, att där det endast finns en genomgående avdelning i realskolan, där skall realskolan vara fyraårig, oberoende av om folkskolan är så organiserad, att den är mäktig att uppbära realskolan eller ej. Hur kommer nu detta att taga sig ut i tillämpningen? Ja, vi kunna taga Piteå såsom ett »skolexempel». Det har redan här under debatten av en ärad talare framhållits, att man ifrån Piteå läroverk skickat in en skrivelse till skolutskottet, däri man uttryckt sina bekymmer över att den sexåriga samskolan nu skall förvandlas till fyraårig realskola. Jag kan endast bekräfta, vad denne ärade talare sade, ty även jag har skalltagit samma skrivelse. De siffror, som i denna skrivelse anförts, härleda sig från år 1922, och de omnämna endast antalet skolor men ingenting om skolavdelningar och ej heller något om barnantalet i de olika skolorna. Jag har här en statistik från år 1924 — alltså två år senare. Då hade man uppställt den på ett annat sätt och i stället för antalet skolor angivit antalet läraravdelningar, och så hade man också upptagit barnen i de olika läraravdelningarna. Inom den räjong, som Piteå samskola har att tjäna, finns det för närvarande 261 läraravdelningar. Av dessa äro endast 137 sådana, som tillhöra huvudtypen och som alltså kunna utgöra ett verkligt underlag för realskolan, under det att 124 äro mindre folkskolor, alltså icke sådana typer, som kunna utgöra underlag för realskola. Vad barnantalet beträffar utgör det — de skolpliktiga barnen nämligen — för närvarande 5,386 stycken. Av dessa gå 3,076 i de huvudtyper, som skulle utgöra bottenskolan, under det att 2,310 barn gå i andra typer av skolor, där man icke får den folkskoleutbildning, som duger för omedelbart inträde i realskolan. Dessa barn äro just allmogens barn, torparnas och nybyggarnas och de avlägset boendes barn, men hur begåvade de än äro, komma de dock att stå tillbaka för de andra, därför att de icke fått den skolunderbyggnaden, att de kunna tävla med dem, som gått i bättre skolor på tätare befolkade platser.

Jag har icke kunnat förundra mig nog över det förhållandet, att man säger, att med nuvarande skolorganisation landsbygdens befolkning är tillbakasatt. Det kan jag verkligen icke förstå, men med den nya skolorganisationen blir landsbygdens befolkning tillbakasatt, åtminstone befolkningen på den landsbygd, där dessa huvudformer av folkskola icke finnas utan där man har sämre skolformer. Det kan man aldrig komma ifrån.

Jag skulle verkligen till herr Reuterskiöld vilja rikta en fråga, nämligen den, om herr Reuterskiöld tror, att bönderna och nybyggarna i Piteåbygden komma att ge herr professorn betyget stort A i den här frågan. Jag fruktar, att det nog blir ett BC, om icke rent av ett C, ty de äro icke glada över att ställas i en sådan ställning, att de för att kunna få in sina barn i realskolan måste skicka dem någonstans för att få privatundervisning och kosta på dem sådan, i stället för att barnen med den gamla ordningen kunde komma in i läroverket direkt från en lägre folkskola utan vidare. Jag har väckt en motion, däri jag, bland annat, hemställt, att Piteå samskola skulle förvandlas till en sexårig realskola, men jag har också antytt, att man eventuellt kunde nöja sig med en femårig. Då får jag verkligen säga, att när man nu gått in för både fyraårig och femårig realskola, hade man bort göra en undersökning för att

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

taga reda på de orter, där man behöver femårig realskola och sådana, där man kan nöja sig med en fyraårig dylik. Sedan skulle man placera de olika skoltyperna på de ställen, där de gjorde den bästa nyttan, och då hade man icke haft något att säga emot den saken.

När man nu ser på de 10 samskolor, som skola förändras från samskola till samrealskola, nämligen de i Norrtälje, Vadstena, Vimmerby, Strömstad, Filipstad, Askersund, Sala, Köping, Arboga och Piteå, så skall varenda en av dessa bli fyraårig, oavsett den stora skillnad som råder mellan de bygder, där skolorna verka. Det kan väl icke vara riktigt sunt att skära allt över en kam, hur olika det än gestaltas i verkligheten.

Man säger, att den här föreslagna reformen särskilt skall tillgodose sociala rättfärdighetskrav och avskaffa orättvisor, som ha förefunnits. Jag undrar ändå, om det icke är en chimär, ty bildningsanstalterna i landet ha även hittills varit bildningstanstalter för alla och det har icke varit omöjligt för någon att kunna komma in uti dessa anstalter och där förvärva sina examina. Det blir nog samma förhållande hädanefter. Jag tror knappast, att det blir något lättare för t. ex. en torparpojke med den nu föreslagna skolorganisationen att kunna komma till läroverk än det var förut. Det blir snarare tvärtom svårare, om han olyckligtvis bor i en ort, där det icke finns någon av dessa huvudtyper av folkskolan. Herr statsministern sade, att om denna reform genomföres, har den sista skansen om de förmögnes privilegium och företräde fallit — ja, hans ord föllo ungefär i den riktningen. Jag tror icke på någon revolution genom detta skolförslag, utan jag tror, att även framdeles och med den skolreform, som nu är påtänkt, penningen nog kommer att ha samma betydelse som hittills för studiemöjligheterna, för såvitt nämligen icke riksdagen vill gå in för att bekosta underhållet för alla fattigare aspiranter till och elever i läroverken. Det förefaller mig i stället vara så, att detta skolförslag mera bär prägeln av doktrinär uniformitet; det skall vara så lika överallt, det lägges en linjal med den ena ändan i Ystad och den andra i Haparanda, så drages det en rak linje mellan dessa punkter och man säger: »Så skall det vara!» Det är ungefär detsamma som om herrar senatorers rockar skulle sys efter ett enda mått och att detta togs på någon av de smärtare herrarna här, t. ex. herr Sandler. Jag undrar just vad herr Lindgren i Örebro och herr Svensson i Stockholm skulle säga, då de skulle kränga på sig dessa plagg. Jag misstänker att de komme att uttala några kraftord, som icke vore lämpliga att pryda riksdagens protokoll, och jag förmodar, att resultatet av denna reform blir ungefär detsamma. Det kommer nog att sägas åtskilliga kraftord på vissa ställen i landet därom.

Vidare anser jag, att förslaget alltför mycket bygger på samundervisning mellan den manliga och den kvinnliga ungdomen. Det tager icke hänsyn till skillnaden mellan könen och till de därav föranledda olikheterna i livsuppgift. Detta är en sak, som man dock icke får förgäta, ty, kvinnan i all ära, hon har en annan uppgift än mannen och, jag tror man kan säga, en högre uppgift. Det vore nog icke lyckligt för kvinnan, om hon skulle stöpas i precis samma form som mannen beträffande sin bildning, men det kommer nu i stor omfattning att ske, då alla realskolor och alla gymnasier bli tillgängliga för flickor. Dessa komma då att trängas med gossarna där, och jag är alldeles säker på att flickorna komma att i stor utsträckning också undantränga gossarna. Detta blir alldeles särskilt fallet, om någon inträdesprövning icke skall äga rum. Till min glädje hörde jag nyss, att herr statsministern hade den uppfattningen, att inträdesprövning var nödvändig, och det ger jag honom fullkomligt rätt i, men om det nu skall vara så, som utskottet föreslår, att det icke behövs någon inträdesprövning, hur kommer det då att gestalta sig? Jo, då kommer man med sina avgångsbetyg från folkskolan. Det kommer en mängd flickor med vack-

ra betyg från A-skolorna i staden, där läroverket ligger, eller i något angränsande stort samhälle invid läroverksstaden, och så komma naturligtvis några pojkar också med vackra betyg från samma anstalter. Så kanske det är några stackare från landsbygden, som ha gått i B 1-, B 2- eller kanske till och med B 3-skolor, ty den sista typen skulle också godkännas såsom huvudform, och de kunna vara mycket begåvade pojkar. Men då de gått i en svagare skola kunna de icke tävla med dem, som haft förmånen att gå i A-skolan i staden. Vilka skola nu tagas in i läroverket? Man måste gå efter betygen naturligtvis, och i denna ålder bruka flickorna vara pojkarna överlägsna. Följden blir då den, att flickorna komma att få företräde och komma i majoritet i klasserna. Jag undrar, om det icke vore lika så gott att kläda pojkarna i kjolar från början, ty jag fruktar, att det kommer att gå så, att »kjolarna» bli de, som komma att till största delen befolka våra realskolor och gymnasier. En annan beklaglig följd härav är, att flickskolorna, som dock ha varit av sådan stor betydelse för den kvinnliga ungdomens bildning och som verkligen äro avpassade för detta ändamål, nu komma att avtappas sitt blod och så småningom dö bort. Det är verkligen vemodigt att tänka sig, att så skall ske, och jag vet att det i de kretsar, där man förstår och värderar de privata flickläroverken, känns mycket beklämande. Framtidsperspektiven förefalla verkligen icke tilltalande. Man får väl hoppas, att det kommer att gå bättre än man nu befärar, men nog ser det ut som om de nuvarande flickläroverkens dagar i de flesta städer i landet skulle vara räknade.

Det finns ju också starka pedagogiska och ekonomiska invändningar att göra mot den föreslagna reformen, men jag för min del skall icke upptaga tiden därmed. Det är icke så tacksamt att tala inför en tom kammare, och därför skall jag avstå från att ytterligare gå in i något dryftande av dessa synpunkter.

Man har sagt, att motståndet mot förslaget beror på envetenhet och bristande förmåga att se sakligt på frågan. Jag får verkligen säga, att detta uttalande synes i sig ha något av bumerangens art — att gå tillbaka till utgångspunkten. Det finns starka skäl för att låta denna fråga vila ännu något. Man skall icke underkänna vare sig den kungl. propositionen eller utskottets förslag i dess helhet, ty däri finns mycket gott att taga vara på, och reservanterna ha också sökt tillägna sig det, som de ansett vara bärkraftigt. Genom ett samarbete av de olika synpunkterna under ytterligare ett år tror jag, att man skulle kunna komma till en uppgörelse, som kunde hälsas med största tillfredsställelse i landet. Det vore utan tvivel nyttigt för skolan själv och säkerligen icke till skada för någon, ty det nuvarande tillståndet är ju dock icke så dåligt, att det är någon *periculum in mora*.

Jag vill för min del ansluta mig till det yttrande, som framställts av herr Wohlin under gårdagsdebatten, och jag yrkar bifall till hans hemställan.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Pauli: Det är, som den ärade föregående talaren framhöll, icke något vidare uppmuntrande att få ordet under den tid, då större delen av kammarens ledamöter håller på att stilla sin hunger ute i lunchrummet, men då han visade det kuraget att hålla ut en halvtimme av lunchpausen, vill jag icke vara sämre och har därför trotsat den »skräck för tomrummet», som annars kan vara naturlig i sådana situationer. Jag kan dessutom anföra till tröst för herr Bergqvist och mig själv, att jag nyss hörde av en ledamot här att han råkat ännu

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

värre ut en gång, eftersom han råkade få ordet mitt under en solförmörkelse, då det icke var en enda åhörare inne.

Det är särskilt en ledamot av denna kammare, som jag ser närvarande här, vilken jag till en början skulle önska rikta några ord till, nämligen herr Bergman. Herr Bergman höll i går ett mycket temperamentsfullt anförande och riktade därvid en särskild filippik mot en tidning, i vilken jag medarbetar. Han förklarade, att han blivit angräpen för att han tillsammans med utskottshögern icke reserverat sig i fråga om studiehjälp åt fattiga begåvningar och på ett par andra behjärtansvärda punkter, medan han i själva verket avgivit ett par specialreservationer härom. Han använde mycket starka ord och kallade det både ansvarslöst och kränkande. Jag tror mig emellertid veta, att herr Bergman icke vidhåller detta, sedan han numera haft tillfälle att förvissa sig om att i nämnda tidning verkliga förekommit en komplettering av dessa uppgifter i för herr Bergman och saksammanhanget tillfredsställande riktning.

Det är endast i förbigående jag velat uppehålla mig vid den detaljen i herr Bergmans yttrande i går. Den allmänna utgångspunkt, han då använde, var densamma som den herr statsministern för en stund sedan anlade i sitt anförande och om vilken han ju också yppade, att den vid något officiellt tillfälle blivit formulerad just av herr Bergman. Herr Bergman yttrade själv i går, att ingenting var angelägnare i en folkstyrd stat än en allmän och djup folkbildning. Detta riktiga och väl formulerade yttrande kunde precis lika gärna ha varit intaget i utskottsmajoritetens utlåtande eller i den socialdemokratiska motionen. Det återger nämligen fullkomligt vår uppfattning.

Jag tror mig också veta, att, trots att herr Bergman har kommit att stå på avslagssidan, han dock i varje fall icke tillhör det läger, där man intager en principiellt avvisande ståndpunkt i fråga om de breda ledens rätt till bildning. Under den vidlyftiga pressdiskussionen i vår har upprepade gånger i olika tidningar framhållits en rent näringspolitisk synpunkt på detta problem. Man har resonerat så, att vi måste här i landet tänka efter, åt vilka yrken olika kategorier inom folket lämpligen böra ägna sig, och sedan avpassa bildningsanstalterna, även de rent teoretiska, efter detta mer eller mindre väl beräknade yrkesbehov. Vi kunna för vår del icke dela den uppfattningen. Vi anse, att bildningen — den allmänna, humana och medborgerliga bildningen — icke blott bör vara ett bihang till yrkesutbildningen, utan en allmänmänsklig och allmänt medborgerlig rättighet, jämförlig med den politiska medborgarrätt, som vi numera åtnjuta här i landet. Vi mena också, liksom herr Bergman framhöll, att dessa två saker stå i det närmaste sammanhang med varandra. Utan en sådan allmän medborgarbildning kan ett demokratiskt samhällsskick icke upprätthållas, utan måste förr eller senare urarta.

Man har också pekat på att det här föreslagna skolsystemet skulle bli ett medel till en starkare ståndscirkulation. På detta har från vårt håll svarats, att det visserligen är sant, men att det icke bara är fråga om ståndscirkulation, utan också om vad man skulle kunna kalla en kulturell ståndsutjämning, ett jämställande i fråga om allmänbildning mellan alla landets medborgare. Men ståndscirkulationen är ju redan i och för sig en viktig och behjärtansvärd sak, och eftersom herr statsministern för en stund sedan i förbigående fäste uppmärksamheten på ett uttalande i Svenska Dagbladet för i går av en framstående svensk ärtflichtighetsforskare, vilken jag förut haft anledning att något argumentera emot i pressen, kan jag icke underlåta att här i all korthet påpeka det egendomliga resultat, till vilket denne kommit i sitt senaste uttalande. Han vidhåller för det första sitt märkvärdiga påstående från en föregående artikel, att ståndscirkulationen måste medföra en permanent differentiering i olika folklager med olika genomsnittlig intelligens. Vi skulle här i Sverige alltså numera ha kommit till ett slags stagnationstillstånd, som resulterat i att under-

klassen blivit utarmad på intelligenser, medan överklassen blivit så mycket rikare försedd med begåvningar — ett resultat som på ärftighetsvägen sedan fortsätter generationer igenom.

Herr Wohlin förklarade i går mycket högtidligt, att påståendet, att överklassens barn vore mer intelligenta än underklassens, icke framställts från något ansvarigt håll. Jag vet icke, vad herr Wohlin menar med ansvarigt håll, men jag tycker, att när detta uttalats av en av våra mest frejdade vetenskapsmän, är det ett yttrande, som man icke alldeles kan förbigå med tystnad.

Samme biologiprofessor har om det nuvarande utskottsförslaget sagt, att det är reaktionärt, därför att det motarbetar den önskvärda ståndscirkulation, som förut ägt rum. Jag vill icke söka genomtränga det resonemang, som ligger bakom detta högst överraskande påstående. Den allmänna meningen både inom och utom riksdagen torde emellertid tvärtom vara den att, såsom herr Bergqvist nyss sade, man genom att underlätta anknytningen mellan folkskolan och läroverken och genom att i större utsträckning öppna läroverken för flickor betydligt *underlättar* ståndscirkulationen. Den saken behöver knappast diskuteras.

För att ett ögonblick återgå till den andra frågan — om den genom denna cirkulation inträdda intellektuella klasskillnaden — vill jag erinra om, att utom den nyssnämnde professorn det även finns en annan person i framstående ställning, som under sista tiden framställt liknande påståenden. Det är en lektor i Göteborg, som utgivit en vitt spridd broschyr om »Skolfrågan ur samhällets synpunkt». Författaren förmenar där på sid. 6, att »den starka sugningen uppåt under de gångna årtiondena nu resulterat i en helt naturlig avmattning». Han säger vidare: »I avlägsnare bygder finnas nog ännu energiska och studiebegåvade bond- och torparsöner. Inom industriarbetarnas klass finns det säkerligen också åtskilliga ynglingar, som skulle kunna bli duktiga ingenjörer, läkare etc. Vid läroverken finna vi lärare numera rätt sällan sådana ynglingar — det material, som den kroppsarbetande klassen för närvarande lämnar, tycks i regel vara ganska svagt utrustat.» Jag vet icke, hur pass omfattande och tillförlitligt det erfarenhetsmaterial har varit, som denne författare utgått ifrån, men jag tror att påståendet är väl djärvt och skulle behöva styrkas betydligt bättre än här varit fallet. Jag för min del är liksom professor Wohlin förvisad om att vår bonde- och arbetarklass fortfarande har en lika god stam som någonsin av naturlig begåvning, och jag tror icke, att den sugning uppåt till de relativt fåtaliga intellektuella yrkesbanorna, som här kan åstadkommas, kan ha någon ödesdiger inverkan i form av någon »intellektuell utarmning» av dessa klasser. Detta skrämskott är efter min mening fullkomligt haltlöst.

Beträffande de sociologiska konsekvenserna av dessa biologiska betraktelsesätt, som man under senaste tiden så ofta hört framhållas, vill jag förena mig med rektor Söderbergh i Djursholm, som häromdagen i ett uttalande i Svenska Dagbladet framhöll, att eftersom biologen måste konstatera, att inom alla klasser förekommer rik individuell differentiering i olika anlag, är det enda riktiga, att man ställer alla på lika startlinje och låter dessa olika anlag tävla under så vitt möjligt lika villkor. Det är just denna princip, som ligger till grund för såväl skolpropositionen och den socialdemokratiska gruppmotionen som nu senast även utskottsutlåtandet.

Vad man på något olika linjer försökt komma fram till, är att försöka ge lika startmöjligheter åt alla i livet utan hänsyn till samhällsklass eller kön. Det är för mig liksom säkert för många andra en stor glädje att kunna konstatera, att de svenska statsmakterna nu äntligen äro beredda att i någon mån gottgöra den svåra orättvisa, som sedan så länge begåtts gentemot kvinnorna, när det gällt statens skyldighet att draga försorg om flickornas uppfostran. Det har

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

visserligen gjorts stora framsteg sedan Anna Maria Lenngrens tid, då hon iro-
niskt fastslog den härskande maskulina uppfattningen i den bekanta versen:

»Med läsning öd ej tiden bort!
Vårt kön så föga det behöver.
Och skall du läsa, gör det kort,
att såsen ej må fräsa över.»

Jag vill icke vara orättvis mot biskop Bergqvist vid bedömandet av vad han
nyss yttrade om kvinnans »högre uppgifter». Jag tror visst, att han fullt upp-
riktigt menade det han sade, men jag undrar, om icke ofantligt ofta bakom detta
tal om kvinnans högre uppgifter döljer sig det enkla faktum, att man vill ha
den kvinnliga arbetskraften reserverad just för att hindra såsen att fräsa över
och för tillgodoseendet av liknande, visserligen nyttiga och viktiga, men dock
icke vad man kan kalla »högre» uppgifter. Jag erinrar mig vad en annan bi-
skop här i riksdagen, numera avliden, en gång yttrade på sitt skånska mål:
»Flickorna ska stanna hemma och vara hemmets solstrålar.» Då var det en
skånsk lantmannarepresentant i andra kammaren, som hade, tror jag, 16
döttrar, och han sade: »Skulle mina töser stanna hemma allihop och bli sol-
strålar, fick jag min liv och kniv solsting!»

Det är för mig en särskild tillfredsställelse att se, hur både propositionen
och utskottsutlåtandet företagit en utvidgning av det beslut, som riksdagen
fattade år 1923 på grund av en motion av mig och en ledamot av andra kamma-
ren och som berörde flickornas tillträde under vissa betingelser till statsläro-
verkens gymnasier. Detta har nu i regeringspropositionen utvidgats till att
även gälla realskolans stadium. Vi socialdemokrater ha emellertid tyckt, att
man borde taga steget fullt ut och icke bibehålla det kommunala initiativet och
den kommunala bidragsskyldigheten, som utgöra liksom en black om foten på
denna reform, och det har lyckats oss att vinna utskottsmajoriteten för detta
krav i den socialdemokratiska gruppmotionen.

Nu är det ingalunda min mening, att det är någon idealisk anordning att helt
enkelt låta flickorna promenera in i gossläroverken och där arbeta tillsammans
med eller, som det gärna heter, »konkurrera» med gossarna. Jag tror inte, att
den där »konkurrensen» skall få någon allt för blodigt allvarlig mening, utan
att utrymmet skall räcka till för alla våra studiebegåvade gossar och flickor.
Men utskottet har ju inte heller ansett, att undervisningen hädanefter ovillkor-
ligen skall anordnas efter samskoletypen. Dels har utskottet tillstyrkt inrät-
tandet av fyra nya flickläroverk och begärt utredning om fortsättning på sam-
ma linje, och dessutom har det tagit ett annat betydelsefullt steg genom att
ansluta sig till tanken på kommunala flickskolor. Dessa kommunala flicksko-
lor tror jag komma att ge en tillfredsställande lösning av den viktiga frågan
om en skolform, som är mera speciellt avpassad för flickorna. De bli en klass
längre än de kommunala mellanskolorna, och det är givetvis också meningen,
att deras undervisningsplan skall vara avpassad efter flickundervisningens sär-
skilda behov; bland annat skall där vara inlagt ett lämpligt kvantum av prak-
tiskt arbete. Jag vill icke neka den nuvarande åttaåriga flickskolan mitt er-
kännande. Denna privata flickskola har säkert utfört ett förtjänstfullt arbete,
men jag kan å andra sidan icke dela den något överdrivna uppskattning man på
en del håll tycks ägna denna skola, då man rent av vill kanonisera den såsom
den enda saliggörande typen av flickskola. Jag tror, att om man kan finna
en annan typ av flickskolor, som på ett effektivt sätt sörjer både för undervis-
ningen och en tryggad ställning åt lärarna, är det ett avgjort framsteg. När
det för övrigt talas om att man med det nya systemet skulle forcera flickornas
undervisning på ett skadligt sätt, kan jag ej underlåta att erinra om det faktum,
att där man på den privata flickskolan byggt upp privata gymnasier, äro dessa,

så vitt jag vet, i de flesta fall treåriga. Här har man alltså utan något tryck från Kungl. Maj:t och riksdagen frivilligt accepterat denna kortare gymnasietyp, som det nu på så många håll högljutt protesteras emot. Efter den ganska lättvindiga studiegång, som flickorna nog kunna sägas ha i den vanliga flickskolan — vilket ju icke behöver vara till ondo, när den ej har ett rent teoretiskt mål — kan det vara ganska ansträngande för dessa flickor att genomgå ett sådant 3-årigt gymnasium. Och jag vet inte, om gymnasieåldern skall betraktas som mindre ömtålig än realskoleåldern. Vi ha i utskottet ej haft någon så stor förskräckelse för det 3-åriga gymnasiet, vilket, som jag nyss sade, vid privat-skolorna redan inrättats i stor utsträckning. Det är tydligen en ganska användbar linje. Men vi ha tänkt oss, att man skulle förhindra den ibland påklagade överansträngningen på detta skolestadium — vilken kan inträffa både vid 3- och 4-åriga gymnasier — genom en omläggning av gymnasiets arbetssätt, som framför allt skulle bestå i en koncentration av antalet ämnen.

Jag skall icke gå närmare in på denna fråga, som är ganska vidlyftig att utreda. Liksom en föregående talare tror jag, det är lämpligast att endast hänvisa till utskottets olika alternativ. Men jag skulle däremot vilja något närmare beröra en konsekvens av denna förändring i gymnasiets studiesätt, som är avsedd att gå i riktning mot ett mera individualiserat arbete. Vi ha tänkt oss, att eleverna icke bara som hittills från första till sista klassen i läroverket skulle plugga läxor och förhöras på dessa, utan i något större utsträckning, än nu är fallet, vänjas vid självständigt arbete och därigenom bättre komma in i de arbetstag, som erfordras vid högskolorna. Vi ha då också tänkt oss, att man liksom vid högskolornas filosofiska fakulteter skulle ha den möjligheten att åtminstone i vissa ämnen kunna avsluta läsningen något tidigare och icke behöva som nu visa upp sina kunskaper i hela raden av ämnen på en enda dag. Här komma vi fram till den ivrigt omdebatterade frågan om studentexamens avskaffande, som i pressen rört upp mycket damm. En stockholms-tidning, vars redaktör tillhör denna kammare, företog sig t. o. m. nyligen att göra en ganska fri översättning av utskottets beslut, då han, visserligen på den mera skämtsamma ledarspalten, förklarade att beslutet icke bara rörde själva examen, utan även avskaffandet av studentmössan. Detta är ju något som ofta varit på tal i tidningarna, men jag tror ej, att det fallit någon svensk riksdagsledamot in, att riksdagen skulle lagstifta om civila personers klädespersedlar. Det vore i varje fall lönlöst, nästan lika lönlöst som en grekisk diktators försök att föreskriva längden på kjolarna och förbjuda bärandet av silkesstrumpor.

När nu frågan om studentexamens avskaffande är på tapeten — det föreslås ju av en manstark reservation inom utskottet — vill jag passa på att understryka, att det ej gäller avskaffandet av kunskapskontrollen över gymnasierna. Man målar ut det, som om vi i ansvarslost lättsinne ville släppa okontrollerade gymnasier över till högskolor och universitet, så att de stackars professorerna sedan skulle få besväret med att på egen hand finna ut en sällningsmetod för detta osorterade material från läroverken. Avsikten med den socialdemokratiska motionen och reservationen är endast att lägga om, icke att avskaffa kontrollen. Såsom vi tänkt oss det, skulle kontrollen t. o. m. bli effektivare än den nu är, ty det säger sig självt, att om varje elev grundligt i lugn och ro tenteras av lärarna på en kurs, bör det kunna betydligt mer effektivt utforskas vad han verkligen kan, än om eleverna så där massvis och slarvigt förhöras på student-examensdagen under en nervositet, som ibland kan vara verklig, men ibland bara tjänar att maskera verklig okunnighet. Jag kan ej förstå, vad det kan resas för sakliga invändningar mot en omläggning i denna riktning. Atminstone borde det möjliggöras provning i *visa* av ämnena på detta successiva sätt. Ingen tvekan kan råda om att detta vore en mera hygienisk examensteknik.

Det talas så mycket i dessa dagar om läkaropinionen mot skolförslaget. Jag

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

hade för någon tid sedan tillfälle att deltaga i ett diskussionsmöte i Stockholms läkarsällskaps skolhygieniska sektion, och det framgick tydligt av yttrandena där, att det som läkaropinionen tidigare kraftigast vänt sig emot, var just studentexamen och det rigorösa examensväsendet över huvud. Det är då en ganska egendomlig företeelse, att när detta förslag nu i vår framställdes i en motion, så höjdes icke en enda röst från läkarhåll, åtminstone icke offentligt, för att stödja detta förslag. På samma sätt är det med vissa större stockholmsstidningar, som tidigare på det mest energiska sätt fört en kampanj mot studentexamen, utan att dock närmare ange vad som skulle sättas i stället. När kravet nu framfördes, var det från deras sida fullkomligt tyst. Man hade tydligen mistat allt intresse för saken. Från det hållet talas det gärna om den politiska färg, som skolfrågan antager, när den kommer in i riksdagsatmosfären; men en liknande politisk färgläggning måste väl också vara förklaringen till denna pressens mysteriösa tystnad kring kravet på studentexamens omläggning.

Man har påpekat behovet av kontroll från högskolornas sida, men denna skulle i viss mån kunna upprätthållas även efter det system, vi tänkt oss. Tentamina kunde i stor utsträckning förläggas till vissa tentamensperioder, och under den tiden kunde lämpligen inspektors- eller censorsbesöken avläggas. För övrigt vill jag säga, att jag visserligen tror, att denna censorskontroll utträttat mycket gott, men jag undrar dock, om den kan anses absolut nödvändig. Vi se, att våra folkskollärarseminarier, som ha precis samma slags lärarkrafter som läroverken, och våra handels- och tekniska gymnasier, som också ha samma sorts lärarkrafter — där de äro annorlunda, äro de lägre kvalificerade än läroverkens — att dessa anstalter åtnjuta det förtroendet att få utexaminera sina elever utan någon censur från högskolornas eller universitetens sida. Jag tror ej, man kan påstå, att de svenska läroverken skulle vara mindre förtjänta av ett sådant förtroende. Emellertid framgår det av vad jag sagt om behövligheten av avslutningstentamina, att jag icke anser kontroll i och för sig onödig. Jag hör ej till dem som i själva ordet gallring eller sällning ser ett skrämmande spöke. Jag menar tvärtom, att en viss gallring är nödvändig på *alla* skolans stadier. Vad är i själva verket denna gallring annat än en helt naturlig utdifferentiering efter olika anlag? Den behöver icke nödvändigt visa, att någon är mer obegåvad än de andra, utan endast, att hans begåvning är av annat slag. Men en konsekvens av detta blir den avvikande ställning i fråga om inträdesprövningarna till realskolan, som jag intager och även har intagit inom utskottet. Jag anser det visserligen önskvärt, att vi en gång få realisera enhetsskoletanken på det sättet, att hela folkskolan blir alldeles som en del av läroverket, och att den högsta folkskoleklassens kunskapsresultat anpassar sig till den lägsta läroverksklassens på det sättet, att en enkel flyttning är tillfyllestgörande. Men ännu ha vi icke kommit dit. Folkskolan är ännu i hög grad differentierad i olika skolformer, och folkskollärarna själva göra ej anspråk på att den ena folkskoletypen skall lämna undervisningsresultat av samma kvalitet som den andra. Detta har utskottet också erkänt genom att förklara, att frihet från inträdesprövningar endast kan medges elever från folkskolans huvudformer, och det har menat, att de skulle ha denna frihet från inträdesprövning endast där tillräckligt utrymme förefinnes. Jag är ej i stånd att överblicka vad detta i praktiken skall leda till, men jag är, liksom statsministern, herr Bergqvist och ecklesiastikministern i går, övertygad om att det kommer att uppstå praktiska svårigheter. Jag vill uttala den förmodan, att om detta förslag, som jag tror, nu går igenom och därmed även denna detalj, kommer det att visa sig nödvändigt efter någon tids erfarenhet att revidera denna punkt.

Herr Bergman anförde i sin kritik av utskottets förslag en förfärande massa auktoriteter. Somliga voro levande, andra voro döda. Till den senare kategorien hörde min värderade vän doktor Erik Hedén. Herr Bergman åberopade en uppsats, som denne skrev 1922 i »Tiden» angående skolkommissionens förslag. Det förefaller mig egendomligt, att herr Bergman nu vill åberopa denna kritik beträffande ett utskottsutlåtande, som är av en så helt annan karaktär än skolkommissionens förslag. Jag kan naturligtvis icke veta, hur Hedén skulle ställt sig, om han levat i dag, men det är dock mycket möjligt, att hans ställning blivit en helt annan till det blandade system, som här föreslås, än till det uniforma system, som det där var fråga om.

Så vitt jag förstår, råder det numera ej några vidare skiljaktiga meningar angående lämpligheten att i den nuvarande situationen acceptera ett blandat system. Det har godtagits av bottenkolans mest uppriktiga anhängare, det har också accepterats ifrån läroverkshåll, och det har senast nu i dagarna fått en förespråkare i en högst auktoritativ företrädare för läroverken, nämligen undervisningsrådet August Johansson. Det man f. n. tvistar om, är icke, om man skall ha blandat system eller ej, utan man tvistar om hur långa de två realskolelinjerna skola vara och i vilken proportion de skola vara förträdda. Statsministern var i sitt anförande inne på frågan om den 5-åriga realskolelinjen och den 4-åriga grundskolan, och denna har ju i vårens diskussion spelat en mycket central roll. Han sökte bevisa, att när utskottet utbytt parallellinjen, som bygger på 3-årig grundskola, mot en parallellinje, som bygger på 4-årig grundskola, skulle detta icke innebära, att socialdemokraterna segrat över regeringsförslaget, utan att tvärtom socialdemokraterna själva blivit besegrade. Ja, herr statsministern är som bekant mycket framstående i sådana där subtila resonemang, men jag tycker, att dessa resonemang är litet för subtilt, eftersom det strider mot själva faktum. Ty vem är det som inom utskottet lagt fram förslaget om utbytande — till en början i mindre utsträckning — av den 4-åriga bottenkolan mot den 3-åriga? Det är, som vi alla veta, socialdemokraterna. Jag förstår inte, att statsministern kan finna någon glädje i att försöka bevisa, att socialdemokraterna icke gjort vad de faktiskt ha gjort. Sedan är det ju en offentlig hemlighet, att inom det socialdemokratiska lägret funnits olika meningar angående lämpligheten av den 4-åriga grundskolan. En av våra talare förklarade i går här i kammaren, att det för honom var en uppoffring att utbyta den 3-åriga mot den 4-åriga grundskolan. Jag själv och flera med mig ha icke varit av den uppfattningen, att det vore någon egentlig uppoffring. Det beror ju alldeles på, hur man väger fördelar och nackdelar mot varandra. Detta är något som jag nu ej skall gå närmare in på. Vi kunna nöja oss med att konstatera, att denna 4-åriga grundskola, som så energiskt kräves från läroverkshåll, nu verkligen infogats i läroverkssystemet.

Nu säger man emellertid från läroverkshåll: Det är gott och väl, men det är inte det vi vilja ha. Vi vilja ha 4-årig grundskola över hela linjen. Det har dock av statsministern för en stund sedan intygats, att man från riksförbundets sida förklarat det vara ett stort steg i önskvärd riktning, om man finge den 4-åriga som parallellform till den 6-åriga, och jag har den övertygelsen, att den missbelåtenhet, som man ju i vissa kretsar på det hållet visar över utskottets utlåtande, ej är befogad. Utskottet har faktiskt visat tillmötesgående mot dessa krav, vad man sedan än vill söka invända. Man säger, att det är en radikaliserings av regeringsförslaget. Ja, visst är det en radikaliserings så till vida, att man bortskär den lägsta läroverksklassen. Men om man å andra sidan anser, att denna 5-åriga realskola har större möjlighet att hålla sig uppe i kampen för tillvaron än den 6-åriga, kan jag icke annat än förstå,

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

att det är fördel för dem, som önska den längre realskollinjen, att ha fått denna 5-åriga realskola.

När man alltså ser till, varom striden egentligen rör sig, är det — som statsministern också konstaterade — i själva verket ej några stora sakliga olikheter, utan hela frågan är: Skola vi gå till beslut nu eller vänta ett år? I den uppsats av undervisningsrådet Johansson, som jag nyss berörde, förordar han ett parallellsystem med 6- eller 4-årig grundskola, som är avpassat efter orternas behov och efter elevtillströmningen. Det utsäges också tydligt i utskottsutlåtandet, att det är meningen, att så skall vara. Det är meningen med denna organisation att särskilt söka tillmötesgå böndernas och arbetarnas önsknings och behov, så att, om de vilja, att deras barn skola få gå folkskolan ut, innan de inträda i läroverket, de skola kunna göra det utan olägenhet; men om de skulle finna det fördelaktigare att låta barnen redan från den fjärde folkskoleklassen inträda i läroverket, är det också meningen, att de skola kunna det. Vi ha endast velat tillmötesgå det rådande behovet.

Nu säger man: Ja, där har utskottet suttit och trott sig kunna linjera upp detta behov i förväg. Herr Bergqvist menade rent av, att det var som om man dragit med en enda linjal från Ystad till Haparanda, och han använde en ännu mera dräpande liknelse, när han sade, att det var som man klätt skolväsendet i en enda rock. Om t. ex. han och herr Sandler skulle använda samma rock, måste, menade han, missbelåtenhet uppstå på det ena eller andra hållet. Detta betvivlar jag ej alls, men jag ber biskop Bergqvist komma ihåg, att här gäller det åtminstone *två* rockar, och dessutom har man verkligen sökt applicera dem efter de rådande behoven, såsom man inom utskottet kunnat utfundera dem. Men sådant kan icke utfunderas inom utskottet, invänder man. Jag tror nog, att utskottet vid dessa beräkningar kunnat hugga fel på en eller annan punkt, men både utskottet och regeringen har betygat villighet att på alla rimliga sätt tillmötesgå de sedermera genom erfarenheten ådagalagda behov, som motivera en ändring. Jag kan ej inse den reella skillnaden, om vi antaga förslaget nu och sedan jämka på de punkter, där det anses behövt, eller om vi uppskjuta det för ytterligare utredning. Man får också räkna med den ovisshetsrisk, som ligger i ett uppskov.

Man har i pressen särskilt uppehållit sig vid en viss grupp av läroverk, som skulle, menar man, få det sämre ställt än andra. Det är fyra läroverk, som skulle få två linjer med 4-årig realskola mot en enda linje med 5-årig, medan vissa andra landsortsläroverk, som också få tre parallellinjer, skulle ha två femmor och en fyra, för att uttrycka sig på det förkortade utskottspråket. Här har det givetvis varit utskottets mening att tillmötesgå ett, som det trott, på orten förefintligt behov. Erfarenheten får visa, om man taxerat detta behov riktigt. Denna organisation med två fyror och en femma kommer nu alltså till stånd på papperet; men om det sedan skulle visa sig vid dessa läroverk, att barnen, trots att de ha möjlighet att gå kvar i folkskolan till sjätte klass och sedan bekvämt gå in i lägsta läroverksklassen, likväl flytta över från fjärde folkskoleklassen till den lägsta klassen på den femåriga linjen i så stor skala, att det behövs en ny parallellavdelning för godkända inträdessökande — ja, då kvarstår fortfarande obesuren den redan nu existerande möjligheten att genom skolöverstyrelsen få tillstånd och behöfliga lärarkrafter att upprätta en extra parallellavdelning. En sådan tillfällig ansvällning av elevantalet tillmötesgår ju överstyrelsen redan nu och kommer givetvis också i framtiden att tillmötesgå med extralärare, bekostade ur extraläraranslaget. Jag tror för övrigt, att det vore lämpligt, att detta anslag för åstadkommande av större smidighet gjordes till ett förslagsanslag, en tanke som skolkommissionen på sin tid har beaktat och som också vunnit stöd av undervisningsrådet Johansson. Så är ju fallet med de kommunala mellan-

skolornas extraläraryrkeslag, och det vore säkert en praktisk vinst. Skulle det sedan visa sig, att denna ansvällning av elevantalet inte är tillfällig, utan konstant, så inträffar ju ett sådant fall, som utskottet åsyftar sid. 131 i utlåtandet, där det säges att Kungl. Maj:t bör till riksdagen göra framställning om nödig ändring. Då är tiden inne att inrätta en fast linje på grund av ett konstaterat permanent behov.

Jag skall inte ingå på andra detaljer i detta stora och omfattande organisationsproblem. Jag vill endast tillägga, att jag inte hyser någon övertro i fråga om verkningarna av en yttre omorganisation. Jag kan verkligen inte dela herr statsministerns uppfattning, att man här stormar någon klassprivilegiernas »sista skans». Herr Bergqvist hade nog rätt i sin invändning att »den sista skansen» ligger i de ekonomiska hindren, och det är också på den punkten, som de socialdemokratiska motionärerna satt in en stöt med sitt yrkande om ekonomiskt understöd åt fattiga studiebegåvningar. Det är roligt att kunna inregistrera att vi i det fallet ha reservanten herr Bergman på vår sida. Men detta gäller endast en begäran om utredning. Det är framtidsmusik, som riksdagen får taga ställning till en annan gång, likaväl som till hela det viktiga och djupgående förslaget om en omläggning av det inre skolarbetet. Det är orimligt att, som man på sina håll tycks vilja göra, begära att riksdagen skall framlägga ett utarbetat förslag till en sådan reform. Den måste naturligtvis ytterligare utredas. Riksdagen kan omöjligt fatta beslut om dessa saker på samma sätt som i fråga om vissa organisatoriska åtgärder.

Men om vi alltså icke genom det förestående beslutet komma att helt lösa skolproblemet, om stora och viktiga områden ännu ligga kvar och vänta på plogen, så är det likväl min uppfattning, att om vi bifalla utskottets förslag, så ha vi lagt en god och bred och fruktbar grund för ett fortsatt arbete på den sunda utveckling av vårt skolväsen som vi alla önska.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken Hesselgren: Herr greve och talman! I den strid, som stått om såväl Kungl. Maj:ts förslag som nu om utskottets, har det varit mycket svårt för en lekman att kunna skilja mellan den kritik och de krav, som framgått ur stridens hetta, och dem, som vila på verklig erfarenhet.

Ett faktum är emellertid, att många även bland dem, som livligt önskat en lösning, nu alltså känna sig osäkra för bärigheten i flera väsentliga delar av utskottets förslag. Själv måste jag tyvärr räkna mig till dem.

Här har emellertid varit så många utläggningar om förslagets olika delar, att det bara blir ett upprepande av vad flera talare sagt, om man skulle ge sig in på detaljerna. Jag skall därför inskränka mig till att säga några ord om flickundervisningen, eftersom jag på det området hör till motionärerna. Utskottet liksom Kungl. Maj:t går in för principen: lika goda utbildningsmöjligheter för flickor som för pojkar. Kungl. Maj:t tager emellertid denna sak ganska platoniskt och ställer det mesta på framtiden. Utskottet har däremot tagit ett kraftigt tag i frågan. Det föreslår en betydande ökning av statsläroverk för flickor — utredning om kommunal flickskola och ett öppnande för flickorna av såväl realskolorna som gymnasierna i gossläroverken på alla de platser, där icke flickorna på annat sätt få tillgång till den utbildningen. Man måste sålunda säga, att här ha verkligen beretts möjligheter för våra flickor att utan alltför stora ekonomiska uppoffringar få sin högre utbildning, vilket jag tacksamt härmed vill konstatera. Dock finns det ett men, och det är, att man uti detta förslag med tystnad går förbi det likhetskrav, som består däri, att man beviljar flickornas läroanstalter samma rätt till det kombinerade systemet som pojkläroverken. Föreslås ett sådant kombinerat system för pojkläroverken så är det givet, att

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

samma behov också förefinnes inom flickläroverken. Jag kan dock inte se, att man här har föreslagit något annat än att alla flickskolor, kommunala som statliga, skola anknyta endast och allenast till folkskolans 6:e klass. Där emot har frågan om en flickskolelinje kombinerad med 4-årigt gymnasium och ett statligt flickläroverk, ett krav, som framförts motionsvis dels från mig och dels från herr Almquist i andra kammaren, icke fullständigt avvisats. Man säger, att man finner att det är i viss mån berättigat och att man tänker sig, att det möjligen skall kunna komma under utredning i samband med utredningen om de kommunala flickskolorna. Där har man således alltså hopp om att en sådan linje skall kunna bli införd, och jag måste säga, att jag tycker, att det är inte mer än rätt att flickskoletypen på det viset sanktioneras så att man inför en flickskoletyp på det sättet i de statliga flickskolorna. Det är endast en berättigad honnör för det samvetsgranna och dugliga arbete, som i flickskolorna nedlagts under alla de år, då staten inte bekymrat sig om flickundervisningen.

Nu kan jag emellertid inte se, att denna utredning, som vi kunna hoppas på, skall på något sätt också taga upp frågan om anknytningen. Detta understrykes så mycket mera av det faktum, att det enda flickläroverk, som är föreslaget av utskottet att träda i omedelbar verksamhet, är byggt på typen 6 + 4 + 3, d. v. s. den mest ansträngande av alla typerna. Det har här nyss yttrats, att flickskolorna själva fört fram de 4-åriga gymnasierna, och det borde vara ett tecken på, att flickorna orka med en sådan organisation, och att det således inte ligger någonting oriktigt i att också staten tager upp den typen. Jag vill säga, att det krav, som framställts på att i de statliga flickskolorna skall införas en flickskoletyp, som utmynnar i 4-årigt gymnasium, det kravet har kommit från lärarinneförbundet, d. v. s. just från dem, som varit i tillfälle att pröva det 3-åriga gymnasiet. I detta krav på ett 4-årigt gymnasium måste då anses ligga, att dessa lärarinnor för sin del finna, att det 3-åriga gymnasiet är väl mycket pressande.

Ej heller kan man få klart för sig, huruvida det finns någon möjlighet för den kommunala flickskolan att bygga på någonting annat än den 6-klassiga bottenskolan. Såsom denna typ är skisserad, skall det bli av den, vilket också här nyss framhållits, en 5-klassig flickskola, som skulle bygga på en 6-klassig grundskola. Arbetspressen här blir naturligtvis mindre än uti den 4-åriga realskolan, det är alldeles givet, först därför att skoltiden här är 5 år och för det andra därför att det är en skola utan examen. Men har man här tagit hänsyn till, hur det kommer att ställa sig med den numera godkända normalskolekompetensen. Kommer den att kunna upprätthållas genom denna skoletyp? De skolsakkunniga togo fasta på denna sak och föreslogo därför en annan typ, nämligen en 4-klassig grundskola och en 7-klassig flickskola. Riskerar man inte här med denna avknappade flickskoletyp en återgång till den gamla 7-klassiga flickskolans lägre kompetens, vilket i sin tur naturligtvis kommer att utesluta en hel del flickor från de yrken, som just nu fordra normalskolekompetens? Vi skola komma ihåg, att tendensen ligger i övervägande grad för att *skärpa* fordringarna i stället för att minska den. Det har visat sig redan på flera håll, att man nu efter behörighetslagens ikraftträdande icke vill på samma sätt godtaga den 8-klassiga normalskolekompetensen, som man förut godtog. Skulle man ytterligare avknappa denna normalskolekompetens, så är jag rädd att därmed bleve struken möjligheten för flickorna att via den vägen gå in i en hel del yrken, som de nu ha kunnat använda sig av och arbeta för. Vad blir resultatet? Jo, det blir, att flickorna tvingas att gå in på realskolevägen. Nu hyser jag inte samma förfäran för den saken som herr Bergqvist, att alla gosskolor skulle bli fyllda av — jag tror han sade kjolar — men i alla fall kan jag inte neka till att jag tycker, att det är dumt att

i onödan pressa in flickorna i denna realskola och på studentexamensvägen, om de ha lika mycken nytta av att gå den speciella flickskolevägen och kanske hellre skulle göra det.

Det är emellertid en annan faktor också, som jag inte kan gå förbi, då jag säger, att jag tycker, att det är en viss risk med denna flickskoletyp, som jag i övrigt i hög grad gillar och är glad över att den skall komma till. Jag vill säga, att det är en annan sak, som ställer den i ett visst handikap gentemot de övriga och det är, att denna skoltyp har endast föreslagits till *utredning*, under det att man tänker sig att realskola och gossläroverk omedelbart skulle öppnas för flickorna. Den kommunala flickskoletypen skulle sålunda komma i efterhand, och detta tror jag man kan skäligen frukta skall på en del orter, där man inte är så synnerligen angelägen om att få några extra utgifter för flickundervisningen, medföra, att vederbörande inte skola hälsa denna kommunala skoltyp med vidare stor glädje. Det kanske inte blir så lätt att få fram denna typ som man torde ha tänkt sig, och då måste man giva flickorna tillfälle att gå i privatläroverken.

För min del vill jag inte, att de privata läroverken skola försvinna, men vi måste komma ihåg, att de privata läroverken alltså ha och måste ha höga terminsavgifter. Då det gäller att likställa flickorna med gossarna, måste man därför gå in för ett billigare system, och då tycker jag att den socialdemokratiska motionen innebär ett mycket tacknämligt försök att lösa saken, när den kommer fram med förslaget om dessa kommunala flickskolor.

Striden om anknytningsformen har så upptagit sinnena, att tanken på flickorna i viss mån har skjutits åt sidan, en sak som förresten är vanlig nog, då det gäller skolfrågor. Nu förefaller det mig emellertid i trots av allt som sagts både i dag och i går, att den detaljerade plan för skoltypernas fördelning, som skolutskottets betänkande innehåller, är en sak som man måste känna sig rätt betänksam inför. Låt vara att det är nästan omöjligt för en vanlig dödlig att här sätta sig in i den saken och se vad som är lämpligt eller inte lämpligt. Man kan ställa en fråga här och en fråga där, men man blir just inte mycket klokare på de upplysningar, man fått här i kammaren. Det är dock inte så mycket på den punkten, faran sitter, men det är så, att det förefaller åtminstone som om inte de lokala orterna här ha fått vara med på det sätt som de hade kunnat vara berättigade till. Och jag kan inte tycka att det är någon lösning, om de sedan motionsvis skola efteråt komma in med begäran om ändring. Det är då man kommer till den där detaljbestämda planen, som man börjar fullt förstå kravet på uppskov för närmare utredning. Det kan inte vara möjligt, att utskottet här har kunnat fullt genomtränga allt detta, även om utskottet, vilket jag är fullt övertygad om också skett, på den saken nedlagt det mest samvetsgranna arbete. Jag är övertygad om, att detta samvetsgranna arbete har gjort, att den plan, som föreligger, är en utmärkt stomme, som kan tjäna som underlag, om man sedan på ort och ställe vill göra en detaljgranskning. Det synes mig också ur synpunkten av ett verkligt rationellt utnyttjande av den kombinerade metoden vara önskvärt, att flickundervisningen avgöres i sammanhang med det hela. Skedde det och frågan om den kommunala flickskolan toges upp i samband med frågan om de olika skoltyperna på varje ort, då kanske man också skulle kunna hoppas på förståelse för det av husmödrarnas riksförbund framställda kravet på att det skulle inrättas även för pojkar en examensfri skola med normalskolekompetens. Visserligen framdrog herr Bergman i går vid en sådan tanke den avskräckande bilden, att flickskolan kanske skulle få öppna sina portar för att få taga emot pojkarna, och han menade att han därmed sagt något som är mycket farligt. Jag tror inte, att

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

frågan skulle lösas på det sättet att flickskolorna nödvändigt skola öppna sina portar för pojkarna, men jag tror att man kanske skulle finna klokt och förståndigt att låta även en sådan skolform för pojkar finna rum. Det är inte mer än rätt, om man kräver en lösning för flickorna i samband med hela organisationen.

Det var tvenne uppgifter, som en gång gävos skolkommissionen, och en av de uppgifterna var just flickornas undervisning. Ändå måste jag säga, att hur mycket jag än uppskattar en hel del av de förslag, som skolutskottet här har kommit med, så är i alla fall flickundervisningen undanskjuten jämfört med den andra undervisningen. Visserligen har det denna gång skett med mycket större möjligheter och med många välvilliga ord, men det föreligger dock här ett undanskjutande, och ett uppskov med frågans lösning under ett år skulle möjligen kunna räcka till att ordna denna sak.

Herr talman! Jag har hört till dem, som från början hoppats på och varmt önskat en lösning i år, och jag har i det sista trott, att det skulle bli möjligt att med gott samvete rösta för en sådan lösning. Men när då betänkandet verkligen låg på bordet och man blev i tillfälle att granska detaljerna, måste jag tyvärr säga mig att den oro, som tagit sig uttryck i möten och press, inte kan vara endast en uppjagad stämning. Det finns fog för denna oro. Det finnes detaljer i förslaget, som måste rättas till, och andra, som behöva ett fastare underlag, innan förslaget kan föras in i det praktiska livets tillämpning och ha utsikt att mötas med det förtroende, som är den enda verkliga garantien för ett gott resultat. Ingen, som verkligen önskar förslagets framgång, borde vara rädd för ett års uppskov. Förslaget har så stora och obestridliga förtjänster, att jag för min del är övertygad om att vid en lugnare granskning man skall finna att det i stort sett skall kunna läggas till grund för ett slutgiltigt förslag. Får den kombinerade skolan verkligen komma till likvärdig tillämpning och blir det tid och rådrum att på de olika orterna och med deras hörande och medverkan göra upp en plan för både pojk- och flickundervisningen, och tar man tillbörlig hänsyn till flickundervisningens behöriga ordnande, så tror jag, att man skall ha vunnit den jämkning, som är bättre att göra före än efter förslagets antagande, hur mycket jag än glädde mig över det stora löftet, som i det avseendet gavs inte minst från statsministern. Jag hoppas sålunda, att nästa års riksdag skall få till behandling ett efter nu angivna grunder omarbetat förslag. Det uppskovsyrkande, som framstälts av reservanterna, har jag däremot inte ansett mig kunna biträda, därför att reservanterna gå å sin sida lika ensidigt fram med kravet på den 4-åriga bottensskolan, som någonsin utskottet och nästan mer än utskottet, när det förordar den 6-åriga. Vidare driva de, om jag förstår dem rätt, examenskravet på ett sätt, som jag för min del icke kan godtaga. Det finns också i motiveringen uttalanden, som jag inte kan ansluta mig till.

Jag hade därför tänkt, att jag skulle bli tvingad att gå på avslag, men då det i går framställdes ett förslag, som verkligen innebar ett positivt yrkande på denna punkt, har jag ansett, att det för mig skulle öppna en väg att visa att ehuru jag inte nu kan rösta för förslaget, så är jag med på förslaget i allt vad det verkligen principiellt vill. Vad jag önskar är sålunda endast tid för att det skall få bättre utformas. Detta hoppas jag på genom att rösta för herr Wohllins yrkande, och när jag det gör, herr talman, är det i den övertygelsen, att all denna strid och bitterhet dock har tjänat ett ändamål, har bidragit att klara upp begreppen, att rycka upp allmänhetens ansvarskänsla och att lära folk att förstå, att detta är en fråga, som vi dock till sist måste kunna ena oss om, då vi ju alla vilja den svenska ungdomens väl.

Herr Westman: Herr talman! Det förefaller, som om behandlingen av detta ärende här i riksdagen hade inneburit ett avslöjande av hur vårt statsskick egentligen är beskaffat. Det förefaller, som om det hade kommit som en överraskning för många, när de sett hurusom en stor kungl. proposition skjutes undan och hurusom ett utskott med tillhjälp av tjänstemän ifrån departementen, vilka utskottet således har övertagit från Kungl. Maj:t, sätter sig och på egen hand utarbetar ett betänkande, som kanske inte borde kallas för ett utskottsbetänkande, men som snarare borde kallas för en utskottsproposition.

Det är verkligen ett skådespel, som borde etsa sig in i allas sinnen, när man ser hur en sådan fråga som denna avgöres, hur avgörandet träffas i detta utskott i riksdagens bottenvåning, medan vederbörande statsråd sitter på sitt rum fullkomligt satt ur spelet och hänvisad till att på telefon av någon vän eller kanske av utskottets ordförande, när han finner det vara lämpligt, få reda på vad som inträffar och hur den lösning skall bli, som skall föreläggas riksdagen.

Det är ju sant, att herr statsrådet sedan har accepterat denna lösning. Vi ha också i dag hört, hur statsministern ställde sig till saken. Vi sågo alla hur han här för en stund sedan lämpade över sin auktoritativa tyngd från regeringspropositionen till den ståndpunkt, som utskottet intagit. Hans excellens statsministern citerade ett brev, som hans excellens hade fått av en frisinnad man i Göteborg — ordförande i någon frisinnad organisation och läroverksadjunkt — som hette Beck, om jag hörde rätt. Denne man skrev till statsministern, att han accepterade lika gärna Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag. När jag hörde detta meddelande, tänkte jag: det var en ofantligt vidhjärtad man, som inte fäster sig vid småsaker. Jag nödgades emellertid med ännu mera skäl göra den reflexionen, då jag fann att herr statsministern från denne herre övertagit samma uppfattning i den fråga vi nu diskutera.

Jag har här velat fästa uppmärksamheten vid hur vårt statsskick är beskaffat, därför att det lönar sig inte mycket att diskutera statsskickets tillstånd i samband med något utlåtande från konstitutionsutskottet. Det lönar sig bättre att diskutera det problemet i samband med någon aktuell fråga sådan som denna. Jag skall tillåta mig att i denna sak säga ett ord till, och det är att uti en stat måste makten finnas någonstades. Om regeringen är för svag att uppbära makten, kan riksdagen inte hjälpa regeringen, utan då övergår makten med naturnödvändighet till riksdagen. Det har under debatten framhållits, att vi kommit över på en ståndpunkt, som starkt påminner om frihetstiden. Det är fullkomligt riktigt. Jag vill till den anmärkningen blott knyta den undrande frågan, huruvida det måhända finnes lynnesdrag hos svenska folket — bland annat då den saklighet och grundlighet som utmärker riksdagens ledamöter — som göra, att vi ha att räkna med att den anglosaxiska formen för parlamentarism inte passar oss, utan att vi måste räkna med att det statsskick, som utbildades under frihetstiden, ger den nationella formen för svensk demokratisk frihet, för svensk parlamentarism. Jag vill inte knyta några reflexioner vare sig av optimistisk eller pessimistisk natur till denna fråga. Jag har endast velat peka på, att detta problem måste dyka upp för oss alla i den situation, i vilken vi nu befinna oss.

Efter dessa anmärkningar av mera allmän natur skall jag tillåta mig att gå över till att verkställa en granskning av det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag skall naturligtvis därvid inte ge mig in på att granska det i alla dess detaljer. Detta skulle trötta kammaren, det har gjorts förut av tillräckligt många talare. Jag skall endast taga upp en fråga, som för mig är den avgörande, den frågan nämligen, för att gå rakt på sak, huruvida utskottsbetänkandet verkligen står på den ståndpunkten, att det tillerkänner likställighet åt den 6-åriga och den 4-åriga bottenkolan. En av mina ärade vänner, herr Reuterskiöld, har yttrat, att den, som inte finner, att en sådan likställighet fått uttryck i ut-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

skottets betänkande, han läser betänkandet så som en viss potentat läser bibeln. Det är nu en något gammaldags bild, den ärade talaren därvidlag använde, en bild, som tydligen blivit uppfunnen före den moderna bibelkritikens tid. För min del skulle jag vilja säga, att jag läser utskottets betänkande i någon mån — för att nu anknyta till hans bild — som en modern bibelkritiker läser bibeln. Det möter då inga svårigheter för mig att urskilja två olika händelser i texten. Jag vill inte säga, att den ena är luden och den andra är slät, men jag vill säga, att den ena är den 6-åriga bottenskolehanden och den andra är den 4-åriga bottenskolehanden. Det är ju inte svårt att se, att det är den 6-åriga bottenskolehanden, som har fått bestämma själva läggningen av utlåtandet, medan däremot den andra, den 4-åriga bottenskolans hand, endast visar sig på det sättet, att man här och var finner en interpolation, som visserligen bryter av något emot den huvudsakliga gången i betänkandet, men som i alla fall inte ändrar dettas riktning.

Förut ha under debattens lopp flera gånger citerats och upplästs för kammaren de sidor i betänkandet, som äro avgörande för frågan om likställigheten. Det är sid. 34 och följande, sid. 62 och följande med det därtill knutna förbehållet på sid. 131. Det är dessa ställen, som äro av vikt för ett bedömande av denna likställighetsfråga. Jag skall inte upprepa vad som där står eller gå in på någon kritisk analys av dessa källställen, men för mig står det alldeles klart, då jag läser motiveringen, att den 4-åriga skolan framställes såsom mindre värdig. På den saken tyder ju redan ett sådant förhållande som det, att det finns inte ett spår till saklig motivering för den 4-åriga bottenskolan. Det står, att den blir billigare än den 6-åriga, men ett sådant yttrande kallar jag inte för en saklig motivering, som kan vara ägnad att ställa denna skolform på samma säkra bas som den 6-åriga.

Man kan nog förstå, varpå allt detta beror. Den bästa inblicken i vad som ligger bakom fick jag, då jag hörde det anförande, som här hölls av den man, som inom denna kammare varit den ledande i denna fråga inom det största av de partier, vilka deltagit i uppgörandet av kompromissen, nämligen herr Olof Olsson. Han lämnade i sitt anförande, som det i övrigt var ett mycket stort nöje att åhöra, en paradoxal bevisning för att den 6-åriga bottenskolan är den enda riktiga. Han yttrade, att han ville tåla den 4-åriga bottenskolan endast som ett provisorium, vilket skulle avskaffas. Den ärade talarens anförande innehöll åtskilliga pärlor, som skimrade i fantasiens ljus. Jag hade till en början litet svårt att finna det band, som förenade dem, ty jag sökte det icke, där jag borde ha sökt det. Jag hade inte väntat mig det av den ärade talaren. Men då jag fick tänka närmare på saken, fann jag, att det band, som sammanhöll hans anförande, inte var annat än — dogmen. Den ärade talaren var till min stora förvåning — jag säger det uppriktigt, jag hade inte trott det — en dogmatisk anhängare av den sexåriga bottenskolan. På de håll, där man står på den ståndpunkten, brukar man ju sammanfatta sin lära i en dogmatisk formel, i det man använder uttrycket bottenskolans »sociala rättfärdighet». I utskotts-betänkandet utvecklas den närmare innebörden av denna dogmatiska tillspetsning. Man finner, att utskottet mycket starkt framhåller att den sexåriga bottenskolan innebär stora fördelar för landsbygdens befolkning genom att denna kan få ha sina barn hemma en längre tid. Hans excellens statsministern understök också i sitt anförande i dag mycket starkt och med tydlig adress samma synpunkt.

Jag vill härom bara säga att man bör inte driva det sociala rättfärdighetskrav, som ligger i den sexåriga bottenskolan, så långt att denna sociala rättfärdighet leder till en individuell orättfärdighet. Detta kan naturligtvis mycket lätt ske, därest tillämpningen av den sexåriga bottenskolans princip medför att barnen hänvisas till en undervisning i sämre skolor, under sämre för-

hållanden än vad de annars kunde få. För att de båda synpunkterna skola kunna lyckligt förenas måste man naturligtvis förutsätta att barnen få den bästa möjliga undervisning i landsbygdens skolor.

Om vi emellertid tänka efter hur det förhåller sig med denna sak, så veta vi ju att det möter mycket stora svårigheter att på landsbygden erhålla ett lika bra och lika effektivt skolväsen som det, vilket kan åstadkommas i våra städer. Ser man på de faktiska förhållandena, så måste man erkänna att landsbygdens skolväsen är sämre än städernas. Under sådana omständigheter kan det vara ganska farligt för föräldrarna att sätta sina barn sex år i sådana sämre skolor, ty det medför naturligtvis att barnen inte ha samma säkra och goda underlag som andra barn, när de sedan möta dessa i de högre skolorformerna. Jag skall antyda, hur det psykologiska problemet därvidlag ställer sig för de barn, som fått en mindre effektiv undervisning, genom att anföra ett uttalande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i ett annat sammanhang har i propositionen. Han betonar där att den bristande användningen av de egna krafterna i skolan lätteligen hos den unge åstadkommer ett försvagande av tilltron till den egna förmågan överhuvud taget och med hänsyn därtill predisponerar för en osjälvständighet i uppfattning, som illa överensstämmer med den fordran på individuell medborgarduglighet, vilken i våra dagar ter sig mera välgrundad än någonsin. Det är väl tydligt, att om ett barn gått sex år i en mindre god skola på landsbygden och sedan föres tillsammans med barn från andra skolor, som äro andligen tränade efter skarpare metoder, så kommer detta barn i en psykologisk situation sådan som herr statsrådet har antytt såsom varande allt annat än önskvärd. Det är klart att detta barn känner sig stå efter, det blir lätt andligt stukat, dess själv tillit försvagas, och om det lämnar tävlan på den högre skolans område och återvänder hem till de praktiska yrkena, så händer det ofta att det gör detta med nedslaget mod och utan den friska tilltro till det egna initiativet och den egna viljans bärkraft, som kunde ha funnits hos barnet, om det aldrig blivit satt i denna farliga situation. Det är barnen man enligt min tanke bör ta hänsyn till — det är ju dock dem, som denna fråga närmast rör — och man får för deras skull se till att man går fram med mycken klokhets, när man skall tillämpa dogmen om den sexåriga bottenskolans »sociala rättvisa».

Jag ber att få påpeka att jag inte alls vänder mig mot själva bottenskoletanken, utan vad jag vänder mig emot är att man skjuter fram denna sexåriga bottenskola alltför hastigt och förklarar den vara den enda riktiga. Herr Olof Olsson, som gjorde detta, som förkunnade att den sexåriga bottenskolan var den enda riktiga, erkände att folkskolan ännu inte är färdig för den ställning den skulle få, därest man nu gjorde den sexåriga bottenskolan till den enda förekommande. Men han uttalade den förhoppningen att den reform, som nu förestår, skulle medföra en sådan ändring och förbättring av folkskolan, att man därigenom till och med kunde slippa ifrån förlängningen av studietiden med ett år. Det var en av de förhoppningar, som herr Olof Olsson uttalade! Men då frågar jag mig: hur skall en sådan förbättring vara möjlig på landsbygden med dess stora avstånd och sjunkande barnantal? Det kan ju hända att den kan ske i vissa delar av vårt land, så till exempel i Dalarna, där befolkningen är samlad i stora byar, men hur skall den bli möjlig i de delar av landet, där befolkningen bor glest, spridd över stora områden och där kommunerna äro små? Vad skulle en sådan förbättring av folkskolan, som den ärade talaren angav såsom åsyftad med betänkandet och liggande som en konsekvens av detsamma, kosta, vilka bördor skulle den komma att medföra för de mindre kommunerna? Vilka ändringar i folkskolans läroplan och ämnesval skulle denna reform innebära?

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Allt detta, alla dessa frågor om de konsekvenser, som den ärade talaren angav såsom följande av ett bifall till utskottets betänkande, lämnas utan svar. Men det är dock frågor, som vi i en framtid komma att få ta ståndpunkt till, om vi nu bifalla utskottsförslaget. Man bör väl då inte undra på, om jag finner, att som läget nu är, det är bäst att förorda att den fyraåriga botten-skolan inte principiellt skjutes undan, utan att den vid en reform av vårt undervisningsväsen av den art, som nu förestår, förklaras vara likvärdig med den sexåriga. Jag skulle ha velat ställa den fordran på detta utskottsbe-tänkande, att där hade stått att den fyraåriga bottenskolan kan vara bra i de bygder, där folkskolan inte är så starkt utvecklad. Jag skulle naturligtvis också ha velat ha ett uttalande om den fyraåriga bottenskolans lämplighet för flickundervisningen. Detta sista yrkande skulle medföra inte bara en ändring av motiveringen, utan även av utskottets kläm, ty, som vi veta, förhåller det sig så att samtliga de fyra högre flickläroverk, som föreslås skola inrättas, äro byggda på den sexåriga bottenskolan och inte ett enda på den fyraåriga. Jag skall emellertid inte närmare gå in på att kritisera det sätt, varpå utskotts-betänkandet löst frågan om flickornas undervisning, ty jag kan i stort sett ansluta mig till vad den föregående talaren, fröken Hesselgren, anförde i detta avseende.

Jag skall be att få övergå till att säga några ord om en annan sak. Bland de mest besynnerliga uttryck man finner i utskottsbetänkandet är det som står på sidan 36, där det säges, att den sexåriga bottenskolan medför att den högre skolan kan från den lägre vänta ett mera sovrat lärjungematerial. Det uttrycket är i hög grad ägnat att överskyla det faktum att folkskolan inom sig inte sovrar, inte gallrar det normala lärjungematerialet. Några sidor längre fram i utskottsbetänkandet finner man vidare principen, att ingen gallring skall heller få äga rum vid övergången från den sexåriga bottenskolan till realskolan, tillämpad på det sätt, som där närmare angives.

Denna ståndpunkt är beklaglig ur åtskilliga synpunkter. Det lättare till-träde, som på detta sätt medges, måste naturligtvis medföra att olämpliga ele-ver komma in på det högre stadiet, elever som aldrig bort få fortsätta sina studier. Herr Olof Olsson hade på denna punkt ett yttrande, som var mycket intressant. När han diskuterade folkskolans lämplighet som sexårig botten-skola, uttalade han att skolan skulle ge bildning, den skulle hjälpa eleverna, den skulle inte gallra, åtminstone inte i onödan, utan eleverna borde få flyga så långt som vingarna bar. Ja, detta uttalande mot gallringen kan ju låta mycket humanitärt, och jag medger gärna att all gallring är grym. Även gallring på låga stadier kan ju förefalla grym, men jag vill säga att den är dock oändligt mycket mindre grym ur individens synpunkt än vad gallringen är på det högre och högsta stadiet. Jag kan försäkra den ärade talaren att jag från universitetet har en erfarenhet i fråga härom, som verkligen är hjärtslitande. Jag har många gånger tänkt på hur oändligt mycket lyckligare det hade varit för många unga män, om de aldrig kommit dit, utan redan på ett tidigare stadium blivit hänvisade till att ägna sig åt någon annan uppgift. Man kan väl inte tänka sig något sorgligare än en studerande, kanske från ett fattigt hem, som förbrukat sina anhörigas pengar för universitetsstudier och ådragit sig en stor skuldbörda och som sedan nödgas avbryta sina studier för att slå sig fram så gott han kan med den kvarnsten han på det sättet fått om halsen. Det är naturligtvis oändligt mycket bättre, om differentieringen får ske på ett tidigt stadium, än om den skall ske vid ett långt framskridet sta-dium.

Man har också att se denna fråga ur överproduktionens synpunkt. Det har därvid med skäl framhållits att det sätt, varpå vårt undervisningsväsende enligt detta förslag skulle anordnas, kan vara ägnat att framkalla oro för att

ungdomen skall ledas bort från de produktiva yrkena till de teoretiska. Då svarar man att detta får livet reglera. Men det är dock orätt att lägga systemet så, att det — om jag får använda en bild — verkar med otaliga sugrör i en viss riktning, och därefter säga att sedan får tragedien ställa problemet tillrätta — jag menar naturligtvis alla dessa missriktade individers tragiska levnadsöden. Jag vill också framhålla en annan sak, nämligen att man inte skall betrakta frågan om överproduktionen blott ur de undermåligas synpunkt, utan även ur de stora begåvningarnas. Blir det en överproduktion, så är denna till skada även för de senare, ty det blir oändligt mycket svårare för dem att få luft under vingarna och komma fram, än vad det skulle vara, om de inte hade att tävla med andra personer, visserligen underlägsna, men som i alla fall kunna ha tillräcklig begåvning och ställning, för att det skall vara möjligt för dem att fördärva arbetsmarknaden på de områden, som kunna vara i fråga.

Denna fara för överproduktion inom de teoretiska yrkena, vilken man utan tvivel har att se i ögonen, när man diskuterar dessa problem, kunde dock i viss mån ha förebyggts — inte helt och hållet på långa vägar, men i alla fall i liten mån — om utskottet tillstyrkt en motion, som väckts från bondeförbundshåll av herr Schedin m. fl., och bland vars undertecknare jag för övrigt också är en. I denna motion föreslås att ingen kommunal mellanskola skall få inrättas utan riksdagens samtycke. Denna ståndpunkt synes mig ha fått ökad aktualitet liksom också det stora intresset för statsmakterna, även ur statsfinansiell synpunkt, att ha denna sak i sin hand, understrukits av det förhållandet, att utskottet föreslår att inte mindre än 54 av de kommunala mellanskolorna skola helt förstättas. Det visar sig alltså att det är en åtgärd av betydelse för statsmakterna att det inrättas kommunala mellanskolor här och var eftersom utskottet slår in på den linjen att staten skall övertaga dem. Även det hittillsvarande förhållandet, då de kommunala mellanskolorna komma i åtnjutande av stora statsunderstöd, har för övrigt givit verkligt starka skäl för att sätta den lilla spärr för en oriktig utveckling av vårt skolväsen, som kan ligga däri att kommunala mellanskolor icke få inrättas utan riksdagens prövning.

Emellertid har ju hans excellens statsministern angripit den del av utskottets motivering, vari förbudet för gallring under vissa förutsättningar står upptaget, och jag vågar därför uttala den förhoppningen att den punkten under alla omständigheter måtte komma att gå ut ur utskottets motivering. Det förefaller mig, som om en ärad talare från utskottsmajoritetens sida härvidlag stod på samma ståndpunkt som hans excellens statsministern, om jag nämligen fattade herr Pauli rätt, när han för någon stund sedan talade här i kammaren.

Kunde denna ändring vidtagas i utlåtandet, skulle naturligtvis en av de faror undanröjas, varmed förslaget hotar den högre undervisningen, men jag kan ändå inte säga att mina farhågor för denna undervisning därmed skulle vara fullständigt undanröjda. Jag hyser nämligen — man får förlåta mig det — alljämt oro för att hela denna studieanordning, som man föreslår, alltifrån den sexåriga bottenskolan och upp till studentexamen, inte kommer att lämna likvärdiga resultat med dem man nu erhåller, och dessa äro dock enligt min erfarenhet sådana, att man i kulturens namn inte kan tillråda någon nedprutning av dem. Att jag har sådana farhågor måste väl ändå för var och en, som är sakligt intresserad, vara ganska förklarligt, ty det kan väl inte begäras, att man skall tro på de lysande förhoppningar, som uttalas i utskotts-betänkandet, när man inte får någon närmare inblick i möjligheten att realisera dessa förhoppningar. Läroplaner o. s. v., allt är ställt på framtiden. Under sådana förhållanden ställer ju utskottet det kravet, att man skall tro utan att

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

se, och det vet jag inte, om man kan begära av andra än sådana, som inte äro intresserade av det problem som här föreligger.

Jag vill vidare säga några ord om verkningarna i orterna av denna reform. Vi hörde i går hur frågan om reformens ekonomiska verkningar berördes av herr Björck i det anförande, som han höll sent på kvällen. Herr Björck refererade därvid de siffror, som hade kommit fram som resultat av den Swartling-ska utredningen, som också finnes refererad i Kungl. Maj:ts proposition. Dessa siffror äro genomsnittssiffror och av dem framgår för kommunernas del en genomsnittskostnad, som kan användas som ram, då man söker bilda sig en föreställning om vad reformens genomförande skulle draga för kostnader i sin helhet. Men herr Björck förbigick alldeles hur dessa genomsnittssiffror fördela sig på de olika kommunerna. En genomsnittssiffra för hela landet säger ju ingenting, den innebär i varje fall ingen garanti för att inte den ena eller andra kommunen kan komma att råka ytterst illa ut, ty inte faller det på varje kommun ett statistiskt medeltal av dessa siffror — det kan väl inte herr Björck begära att jag skall tro. Här föreligger naturligtvis för oss en anledning till stor oro, ty vi veta inte huruvida inte genom ett bifall till utskottets förslag den ena eller den andra kommunen kan komma att påläggas en börda, som kan åstadkomma förvirring i dess finanser. Vidare förbigick herr Björck alldeles de kostnader, som konsekvenserna av detta beslut kan tänkas medföra. Skall man emellertid räkna med alla de förändringar inom folkskolväsendet, som komma som konsekvens av utskottsförslaget, så måste vi säga oss, att räcka vi handen här, så kommer man att leda oss ett långt stycke på en väg i riktning mot ökade utgifter.

Det är emellertid inte blott de ekonomiska verkningarna av ett bifall till utskottsförslaget, som man har anledning hysa oro för. Man har också anledning att hysa bekymmer för dess verkningar på skollivet. Det är mycket möjligt att erfarenheten kommer att visa att det passar mycket illa ihop med situationen på den ena eller den andra orten. Det är mycket troligt att vi komma att bli översvämmade med petitioner och motioner, i vilka det uppvisas att systemet icke passar för den eller den orten. Det är verkligen mycket tråkigt att ta på sitt ansvar att genomföra denna reform utan en utredning, som ger vid handen, att den smidigt anpassar sig efter läget på den ena och den andra orten. Utskottet säger därom: Ja, men det ställer man till rätta efteråt. Nog är det väl emellertid bra besynnerligt att resonera på det sättet, och jag vill bara säga att herrarna skulle nog inte bli belåtna med lagutskotten, om vi där resonerade så, att vi kunna ta vilka besynnerliga lagar som helst, och blir det sedan klagomål i orterna, så ändra vi lagen. Jag vet inte varför man på denna statsutskottssida, som skolutskottet företräder, skall ha så mycket lättvindigare uppfattning av problemet.

I själva verket framträder vid den punkt, dit mitt resonemang nu hunnit, ganska tydligt den motsättningen, som skiljer mig från utskottsmajoriteten. Jag skall sluta mitt resonemang i saken med att säga några ord om denna motsättning.

Den motsättningen ligger inte alls till på det viset, att utskottsmajoriteten, som hans excellens herr statsministern sade, vill storma den sista konstitutionellt och socialt åt överklassen förbehållna skansen, och att vi skulle vara de, som försvarade denna skans. Den där skansen finnes inte längre! Var och en, som känner till det verkliga livet, vet, att denna skans är en reminiscens, som hägrar i minnet hos män, vilka ha fått sina intryck under en gången tid, men den finns inte längre i det verkliga livet. Det skulle för övrigt inte falla mig in att ställa mig på en principiell ståndpunkt, som skulle innebära, att jag ville försvara någon sådan skans.

Nej, motsättningen ligger till på ett helt annat sätt. Det är en temperaments-

motsättning, som framträder mellan å ena sidan den, som går ut ifrån ett system och sedan vill tillämpa det på det levande livet och pressa in livet i systemet med förbehåll att, om det passar alltför illa, sedermera ändra systemet, och å andra sidan den, som vill, att man först skall studera det levande livet i alla dess skiftningar med kärlek för dess rika livsyttningar och så försöka att efter det anpassa ett system, som är ägnat att låta allt, som där växer och frodas, komma till uttryck på det gynnsammaste och bästa sättet.

Det är enligt sist angivna tankelinje, som jag resonerar, inte bara när det gäller denna fråga, utan jag bemödar mig verkligen om att resonera så vid all reglering av det mänskliga samhället. När jag nu här finner ett utskotts-betänkande, som principiellt sett står på en helt annan ståndpunkt, så kan jag inte ansluta mig därtill.

När jag säger detta, talar jag som medlem av bondeförbundet. Det är för mig inte alls någonting påkostande, att jag därvid ställer mig på en annan ståndpunkt än vad bondeförbundets utskottsrepresentanter hava gjort. Jag betraktar de saker, som förekomma här i kamrarna, uteslutande sakligt. Om vissa representanter från den grupp, jag tillhör, i detta utskotts-betänkande eller i andra utskotts-betänkanden framlägga en ståndpunkt, som jag vid saklig prövning finner icke passa för min uppfattning, ställer jag mig emot den. Det har jag alltid gjort och kommer alltid att göra. Likaså, när jag sitter i ett utskott och framlägger min uppfattning, begär jag inte, att de andra medlemmarna av bondeförbundet skola rösta för den. Såvitt jag har fattat bondeförbundet, är det en förening av frie män, en förening, som har kommit till för att bereda dem möjlighet till fri samverkan på basis av en gemensam åskådning. Om någon ställer sig på en annan ståndpunkt och säger, att om det visar sig, att bondeförbundets ledamöter i en sådan fråga som denna rösta på olika sidor, innebär det, att bondeförbundet faller sönder, då visar det bara, att han har en fullkomligt annan uppfattning av vad ett parti är än jag. Jag vågar ändå säga, att den uppfattning, som jag har, är dock av en mycket friare, av en uppriktigt sagt modernare typ än den andra, som har tillkommit under tider, då partilivet utvecklades under tryck ovanifrån och då man måste så där hårt hålla ihop, så att partierna fingo en viss karaktär av sammansvärjning. Men en sådan karaktär är det fullständigt onödigt för partierna att bibehålla i våra dagar. Vi kunna mycket väl inom de olika partierna och grupperna ha olika meningar, utan att det alls behöver tydas som ett upplösningsfenomen. Tvärtom. Den slaviska lydningen inom ett parti är enligt min tanke snarare ett symptom på att partiet i dess helhet saknar självständighetens friska salt och därför också kanhända inte äger den kraft att motstå tidens åverkan, som det eljest skulle äga.

Jag har velat säga dessa ord med anledning av vad som förekommit i debatten, då en talare yttrade sig i bondeförbundets namn och en annan talare mycket starkt reagerade mot den uppfattning, som därvid kom till uttryck.

Min ståndpunkt i själva sakfrågan är alltså den, att det är önskvärt och nödvändigt, att man får ett uppskov med denna fråga för att kunna få fram ett förslag, som kan behandlas i ordentlig ordning, så att vi få tid att läsa det och motionera om det och få det utskottsbehandlat. Jag vet icke någon annan praktiskt möjlig väg att uttrycka denna min önskan än att, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Jag hör icke till de speciellt sakkunniga i denna fråga, men vi äro ju så lyckliga att hava en massa dylika personer här i kammaren, och följaktligen är det ej så stor skada, att det inte finns en till. Men jag har i alla fall gått igenom elementarskola, och jag har varit 29 år i Uppsala, därav 21 år såsom universitetslärare, och då är det

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

ju ganska naturligt, att jag nu, då detta ärende är före, skulle vilja säga något om, hur jag ser saken.

Här är det fråga om en stor reform av vårt undervisningsväsen, och då synes det mig, att man är skyldig, liksom vid större reformer överhuvud taget, att noga göra klart för sig följande: vad är det för ett mål, man vill vinna genom denna reform? Ty det är ju uppenbart, att det är målet, som skall bestämma medlen.

För mig ligger saken så, att jag anser, att målet är att vårda och ytterligare förstärka vår kultur liksom också att ge de enskilda inom vårt land ökade möjligheter att kunna utöva sin verksamhet på ett för dem själva och landet gagneligt sätt. Emellertid är det nog icke allas uppfattning, att målet är det av mig nu angivna. Läser man den kungl. propositionen, finner man, att där står: »Det gäller att åvägabringa en sådan utformning av skolsystemet, att de bildningsmöjligheter de högre skolorna erbjuda kunna bekvämt utnyttjas icke blott av dem, som av ålder företrädesvis tagit dem i anspråk för sina barns undervisning, utan jämväl av de stora skikt inom samhället, vilka först på senare tid vunnit politisk fullmyndighet.»

Kunde man hysa någon tvekan om vad som menades med vad som sålunda står i den kungl. propositionen, så har den blivit undanröjd av en talare, som i dag hade ordet och som tillhör dem, som äro för förslaget. Han betonade, att denna allmänna bildning, som man vill åstadkomma i ökad grad genom detta förslags realiserande, är ej närmast en bildning, som skulle sätta den enskilde i tillfälle att på ett bättre sätt utöva sin verksamhet, utan det är en utbildning, som är förutsättningen för, att den politiska makt, som man har givit stora kretsar inom Sveriges folk, skall kunna användas på ett tillfredsställande sätt. Den ärade talaren drog en ytterligare konsekvens av denna ståndpunkt, då han sade, att demokratin icke kan nöja sig endast med detta program, »utan, såsom vi socialdemokrater ju redan i vår motion hava visat, anse vi», att den kräver också något ytterligare, nämligen att staten genom understöd åt de unga ger dem möjlighet att förvärva denna för utövandet av deras politiska rättigheter erforderliga bildning.

Nu är jag långt ifrån någon fiende till bildningen och allra minst, kan jag säga, till folkbildningen. Men å andra sidan måste man enligt min uppfattning, när man talar om bildning, icke begränsa sig till den teoretiska utbildningen, utan för mig gäller det, att var och en skall få möjlighet att förvärva så stora insikter, att han kan fullgöra ett nyttigt arbete inom samhället. Det politiska är ej för mig huvudsaken. Staten är icke för mig det viktigaste, utan staten är ett medel för de enskilda, så att de skola kunna leva ett mänskligt liv och utöva en verksamhet till gagn för dem själva och till det allmännas bästa.

Nu förstår jag, att om man här anlägger den politiska synpunkten, tänker man mycket på, att man genom att lägga skolväsendet på det sätt, som nu är ifrågasatt, även skulle tillvarataga de unga begåvningarna, d. v. s. att de unga skulle få en sådan allmän kännedom om saker och förhållanden, att de såsom politici skulle dels kunna rösta något så när rätt och, om de voro så lyckliga att bli invalda i representationen, på ett någorlunda ordentligt sätt utöva sitt uppdrag. Jag tror, att om man åter ser på frågan ifrån synpunkten av unga begåvningars blivande verksamhet överhuvud taget, är man för närvarande ingalunda ur stånd att kunna få dem fram och tillvarataga deras begåvning. Frågan är dock: vad menar man med unga begåvningar? Man talar om studiebegåvade. Vad är det för folk? Är det folk med större intelligens och skarpsinne, eller är det sådana, som blott kunna tillägna sig ett visst mått av kunskaper? Det är ju alldeles klart, att man avser de senare, så att ju flera, som gå den teoretiska vägen, desto flera bli också i tillfälle att såsom studiebegåvade tillvaratagas.

Men om man däremot ser saken från den synpunkten, att man vill taga vara på personer med intelligens och skarpsinne och anser huvudsaken vara deras blivande verksamhet, tror jag för min del ej, att man behöver vidtaga några särskilda åtgärder för deras tillvaratagande. De taga sig nog till vara själva, och åtminstone min erfarenhet av livet är den, att det sannerligen, även så som skolväsendet nu är ordnat, ingalunda är svårt för dylika att komma fram och komma på de rätta platserna, visserligen ej alltid på den teoretiska vägen men så mycket oftare på den praktiska.

Då man nu skall avgöra — ifall man anser, att uppgiften med en reform är att sätta folk i stånd att i högre grad utöva en nyttig verksamhet — hur man bör ställa skolväsendet, så synes det mig, som om man borde begränsa sin undersökning till det mera teoretiska skolväsendet. Jag ser således för närvarande bort från de praktiska skolorna, eftersom det nu icke gäller dem i det föreliggande förslaget. Då synes det mig, att när man har tre olika stadier i skolväsendet, nämligen folkskolan och realskolan samt slutligen gymnasiet, har man att i första hand undersöka uppgiften för dessa olika skolstadier, ifall de verkligen bliva avslutningsskolor för dem, som ha genomgått dem. Sålunda, vad är uppgiften med de olika skolorna? Ja, därom torde vi vara tämligen ense, att folkskolan skall ge den allmänna medborgerliga bildning, som man överhuvud taget anser, att ett civiliserat samhälle fordrar av sina medlemmar. Realskolan återigen skall ge en högre dylik bildning, och gymnasiet slutligen skall skapa förutsättningarna för ett fortsättande vid högskolor för dem, som skola fylla viktigare uppgifter.

När man nu undersöker, hur man skall inrätta dessa skolor, bör naturligtvis huvudvikten läggas på, att de bli inrättade så, att de fylla sin egentliga uppgift. Folkskolan skall sålunda inrättas så, att den fyller den uppgift, som är satt för folkskolan, realskolan likaså och slutligen gymnasiet på samma sätt. När man sedan erinrar sig, att skolorna även ha en annan uppgift, nämligen att kunna vara ett genomgångsstadium från en lägre undervisning till en högre, blir detta dock en sekundär sak. När man därvid skall avgöra, var och hur övergången skall ske, skall man naturligtvis icke taga huvudsaklig hänsyn till, hur den föregående skolan bör vara inrättad för att fylla sin egentliga uppgift, utan man skall undersöka, vad den skola, som utgör nästa stadium, kräver av den föregående, för att denna skall kunna fylla sin uppgift med avseende å övergången från den ena till den andra.

Jag kan icke herrarnas terminologi riktigt, men åtminstone jag för min del tar uttrycket enhetsskola i den betydelsen, att det principiellt innebär en mera omedelbar övergång från de olika stadierna, folkskola, realskola och gymnasium. Man kan omöjligen, om man undersöker, hur skolorna skola vara inrättade för att fylla sitt eget närmaste, egentliga mål, komma till det resultatet, att de skola anknytas utan vidare på det sättet, att genomgången av den ena skall vara den naturliga övergången till den andra. Det kan icke vara riktigt, ty ändamålet med t. ex. de sex klasserna i folkskolan är att giva en viss bildning, som är en enhet och som passar för det ändamål, som den skolan är avsedd för, men man kan ej därmed säga, att det är lämpligast att sedan låta genomgåendet av dessa sex klasser i folkskolan fortsättas av realskolan o. s. v.

När man nu skall träffa sitt avgörande i denna fråga, kan man följaktligen ej, såvitt jag begriper, komma till annat resultat, än att man först måste ha reda på, hur de särskilda skolstadierna skola vara organiserade för att fylla sin egentliga uppgift. Det måste man veta för att kunna förstå, på vilket stadium i den ena skolan man skall göra övergången till närmast högre, ifall det är meningen, att en elev skall gå vidare. För att lösa detta problem, hur man skall ordna med avseende å förhållandet mellan folkskola och realskola och mellan realskola och gymnasium samt avgöra, vid vilken tidpunkt eleven

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

lämpligen och utan förlust av tid bör övergå från det ena stadiet till det andra, om han vill fortsätta uppåt, måste man sålunda känna till såväl folkskolans som realskolans och gymnasiets inre organisation.

Herr statsrådet gjorde i går gällande, att det kungl. förslaget visserligen har på åtskilliga punkter gått in på frågan om realskolans och gymnasiets inre organisation, men denna utredning var inte fullständig. Skälet därtill var, att det icke är riksdagen, som besluter om denna inre organisation, utan det är Kungl. Maj:t själv, och följaktligen ansåg man sig kunna vid detta tillfälle begränsa sig till att ange vissa synpunkter. För min del får jag erkänna, att åtskilliga av de synpunkter, som äro framlagda i det kungl. förslaget, äro för mig synnerligen tilltalande. De påminna mig om den skola, som jag tillhörde i min ungdom. Jag ser en återgång till åtskilligt, som då fanns och som sedermera enligt min åsikt delvis har förstörts vid de reformer, som hava skett efteråt. Medlen voro ju visserligen icke alltid desamma. Om jag t. ex. tänker på den större koncentration i avseende å ämnena, som man nu vill åstadkomma, så åstadkoms den på min tid på det sättet, att jämte åtskilliga mycket duktiga lärare hade vi andra, som voro rätt svaga, och följden blev den koncentration, som erfordrades. Men jag vill säga, eftersom jag nu talar om mina gamla lärare, att även de bland dem, som kanske voro något svaga i skötseln av sitt egentliga ämne, såsom personligheter visst icke voro svaga.

I sammanhang härmed vill jag till beaktande upptaga en sak, vilken jag tycker vara något förbisedd i den utredning, som föreligger för oss i denna fråga. Obestriddigt är nämligen, att man överskattat betydelsen av kunskaper. Det är ju egendomligt att höra en gammal professor komma fram med ett så hädiskt tal, men det är mitt intryck. För att man skall slå sig fram i livet, behövs det så mycket annat än kunskaper. Jag talade nyss om, att det behövdes huvud, som man kallar det, eller intelligens och skarpsinne, för att en person skall komma fram. Men det behöves åtskilligt annat. Det behöves viljekraft; det behöves förmåga att försaka, och det behöves uthållighet. Det kräves överhuvud taget karaktär, och allt detta tillsammans är det, som bestämmer, hur det går i livet för en människa. Om man nu i sitt begär att skapa likställighet, jämlikhet, som det heter, gnor aldrig så mycket för att sprida kunskaper och bereda alla möjlighet att inhämta samma kunskapsmätt, så räcker det ej långt. Olikheten kvarstår, ifall man icke också skaffar dem de andra kvalifikationer, som jag just nämnde.

I samband därmed vill jag erinra om en sak. Jag undrar, om ej bland dem, som hava drivit så hårt på att få fram en skolreform i den riktningen, att det skall bli en s. k. enhetsskola, funnits en känsla av, att man i vårt samhälle icke är riktigt uppskattad, om man ej har ett visst mått av kunskaper. Därför skall man se till, menar man, att man kan bereda tillfälle för så många som möjligt att gå igenom skolor och taga examina. Emellertid, dylikt tal är en kvarleva från en föräldrad uppfattning. Det är egentligen ingen kulturmänniska, som nu för tiden vid uppskattningen av en personlighet bryr sig om att fråga, huruvida vederbörande tagit examen eller ej. Alla de, som, om jag så får säga, själva äga en högre bildning eller överhuvud taget ha en finare uppfattning av livet, anse ingalunda, att jämlikheten på något sätt rubbas av, att den ene ej har tagit lika mycket examina eller gått igenom samma skolor som den andre. Men däremot kan man ej komma ifrån, att det på vissa håll existerar en dylik känsla, men då existerar den hos dem, som ej anse sig själva vara jämlika, nämligen just hos dem, som brista i det ifrågasvarande avseendet. Ett uttryck härför ha vi däri, att det så ofta händer, att föräldrar äro så begärliga efter, att deras barn skola komma upp i en annan samhällsklass än den, vilken de själva tillhöra. Det är en viss känsla av att

de ej äro jämlika, en känsla, som är fullkomligt oberättigad i våra dagar och som mycket ofta ger anledning till, att man skapar otrevnad och bekymmer för sig själv och gör kampen för tillvaron svårare för sina barn.

För att emellertid återkomma till själva ämnet, vill jag erinra om, att ecklesiastikministern åberopade såsom skäl, varför han ej hade närmare utfört frågan om realskolans och gymnasiet's inre organisation, att han ej behövde göra detta, enär Kungl. Maj:t ju i det fallet hade beslutanderätt, och detta vore följaktligen en fråga, som kunde komma senare till avgörande. Ja, det är ju mycket bra, ifall denna inre organisationsfråga kunde ses isolerad, men om man som jag har den uppfattningen, att man ej kan lösa frågan om den yttre organisationen utan att ha fullkomligt klar för sig även frågan om den inre, kommer man till en annan slutsats. Så måste man enligt min åsikt för att t. ex. veta, om man bör låta den tredje, fjärde, femte eller sjätte folkskoleklassen vara den, från vilken lärjungarna lämpligast böra gå över till realskolan, ovillkorligen ha klargjort för sig, huru denna realskola skall vara inrättad och hur undervisningsplanen i fråga om densamma skall vara o. s. v. Och detsamma gäller, när man skall bestämma, hur anknytningen skall ske mellan realskolan och gymnasiet.

Här har gjorts den anmärkningen mot denna enhetsskola, om jag nu så får kalla den sexåriga folkskolan med övergång till realskolan, att man med en sådan komme att få en alltför stor tillströmning till de teoretiska levnadsbanorna, och jag kan för min del ej underlåta att på det allra kraftigaste betona just denna sak. Det är sant, att även om detta förslag skulle anses vara i sig den lämpligaste formen för skolväsendets ordnande, så får man i en tid som den nuvarande ej förbise den frågan, huruvida en dylik anordning ej skulle verka därhän, att tillströmningen till de teoretiska banorna bleve ytterligare ökad med alla de faror, som detta drar med sig. Ty om man kommer till det resultat, att man genom denna förändring skulle få en ytterligare ökning i antalet studenter — om jag nu begränsar mig till dessa — måste vi av det skälet se tiden an, innan vi öppna en sådan slussport för alla och genom den draga in nya skurar av unga. Här i landet är det faktiskt så för närvarande, och det tror jag ej någon kan bestrida, att nästan på var enda levnadsbana finnes det övermått av unga krafter, för vilka det för varje dag blir allt svårare och svårare att kunna få någon sysselsättning och ännu mindre möjligt naturligtvis att erhålla någon ersättning, och fortsätter det på detta sätt, så kan jag för min del ej komma ifrån, att vi snart stå inför ett litterärt proletariat till stor olycka för våra unga och till stor skada för vårt land.

Vad som vidare, förutom den syn på saken, som jag nu har gjort gällande, i denna fråga inverkar på mig är, att så många sakkunniga personer ställt sig avvisande mot det förslag, som föreligger. Det är kanske en svaghet av mig, men jag har alltid handlat på det sättet, att där jag själv icke har tillräcklig sakkunskap har jag följt sådana sakkunniga, för vilka jag haft förtroende. Och så även i detta fall; jag skulle följaktligen här ha opponerat mig, även om jag ej haft de principiella betänkligheter, som jag på anförda skäl hyser mot det föreliggande förslaget. Detta förslag — det vill jag slå fast, eftersom det har varit olika meningar därom — innebär ett principiellt partitagande för den sexåriga folkskolan och den fyraåriga realskolan. Det har här diskuterats mellan herr Reuterskiöld och herr Wohlin om, vilken utskottets ståndpunkt är i den frågan. Jag delar fullständigt herr Westmans mening i det hänseendet. Men vi ha fått ett mycket auktoritativt uttalande i dag från hans excellens herr statsministern, som alldeles tydligt gjorde gällande, att denna enhetsskola, d. v. s. den sexåriga folkskolan etc., vore just det, som krävdes och som vore det värdefulla, det principiellt riktiga, ehuru man visserligen hade givit koncession åt en motsatt uppfattning genom de

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

bestämmelser, som i förslaget finnas angående övergång från en fyraårig folk-skola.

Jag vill tillägga, att åtskilliga sakkunniga, som jag fäster mycket stor vikt vid, anse, att den föreliggande frågan icke heller fått den utredning, som kräves, för att man skall våga sig på ett steg sådant som det föreslagna, och för min del skulle jag, på grund av mina egna betänkligheter och på grund av dessa uttalanden från sakkunniga, ej våga under några förhållanden i dag rösta med utskottet.

Men sedan tillkommer en annan omständighet. Vad man än må säga om den ekonomiska utredningen, så vågar jag påstå, att det är få i denna kammare, som ha en aning om, hur mycket en reform sådan som den, som nu utskottets förslag innebär, verkligen kommer att kosta staten, kommuner och enskilda. Här finnas utredningar, och jag har själv i regeringen varit med om att söka få fram en dylik, men vad som föreligger är ingalunda tillräckligt för att kunna bedöma frågans ekonomiska sida på ett tillfredsställande sätt. I går kväll rörde sig herr Björck med åtskilliga siffror, och jag är övertygad om, att de siffrorna äro riktiga. Men voro de å andra sidan fullständiga? Voro alla möjligheter tagna i beräkning? Det tror jag för min del icke. Jag tror, att man har anledning att förneka detta. Min erfarenhet är för övrigt den, att man bör vara synnerligen försiktig, när man rör sig med siffror. Vill man riktigt komma in i ett dåligt företag, är det nog att slå sig till ro vid en god sifferutredning angående detsamma, ty kalkylen beror ofta på, vilket resultat sifferuppställaren själv vill få ut av siffrorna. Följer man dem, när de äro riktigt vackra, då går det i regel galet, men är man återigen, ifall de äro så vackra, att det strider mot ens eget sunda omdöme att de kunna vara riktiga, klok nog att ej följa dem, då ha de verkligen ofta lyckats rädda en från att begå ett misstag. Så är det verkligen här. De siffror, som blivit framlagda, äro alltför gynnsamma, för att man, när man närmare tänker över vad det här är fråga om och vad för konsekvenser förslagets antagande måste draga med sig, skall kunna lita på dem. Utredningen inbjuder till ökad försiktighet, och det fordras sålunda, att man ytterligare får undersöka saken och närmare tänka över valören av de olika uppgifterna.

Herr greve och talman! På grund av att jag finner, att det föreliggande förslaget är byggt på en felaktig principiell uppfattning, att det i vissa avseenden är skadligt och i andra avseenden saknar erforderlig utredning, och då förslaget dessutom står i strid mot uppfattningen hos det stora flertalet i frågan mest sakkunniga, ber jag att få yrka avslag på den föredragna punkten och därmed på förslaget i sin helhet.

Herr **Enhörning**: Herr greve och talman, mina herrar! Runt omkring i landet hava herrar rektorer vid läroverken uttalat sina större eller mindre bekymmer med anledning av det föreliggande skolförslaget. Så t. ex. har rektorn vid läroverket i Sundsvall, eftersom skolutskottets förslag för Sundsvall och dess omnejds invånare innebär väsentligt försämrade möjligheter för deras läroverksstudier, framhållit sina bekymmer över förslaget i en framställning till stadens stadsfullmäktige, vilka nu anmodat mig framhålla inför denna kammare sina synpunkter för uppnående av en för läroverket något gynnsammare organisation. På grund härav kan jag ej underlåta framföra den behjärtansvärda framställningen, för att få den intagen i riksdagens protokoll med hopp om, att då Kungl. Maj:t — om utskottets förslag godtages av riksdagen — går att granska och utföra riksdagens beslut, Kungl. Maj:t då får riksdagens bemyndigande att vidtaga de ändringar i organisationen, som uttalats under debatten och som efter sakligt prövande befinnas vara för läroverken nyttiga och nödvändiga. Detta är så mycket mer nödvändigt, som utskottet icke har

låt it undersöka vad som egentligen kräves och är av behovet påkallat för varje skola.

Stadsfullmäktige framhålla, att skolutskottet föreslagit dels en femårig realskollinje, byggande på fyraårig folkskolkurs, dels en fyraårig realskollinje, anknyttande till sexårig folkskolkurs, varav den senare föreslagits erhålla parallellklasser, men ej den förra, varjämte även flickor skulle äga tillträde till realskolan. Den förra, den femåriga realskolan, skulle normalt på 9 år leda till realskolexamen och på 12 år till studentexamen, under det att den senare, den fyraåriga realskolan, normalt skulle kräva ett års längre studier eller resp. 10 och 13 år. Föräldrar, vilkas barn ej behöva inackorderas för genomgång av läroverket, skulle givetvis välja den kortare vägen, den femåriga realskolan, framför den fyraåriga.

En statistisk utredning över hemorten för de i de första klasserna vid läroverket under de senaste fem åren intagna visar, att i medeltal 92 % icke behövt anlita inackordering, under det att 8 % kommit från landsbygden för att inackorderas i staden, eller i medeltal per år 50 gossar utan och 4 med inackordering. Till detta överraskande resultat bidrager förefintligheten av synnerligen goda kommunikationer mellan staden och de tätt befolkade grannsamhällena. Barn ända från Njurunda och Sund bo numera i sina hemorter under skoltiden.

Under förutsättning, att samma proportion fortfarande skulle föreligga mellan antalet gossar från staden med omnejd och från landsbygden — och någon anledning till förändring därutinnan kan ej påvisas — skulle sålunda cirka 50 gossar söka inträde i den femåriga realskolans första klass. Med flickornas rätt till inträde i läroverkets realskola tillkommer en nu oberäknelig kontingent av inträdessökande. Antag försiktigtvis, att blott ett 10-tal flickor från staden med omnejd önskade inträde från folkskolans fjärde klass till den femåriga realskolans första klass. Minst 60 barn — sannolikt flera — skulle sålunda årligen önska inträde i denna klass, som enligt den föreslagna organisationen av läroverket endast kan mottaga 30 elever. De övriga måste då avvisas och hänvisas till den fyraåriga realskolan, i vilken de skulle kunna vinna inträde först efter ytterligare 2 års vistelse i folkskola, och för dessa 30 barn ställes sålunda i utsikt att nödgas anlita en ett års längre tid krävande skolform.

Den fyraåriga realskolan med sina 60 platser till förfogande skulle rekryteras av landsbygdens barn — till antalet fullkomligt oberäkneligt — jämte från sjätte folkskolklassen kommande, vilka av en eller annan anledning ej sökt eller vunnit inträde i den femåriga realskolan. Den naturliga och av lokalbehovet för närvarande betingade organisationen av Sundsvalls läroverk med det föreslagna blandade systemet av fyraårig och femårig realskola och flickors tillträde till realskolan pekar bestämt i riktningen av femårig realskola med parallellklasser, under det att den fyraåriga blir enkellinjig, alltså kommer att innehålla 13 realskolavdelningar i stället för föreslagna 12, eller samma organisationsform, som föreslagits för Gävle, Västerås m. fl. städer. Skulle tillströmningen från den sexåriga folkskolan sedermera visa sig stor nog för parallellklasser i den fyraåriga realskolan, kan duplicering även tänkas på denna linje. Med hänsyn till föreliggande lokalbehov bör den föreslagna organisationen av Sundsvalls läroverk ändras därhän, att från början parallellklasser anordnas för den femåriga realskolan och sedermera — i mån av behov — för den fyraåriga.

Så långt herrar stadsfullmäktige i Sundsvall, men stadsfullmäktige ha dock förbehållit sig, att detta deras enhälliga uttalande icke får betraktas som ett partitagande för eller emot skolreformen.

För egen del måste jag understryka nödvändigheten av, att läroverket i

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Sundsvall får samma organisationsform som läroverken i Karlstad, Kalmar, Hälsingborg m. fl. städer, nämligen parallellklasser för den femåriga realskolan, men tills vidare ej för den fyraåriga, och att flickor alltså endast få tillträde till gymnasiet.

Dessutom skulle jag även vilja framhålla, att man kan vara fullt övertygad om, att föräldrar, då de finna, att det ej finnes plats för deras barn i en bättre och kortare tid krävande skoltyp, obönhörligen skola utslunga bittra förebråelser emot den nya skolordningen, som förlänger skoltiden med ett år, med ty åtföljande ökade uppfostringskostnader. Det är ju att gå tillbaka och ej framåt, vilket senare har varit alla pedagogers strävande och mål sedan långt tillbaka i tiden.

Den kungl. propositionens förord för en realskollinje vid Sundsvalls starkt frekventerade flickskola har av utskottet avstyrkts, och kommer utskottet i stället med den överraskande nyheten, att läroverket i sin helhet skall stå öppet för flickor, varigenom samundervisning på läroverksstadiet, om vars lämplighet mycket delade meningar råda, radikalt införes. Häremot måste jag nedlägga en energisk och allvarlig gensaga, fasthållande vid att det torde bliva ovillkorligen behövt att bibehålla läroverket för flickor i den utsträckning, som är nödvändigt till övergången till gymnasium, i likhet med förslaget för nyss nämnda städer, Karlstad, Kalmar m. fl.

Läroverksbyggnaden i Sundsvall har under de sista åren till- och ombyggts, så att den nu torde vara den största i Norrland, med särskilda lärosalar för fysikaliska och naturvetenskapliga ämnen, och torde kostnaden härför ha uppgått till omkring 700,000 kronor. Härigenom har staden visat sitt stora pedagogiska intresse, som givetvis kommer den tätt befolkade landsbygden till godo, och då bör väl staden hava någon rätt att få sina önskemål sakligt pröva och beaktade vid genomförandet av den nya läroverksreformen, som väl blir bestående för en längre framtid, när den slutliga reformen till skolförslaget skall utformas.

En folkskolinspektör har i Sundsvallsposten skrivit en temperamentsfull artikel över »Vad våra skolmyndigheter säga» och erinrar bland annat därom, att i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 31 december 1918 diktade dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, herr Värner Rydén, att »flickskolan får ej ensidigt ombildas efter mönster av gosskolan». Enligt skolkommissionens betänkande av den 26 april 1922 skulle ett större antal flickskolor fortfarande få existera, däribland en i Sundsvall. Detta synes även herr statsrådet hava beaktat — men utskottet har icke desto mindre utslutit Sundsvalls flickskola och ansett den sakna existensberättigande. Det synes mig icke hava varit nödvändigt för herr statsrådet att med anledning av vad utskottet sagt vika från sin ståndpunkt uti propositionen beträffande Sundsvalls läroverk för flickor. Jag anhåller därför att få uttala den bestämda förhoppningen, att staden hädanefter som hittills skall, i enlighet med den kungl. propositionen, få behålla sin särskilda anstalt för flickornas högre utbildning, och att alltså herr statsrådet vid det slutliga ståndpunktstagandet i denna för staden och orten så viktiga fråga skall likställa Sundsvall beträffande organisationen av nämnda läroverk med Karlstad, Kalmar, Hälsingborg, m. fl. städer.

Herr greve och talman, jag instämmer i den föregående ärade talarens hemställan.

Herr Wigforss: Jag tar ej ordet i den här debatten för att söka övertyga någon, och därför kan jag gärna tala för en tom kammare. Jag vill bara på grund av de många, jag skulle nästan vilja säga provokationer, som ha riktats till de ganska fåtaliga lärarna inom den socialdemokratiska grup-

pen här, deklarerar min anslutning till det förslag, som från utskottet föreligger. Jag gör det, fastän jag vet, att enligt anföranden från olika håll majoriteten och till och med den mycket stora majoriteten av dem, som kallas sakkunniga i fråga om de högre skolorna, gå på en annan linje. Herr Bergman har anført, skulle jag kunna säga, en hel sky av vittnen för sin ståndpunkt, och herr Ljunglund har utnyttjat de 93 procenten av läroverkslärarna gentemot de stackars återstående 7 på ett sätt, som vittnar om, att de nyomvända anhängarna av majoritetsprincipen alltid äro något ivrigare än de, som hunnit befästas i tron. Jag är visserligen en anhängare av majoritetsprincipen, därför att den i många fall är den enda möjliga vägen för att komma till ett praktiskt beslut, när ett beslut är nödvändigt, men jag skulle verkligen akta mig för att, när det gäller en saklig fråga, försöka spela ut majoriteten av sakkunskapen mot minoriteten, i synnerhet när denna majoritet genom själva sin argumentering visar, att det måste vara något fel — jag vill ej säga med slutsatsen, men i alla fall att argumenteringen vittnar om, att man har haft slutsatsen klar, innan man har funnit motiveringen. Jag behöver ej gå längre än till min egen stad Göteborg — jag skall visserligen ej tala om mitt eget läroverk utan om det, som ligger näst intill — för att finna två av mina såsom framstående pedagoger mycket ansedda kolleger visa upp orimligheten av denna nya skolreform på två diametralt motsatta sätt. Den ena talar, som många talare här i debatten förresten, om den stora sugningen till de intellektuella yrkena, alltså om överbefolkningen av den lärda banan och det intellektuella proletariat, som sålunda måste uppstå. Det är själva risken, som följer av den nya skolreformen. Den måste avslås därför, att det blir så lätt för fattiga pojkar hädanefter att komma in på den lärda banan. Hans kollega vid samma skola fördömer utskottsbetänkandet lika klart och tydligt, men han gör det från rakt motsatta synpunkter. Han säger, att denna reform kommer att försvåra tillträdet till den bättre uppfostran och åstadkomma längre studier för samma fattiga begåvningar. Det är mycket möjligt, att båda dessa pedagogers slutsats är riktig, nämligen att utskottsbetänkandet och hela denna bottenkolereform är förkastlig, men bådas motiveringar kunna knappast vara riktiga.

Jag behöver ej gå längre än till detta tal om det litterära proletariatet för att återigen finna samma motsättning. Man klagar över, att man har för många studenter. Det är orimligt, säger man, att på detta sätt år för år öka antalet personer, som gå ut med studentexamen, men när man väl har sagt detta, vad kräver man då praktiskt taget, på vilken punkt sätter man in kritiken mot utskottets utlåtande? Jo, man säger: här kapar man ju bort en gymnasielinje, här försvårar man sålunda för pojkarna eller flickorna i denna stad att bli studenter eller studentskor. Ja, det är mycket möjligt, att vad utskottet föreslår är oriktigt, men det kan ej vara riktigt att både klaga över studenternas stora antal och på samma gång klaga över de dåliga möjligheterna att få gymnasiebildning. Det är dessa och liknande överväganden, som göra, att jag liksom mina meningsfränder med stort lugn ser den eniga sakkunskap, som har samlat sig på avslagslinjen.

Emellertid har man — jag vill komma tillbaka till detta; det har också varit en av anledningarna till att jag begärt ordet i denna mycket ofructbara debatt — inte bara antytt utan ganska tydligt sagt ifrån, att de läroverkslärare, vilka icke ha förenat sig med dessa 93 procent i förkastelsedom över den nu föreslagna reformen, måste ha gjort det på något sätt mot bättre vetande antingen därför, att de ha högre politiska syften — eller hur herr Ljunglund uttryckte sig — eller därför, att de eljest skulle vara på något sätt rädda för detta något, som kallas partidisciplin eller partipiskan. Jag skall gärna

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

tala öppet ut, och då kan jag inte låta bli att erinra kammaren om att det inte var så många veckor sedan, som just det parti, jag tillhör, hade en liten uppvisning av vilken frihet som råder för även mycket framskjutna medlemmar inom partiet, när det gäller att intaga en ståndpunkt, som direkt strider emot den, partiets majoritet har intagit, och detta i frågor, som sannerligen äro mycket mera ömtåliga än den fråga, vi här i dag debattera.

Jag skall emellertid inte förneka, att det inom den grupp, jag tillhör — det är alldeles naturligt — i denna punkt har funnits åtskilligt delade meningar. Flera talare i dag ha berört *en* fråga, nämligen frågan om inträdesprövnin-garna. Andra talare ha berört striden om den fyraåriga eller treåriga botten-skolan såsom parallellform till den sexåriga. Det är inte fråga om annat än att spörsmålet om inträdesprövningarna varit ett tvisteämne, och vi ha redan i dag hört, att det till och med inom den lilla grupp av läroverkslärare, som finnes inom det socialdemokratiska partiet, råder delade meningar. Jag hör verkligen till dem, som hålla på, att inträdesprövningarna skola slopas.

Jag tillmäter inte det beslut, som riksdagen tydligen nu kommer att fatta, så överväldigande stor praktisk betydelse för den närmaste tiden, därför att — såsom redan påpekats — så länge våra samhällsförhållanden och våra ekonomiska förhållanden äro oförändrade sådana, som de nu äro, kommer det säkerligen inte att bli tal om någon sådan invasion av studiebegåvningar eller överhuvud taget studielystna ungdomar från de breda folklagren. Men just därför tillmäter jag detta beslut i större grad betydelse såsom ett principbeslut. Och när jag ser beslutet såsom ett principbeslut, anser jag det viktigt och riktigt, att man med detta beslut stryker under, att man icke endast avser att genom denna s. k. folkskola som bottenkola skapa möjlig-heter för dem, som vi bruka kalla läshuvuden, att genom lättare tillgång till utbildning klättra upp i vad vi bruka benämna överklassen, utan att vi med detta beslut önska markera, att den skola, som kallas folkskolan, inte skall vara den enda för de breda lagren, utan att det skall finnas möjligheter även för dem att fortsätta utbildningen på de olika vägar, som kunna finnas lämpliga.

Men därmed är man ju framme vid den stora fara, som här från olika talare har utmålats, för denna sugning av folk, som det heter, till den längre ut-bildningen och möjligen till de lärda banorna. Herr Wohlin, till vilken jag skulle vilja rikta några ord, gav en mycket målande bild av de faror för samhället, som skulle hota på grund av en dylik stor tillströmning. Det var den ena hemska framtidsbilden efter den andra, som han målade upp. Den första bilden var — kanske denna kammare inte finner denna bild så hemsk — att om vi finge folkskolan såsom bottenkola, skulle därav omedelbart följa, att man krävde bättre folkskolor på landsbygden. Det är en konsekvens, som jag gärna tar. Herr Wohlin tyckes däremot — med sitt, som han säger, mycket stora intresse för folkbildningen — anse detta vara en mycket skräm-mande framtidsutsikt. Men han stannar icke därmed. Han fortsatte med att utmåla, att om vi på detta sätt lockade folk över till de lärda banorna, skulle, låt oss säga, bondeklassen mista en allt för stor del av sina naturliga begåvningar. Jag får bekänna, att på den punkten syntes mig herr Wohlin inte fullt klar. Om han vore här inne — vilket jag inte vet, om han är — skulle jag gärna vilja fråga honom, vilketdera av de två alternativ, som jag i detta fall kan se, han egentligen fann vara så fruktansvärt. Var det det, att om ännu flera av böndernas barn droges över till den lärda banan, skulle det vara ännu svårare för vår bondeklass att inom sina egna led få fram sina naturliga ledare? Eller var det den farhågan, att om bondeklassens barn finge en mycket bättre uppfostran och fortfarande stannade kvar vid sina fäders yrke, de därigenom skulle kunna göra sig oberoende av ledare från den lärda

klassen? Jag tror, att vilkendera av dessa farhågor han än hyser, torde han inte skrämma så många med den. Herr Wohlin lät emellertid denna målning av framtiden kulminera i den skrämmande tanken — det är inte så säkert, att kammaren kände sig så förskräckt, och det kan ju hända, att han inte heller avsåg det — att han själv skulle bli tvungen att lämna den svenska bondeklassen åt dess öde och överlämna bondeförbundet åt en annan professors omsorger.

När herr Wohlin väl hade beskrivit dessa följder av ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag, hamnade han ändå i ett yrkande, vilket, som herr statsministern redan har påpekat, stod i en märkvärdig ööverensstämmelse med premisserna. Ty dessa farliga konsekvenser, som han icke ville taga genom ett beslut i år, var han fullt beredd att taga nästa år, och han var fullt med på, att riksdagen redan i år skulle skriva in i beslutet, att riksdagen vore beredd att nästa år gå fram på denna linje med de båda formerna av bottenskola. Jag tror, att själva denna slutsats visar, att utmålningen av riskerna av dessa olika former av folkskolan som en bottenskola mera har sin grund i gamla inrotade fördomar än i ett verkligen fördomsfritt studium av de möjligheter, som föreligga. Det är naturligtvis lätt att säga, att om man på detta sätt underlättar för barn ur sådana folkklasser, vilka tidigare inte haft möjlighet eller, låt oss säga, tillfälle att låta sina barn fortsätta studierna, kommer därigenom antalet barn, som gå den studerade vägen, att ökas. Jag vill emellertid påpeka — och detta kan gälla som svar även på ett anförande av herr Westman — att det uppskov med val av levnadsbana, som blir en följd av att barnen få stanna sex år i folkskolan, inte nödvändigt behöver leda till att antalet av dem, som gå in på den lärda vägen, ökas. Det skulle mycket väl kunna hända, att det visade sig, att det för närvarande finns barn, som skickas in på den lärda vägen, därför att man nu måste välja så tidigt — redan efter de tre första åren — och det är mycket möjligt, att man, om barnen fått lov att stanna i folkskolan alla sex åren skulle ha funnit, att det vore lämpligare att låta dem fortsätta på en praktisk utbildnings väg. Jag tror i alla händelser, att man inte skall vara alldeles för säker rörande verkningarna av dessa olika möjligheter.

Risken av ett antagande av den längre bottenskolan låg vidare däri, att man skulle sänka, som det heter, den kulturella nivån. Herr Wohlin ville inte ansluta sig till talet om en s. k. kulturell avrustning, men han uttalade sig alldeles tillräckligt tydligt om de konsekvenser, som han väntade av denna längre bottenskola. Han talade om att studenternas nivå ytterligare skulle försämrast o. s. v. Jag tror, att detta var en återklang av den gamla läran, att tiden blir allt sämre och sämre. Redan nu äro studenterna sämre än de voro i våra faders tid, och om detta förslag går igenom, komma studenterna att bli ännu sämre. Jag kan i detta fall bara vittna om min egen erfarenhet; jag har också erfarenhet både som lärjunge och som lärare. Om jag skulle draga upp en jämförelse mellan mina studentkamrater och de studenter, som jag själv examinerat, skulle jag inte kunna säga, att jämförelsen utfaller till den äldre generationens fördel. I alla händelser är det nog litet svårt att på detta sätt ställa upp de båda typerna emot varandra och säga, att den sexåriga bottenskolan måste ge ett sämre resultat än den fyraåriga. Om herrarna ett ögonblick ha tänkt på vad en dylik jämförelse egentligen innebär, skulle var och en förstå, att även om man inte kan draga några säkra slutsatser i någondera riktningen, kan inte skillnaden vara väsentlig. Ty, såsom upprepade gånger har påpekats, vari ligger skillnaden mellan den ena och den andra typen? I båda fallen gå barnen fyra år i folkskolan. I båda fallen gå de vidare sju år i den högre skolan, innan de taga studentexamen. Men mellan dessa fyra år i folkskolan och de sju åren i det högre läroverket före

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

studentexamen ligger i ena fallet ett år i realskolans lägsta klass och i andra fallet två år i folkskolans två högsta klasser. Man må ha vilken uppskattning man vill av läroverkens överlägsenhet gentemot folkskolan — det skall ändå vara bra märkvärdigt, om man inte under de två sista åren i folkskolan skall lära sig ungefär lika mycket som under det första året i läroverket. Den som lugnt vill se på denna jämförelse, kan i alla händelser inte draga någon annan slutsats än att hela detta problem kan avföras från diskussionen.

Det enda, som återstår är frågan: Varför i all världen skall man förlänga studietiden, om det inte är nödvändigt? Det är alldeles riktigt; där ligger kärnpunkten. Det är den enda punkt, där jag ser, att man verkligen har anledning att på allvar diskutera, när man talar på detta sätt om de olika skolförmernas inbördes värde. Men just därför, att det blir en förlängning av skoltiden, om man skulle genomföra den sexåriga bottenskolan, såsom den enda och såsom regel, föreligger här ett förslag, som just har sin motivering däri, att så länge det icke har kunnat visas, att man på rimligt sätt kan genomgå folkskolan på fem år och komma upp i den fyraåriga realskolan, så länge ha den fyraåriga bottenskolan och den femåriga realskolan sitt existensberättigande.

Men även om man verkligen fortfarande skulle draga den slutsatsen, att studenternas kunskaper i ena fallet skulle bli lägre än i det andra, tycker jag, att man borde vara litet försiktig med att utan vidare sätta likhetstecken mellan vår kultur och studenternas kunskaper i examen. Herr Trygger yttrade under sitt anförande för en stund sedan, att man fullständigt överskattar kunskapernas betydelse för bildningen. Jag ger honom till en viss grad rätt däri, även om jag, som jag strax skall utveckla, inte kan följa honom alldeles. Men att han samtidigt, som han säger, att man icke bör överskatta kunskapernas betydelse för bildningen, talar om att vår nationella bildning skulle förlora och sjunka, därför att studenterna eventuellt komme att sakna vissa kunskaper, som de för närvarande ha, det står inte i överensstämmelse med vartannat. Visserligen talade herr Trygger om, att man icke borde överskatta kunskapernas betydelse. Han sade, att bildning är något helt annat, och frågade, vem det är, som i vår tid fäster någon så stor vikt vid dessa kunskaper. Nej, man tycker ju, att det kanske inte borde vara så, men jag vill erinra både herr Trygger och kammarens övriga ledamöter om vad som gång på gång framförts både i pressen och i denna kammare under diskussionen såsom ett stort och avgörande argument gent emot den nu föreslagna reformen. Vad är det för någonting? Jo, man talar icke blott om den mening, som råder bland 93 procent av läroverkslärarna, utan som något ännu viktigare hänvisar man till den enhälliga bildade opinionen. När man i vårt land talar om den enhälliga bildade opinionen, menar man ingenting annat än opinionen bland dem, som tagit studentexamen eller som följa dem, som tagit studentexamen. Vi se i alla händelser en tillräcklig övervärdering av den formella bildningen och av dessa kunskapers betydelse, när man anser, att en majoritet i riksdagen bör böja sig för denna bildade opinion, som har ett enda fribrev på att kallas för den bildade, nämligen att vederbörande ha kunskaper, som motsvaras av låt oss säga studentexamen, vilka majoriteten i riksdagen icke kan prestera. Jag är annars alldeles ense med herr Trygger om att bildningen i många hänseenden ligger på ett annat område. Men därför att vi erkänna, att bildning icke är detsamma som kunskaper, tror jag, att vi icke äro allra mot oss själva, om vi säga, att vi icke sätta värde på det slags bildning jag nu talat om eller om vi icke, låt oss gärna brutalt säga: draga en gräns mellan dem som vi finna vara bildade och icke bildade eller mellan mer bildade och mindre bildade. Det hjälps inte, man kan draga den gränsen, och låt oss inte blunda för

det. Jag tror, att en talare här i kammaren — i alla händelser har han skrivit om det i sin tidning — talat om hjärtats bildning och om den religiösa grund, som är mycket mera värd än kunskaper. Ja, det är riktigt, men både när vi tala om religion och om andra ting, som ligga djupt i människans väsen, komma vi icke förbi det faktum, att det finnes en skillnad mellan den kultur, som bygger på en viss fond av kunskaper och verkligen genomsyrats av kännedom om de kulturfaktorer, på vilka vårt moderna liv vilar, och den, med vilken detta ej är fallet. Det är icke riktigt att underskatta eller att i ett sådant ögonblick som detta försöka skjuta åt sidan hela den frågan.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Om det icke vore för denna skillnad mellan människorna, skulle säkerligen de rent ekonomiska olikheterna i samhället icke spela den roll, som de för närvarande göra. Om jag på den punkten finge lov att sopa undan hela den rent tekniska diskussionen om vårt skolväsen och ställa problemet direkt som det ställer sig för den enskilda människan — jag skulle vilja säga för de enskilda föräldrarna — vill jag fråga: hurudana skolor skulle vi inrätta, om vi i samhället icke hade mer än en enda klass eller om vi i samhället utgjorde en enda familj? Är det någon som skulle falla på den idén, att han, om det gällde hans egna barn, skulle noga och uppmärksamt från de första åren giva akt på varje skillnad i vad man kallar för receptiv begåvning, förmågan att lära sig räkna de fyra räknesätten i hela tal, att komma till rätta med rättstavningslärans krångligheter eller med ordklasser och satsdelar och eventuellt säga: det här barnet är en överlägsen begåvning, därför att det snabbare lär sig det och det, och jag skall skynda att separera det och sätta det i en särskild skola, för att det så fort som möjligt skall komma ifrån umgänget med sina mindre begåvade syskon och inte fördärvas av dem. Jag tror, att ingen familj skulle se saken på det sättet. Man skulle i stället kanske tvärtom säga: »Det är beklagligt, att olikheterna i begåvning äro så stora, men när de nu finnas, behöva vi inte göra dem större än de med nödvändighet äro, utan vi skola försöka hålla barnen samman i en kulturell samhörighet, som icke får brytas, därför att somliga av dem ha möjligheter att snabbare inhämta kunskaper än de andra.» Det är på det sättet jag tänker mig, att ett verkligt definitivt skolsystem bör vara anordnat, att man håller samman de barn, som faktiskt äro barn i samma samhälle, i allt som är väsentligt, för att de skola känna sig jämlika i kulturellt hänseende — hålla dem samman i detta väsentliga utan att det får hindra, att de speciella begåvningarna taga sig uttryck och att de som ha särskilda anlag på ett område där kunna gå snabbare fram.

Detta är naturligtvis ett mycket svårt praktiskt problem att lösa, och man kan naturligtvis svara, att felet med hela konstruktionen ligger däri, att samhällets barn icke äro barn från samma familj. Om de vore barn från samma familj, skulle skillnaden mellan dem icke vara så stor. Jag tror, att vi kunna komma överens om att all den biologi, som talats i denna fråga, kan lämnas därhän. Det är icke blott ett biologiskt faktum utan, jag skulle vilja säga, ett rent erfarenhetsfaktum, att av ett par barn, födda i samma familj av samma föräldrar, låt oss säga högt begåvade föräldrar, kan det ena vara en mycket stor begåvning, medan det andra kan gå hur långt ned på skalan som helst.

Men det finnes en annan svårighet i vårt samhälle. Det är den praktiska svårighet, som man kanske icke alltid så klart uttalar men som utan tvivel ligger däri, att barn, som komma från i kulturellt hänseende olika ställda hem till samma skola, äro olika väl utvecklade, icke på grund av sina naturliga anlag utan på grund av den miljö, i vilken de ha vuxit upp. Där ligger just den stora svårigheten med folkskolans, som det heter, »osovrade lärjungematerial». Att försöka applicera den ideella demokratiska skola, om vilken jag talat, på ett samhälle, som icke är demokratiskt i kulturellt hänseende, innebär en svårighet, som man icke kan blunda för och som ligger däri, att man före-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

griper en utveckling till kulturell jämlikhet, som ännu icke har blivit verklighet. Men man får göra ett sådant föregripande, det kan inte hjälpas. Man får föregripa en utveckling i vissa hänseenden i förhoppning om att den skall ske tillräckligt snabbt för att icke riskerna av detta föregripande skola bli för stora. Nu talar jag om riskerna, i händelse man verkligen direkt genomförde ett fullständigt enhetligt system. Men i det ögonblick man tager det system, som här föreligger, får man säga, att ingenting har skett, som kan rättfärdiga några verkliga farhågor. Såvitt jag kan se, innebär utskottets utlåtande visserligen å ena sidan, att möjlighet beredes dem som vilja gå den längre bottenskolan att utan svårighet komma över från denna till de högre skolorna, men det innebär å andra sidan på samma gång en fullständigt obruten möjlighet för dem, som vilja gå den kortare bottenskolan, att välja den vägen.

Det finnes även en annan meningsskiljaktighet, som jag talade om i början, nämligen mellan anhängarna av en treårig och en fyraårig bottenskola i den parallella linje, som jag just berört. Här har åtskilligt yttrats även från regeringsbänken om att man snarast skulle föredraga den treåriga bottenskolan framför den fyraåriga. Jag skall erkänna, att jag har varit en varm anhängare av den linje, som segrat i utskottet, icke blott därför att jag tror, att den fyraåriga bottenskolan skall öva det inflytandet på den sexåriga, att man, låt oss säga just av fruktan för konkurrensen ifrån den, gör allt som göras kan för att inom den sexåriga bottenskolans ram möjliggöra en snabbare genomgång, så att man inbesparar den tid, som det talats så mycket om, utan även därför att jag för min del ser en möjlighet att lättare sammansmälta de båda bottenskolorna, då den parallella linjen är fyraårig, än det skulle hava varit, om en sexårig och en treårig bottenskola stått vid varandras sida.

Vad jag senast sagt — och därmed skall jag sluta — vittnar om att det förslag, som nu föreligger, för mig icke är något definitivt förslag. Jag tror överhuvud icke, att ett definitivt förslag i dessa frågor någonsin kan föreligga. Det enda definitiva anser jag ligga i det principiella erkännandet ej blott av att barnen ha rättighet att få den utbildning, som beredes i en sexårig folkskola, utan även av att man genom slopandet av vad man kallar för inträdesprövnningar har principiellt erkänt, att vilka barn som helst, som vilja fortsätta efter de sex åren, också skola ha möjligheter därtill. Det är detta principiella erkännande, som för mig är en av kärnpunkterna i det nu framlagda förslaget. Men jag vill också säga, att jag i detta principiella beslut ser ett erkännande av att målet är att skapa den enhetliga skola, om vilken jag har talat. Men hur denna enhetliga skola i framtiden skall vara organiserad, om det skall vara lämpligt att uppskjuta varje differentiering inom den ända till slutet av det sjätte året eller om den erfarenhet vi i fortsättningen vinna skall visa det vara praktiskt lämpligt, att man börjar med denna differentiering tidigare eller möjligen senare, därom vågar jag icke alls uttala några bestämda åsikter. Jag menar, att det är en rent pedagogisk och psykologisk fråga, som emellertid icke kan börja diskuteras med lugn och lidelsefrihet, förr än vi ha utmönstrat den sociala strid, som utan tvivel ligger bakom striden om bottenskolan. Jag kan säga, som jag redan en gång offentligt yttrat, att jag betraktar den sexåriga bottenskolan mera såsom ett tillhugge, som man har använt för att klart och tydligt slå ett hål i den mur, som har skilt de båda skolorna åt, och för att tydligt konstatera, att det skall finnas en skola. När väl det målet är nått, när man väl principiellt ställt sig på den ståndpunkten, och vi verkligen kunna enas om att skolan bör vara en, kunna vi sedan med lugn börja en diskussion om de pedagogiska och psykologiska faktorer, som kanske kunna göra det fördelaktigt att redan inom den sexåriga folkskolans ram göra den differentiering, som för olika levnadsbanor kan vara lämplig.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Endast några få ögonblick skall jag be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för ett par repliker.

Jag skall först be att få göra en skyldig salut för min ärade vän herr Reuterskiöld, som jag ser sitta och väntar på något dylikt. Herr Reuterskiöld är utan tvivel en mycket lycklig man. Han har lyckats förskaffa sig ett par glasögon, så beskaffade, att när han sätter dem på sin näsa och sedan läser en text, blir denna precis som han önskar, att den skall vara, och som den bör vara för att icke rubba hans hjärtefrid och lyckokänsla. Så förhåller det sig uppenbarligen, när herr Reuterskiöld läser utskottets texter, sådana som de föreligga på sidorna 33, 34 och 35, vilka redan varit så mycket omdebatterade och som jag nu icke skall taga upp tiden med att ytterligare behandla. Jag vill endast i en enda detalj taga fasta på vad herr Reuterskiöld säger. Han tyckte, att det är en gruvlig vantolkning, när man ur utskottets utlåtande försöker få fram ett principiellt förord för den sexåriga folkskolan, och hänvisar till vad utskottet säger nederst på sid. 35: »Enhetsskoletankens genomförande och skapandet av en skolorganisation, som låter folkskolan ingå såsom bottenskola i det stora skolsystemet, innebär säkerligen för hela vårt folk många obestriddliga fördelar.» Herr Reuterskiöld anmärker härom: »Det står, att *folkskolan* skall ingå i systemet som bottenskola, men det står ingalunda den sexåriga folkskolan.» Nej, men det står på fem, sex andra ställen före och efter, fast det ju på denna punkt inte står så. Jag tror mig icke begå någon indiskretion, om jag här redogör för hur det kommit sig, att det just på detta ställe endast står »folkskolan». I ett förslagstryck, som jag skulle kunna tillhandahålla herrarna, stod det verkligen också på denna punkt »den sexåriga folkskolan». Emellertid var en med herr Reuterskiöld förbunden man mera uppmärksam än författarna — jag antar, att herr Reuterskiöld varit med bland dessa — och yrkade vid justeringen, att orden »den sexåriga» skulle strykas. Därmed var herr Reuterskiöld glad och tillfreds, och han tror nu, att man, därför att man strukit »den sexåriga» på den punkten, också har strukit det ur hela betänkandet.

När vi sedan komma till den praktiska tillämpningen, kan emellertid herr Reuterskiöld svårligen komma ifrån, att det överst på sid. 62 dock är fastslaget, att det på varje läroverksort bör förekomma anknytning till den sexåriga folkskolan. Men, säger herr Reuterskiöld, det står längre ned på samma sida, att man skall våga »mot varandra å ena sidan en önskan, att båda typerna av realskolor bleve i görligaste mån lika företrädde i den nya organisationen, och å andra sidan omtanken om att å de olika platserna läroverken komme att bliva på ändamålsenligaste sätt anpassade efter ortsbefolkningens behov». Där har utan tvivel jämlikhetsprincipen förordats, men jag har redan tillåtit mig framhålla, att detta »i görligaste mån» tämligen väsentligt begränsas av vad statsrådet i propositionen uttalat angående den eventualiteten, att den ena av parallellinjerna skulle vara överflödig, vid vilket förhållande naturligtvis den längre realskolelinjen, statsrådets sexåriga, utskottets femåriga, skulle strykas och den fyraåriga bliva kvar. Om detta säger herr Reuterskiöld, att det nog kan vara riktigt, men att man satt en liten spärr för dylikt förfarande genom följande uttalande på sid. 131: »Slutligen vill utskottet beträffande hela den organisation, som nedan föreslås, framhålla, att erfarenheten givetvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elevantal m. m., och utskottet förutsätter,

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

att i sådant fall Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag.» Ja, det är nog gott och väl, att man skrivit detta, men å andra sidan har utskottet i sin kläm på sid. 182 i punkt 18. hemställt, att »den föreslagna ombildningen om utvidgningen ävensom inrättandet av nya läroverk samt de förändringar, som därmed stå i samband, skola försiggå i huvudsaklig enlighet med den plan beträffande tidpunkter för ikraftträdandet och grunder i övrigt, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 18 februari 1927 samt av utskottet här ovan angivits». Här har man således hänvisat Kungl. Maj:t att genomföra organisationen enligt i utskottsbetänkandet och *statsrådsprotokollet* angivna grunder, och således är, såvitt jag kan förstå, Kungl. Maj:t fullkomligt oförhindrad att förfara enligt de grundsatser, som statsrådet förklarat skola bli ledande för honom.

Nu vill jag medgiva, att utskottets betänkande är en fullkomlig irrgångssalong, ty på ena sidan säga herrarna ett, och på den andra taga ni tillbaka det. Det är dunkla och tvetydiga meningar, som använts. Jag kan dock icke tro annat än att betänkandet skall tolkas på det sätt jag nu sagt. Herr Rydén, som tydligen vid vandringarna i detta irrgångsrum har försett sig med en ariadnetråd i sin byxasäck, utan att motsvarande tråd anförtratts åt herr Reuterskiöld, har efter vad tidningsreferaten giva vid handen i går i andra kammaren förklarat, att betänkandet naturligtvis skall tolkas så, att Kungl. Maj:t icke i detaljerna är bunden, utan överstyrelsen skall här hava rättighet att efter sig företeende behov träffa förfoganden. Jag tycker uppriktigt sagt, att det är tämligen rimligt, att saken ordnas på det sättet. Jag tycker, att det skulle vara orimligt att gå till riksdagen, endast därför att de blir några pojkar mer eller mindre i en stad och man eventuellt vill draga in den ena linjen. Det vore verkligen ganska omständligt och bekymmersamt, om skolorna skulle behöva vänta på riksdagens beslut i sådana detaljer. Lyckligtvis har man på den ena punkten skrivit så, att detta icke skall ske, men då inträffar också det av mig påpekade alternativet, att Kungl. Maj:t har rättighet att draga in den linje, som herr Reuterskiöld vill skydda. Herr Reuterskiöld är fortfarande övertygad om sin mening. Jag skall icke diskutera saken närmare. Jag kan endast hänvisa till urkunden och icke till min möjlighet att övertyga herr Reuterskiöld, ty den är obefintlig.

Nu har emellertid herr Reuterskiöld vidare hänvisat till att man också skall taga hänsyn till kommunernas behov. Ja, om denna synpunkt upprätthållits, skulle jag och herr Reuterskiöld hava kunnat träffas rätt nära i denna fråga. Men det är just den principen, som herr Reuterskiöld har varit med om att sudda ut på ett utomordentligt sätt. Herr Reuterskiöld har suddat ut det i tillämpningen, i hela den lokala organisationsplanen, och han har nu suddat ut den genom sin förklaring här i kammaren, att det icke är de lokala utan de allmänna synpunkterna, som skola vara utslagsgivande vid bedömandet av de lokala behoven. Jag skulle uppriktigt tacka herr Reuterskiöld, om han ville närmare utreda, vad som i tillämpningen avses med frasen, att de »allmänna synpunkterna» skola reglera de kommunala behoven. Jag trodde eljest, att när man vill taga reda på vad en människa anser sig behöva, frågar man henne därom, och när man vill veta, vad ett samhälle behöver, frågan man samhället. Nu ha herrarna i dag fått besked från alla de tio samhällen, som endast skulle få en fyraårig realskolelinje, om att de samtliga anse sig hava behov av den längre linjen. Då svarar herr Reuterskiöld: »Nej, det få ni icke, ty det behöva ni icke.» Jag tror, att herrarna genom hela den teoretiska ståndpunkt, som ni intagit vid upplinjeringen av detta schema, just ha kastat bort den princip, som ni på det av herr Reuterskiöld åberopade stället försökt hävda. Den räddningsplanka för sina principer, som herr Reuterskiöld i detta uttalande

trott sig finna, är således, såvitt jag har kunnat finna, mycket smal och bräcklig, men — kanske den räcker för principerna.

Herr Reuterskiöld har förefallit att vara ytterst belåten över sitt samarbete med skolutskottets energiska ordförande, och jag hoppas innerligt för hans egen skull, att denna belåtenhet i fortsättningen måtte bli lika stor. Men det rinner mig i minnet en historia, som inte är så färsk utan är 150 år gammal. Då fanns det också en ecklesiastikminister, som på den tiden kallades statssekreterare för ecklesiastika ärenden. Han bar det icke obekanta namnet Elis Schröderheim och ägde i sin person vissa drag av det nuvarande skolutskottets ordförande. Han skötte nämligen också det politiska kulisspelet särskilt i bondeståndet, och han hade genom olika åtgärder och varjehanda kalas, som vi kunna kalla det, lyckats åstadkomma vissa avgöranden i detta stånd. När riksdagen äntligen var slut och de goda ledamöterna av ståndet skulle förfoga sig hem, mötte en av dem Schröderheim på gatan. Han gick fram till honom och ville skada hand med sin nyförvärvade broder, men Schröderheim såg något tillbakadragen ut och svarade: »Hut bonde, riksdagen är slut!»

Jag skall be att med några ord få vända mig mot herr Björck. Det är naturligtvis med mycken tvekan man gör det, då herr Björck kan denna sak så utomordentligt väl, vilket jag för min del visst icke har några anspråk på att anses vara förhållandet. Han kan den till och med så väl, att jag är övertygad om att han av sin höge förman ecklesiastikministern skulle tillbjudas det högsta betyget, par mihi; men det ginge kanske då som när en gång en tentand av sin professor fick ett liknande anbud men bad att slippa undan med laudatur! Herr Björck kan som sagt utan tvivel denna fråga utomordentligt väl, men jag tror i alla fall, att han drivit sina meningar något längre än det praktiska underlaget bär. Han började med att erinra om att utskottet, när det gått in på den praktiska detaljanordningen, i själva verket icke hade gjort annat än vad som tidigare gjorts av riksdagen. Riksdagen har nämligen vid flerfaldiga av honom anförda tillfällen tagit initiativ i undervisningsfrågor. Ja, varje människa, som läst 1800-talets politiska historia, vet ju, vilka initiativ riksdagen tagit i undervisningsfrågor. Men det är något helt annat att göra petitioner. Då är det Kungl. Maj:t, som verkställer utredning och framkommer med förslag, och på det sättet har det gått till ideligen. Här gör man däremot i utskottet upp ett detaljerat konstruktionsarbete, ett typiskt departements- eller skolöverstyrelsearbete, och det är där som skiljelinjen går.

Herr Björck ville bestrida, att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna skulle bli nämnvärda. Till att börja med bestred han, att det överbud skulle kunna uppstå några ekonomiska konsekvenser av ett bifall till utskottets förslag för kommunerna, med mindre än att de själva så önskade, och han hänvisade till att kommunernas byggnadsskyldighet är författningsenligt reglerad. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Jag tillät mig emellertid påpeka, att i de kommuner, där den svagare skoltypen finnes och alltså barnen från dessa bleve underlägsna, skulle just detta förhållande åstadkomme ett nödtvång för kommunerna att införa bättre skolor och således bygga nya skolor. Jag har aldrig antytt, att det skulle finnas någon författningsenligt ålagd förpliktelse i sådan riktning utan endast pekat på ett av förhållandena framkallat tvång. Nej, säger herr Björck, det är icke riktigt, ty på varje ort finnes någon bättre skola.

Vi hava nu här i dag hört, hur förhållandena gestaltat sig i vissa trakter av Norrbottens län, och på liknande sätt kan man säkerligen anförda exempel från många orter i Sverige, där nybyggnadsbehov uppenbarligen skulle framtingas. Herr Björck ifrågasatte vidare, om eljest några nämnvärda bygg-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

nadsbehov skulle uppkomma. Hur kan man tänka sig, att något annat skulle vara möjligt? Byggnader för nya flickskolor kan man väl åtminstone aldrig komma ifrån. Den kungl. propositionen förordar fyra sådana, under det att utskottet förordar ytterligare sju. Och som jag i går erinrade hava redan 1925 kostnaderna för ett läroverk beräknats till omkring halvannan miljon kronor. Tillströmningen till samskolorna, där pojkar och flickor gemensamt skola undervisas, måste givetvis också föranleda ökat lärjungeantal och alltså stegrat behov av lokaler.

Vad därefter angår de statliga utgifterna har icke av någon kunnat bestridas, att det ej finnes den minsta utredning angående de kostnader, som skulle föranledas av alla de tilltänkta anordningarna för omläggning av arbetet i realskolan och för linjedelningen i gymnasiet. Man säger visserligen, att man kan sammanföra klasserna och förenkla undervisningen, men jag kan icke tänka mig annat — och det har jag hört bekräftas av varenda lärare, som jag talat med — än att också denna linjeuppdelning måste föranleda ökat behov av lokalutrymmen. Även i detta stycke behöver man för övrigt endast åberopa tillgängliga vittnesmål. I det ena tidningsnumret efter det andra hava vi under de senaste dagarna läst, hurusom läroverksrektorerna påpekat, att om denna organisation skall genomföras, måste detta ovägrigen medföra behov av nya skolbyggnader i deras samhällen. Skall man inte tro dem ens på denna punkt? Menar herr Reuterskiöld, att det även i dessa stycken skall vara de allmänna synpunkterna, som skola göra sig gällande, och icke de lokala behoven?

Jag ber nu att i all vördsamhet få nalkas hans excellens herr statsministern. Herr statsministern förebrädde reservanterna för att de förhållit sig något egendomligt, därigenom att de sprungit ifrån sin egen reservation, vilket enligt hans mening innebure ett tecken på svaghet, en underskattning av deras eget verk. Jag kan försäkra herr statsministern, att då vi reservanter gjort oss mödan att sitta och plita ihop de icke så få sidor, som här äro tryckta, hava vi gjort detta inte endast för att få göra en deklaration eller en demonstration, utan vi ville verkligen därmed framlägga ett i detalj — så gott vår förmåga och de krafter, som ställdes till vårt förfogande, det medgav — utarbetat förslag, som skulle någorlunda ge en antydning om de riktlinjer, vilka vi ansågo kunna praktiskt följas. Därmed ha vi naturligtvis inte velat föreställa oss, att vi, med någon säkerhet åtminstone, kunde påräkna bifall till vårt förslag i denna kammare och naturligtvis ännu mycket mindre i andra kammaren. Men vi ville åtminstone visa vår goda vilja, och vi ville visa, att för den händelse ett uppskov med denna fråga komme till stånd, åtminstone vi för vår del och de, som kunde vilja ansluta sig till oss, vore beredda att på nytt taga upp frågan efter dessa riktlinjer. Ligger det inte reson häri? Den omständigheten, att jag för min del inte i första träffen yrkade bifall till reservationen, kan för övrigt icke tydas så, att vi övergävo denna, ty jag sade uttryckligen, att jag i *nuvarande läge* icke hade något annat yrkande att framställa än om avslag å frågan. Jag tänkte mig verkligen då, att för den händelse man under diskussionen skulle få någon anslutning till reservationen, kunde frågan om yrkandet senare ånyo upptagas. Nu har man i alla fall hört, att så ej är fallet, och reservationen får ju då gälla för vad dess inneboende värde kan berättiga.

Herr statsministern förklarade, att det näppeligen finnes någon grund för ett uppskov, och han gav mig en vänlig gliring av den innebörden, att jag åtminstone för min personliga del icke behövde något uppskov, ty han hade grundad övertygelse om att jag kunde ha varit beredd att gå med på allt vad i utskottsbetänkandet innehålles. Jag ber att få inlägga en mycket bestämd reservation mot detta antagande, som naturligtvis grundar sig på fullkomlig

obekantskap med mina tankar och uppfattningar i dessa ting, vilket är väl förklarligt, då jag icke har förmånen att dväljas i de maktHAVandes kretsar. Jag skall emellertid be att få i korthet konstatera de skiljaktigheter, som finnas mellan min och utskottets uppläggning av denna fråga. Jag är skiljaktig från utskottet beträffande den sexåriga folkskolans normala ställning, flickundervisningen och organisationens detaljutformning ävensom i fråga om det inre arbetets gestaltning och slutligen i fråga om den bristande utredningen rörande ekonomien. Jag har således varit skiljaktig på alla de bärande punkterna, men jag har från början intagit den ståndpunkten, att jag ville, att vi skulle göra allt som göras kunde för att söka åstadkomma en lösning i samförståndets tecken, och detta har jag icke underlåtit att meddela herr statsministern. Hade inte herr statsministerns partivänner i utskottet suttit och tryckt vid det första förhandlingssammanträde, som hölls, hade man kunnat sondera, hur terrängen låg till, men de frisinnades båda representanter sutto stumma som små buddabilder.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Statsministern uttalade sin fulla anslutning till utskottets förslag, och han fann, att genom antagandet därav skulle den sista skansen för det gamla samhället hava rivits. Det kan ju vara av värde för alla de tämligen fromma människor, som, skulle jag tro, hava föreställt sig, att det här gällde en pedagogisk fråga, att på detta sätt få en fullt auktoritativ upplysning om att det i stället från regeringens synpunkt gäller en i högsta grad politisk fråga. I detta fall är herr statsministern i god överensstämmelse med åskådningen inom de socialdemokratiska kretsarna. Det har ju här icke saknats återklang av precis samma uppfattning. Det kan måhända vara av värde för herr Reuterskiöld att på detta sätt få en fullt officiell förklaring om att herr Reuterskiöld nu har tjänstgjort som murbräcka vid nedbrytandet av den sista skansen för det gamla konservativa samhället, som han eljest söker försvara.

Jag skall icke ett ögonblick antaga annat än att de övertygade tonfall, som uppbyro herr statsministerns förklaring av hans anslutning till detta utskottsutlåtande, giva ett fullt klart uttryck för hans verkliga mening. Men jag är också övertygad om att hans demokratiska sinnelag skall finna det vara fullt riktigt, att den självständiga och fria prövning, som han ansåg borde komma till stånd, också bör utsträckas till ledamöterna av hans eget parti. Jag är således fullt övertygad om att det för honom skall innebära en verklig tillfredsställelse, att en var av det frisinnade partiets medlemmar prövar denna fråga utifrån sina synpunkter med iakttagande av alla de betänkligheter i ekonomiskt, organisatoriskt och pedagogiskt avseende, som jag vid flerfaldiga tillfällen hört framträda under samtal särskilt med frisinnade lantmän. Jag har då fortfarande förhoppning om att det möjligtvis skall lyckas att i dag tillbakavisa detta förslag, som jag fortfarande anser skulle innebära en olycka för vårt land.

Vad mitt slutyrkande beträffar, vill jag anmärka, att därest det av herr Wohlin framställda förslaget vinner någon större anslutning i kammaren, är jag beredd att giva min röst för detsamma.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag hoppas att kunna avsluta mitt anförande före kl. 5.

Under debatten i går var det åtskilliga talare, som åberopade sig på de svenska läkarnas ställning till denna fråga, och det är med anledning härav, som jag skall be att få yttra några ord.

Det ansågs, att de svenska läkarnas ställning vore ett tungt vägande argument mot utskottets förslag, och man framhöll, att den svenska läkarkåren praktiskt taget enhälligt utdömde förslaget. Jag vill då påminna om att den svenska läkarkåren icke i någon större utsträckning har tillkännagivit sin

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

mening i detta fall utan endast i ganska ringa omfattning uttalat sig i frågan. Man vet således i närvarande stund icke alls någonting om hur flertalet svenska läkare ställa sig till förslaget. Jag skulle hålla för mycket troligt, att endast en mindre del av Sveriges läkare överhuvud taget har sysselsatt sig med att övertänka detta förslags medicinska innebörd. Men även om så icke är fallet, tror jag nog, att det kanske är riktigt, att man skulle våga påstå, att större eller största delen av Sveriges läkarkår i alla fall ej hyser sympatier för det nu framlagda förslaget — även de läkare, som inte ha sysslat med förslagets medicinska innebörd. Det är ju med Sveriges läkare som med alla andra medborgargrupper så, att de ha sin politiska inriktning, och vad Sveriges läkare beträffar ligger denna utan tvivel på sådant sätt, att ett förslag till skolorganisation, som lanseras av riksdagens vänstergrupper och mot vilket riksdagens högerpartier göra motstånd, för större delen av Sveriges läkarkår måste komma att eo ipso vara mindre sympatiskt. Även om det förhåller sig så, att Sveriges läkarkår till sin största del ställer sig emot detta förslag, följer sålunda icke därav, att detta beror på deras fackmannainsikter. Man vet inte, i vilken grad detta har att göra med deras fackmannainsikter och i vilken grad det har att göra med deras allmänna åskådning och sympatier i det hela taget.

Vad nu angår detta förslags medicinska innebörd, framhålles ju alldeles särskilt, att det skulle vara så olämpligt beträffande flickundervisningen, därför att flickorna genom den föreslagna organisationen hotades av överansträngning. Jag tror inte, att man bara från allmänna resonemangssynpunkter kan med bestämdhet påstå någonting i den riktningen om förslaget. Vi ha väl, såvitt jag förstår, redan nu en del skolor, vilka åtminstone i ganska viktiga avseenden böra förete samma felaktigheter, som man anser enligt förslaget skulle uppkomma, nämligen sådana skolor, som äro avsedda för pojkar och flickor gemensamt och som hava ett treårigt gymnasium, efter vars genomgång studentexamen avlägges. Jag har för min del tre flickor, som hava genomgått ett sådant kombinerat läroverk och där avlagt studentexamen. Jag har inte kunnat finna, att något slags överansträngning har visat sig hos dem, och jag har inte heller hört, att så skulle varit förhållandet bland deras kamrater. Jag kan därför av denna lilla personliga erfarenhet icke draga några slutsatser i ogynnsam riktning beträffande förslaget. Men även om de skolor, vi nu ha av denna typ, icke tillfullo kunna jämföras med dem, som skulle inrättas enligt förslaget, tror jag i alla fall, att man kan våga påstå, att när man säger, att våra flickors hälsotillstånd skulle hotas av det föreliggande förslagets genomförande och att därigenom också de blivande mödrarnas och den svenska rasens kraft skulle komma att äventyras, så är detta måttlösa överdrifter av samma slag, som vi i åtskilliga andra avseenden hade tillfälle att höra under gårdagens debatt.

Jag måste för min del bestämt taga avstånd från den uppfattningen, att utskottsförslaget skulle vara av sådan beskaffenhet ur medicinsk synpunkt, att det för den skull skulle föreligga någon anledning att vägra att ge det sin röst.

Herr förste vice talmannen hemställde nu, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga måtte få uppskjutas till aftonsammanträdet.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion, I: 160, om utredning angående infö-

rande av ändamålsenligare taxor och utarbetande av en plan för en rationell kraftförsäljningspolitik vid statens kraftverk m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.59 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 19 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes överläggningen rörande punkten B. a. 4 av andra särskilda utskottets hemställan under avdelningen I i utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Herr Schedin: Herr talman, mina herrar! När jag i denna debatt, som nu varat så länge, att man kan säga att den befinner sig i sitt senare skede, vågar taga uppmärksamheten i anspråk, är det i första hand därför, att jag anser mig böra motivera mitt ståndpunktstagande i förevarande spörsmål samt kvittera några vänliga ord från en talare under debatten i går.

Redan innan jag kom att såsom suppleant deltaga i andra särskilda utskottets behandling av skolfrågan, stod det klart för mig, att bottenkoletanken som nu genom den kungl. propositionen förts fram borde bringas till förverkligande. Såsom landsortsbo har man erfarenheter om vilka svårigheter det mången gång kan vara för barn från fattiga och mindre bemedlade hem, att tillfredsställa inneboende studielängtan. Och det blev ganska snart klart inom utskottet, att enighet där var till finnandes om den saken. Det har praktiskt taget icke kunnat sättas några skäl av vägande natur eller överhuvud taget några skäl alls mot enhetskoletanken såsom sådan. Men vad som framgick lika tydligt var, att det inom utskottet funnos två jämnstarka strömningar, som brottades med varandra om vem som skulle behålla fältet. Det gällde tiden för anknytningen till realskolan. Det är därför kanske skäl att jag såsom en landsbygdens representant utan underkastelse för den ena eller andra riktningen angiver de skäl, som gjort att jag kunnat ansluta mig till det nu föreliggande utskottsförslaget.

Det är icke så som en del talare bland reservanterna sagt, att man låtit lura sig. Jag tycker, att ett sådant argument, när det riktas av bönder till bönder, av landsortsbor till landsortsbor, innebär ett underkännande av förmågan att kunna reflektera över det sprösmål, som dock ligger oss så nära som det förevarande spörsmålet gör.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Det är särskilt två förhållanden som gjort att man kunnat i det fallet giva sin anslutning till utskottsförslaget. Det ena är att förslaget giver möjlighet för de enkla hemmens barn att utan ett allt för snart uppbrott från hemmet erhålla en undervisning, som giver dem möjlighet att fortsätta, om det nu så skall vara, på den lärda banan. Genom anknytning till realskolan på två linjer är också enligt mitt sätt att se en önskvärd jämbördighet införd, därför att i vissa fall kan linjen 4 + 5 och i andra fall linjen 6 + 4 användas, för att nu begagna de vanligen tillämpade termerna och uttryckssätten. För min personliga del blev det ganska snart tydligt, att denna väg, som så att säga ställde kyrkan mitt i byn, var den riktiga för frågans lösning.

Nu riktas från många håll mycket kraftiga anmärkningar mot detta förslag och från åtskilliga håll med en tillsats av hån och giftighet, som knappast anstår personer, som göra anspråk på att vara bildade och att stå högt på den kulturella rangskalan. Jag måste inlägga min protest mot ett sådant förfaringssätt.

Det andra som jag anser vara ett skäl att icke motsätta sig den nu framkastade linjen i huvudsaklig anslutning till utskottets förslag i fråga om enhetsskoletanken är det, att vi icke kunna se bort ifrån vikten av att detta spörsmål löses i samförstånd med folkets stora massa. Man har talat om att det finnes en väldig opinion mot förslaget. Ja, kvalitativt sett medgiver jag gärna, att så har varit fallet, att det har varit en expressiv och överflödande riklighet till och med, men kvantitativt tror jag, att det ter sig en annan bild, och den bilden har för någon timma sedan klart och tydligt framträtt genom den utgång, som frågan fått i medkammaren. Den stora massan av Sveriges folk från den svenska landsbygden har där sagt sin mening om det förevarande förslaget. Det må gärna vara tillåtet för dem, som icke kunna vara med om det, att ruska på huvudet, men så tillåter jag mig i alla fall att fatta saken. Jag har måst tänka på det såsom en landsbygdens representant, fritt och självständigt och utan fruktan för de skräckbilder, som mången, vilken faktiskt icke själv tror på desamma, behagat måla upp inför, vad som komma skall. Skulle det bland Sveriges folk finnas en sådan hjälplöshet att det fullkomligt vore utlämnat åt vissa starka krafter, då det gäller framtiden, så vet jag icke vad man kan säga om det svenska folket. Jag tror, att vi kunna förbehålla oss rätt att råda över vårt eget, när det gäller den framtida utvecklingen och tillämpningen av det skolförslag, som nu snart kommer att antagas. Jag medgiver, att jag i en punkt skulle ha önskat, att utskottets motivering varit klarare, nämligen om jämbördigheten emellan de båda linjerna för anknytningen, men när jag tänkt på vad som säges i klämman, som står på sid. 177 och 178 i betänkandet, lät jag mina betänkligheter fara i den delen och kan giva min anslutning till utskottets motivering.

En annan punkt — rörande inträdesprövning — som jag nu icke skall beröra, men som i sinom tid kommer att påkalla uppmärksamhet, har i detta fall icke föranlett mig till annat än att, i betraktande av de fördelar, som förslaget innehåller, och det delvisa tillmötesgående, som utskottet visat rörande bondeförbundets motion i skolfrågan, ansluta mig till detsamma. En annan punkt vill jag peka på för att i någon mån ställa den inför de lantmäns ansikten, som ganska tydligt ha nonchalerat den och omgivit densamma med spekulationer och frågetecken, nämligen *de kommunala mellanskolornas förstatligande*. Jag tycker, att jag knappast på ett rätt sätt hade fyllt min uppgift såsom representant för den gamla dalabygden med dess tio kommunala mellanskolor, om jag här hade ställt mig på en negativ ståndpunkt, och jag vill kvittera en fråga från herr Johansson i Fredrikslund på förmiddagen med att fråga, huru han kunnat bepantra sig mot ett så tydligt uttryckt landsortskrav.

Till detta ber jag, herr talman, att få säga några ord med anledning av den

mycket klara och tydliga apostofering, som jag blev föremål för i gårdagens debatt av professor Wohlin. Vad hans anförande i går här i kammaren beträffar var det till sin allmänna läggning och särskilt rörande den adress han ställde till undertecknad sådant, att det mycket väl hade kunnat fritaga mig från skyldighet att ingå i svaromål. Men detta hade kanske varit alltför obarmhärtigt mot talarens tydligen ådagalagda effektsökeri, och därför nödgas jag ägna talaren en viss uppmärksamhet.

Jag nödgas då först och främst konstatera den bristande proportion, som åtminstone i väsentliga delar förefinnes mellan de i explosiv stämning utslungade ordmassorna och de presterade sakliga argumenten. Herr Wohlin sade, att han hade en gammal kärlek till bondeklassen och ville densamma så innerligt väl. Ja väl! Men em en hel del bönder med erfarenhet från sina egna landamären, med erfarenhet om vad landsbygden behöver, framställa sina önskemål och i denna del äro redo att taga ställning till detta spörsmål, då måste man väl säga, att detta ovillkorligen måste väga litet mer än vad som konstrueras upp av en ibland icke i den verkliga jorden uppsprungnen bondekärlek. Och när det klagas så bittert över att motionärerna, till vilka jag räknar professor Westman, herrar Petrus Nilsson i Gränebo och Andersson i Boda, fått så litet genom utskottets kompromiss till svar på sina motioner, nödgas jag fråga, huru ofta det är som motionärer här i riksdagen få så mycket mera. Måhända anses detta vara en oerhörd blygsamhet, och det må vara.

Vidare ber jag få säga, att professor Wohlin vid citerandet av utskottets motivering gärna kunnat fortsätta läsningen litet längre än han gjorde. Han skulle då rörande frågan om folkskolans inre gestaltning kommit till följande betydelsefulla sats:

Emellertid vill utskottet å andra sidan framhålla, att man i och med folkskolans anordnande som allmän bottenskola för den högre undervisningen måste tillse, att folkskolan icke förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna, utan att den får ostörd fullfölja sitt eget mål att bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning.

De orden jämte sedermera en punkt i skrivelseförslaget, när det gäller folkhögskoletanken, giva belägg för att så utan tillmötesgående äro icke motionärerna i detta fall. Det hemställdes däri att riksdagen ville

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning *dels* praktiska bildningslinjer må kunna anordnas på realskolans åldersstadium, *dels* högre folkskolor må kunna anordnas såsom led i en med genomgången folkhögskola avslutad och särskilt efter landsbygdens behov anpassad högre undervisning, *dels* ock åtgärder må kunna vidtagas till underlättande av vistelsen vid folkhögskolan eller därmed förenad lantmannaskola för utom skolkommunen boende elever, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning må kunna giva anledning.

Jag anser mig vara skyldig att säga, att jag tager detta såsom ett uttryck för en förståelse för vad vi i dessa punkter framställt i vår motion. Jag kunde fortsätta i de övriga punkterna, men jag skall, då jag förstår att herr talman önskar ett slut på debatten, icke göra det.

När herr Wohlin i går i sitt anförande nämnde om, att han tagit licentiatexamen i mekanik, är nog detta alldeles riktigt. Mekanik är som bekant läran om rörelser, och förvisso var denna hans lärdomsgrad väl förtjänt, då han erövrade den, men den är det icke mindre den dag som i dag är särskilt vad rörelsemomentet beträffar. Den doktorsavhandling, som han skrivit om jordstyckningsförfarandet i vårt land, är ock ett dokument som talar mycket fördelaktigt om sin författare. Men det finnes en annan vetenskap eller kunskapsgren, vad jag nu skall djärvas kalla det, och det är vanligt bondvett. Om professor Woh-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

lin — som man har all rätt att begära — hade tillägnat sig aldrig så litet av den sorten, skulle det sagt honom, att en betydande del av hans anförande i går borde ha varit andraget vid ett annat forum än riksdagens första kammare.

När herr Wohlin slutligen ställde sig betänksam, huruvida han med bibehållen konsekvens hädanefter kunde politiskt samarbeta med bondeförbundet, tillåter jag mig, utan att föra andras talan härvidlag, uttala en stilla undran, om icke denna känsla möjligen skulle kunna tänkas vara ömsesidig.

Dock är att hoppas, att professor Wohlin, sedan hans svallande blod något litet stillats, skall nödgas erkänna inför sig själv, att det kan finnas bättre vägar att söka göra sig gällande på än den, som han i går behagade använda sig av. Dock fruktar jag, att den applåd, som vissa grupper inom kammaren bestod talaren med, skall inleda honom i frestelse att fortgå på den inslagna vägen. I förevarande predikament vet jag knappast, om jag kan vare sig beklaga eller gratulera.

Herr talman, jag ber att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Fehr: Herr talman! Jag har velat få till protokollet antecknat, att jag hör till dem som anse, att inom skolfrågan den viktigaste delen är den del, som icke behandlats i det beslut, som det nu är fråga om att fatta, nämligen frågan om undervisningsarbetets inre organisation och inre läggning. Vårt utbildningsarbete inom skolan har allt för mycket givit lärjungarna en blyklump av osmält och osmältbar minneskunskap och allt för litet av sådana egenskaper, som man har nytta av i livet, det må vara fråga om det teoretiska eller det praktiska arbetet.

Utskottet har i denna punkt uttalat på sid. 50, att utskottet icke kan taga bestämd ställning till detta förslag innan det föreligger en utredning, som möjliggör frågans allsidiga och fullständiga bedömande. Utskottet befin sig här på säker mark. Det är en gammal god regel, att frågor, innan de bli föremål för statsmakternas beslut, skola vara grundligt, allsidigt och objektivt utredda av sakkunniga myndigheter efter vederbörandes i övrigt hörande.

Den omfattande reformering, som vårt samhälle under de senaste årtiondena har att uppvisa och som givit detsamma en ny och modern struktur, har såvitt jag tror kunnat försiggå i stort sett utan bakslag endast på grund därav, att vi respekterat den gamla regeln, att man icke skall besluta förr än en utredning föreligger i sådant skick, att det finnes möjlighet att överblicka alla på frågan inverkande faktorer.

Det är i denna punkt som jag måste hysa allvarliga betänkligheter mot utskottets förslag. Propositionen har dock inom utskottet underkastats en högst väsentlig förändring. Man behöver icke länge läsa utskottsbetänkandet för att få handen full av frågor, där man skulle önska en mångsidig och fullständig utredning. En talare har förut sagt, att det är en gammal erfarenhet, att det råder en motsättning emellan riksdagen och de sakkunniga i skolfrågan, och därför skulle det förhållandet i dag icke vara nytt. Men det nya är här, att man i vissa frågor, som först i utskottets betänkande bragts till aktualitet, icke berett riksdagen möjlighet att ens erfara vad sakkunniga ha för mening och än mindre att väga de synpunkter, som kunde hava av de sakkunniga anförts.

Jag skall taga tre frågor, där jag för min del måste säga, att jag känner själanöd, om jag icke får en allsidig utredning, innan dessa punkter fastslås med den formulering, som utskottet givit.

Den första frågan rör flickundervisningen. Varför är denna undervisning fastlåst uteslutande vid den sexåriga bottenskolan, då för pojkarna fastslagits den fyra- och sexåriga skolan såsom i princip lika berättigade?

För det andra, huru kan det vara möjligt att riktigt på allvar tro, att den reglering för varje särskild ort, som inom utskottet i stor hast företagits, verkligen skall kunna komma att tillfredsställa de särskilda orternas intressen?

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Och för det tredje, vilken är egentligen utskottets ställning till följande fråga: om i den femåriga realskolans första klass ett dubbelt så stort antal elever söker inträde som det finnes plats för, huru skall man då göra med dem som icke kunna få plats? Skall man mot deras och deras föräldrars vilja hänvisa dem att gå den långa vägen att fortsätta ytterligare två klasser i folkskolan eller skall man upprätta parallellinjer i den femåriga realskolan oavsett att det ännu kanske är långt ifrån fullt i den fyraåriga?

Jag måste säga, att svaret på den frågan är för mig mycket väsentligt. Jag tror, att denna fråga spelar en stor roll för friheten i det föreslagna systemet. Är det möjligt att allt efter behovet inrätta parallellinjer, så medger jag, att det finnes en viss mjukhet och rörlighet i systemet, men är detta icke meningen, leder det till ett tvång, som ingalunda kan anses tillfredsställande, och det skulle i fortsättningen leda till, när det gäller att bedöma frekvensen i de båda skoluttyperna, en statistik, som vore oriktig och som uppvisade en hög siffra i den längre utbildningskursen — jag kallar den på sexårig bottenkola vilande kursen så, ehuru det är kortare realskola — nämligen därför att tvångsvis dit föras elever, som önskat att gå den kortare vägen i den femåriga realskolan.

Dessa frågor hade varit i hög grad i behov av en utredning. Man känner icke trygghet med den utredning, som föreligger i utskottets förslag, och icke minst blir otryggheten stor efter de uppseendeväckande upplysningar, som oemotsagt lämnats under debatten, att icke ens utskottets minoritet fått tillfälle att med majoriteten diskutera dessa frågor, utan ställts inför ett fullbordat faktum.

Nu vill jag i alla fall villigt erkänna, att utskottet i en punkt — om också den enda — med berömvärd precision, som icke lämnat något övrigt att önska, utfört en utredning, nämligen i frågan, huru många och vilka kommunala mellanskolor böra av staten övertagas för att bereda majoritet åt beslutet i båda kamrarna.

När det gällt att lära känna regeringens ståndpunkt till det föreliggande utskottsförslaget, erfor man för en tid sedan tillfredsställelsen att genom utrikesministerns Sundsvallstal få veta, att regeringen såsom sådan icke är bunden av den träffade uppgörelsen. Och man måste säga sig, att regeringen har tillfälle att taga ledning av frågan genom att helt enkelt säga: de nya synpunkter, som utskottet kommit med mot propositionen, må vara riktiga eller oriktiga, men regeringen såsom ansvarig för deras utförande fordrar att få dem genom regeringens försorg grundligt beredda, innan regeringen och riksdagen fatta sina beslut.

Herr statsministern yttrade i dag på förmiddagen, att han hoppades, att enhetsskolan i dag skulle komma att fastslås såsom grundval för vårt skolväsen. Jag delar denna hans förhoppning, men jag vill erinra om att det finnes en möjlighet att fastslå denna princip, utan att binda sig för det, såvitt jag förstår, på ett orimligt hastigt sätt och i strid mot gängse svenska beslutsformer tillkomna betänkandet, och det sker helt enkelt genom att antaga det förslag, som i går kväll framställdes av herr Wohlin. Om jag riktigt kunde följa herr statsministerns anförande i förmiddags, så vände han sig med skärpa mot motiveringen, men däremot tycktes han vara nöjd med förslaget. Han sade, att det i grund och botten innehölle allt vad vi vilja att beslutet skall innehålla. Det innehölle principen och lämnade åt den full-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

ständiga utredning, som behövdes, att fastslå detaljer, som eljest kunde riskera att i fortsättningen låsa fast frågan.

Statsministern uttalade också något om att genom det beslut, som han nu förordade, klassprivilegiernas sista skans i vårt samhälle skulle nedbrytas.

Jag bodde länge i en stad, där man egentligen endast hade en enda park. Den gick runt om hela den inre delen av staden, och den var praktiskt taget stadens lunga. Den var vackert planterad, och staden levde så att säga på den parken. Den gamla stadsmuren hade gått där, och trakten hade därför lämnats obebyggd av nya hus. När så förhållandena medgävo att muren kunde rivas ned, anordnades en ståtlig och vacker park. Vi äro ense här i dag, såvitt jag tror, åtminstone alla som kunna räkna sig till statsministerns meningsfränder, att denna mur skall rivas ned, men vi vilja tillägga, att det icke är nedrivningsarbetet som är det viktigaste, utan uppbyggnadsarbetet. Det gäller att få en god mark väl planterad, och när jag hyser allvarliga betänkligheter mot utskottets förslag, är det därför, att det innefattar tillika en planteringsplan för denna mark, om vilken jag icke vågar tro att den är riktig. I alla fall har jag icke kunnat blir övertygad därom. Jag befarar, att det icke blir en för hela samhällsbefolkningen nyttig anordning. Jag befarar, att för fattiga barn liksom för de rika kan komma att fastläsas ett system, som medför olägenheter, medför otrygghet. Jag befarar, att det icke blir en lugn lund, utan att det blir taggtrådsstängsel och avbalkningar, som icke äro lyckliga och som icke äro av hans excellens avsedda.

Jag skall icke göra någon vädjan till statsministern, då jag vet, att detta skulle vara lönlöst. Men det förefaller mig beklagligt, att den man, som är den kanske främste representanten för det demokratiska samhällsskicket i Sverige, skall giva sin välsignelse åt ett förslag, som innebär en avvikelse från den sunda svenska demokratiska regeringsform, under vilken vi under det senaste årtiondet kommit framåt, den styrelseform som ger regeringen ledningen.

Herr talman! Ehuru det torde vara utsiktslöst, så kommer jag dock, ifall herr Wohllins yrkande kommer upp i voteringen, att rösta för detsamma, och i motsatt fall blir jag nödsakad att rösta för avslag å utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Det kan många gånger tyckas vara ganska lönlöst att i kammaren söka framhålla de synpunkter, som varit vägledande för utskottet och som därför också borde läggas till grund, när man läser utskottsbetänkandet. Särskilt starkt kom den känslan över mig, då jag hörde den siste ärade talarens anförande. Han framställde tre frågor, som voro riktade, inte så mycket till regeringsbanken, som fastmer till utskottet, även om vad han i övrigt yttrade var avsett för hans excellens statsministern. Jag skall försöka att från min synpunkt i korthet ge ett svar på de tre frågorna, ett svar, som jag tror vara fullt i överensstämmelse med utskottets ståndpunkt.

Den första frågan gällde, varför endast en anknytning mellan sexklassig folkskola och fyraårig realskola skall inrättas för flickor? Vid de fyra flickläroverk, som äro föreslagna i propositionen och av vilka blott ett skall upprättas nästkommande år, har utskottet föreslagit anknytning endast till sjätte klassen i folkskola och alltså en fyraklassig realskola. Talaren frågade: Varför icke även här göra en anknytning av den fyraklassiga folkskolan till realskola med fem klasser? Jag tror, att svaret är mycket enkelt. Svaret kan ges på tvenne linjer, och bägge komplettera varandra. Den ena är den, att eftersom privatläroverken för flickor fortfarande finnas kvar i hela sin gamla utsträckning och med det understöd, som kan komma dem till godo enligt

de av utskottet föreslagna bestämmelserna, så är det behov i full grad tillgodosett, som skulle tillgodoses genom anknytning till en fyraårig folkskola av en femårig realskola. Det är då rimligt att anknyta de nya läroverken till den sjätte folkskoleklassen. Den andra linje, på vilken svaret — som icke utesluter det förra — kan ges, är den, att om man samtidigt med inrättandet av det första flickläroverket på sexklassig folkskolegrund begär i punkt II. a. en plan för inrättandet av de följande årens nya liknande flickläroverk och vidare i samma punkt II. a. begär en utredning om möjligheten att förvandla de nuvarande flickläroverken till kommunala flickskolor med bevarande så mycket som möjligt av deras nuvarande karaktär, såsom motiveringen ger vid handen — ty motiveringen säger uttryckligen, att de synpunkter, som i de rörande dessa flickläroverk särskilt väckta motionerna äro framhållna, de måste vid utredningen komma under beaktande — om man, säger jag, begär en sådan plan och ett sådant förslag till kommunalisering av flickläroverken, sådana de nu äro, då synes det mig vara ganska väl sörjt för att, när planen upprättas och när kommunaliseringsförslaget utarbetas och framlägges, skälig hänsyn också kommer att tagas till att anknytning i full utsträckning sker även till den fyraklassiga folkskolan. Jag tror icke, att man på den punkten behöver hysa minsta tvivel, och efter den klara och, jag vill säga, luftrensande belysning, som hans excellens statsministern i dag på förmiddagen gav, kan väl för närvarande ingen i kammaren tvivla på att han och den regering, som är representerad i hans person, gå till fullföljande av det verk, som de accepterat i utskottsförslaget, med full avsikt att genomföra en *ärlig och opartisk likformighet på det sättet, att de skilda linjerna få fullt och fritt utvecklas var för sig efter sin egenart.*

Den andra frågan var denna: Varför skall man antaga, att orterna bli tillgodosedda, utan att de dock ha blivit hörda? Det var väl ungefär innehållet i frågan: varför skall man antaga, att utskottet har kunnat tillgodose orternas behov, fast man icke hört dem? Samma fråga kom till uttryck från talaren på kristianstadslänsbänken i förmiddags, då han menade, att vad jag förut här i kammaren har yttrat härom, att utskottet anlagt sina allmänna synpunkter på saken, knappast kunde innebära, att man tog hänsyn till de lokala önskemålen och den betydelse dessa kunde ha. Jag trodde, att den ärade talaren på kristianstadslänsbänken med sitt lyhörda öra för juridiska distinktioner dock hade märkt, att jag sade, att det var icke fråga om att ge de lokala uttrycken och de kommunala önskemålen någon *»utslagsgivande»* betydelse. Man måste beakta dem, men vart skulle det leda, om man läte dessa lokala skolfrågor helt bero av de kommunala myndigheternas, de kommunala representationernas uttalade önskemål? Det kan ju icke hjälpas, att i en hel och enhetlig organisation för Sveriges rike måste man taga hänsyn till de olika orternas önskningsar, men man kan icke låta dem i varje särskilt fall bli de utslagsgivande. Det måste tillses, att det enskilda intresset, i den mån det är nödvändigt, också underordnas det allmänna, och det var endast det jag ville framhålla.

Nu vill jag svara på den fråga, det här gällde, att utskottet har mottagit en mängd deputationer, en mängd petitioner, en mängd framställningar rörande kommunala önskemål, och jag vågar tro, att utskottet därvid har, i den mån det varit möjligt, sökt beakta dessa, utan att låta dem i något fall bli utslagsgivande. Det kan hända, och det är riktigt, att kommunerna icke haft tillfälle att efter kännedom erhållande om det förslag, som utskottet nu framställt om anknytning av nuvarande läroverk till den fyraåriga folkskolan i lika eller större utsträckning än till den sexklassiga, uttala sig om, huruvida de ville ha den ena eller den andra linjen eller båda linjerna eller duplicering av endera, och i så fall vilkendera, eller duplicering av bådadera. Men jag

*Ang. om-
organisation
av dei högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

undrar egentligen, om det är av behovet påkallat, såvida man ger det svar på den tredje frågan, som jag nu går att ge.

Den tredje frågan var denna: Om det i ett fall blir dubbelt så många in-
trädessökande till ett läroverk, som det finnes antal platser, hur skall det då
gå? Ja, om man ville *läsa* eller, rättare sagt, om man *ville* läsa utskotts-
betänkandet med objektiv blick, så tror jag icke det skulle vara någon svårig-
het att finna, att utskottet å ena sidan betonar, att anknytningen mellan läro-
verk och folkskola måste göras på ett visst bestämt sätt, när det gäller att
bestämma grunderna för det ordinarie antalet lärare, när det gäller att be-
stämma, hur anknytningen skall ske i det och det fallet och man därvid skall
lägga till grund en beräkning, hur mycket organisationen skall kosta i normala
löner. Då kan det icke hjälpas, att man i viss mån måste göra *denna* organisa-
tion stel och att man därvid måste taga hänsyn till de utgångspunkter, som
 varit bestämmande för det hela. Men, när det tillika skarpt och tydligt be-
tonas i betänkandet, att övergången skall göras mjuk, och när det uttryck-
ligen säges, att man *ansluter sig till departementschefens uttalade uppfattning
angående sättet för genomförandet av denna organisation*, så ligger däri, i den
mån som utskottsbetänkandet icke i andra punkter strider mot departements-
chefens yttrande — ty det får ju även talaren på kristianstadslänsbanken
medge, att om det finnes ett sådant utskottets uttalande, som strider mot ut-
talandet från statsrådet, så äger utskottets vitsord, när det är fråga om vad
utskottet har menat — att i den mån som parallellavdelningar av tillfällig
natur behövas och kunna upprätthållas med extra ordinarie krafter, med extra-
lärarekrafter, *så finnes intet hinder att på administrativ väg göra sådana an-
ordningar på sätt hittills har skett och varit vanligt*. Jag menar, att därmed
är frågan besvarad. Smidigheten finnes. Det blir icke större svårigheter fram-
deles, än det är nu, för föräldrarna att få in sina barn, i den mån det står
sådana krafter till förfogande. Men »over evne» kan man icke tvingas. Att
då lägga organisationen till last, att den icke bättre tillgodoser ett behov, som
icke nu kan tillgodoses, det är icke blott orättvist, utan det är också fullkomligt
ogrundat.

När jag begärde ordet, så var det egentligen för att säga några ord i an-
ledning av vad som tidigare under debatten har förekommit. Jag hade med
mycken spänd förväntan hoppats få höra från det nationella partiets ledare
ett förståelsens ord. Jag hade aldrig förväntat, att han skulle acceptera ut-
skottsförslaget, men väl att han, motsatsernas sökande utjämnare, skulle ha
litet bättre förståelse för det, som det verkligen var fråga om här. Men jag
blev besviken. Han kom i sin tankegång, fast på ett helt annat sätt, mycket
nära en annan tankegång, som redan på förmiddagen här utvecklades av en
socialdemokratisk talare på göteborgsbanken. Det var i bägges anföranden
barnens rätt det gällde. I det ena var det *barnens rätt till kunskap*, i det
andra spelade kunskapen icke någon avgörande roll, utan det var *barnens
rätt till utkomst* det gällde. Men jag hade trott och jag hade nästan väntat,
att det nationella partiets ledare skulle i denna stora fråga, liksom i så många
andra, där det gäller fosterlandet, ha anlagt *fosterländska synpunkter*, icke
barnens rätt. Jag har så svårt att förstå det där talet om barnens rätt, från
vilken sida det än kommer, i den fråga det här gäller, organisationen av skol-
väsendet. Men däremot förstår jag fullväl det tal, som kommit från regerings-
håll, där det betonats samhällets intresse. Samhälle och fosterland är för mig
sak samma. Det svenska samhället och det svenska fosterlandet har genom
den svenska riksdagen fått en organisation, som lagt ansvaret för vårt lands
öden i vårt folks stora massas händer. Det kan icke vara rimligt, att den
som vill sitt fosterlands väl, vilket det nationella partiets ledare vill fram-
för alla andra och i allra högsta grad alltid uttalat, det kan icke vara rim-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

ligt, säger jag, att man då skall ignorera det behov, som förefinnes, att breda ut en medborgarkunskap hos det folk, som skall bära ansvaret för rikens öden genom sina representanters beslut. Det kan icke vara rimligt, att när man vet, hur det inom industrien fostras stora skaror av vårt folk, som med alla krafter söka sig till kunskapens makt, att man skall få lov att på något sätt söka förminska tillgången till kunskapens makt för den del av det svenska folket, som sedan hedenhörs har brukat upp vårt rikes jord, det svenska jordbruksfolket. Man må ha vilken mening man vill om den saken, att kunskap kanske kan vara överflödigt, men jag tror icke, att när det gäller medborgarligen intressen, när det gäller fosterlandets väl och ve, det icke måste anses såsom en sak av högsta betydelse, att en var må kunna något bedöma, om det är rätt eller orätt, om det är klokt eller oklokt att följa den ena eller andra partiledningen, den ena eller den andra lockande parollen. Däri ligger icke, att skolan blir politisk, men väl att politiken behöver skolans fostran.

Det var något år sedan, som jag träffade en svensk lantman, en av de mest kunniga, som jag någonsin mött, en lantman, som hade skaffat sig en bildning och en kunskap på egen hand, som var förvånande och akttningsbjudande, och det var tal om hur han ställde sig i en politisk situation och såg på den. Och på frågan, varför icke han, som var så intresserad av det politiska och vårt lands väl, ens kunde tänka på att ställa sig i bräsch för en frågas lösning med det ansvar, som följde därmed, fick jag ett svar, som jag aldrig glömmmer. »Om jag hade varit tio år yngre och om jag från början hade haft en annan grund att bygga på, så hade saken varit annorlunda», sade han. Varav kommer det sig att våra svenska lantmän med mer än tusenårig kultur, de som i sanning representera det bästa som finnes hos vårt folk, så ofta stå försagda? Varför stå de utan sina egna talesmän för att tala genom oss professorer, som det heter? Jag är tacksam för ordet »bondeprofessor», men varför tala de då icke själva? Ja, jag vågar säga, att det är icke av brist på kunskap, det är icke brist på kultur, utan det är brist på självtillit att träda upp mot andra. Här talas det från det nationella partiets ledare om, att examina och sådant betyda ingenting annat än för den, som själv känner sin underlägsenhet. Den svenska bonden är kritisk. Han är kritisk mot alla, men han är också kritisk mot sig själv. Han går icke fram, om han icke känner, att när han går fram, så gör han sig gällande. Och när han vet, att kunskap är makt och att han icke har den kunskap han ville ha, då tiger han ofta stilla. Men då blir heller icke den makt, som han kunde representera, behörigen tillgodosedd i vårt fosterlands öden.

Kanske detta kan förklara, varför jag i denna stund står här som en talesman också för det utskottsbeslut, som nu föreligger. Kanske det kan förklara, varför jag med hela min övertygelse har gått in för att den lösning, som nu bjödes, bör godtagas, även om den visst icke är en idealisk lösning. Det har sagts från många håll. Men vilken lösning tillfredsställer väl alla? Är det icke ändå så, att det här är en lösning, som tillfredsställer många, en lösning, som kan bilda en grund, på vilken vi alla kunna gå vidare?

Det var en talare i går, som frågade en smula ironiskt: Varför skola vi taga det som är ofärdigt och dåligt, bara för att göra det bättre? Ja, det är icke bara för att göra det bättre, utan det är för att få en fast utgångspunkt. Ha herrarna följt med debatterna i dagarna i dessa kamrar, så undrar jag, om de icke givit ett ganska allmänt intryck, att här resoneras förfärligt mycket om vad som skall komma att inträffa. Men det finns icke någon, som kan säga, att det kommer att inträffa. De frukta och befara och hoppas, allihop. Jag har uttalat en mycket stilla förhoppning om att det möjligen skulle bli så, att läroverkslärarna taga hand om båda linjerna lika väl. Det är det minsta man kan hoppas, och det är där en realitet bakom. De allra flesta

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

frukta och hoppas dock helt annat, och nu vill man ha utredning och utredning, men vad skola dessa utredningar ge? De kunna ej ge uttryck åt annat än vad den ena hoppas och den andra fruktar, och det fruktar jag vi vet ändå. En utredning om dessa ting, som skola komma, sedan vi genomfört förslaget, en utredning innan vi ha gjort det, hur skola vi någonsin kunna få en utredning om detta? Jag begriper det för min del icke. Det är ju så, att varje människas förstånd icke alltid räcker till, och mitt räcker icke till i denna fråga. Jag förstår icke, vad man skall vinna genom en utredning om kommande ting, vilka bygga på en förutsättning, om vilken man icke vet, huruvida den blir verklighet eller icke, och om vilken man ingenting kan säga, *förrän den genomförs*. Om man nu verkligen vill någonting, varför skall man icke då, när man är ense om principen, ta och förverkliga den på ett sätt, som kan ge anledning till antingen svaret: det var väl gjort! — ty det svaret är icke uteslutet; eller till svaret: det var illa gjort, och då få vi göra om det i den eller den punkten. Men, mina herrar, tro icke att det är dåligt, bara därför att man skriker på den ena orten eller på den andra! Det kan hända, som hans excellens statsministern på förmiddagen uttryckte sig, att det finnes synpunkter, som därvid obehörigt göra sig gällande. Jag syftar på det fall, han talade om, att det var 120 som bodde där och där, men det fanns bara 5 platser för dem alla, och så tog rayonen omkring och pekade på hur det egentligen skulle vara.

Men det var också ett annat ord av det nationella partiets ledare, som jag icke alldeles kan förbigå, helst han därvid gav uttryck åt mycket, som sagts förut i debatten. Han sade, att han ville icke taga den här skolreformen utan att känna den inre organisationen. Jag blev en smula förvånad, när jag hörde talet från det hållet, ty jag trodde, att han eljest höll på Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet, och jag trodde ej, att det i honom skulle finnas en talesman för att för riksdagen och dess utskott skulle framläggas förslag till kursplaner och timindelning och allt sådant. Det är icke riksdagen, icke något riksdagens utskott kompetent att bedöma, och jag kan därför icke för min del medverka och har icke inom utskottet medverkat till, utan tvärtom motverkat varje beslut i den riktning, som önskat få för riksdagen framlagda sådana förslag. Det ligger utanför riksdagens kompetens, och vi kunna ha det förtroende för Kungl. Maj:t, vilket råd han än kan ha omkring sig, att Kungl. Maj:t gör det bästa, som är möjligt i fråga om den inre organisationen i skolväsendet.

Men därtill kommer en annan omständighet, och det är den, att när det nationella partiets ledare säger, att det här är något obekant, något ovisst, något som man icke känner, då vill jag visst icke bestrida, att han har rätt för sin del. Men jag undrar, om det är objektivt sant. *Anknytningen mellan den sexklassiga folkskolan och realskolan finnes ju redan vid det 90-tal mellanskolor vi ha, och dessa äro av realskoletyp*. Jag tycker det är ett klart svar på frågan, om man bara kommer ihåg, vad departementschefen sagt i propositionen: det gäller icke att ändra vare sig realskolans bildningsmål eller gymnasiernas bildningsmål; dem röra vi icke vid, utan de lämnas orörda. Om man lämnar målet orört, så lär man väl få lov att taga de medel, som leda till målet, och så länge man icke känner några andra än de hittills prövade, så innebär detta, att inom denna trängre, kortare realskola och gymnasium skall samma bildningsmål nås. Kungl. Maj:t har förklarat, att han anser det vara möjligt, och måste anses sitta inne med kunskap om hur det skall ske. Jag för min del anser icke, att vi ha någon anledning att ingå på prövning i den delen. Kungl. Maj:t har däremot framlagt förslag till riksdagens prövning rörande medlen. Han har framlagt förslag i frågan rörande grunden för organisationen, men ingenting mer. Vi skola icke sitta här och peta och plottra och plåstra på allt sådant, som angår Kungl. Maj:t, men icke oss.

Och därmed vill jag också lämna svaret på den fråga, som ställdes av min ärade kollega på östgötabanken. Han frågade på förmiddagen, varför icke utskottet skulle kunnat anlägga ej blott statsutskottssynpunkten, utan också beakta de synpunkter, som äro gällande för lagutskottet. Ja, jag kan ju icke svara på den frågan för statsutskottets räkning och icke för det särskilda utskottets räkning, utan bara för min egen. Jag har nu en gång haft äran tillhöra lagutskottet, och i någon mån kan ju konstitutionsutskottet också anses som lagutskotts vederlike, då det i alla fall har kommunallagarna och medborgarlagen och några lagar till att tillse, men det är den stora skillnaden, efter mitt sätt att se, att lagen skapar en norm, som sedan skall såvitt möjligt vara orubbad, åtminstone för en längre tid, en norm, som skall leda till fast tillämpning. Men statsutskottet har väsentligen med statsregleringen att göra. Det granskar anslagen för rikets utgifter och bestämmer även om den organisation, som lägges till grund för dessa årliga riksutgifter. Men då är den stora skillnaden given. Lagen skola vi pröva, *när den kommer till*. Lagen skall man söka göra så, att den blir gällande och tillämplig utan att behöva ändras år efter år, men *statsregleringen göres om allt eftersom behoven komma och behoven gå*. Den göra vi allt eftersom det befinnes lämpligt och behöfligt i de särskilda fallen. Och då synes det mig också, att om man endast lägger en fast organisationsgrund och förankrar den, då är det icke heller så synnerligen omöjligt eller obilligt eller oriktigt eller svårt att göra de rättelser efter hand, som kunna vara behöfliga, att ske med riksdagens hjälp, där anslag behövas.

Men densamme ärade talaren sade också, att det var en viss lynnesriktning, som bestämde hans handlande: han ville pröva och pröva, han ville gärna vara förvissad om, att det som man beslutar också kommer att hålla en längre tid i detalj, att han visste, vad beslutet hade för konsekvenser och att allt vad därmed sammanhänger vore utrett. Jag vill visst icke säga, att jag har motsatt lynnesriktning i den meningen, att jag obesett tar vad som helst, oavsett konsekvenserna, men jag har den lynnesriktningen, att jag gärna vill göra något så tidigt, att icke kon dör, medan gräset växer. Och jag kan icke hjälpa, att jag tror, att det också kan ha sitt berättigande att taga litet hänsyn till detta. Man kan nämligen hålla på med utredningen så länge — och det finns alltid föremål för utredningar — att till sist, när utredningen är färdig, är den egentligen alldeles obehöflig. Jag skall bara erinra om det exempel som finns från vår egen erfarenhet från den tiden man skulle förkorta studietiden och hade långa utredningar därom: när stadgan kom, var studietiden redan faktiskt förkortad, men sedan den kom, blev studietiden litet längre. Jag för min del tror verkligen, att man allt emellanåt måste taga ett resolut steg och inte bara utreda och utreda.

Jag skall till sist endast upptaga några av de uttalanden, som under debattens gång ha riktats mot mig. Jag kan ju inte hjälpa, att jag därvid både för min egen del och för kammarens, mest för kammarens del, endast får taga upp några typfall och lämna varianterna därhän.

Om jag då får tillåta mig att börja med en liten erinran till en ärad talare på kristianstadslänsbanken, som jag alltid räknat och räknar som en synnerligen både skarpsinnig och god man, så ville jag säga, att när han går in för att utskottsbetänkandet skall läsas på ett sätt, som är alldeles motsatt mot det, på vilket jag läst det, finns därom ingenting annat att säga, än att det är han ock icke jag som fått några besynnerliga glasögon att läsa med; jag har för min del avtagit de där glasögonen och just därför läst alldeles tydligt och rätt. Jag för min del finner, att han läser betänkandet på ett sätt, som är måhända en liten smula förvirrat av den intensiva agitation, som ägt rum runt omkring oss. Jag skall nu icke alls gå in på dessa textläsningar. Jag har angivit min synpunkt, och min läsart, och vi kunna, som min ärade kollega på östgötabän-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

ken uttryckte det, lämna källorna och källskrifterna därhän. Talaran på kristianstadslänsbanken nämnde emellertid, att förslagstrycket i sitt ursprungliga skick haft orden: *enhetsskolan på den sexåriga folkskolans grund som botten-skola*, och att sedermera vid justeringen orden *den sexåriga* kommo att strykas utan min förskyllan och värdighet. Det är mycket möjligt, fastän den ärade talaren nog inte vet vad som föregått justeringen i den punkten, men det må nu vara hur som helst. Det är ju så, att det tryck som nu föreligger för kammaren var från början uppsatt under helt andra förutsättningar, innan kompromissen kom till stånd. Då gällde det, om man skulle riva upp allt detta som var satt eller om man skulle söka förbättra det, om man skulle skriva om det eller försöka skriva bort en del. Jag erkänner ofantligt gärna, att kammarens ledamöter ej kunna och att man icke kan begära att kammarens ledamöter heller skola kunna bedöma utskottsbetänkandet, sådant detta nu föreligger, under jämförelse med vad däri ursprungligen stod, ty detta är ju för kammarens ledamöter okänt, men jag kan ju i alla fall få säga, att den bortjustering som skedde, under det man gick igenom förslaget sedan överenskomsten var gjord, var sådan, att här föreligger en mycket stor skillnad mot vad som ursprungligen var skrivet från utgångspunkter, som, enligt vad hans excellens herr statsministern framhöll, överensstämde med den socialdemokratiska motionens. Jag tror att de ord, hans excellens yttrade, ställa frågan i den nödiga blyxtbelysningen, och jag behöver därför ingenting tillägga.

Men ett ord av denne talare kan jag inte alldeles förbigå. Jag är rätt okänslig, men när en talare, som ändå känner mig rätt väl, kom med den där lilla historien om Schröderheim och bondeståndet, då får jag säga att jag blev en liten smula förvånad, för vad jag än gör, frändskap och vänskap, lön och tack brukar jag icke därvid taga i sikte, och jag är så gammal skeptiker, att jag tror egentligen varken på tack eller lön. Talaren sade också, att jag hade ändå tillfredsställelsen att hava varit med som en politisk murbräcka. Det är alldeles för stor ära. Jag har inte alls varit det, jag har gjort vad min uppfattning krävde i ett läge sådant som det nuvarande. Om det blir en politisk murbräcka, är det icke mitt fel. Jag har sett frågan som en vårt lands fråga, av vars lösning vår kulturs vidare utveckling på bred basis beror. Kallar man detta en politisk murbräcka, kan jag inte hjälpa det, och jag vill tillägga, att även hans excellens sade ett ord, som jag icke tycker om: det var uttrycket om den sista skansen. I det fallet delar jag fullkomligt den uppfattning, som uttalades av en talare på östgötabanken. Jag tror icke, att skolfrågan är politisk i den meningen, men den är politisk i en annan mening.

Vänder jag mig sedan till den ärade talaren på jönköpingsbanken, som här gick in för kristendomsundervisningen, vill jag endast säga, att jag för min del diskuterar mycket ogärna kristendomen och kristendomsundervisning, därför att jag har den uppfattningen, att jag icke gärna debatterar ting, som jag anser äga en höjd och helighet, som gör att man icke bör draga in dem i en politisk debatt. Men då det gäller skolfrågan, vill jag göra ett undantag och säga min mening. Min mening är den, att lika nödvändig och ofrånkomligt obligatorisk som kristendomsundervisning är i folkskolan och realskolan, lika mycket är den obligatoriska kristendomsundervisningen efter den tid, då den unge vid konfirmationen blivit självansvarig, ett oting. Jag menar, att man befrämjar icke kristendom, kristet liv och uppfattning hos vårt svenska folk, om man efter konfirmationsåldern, väsentligen i gymnasiet, påtvingar ungdomen en kristendomsundervisning, som icke kan vara en troslära, utan måste bli antingen en dogmlära eller en kyrkohistoria och en religionsstridslära eller t. o. m. en jämförande religionshistoria. Jag tror, att, om detta ämne finge frivilligt väljas, läget skulle vara mycket bättre bland vår svenska ungdom än det tyvärr nu är utanför de frivilliga kristliga föreningarna. I den övertygelsen

är det, jag kan biträda utskottets uttalande om anordningen med en viss ämneskärna för gymnasiet, i vilken kristendomsundervisningen icke ingår; och jag tror, att om herrarna vilja tänka på dessa synpunkter, är det åtskilligt i dem som äger goda anspråk på att vara riktigt.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Den ärade talaren, som här varit huvudtalare för högerreservationen, den frisinnade representanten på värmlandsbänken, höll ett entusiastiskt anförande, som trots sin längd väckte den varmaste och största sympati. Jag vill icke på något sätt ingå i debatt med honom om de synpunkter han framhöll, därför att jag tror att en sådan debatt oss emellan skulle bli fullkomligt lönlös. Han bärs upp av en trosvarm övertygelse, att utskottets betänkande är sådant som han efter sin uppfattning skapat det för sin egen blick. Jag är icke säker på eller rättare sagt jag är alldeles säker på att den uppfattningen icke stämmer med verkligheten, men då blir också en debatt oss emellan en debatt på parallella linjer — vi träffas aldrig, och då är debatten lönlös. Men jag har velat begagna tillfället att ge min honnör åt den verkliga entusiasm, med vilken han gått i strid för sin fasta övertygelse och dess förverkligande.

En helt annan typ är den ärade talaren allra högst uppe på stockholmsbänken, den filosoferande kåsören, som här haft mycket att säga, men då han så allvarligt bemödade sig om att filosofiskt sett skilja sitt förstakammar-jag ifrån sitt allehanda-jag, kan jag inskränka mig till en enda kort erinran, och det är den, att om hans förstakammar-jag vill föra politik i enlighet med opinionens kastvindar, så tror jag det vore klokt, om han icke följde den opinion, som hans allehanda-jag skapar. Och då han tillika, i de båda jagens förening, söker föra idealismens och moralens talan, skulle jag tillåta mig bara en liten stilla men ingalunda fast förhoppning, att han emellanåt ville läsa och kanske begrundna svenska psalmboken nr 293, tredje versen, om tungans rätta bruk.

Sist har jag också ett par ord — de skola icke bli många — att säga till den ärade talaren på malmöhusbänken, som i går etablerade en oavbrutet stegrad trumeld — med löst krut. Jag skall icke alls ingå på den trumeldens objekt i annan mån än det var jag själv, men eftersom jag lever och alldeles icke förlorat vare sig humör eller stridslust — och det var han ju beredd på — kanske detta bär syn för sagen, att projektilerna åtminstone icke slog ihjäl.

När han använde sig av de projektiler som skedde, skulle jag först och främst vilja erinra därom, att mekaniken är utan tvivel ett mycket nyttigt ämne — fastän när jag talade om livets mekanik, så var det icke alls i någon slags vetenskaplig mening — men jag har litet svårt att erkänna den ärade talaren såsom verklig *auktoritet* på mekanikens område, även om han åberopat licentiatbetyg i mekanik som bevis för sitt påstående, då jag tänker på att avhandlingen »Ueber das Wirbeln reibender inkompressibler Flüssigkeiten» visserligen blev en akademisk avhandling, men aldrig — ventilerad. Och då han för sin auktoritet i fråga om 1827 års skiftesstadga åberopade sin doktorsavhandling om jordstyckningens historia i Sverige i adertonde och nittonde århundradena, så erkänner jag full väl det värdefulla bidrag, han där lämnat till vår statistiska, nationalekonomiska och sociologiska vetenskap, men det finns ju också någonting som heter historia och juridik. Jag är icke sociolog, icke statistiker och icke nationalekonom i minsta mån, men i någon liten mån är jag eller har jag åtminstone varit historiker, och i någon liten mån lär jag också vara jurist, och därför kan det ju hända, att när vi titta, han och jag, på 1827 års skiftesstadga, se vi på den med litet olika ögon. Jag bestrider icke, att han är en utomordentlig kännare av bondejordens utvecklingshistoria, men det finns även jurister som äro detta. Jag brukar sällan åberopa auktoriteter, ty jag har märkt att de bli ofta åberopade — alldeles som generaldirektör Bergqvist — för alldeles motsatta åsikter, och då är det icke så stort

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

värde med dem. Det finns emellertid en framstående juridisk författare, numera regeringsrådet Thulin, som skrivit en avhandling om »Konungens ekonomiska lagstiftning». Där redogör han bl. a. för skiftesstadgan 1827 och dess tillkomst. Det är riktigt, som talaren säger, att det var en riksdagskrivelse 1818. Han kunde ha tillagt, att det var en 1809 och enligt den nu citerade auktoriteten en 1815 och en 1823, men detta är jag inte alldeles säker på, ty författaren har här icke hänvisat till något bestämt källställe, så att jag kunnat konstatera det, då jag nu sökt justera mitt minne genom att taga ned boken från bokhyllan. Men en sak är säker, och det är att när 1827 års författning kom till, framkallade den vid 1828 års riksdag enligt den nyssnämnde författaren ett hundratal motioner — jag tror icke, att det var så många, utan att det är en överdrift, men i allt fall var det ett stort antal motioner — utvisande den fränaste ilska mot författningen. Det blev en stormvåg inom den svenska riksdagen både enär Kungl. Maj:t gjort detta på egen hand och enär man var missnöjd med en del som gjorts. Författaren till avhandlingen säger, att det är tvivelaktigt om utfärdandet var konstitutionellt riktigt, och däri ger jag honom fullkomligt rätt; konstitutionellt sett var det ett övergrepp, men, säger han, det var en Guds lycka att det skedde, för annars hade den utmärkta författningen aldrig kommit till, ett uttalande, som för övrigt helt stämmer med Rosenblads yttrande — citerat av samme författare — angående 1803 års författning om enskiftesverket, som kom till på samma sätt, men under det gustavianska enväldet.

Vidare anförde den ärade talaren, att det var under Carl Johans absolutism, som 1827 års stadga gavs. Ja, mina herrar, Carl Johan var nog vän av absolutismen, men icke den teoretiska, utan den praktiska. Han var en praktiker av Guds nåde, och han hade praktiska skäl i detta fall. Jag tror därför också, att hade 1827 års stadga kommit inför riksdagen — enligt den anförda författaren skulle detta ha begärts år 1823 — så hade den sannolikt aldrig antagits. Det var denna jämförelse, jag gjorde med det nu föreliggande förslaget. Men jag hittade hos den anförda författaren också en annan upplysning, som jag i går hade glömt, den nämligen att 1827 års författning kom till, utan att någon enda myndighet blev hörd. Ja, det är ju också alldeles som med detta förslag. Då säger den ärade talaren: Det är besynnerligt, att professor Reuterskiöld, grundlagsvaktaren, som han kallade mig, skall alldeles ignorera grundlagen. Det är emellertid så, att en jurist måste läsa grundlagen, sådan den står skriven, icke sådan den enligt ens eller annans mening möjligen borde vara. Grundlagen stadgar nu, att det är *Kungl. Maj:t*, som skall höra myndigheterna, och att innan *Kungl. Maj:t* framlägger förslag, skola myndigheterna vara hörda. Detta *har* Kungl. Maj:t gjort, och *skolöverstyrelsen är hörd*. Riksdagen har varken rättighet eller skyldighet att infordra ytterligare utlåtanden. Den enda möjligheten är, att riksdagen med begagnande av 46 § riksdagsordningen hos vederbörande statsråd begär infordrande av önskade yttranden från myndigheter, men detta är någonting som icke behöves och som utskottet i detta fall ansett både ogörligt och onödigt. Att man sedan 1827 har à la Dalautredningen i det 20:e århundradet sökt få yttranden från enskilda, det är mycket möjligt och sant, men det förändrar icke saken ett spår i dess helhet.

Jag skall ytterligare endast upptaga ett par punkter i saken, sedan den självtagna auktoriteten sålunda belysts. Talaren framhöll, att om studiebegåvningarna skulle tagas hand om, borde också de praktiska linjerna beaktas mycket mera, men att därom icke finnes någonting utsagt i detta betänkande. Ja, men vad skulle man sagt, om det funnits? Då skulle det nog hetat: Herre Gud vad Kungl. Maj:t tagit in mycket ovidkommande ting i en proposition

angående lärdomsskolorna! Här är det ju lärdomsskolorna det gäller; skola vi icke taga var sak för sig? Nej, man kan göra en reform total eller partiell, men här fordras, att den blir partiell, då den föreslås total, och att den blir total, då den föreslås partiell. Detta är något obilligt, om än i stil med oppositionen. Det är det vanliga i alla reformers historia, och jag tror man är på den säkra sidan, om man följer det förslag som här föreligger.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Talaren hängde vidare upp sig på uttrycket »i görligaste mån» och tolkar detta uttryck till nackdel för den 5-klassiga realskolan. Jag ber att få understryka, att detta ord står i nära sammanhang med fortsättningen, om hänsynen till de kommunala eller lokala intressena och behoven. Tabellen visar för de nuvarande läroverken 178 femklassiga avdelningar mera än fyra-klassiga, och jag undrar om icke detta är »i görligaste mån» till förmån för den femklassiga linjen, fast likheten ej är »mekanisk».

Det skulle vara mycket mera att tillägga, men jag skall icke göra det. Jag vill blott tillägga, att sedan den ärade talarens trumeld fortgått en lång stund, stannade den ju av, och det restes ett baner, ett samlingens baner, från malmöhusbänken. Men när man tittade litet närmare på detta baner, visade det sig, att det var — en vanlig, simpel parlamentärflagg. Jag trodde verkligen för min del, att det nationella partiets ledare skulle acceptera parlamentärflaggan i dag, och jag är icke säker på att han icke gör det i sista svängen av voteringen. Men då betyder detta ingenting annat än att det nationella partiet samlat sig kring baneret på malmöhusbänken. Jag undrar, om man icke i själva verket skulle kunna säga, att om man skall resa ett sådant där baner emot utskottet, så borde det väl ändå innehålla något annat än just käpprätt rakt det som utskottet säger. Ty vart leder det, om man nu begär en utredning på de där angivna linjerna? Jo det leder, såvitt jag förstår, med all säkerhet till att Kungl. Maj:ts regering för nästa riksdag framlägger just *det nuvarande utskottsförslaget*, ty detta är verkligen det bästa möjliga som kan nås på de grunder, som från malmöhusbänken förkunnades och som alldeles stämma överens med förslaget. Praktiskt genomförbart är icke något förslag, ej ens malmöhusbänkens, utan socialdemokraternas hjälp. Om talaren då ber regeringen lägga fram förslaget nästa år, så betyder detta endast, att han icke vill taga frukten ur utskottets hand, men vill taga den ur regeringens. Jag misstänker emellertid, att utredningskravet ytterst bottnar i att när regeringen kommer med förslaget, så kommer han att säga att utredningen förfuskats av regeringen och att detta icke var vad han menade. Jag tror, att då regeringen nu accepterat utskottsförslaget och därmed bjuder den frukten till litet var, kanske den också bör accepteras redan nu.

Herr greve och talman! Av allt som förekommit under debatten finns det ingenting som ger mig anledning att frångå min först uttalade mening, att allt talar för bifall till utskottets förslag, men intet sakligt sådant skäl för något annat.

Herr Wohlin: Herr greve och talman! Sedan jag i går hade ordet, ha en del ärade ledamöter av kammaren framställt några erinringar mot de synpunkter, jag då uttalade. Efter att hava hört deras anföranden, har jag kommit till den uppfattningen, att jag intet har att lägga till eller taga ifrån med avseende å vad jag förut anförde. Detta gäller även den siste talarens anförande, som icke ger mig anledning till några som helst repliker. Jag vill alltså endast säga några korta ord med anledning av herr statsministerns deklaration i dag på förmiddagen, vilken ju blivit det ojämförligt viktigaste inlägget i debatten, och kring vilket kammarens och landets intresse i denna stund företrädesvis för att icke säga i alldeles övervägande grad samlar sig.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern började med en redogörelse för skolfrågans behandling inom de grupper, som stå honom nära. Denna del av anförandet tillkommer icke mig att beröra. Herr statsministern yttrade sig därefter ganska utförligt om den betydelse, som den allmänna opinionen ute i landet och enkannerligen opinionen i pressen kunde hava för bedömandet av en stor fråga som den förevarande. Jag skall icke heller på den punkten göra några vidlyftiga reflexioner. Jag skall endast tillåta mig anmärkningen, att det förefaller mig, som om herr statsministern, som ju i många år nedlagt ett betydande arbete inom riksdagen för vårt lands förkovran, möjligen under riksdagsarbetet fått en något försvagad blick för värdet av den opinion och av de sakliga åsikter och synpunkter, som föras fram bland praktiskt arbetande yrkesgrupper och personer ute i vårt vidsträckta fosterland. Jag tror icke, att jag begagnar något överord, om jag säger, att excellensen ibland är böjd för att undervärdera dessa ute i landet förefintliga fria tankeströmningar och att excellensen ibland ser de stora rikspolitiska frågorna mera från de synpunkter och strömningar, som röra sig inom detta hus, för att icke säga någon gång från en ännu mera begränsad partipolitisk synvinkel. Men, fränsett detta, kommer jag till huvudpunkten av min erinran. Statsministern trodde sig i mitt anförande finna en bristande konsekvens mellan å ena sidan min farhåga för att barnen till vårt lands i praktiska och fria yrken sysselsatta befolkning alltför mycket föras över till ofruktbara och tröstlösa tjänstemannabätor, och å andra sidan första punkten i det av mig framställda yrkandet, vari likväl ett visst utrymme tänkes berett åt den sexåriga folkskolan som bottenkola. Herr statsministern ville inlägga en motsägelse i min tankegång, när jag å ena sidan varnade för en alltför stor uppsugning av praktiska begåvningar till teoretiska yrken, för vilka de vore mindre lämpade, men å andra sidan ville vara med om att i vissa fall införa den sexåriga bottenkolan. Denna statsministerns uppfattning bygger på ett missförstånd från hans sida. Min varning mot att alltför starkt engagera den svenska bondebefolkningen i en skolpolitik, där den sexåriga bottenkolan finge så stort utrymme, som fallet är i utskottets förslag, bygger ju på uppfattningen, att detta förslag, när det blir realiserat, kommer att främja en osund och onaturlig inriktning av bondesönernas håg för tjänstemannabätor och andra teoretiska yrken. Men om bottenkolereformen genomföres med större varsamhet, och den sexåriga grundskolan endast införes, då verkligt behov därav på viss ort gör sig gällande, så minskas den av mig angivna faran högst väsentligt, ja det skall kunna ordnas så, att den försvinner. När statsministern vidare trodde, att jag skulle anse det olämpligt, att en modern jordbrukare finge det mått av allmän medborgerlig bildning, som realskolexamen skänker, så är detta så långt ifrån min uppfattning, som jag naturligtvis gärna ser, att den svenske jordbrukaren får det mått av medborgerlig bildning, som han önskar och kan förvärva. Men det är icke därom striden står. Striden står om huru bottenkolereformen lämpligen bör genomföras för att icke skada själva studieväsendet som sådant och för att icke genom felaktig planläggning driva praktiskt dugliga ungdomar in på levnadsbanor, för vilka de icke passa. Jag kan icke finna annat än att den skrivelse, jag förordat, skulle möjliggöra en rimlig lösning av den nu föreliggande ledsamma konflikten mellan regeringen och dess meningsfränder å ena sidan och oppositionen å den andra. Vi ha ju velat så långt det varit förenligt med vår åsikt tillmötesgå den andra sidan. Vi omfatta alla bottenkolan men hava även rimliga anspråk på att få pröva olika typer. Det är åtminstone min ståndpunkt. Men jag har icke kunnat vara med på ett *dekreterande* utan erforderlig utredning, huru det skall vara på de olika orterna. Vi hava icke kunnat finna en sådan behandling saklig och tillfredsställande, och vi kunna därför icke fatta ett

beslut redan denna dag eller denna natt. Om man säger, att de båda system, varom nu är fråga, erkännas vara lika berättigade såsom vartdera under vissa förutsättningar erbjudande den bästa lösningen, så är detta ett uttrycksätt, vari man vill inlägga den tanken, att regeringen skall med den sakkunskap, varöfver den förfogar, låta undersöka, huruvida för de olika läroverksorterna inom landet förhållandena på den kringliggande landsbygden äro sådana samt antalet folkskoleelever, som från sjätte klassen vilja komma öfver i realskolan, så stort, att införandet av den sexåriga bottenskolan såsom parallellform är en praktiskt nödvändig anordning. Men vi kunna icke vara med om att införa denna anordning efter ett teoretiskt schema. Det sades av herr statsministern, att varje utredning härom skulle vara omöjlig. Jag förstår icke detta tal. Likaså förklarade statsministern, att det var omöjligt att verkställa den ekonomiska beräkning av kostnaderna för den föreslagna reformen, som så många talare under debatten önskat. Jag kan ju medgiva, att någon siffermässigt exakt beräkning öfver vad en skolreform av detta slag kan kosta troligen icke kan åstadkommas. Men det ligger i en finansplans natur — och det är om finansplanen vi tala — att det icke kommer an på exakta siffror, utan vad vi vilja ha är en allmän finansiell översikt till vägledning för vårt omdöme. Att det skulle vara omöjligt för regeringen att verkställa en dylik ekonomisk undersökning, förefaller mig vara att underskatta den utomordentliga kapacitet som regeringen besitter, när det gäller finansiella ting.

Statsministern sade, att uppskov icke kunde komma i fråga, därför att bakom kravet på uppskov funnes endast ett formellt och icke något reellt berättigande. Jag har utomordentligt svårt att förstå detta. Det är väl ändock att något bryskt avvisa en lojal önskan av riksdagen att få ett rådrum för frågans bedömande och om ett år erhålla ett förslag från Kungl. Maj:ts sida, däri kostnadsberäkningar m. m. förefunnes. Nu är det ju klart, att, som herr Fehr sade för en stund sedan, varje vädjan till herr statsministern, som ju har löse- och bindenycckeln till situationen i sina händer, i denna stund torde vara utsiktslös. Jag förmodar, att så är fallet. Jag får då endast tillägga, att det förefaller mig, som om den utskottsdiktatur, om vilken jag i går tillät mig några som jag tror befogade ord, nu ersättes av en liknande diktatur vid frågans avgörande i kammaren. Jag tror icke, att ett sådant förfaringsätt — även om det för dagen leder till en åtrådd seger — är gagnande vare sig för regeringsmaktens prestige i detta land eller för den svenska riksdagens och den svenska riksdagspolitikens anseende ute bland vårt folks breda lager. Jag har även en känsla av beklämning öfver att en fråga, som ingriper i tusentals svenska hems innersta förhållanden, skall på detta sätt, innan man ute i landet vet, huru förslaget ter sig, avgöras av oss här i riksdagen. Om herr statsministern velat höra på vår vädjan, så skulle han i detta ögonblick visa prov på verklig statsmannakonst. Det rör sig verkligen här om en så sakligt motiverad, så uppriktig och så fritt framsprungen opinion bland de vidsträcktaste kretsar av vårt folk. När nu statsministern tillbakavisar denna vädjan, har jag allenast att tillägga, att den statsmannagestalt, som man hoppats se i spetsen för en svensk borgerlig regering, alldeles saknas.

Herr statsministern avslutade sin deklaration med förklaringen, att vi som tillhöra oppositionen strida för de privilegierade klassernas sista förskansningar. Vi strida om den lämpligaste och för den svenska ungdomen lyckligaste anordningen av anknytningen mellan folkskolan och realskolan. Därom strida vi. Kan man då med fog och med väl överlagd mening mot oss rikta den beskyllningen, att vi strida för ett privilegierat fåtals sista förskansningar? Jag hoppas, att dessa ord av statsministern icke voro väl övervägda. Jag tror detta så mycket hellre, som ett sådant argument, riktat mot oss, av vilka

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

många ingalunda tillhöra de privilegierade vare sig de ekonomiskt eller an-
norledes, ett sådant argument kan icke, *det kan icke* hava framkommit över-
lagt, utan måste hava varit ett ord, som man låtit undslippa sig i en något
upphetsad sinnesstämmning. Ty vi vilja ju alla tro, att hans excellens är ej
blott en viljekraftig politiker, utan även en gentleman.

Herr Winberg: När man åhört debatten i denna kammare i två dagar och
vidare när man tagit del av den presskampanj som pågått i denna fråga en
längre tid och när man hört alla de svartmålningar och skräckbilder, som av
några talare uppmålats rörande vad som skulle förestå oss, därest riksdagens
beslut i denna fråga utfölle på det av utskottet föreslagna sättet, skulle man
nästan kunna tro, att det svenska folket för närvarande står inför en alldeles
ovanligt ödesdiger timma ifråga om det beslut, som vi skola fatta, och att detta
beslut skulle innebära, huruvida svenska folket egentligen skall kunna existera
såsom kulturfolk eller sjunka tillbaka i mer eller mindre utpräglat barbari.
Lyckligtvis veta vi, att saken icke ligger på det sättet. Men vad som förekom-
mit ger en typisk bild av huru överdrifterna kunna komma fram, när det gäller
en fråga, som endast i ringa grad berör vissa grupperns särställning och privi-
legier i samhället, då man t. ex. såsom herr Ljunglund kan tala om det svarta
spöket från kristiden eller såsom herr Wohlin försäkra, att utskottets ut-
låtande är prägladt av den röda socialismens materialistiska uppfattning, eller
ock såsom herr Bergman förklara, att denna fråga är så viktig speciellt för
denna kammars vidkommande, att på dess avgörande kan komma att bero
första kammarens ställning i vår konstitution.

Det är ju självklart, att detta är mycket överdrivet. Men jag måste säga,
att det icke blott är på den ena sidan, som överdrifter förekomma, utan att
även utskottsförslagets försvarare gått till överdrifter. Särskilt måste jag
vända mig mot hans excellens herr statsministerns avslutning av sitt anförande
här i dag, där han på ett pregnant sätt gav uttryck åt de överdrifter, som även
förekommit från det hållet, nämligen att man vill göra gällande, att det är
fråga om att genomföra en fullkomlig likställighet. Nu skall varje skymt av
klasskillnad försvinna, i varje fall så länge man rör sig på undervisnings-
väsendets område! Det var detta som gjorde, att hans excellens formade satsen
på det sättet, att det är de privilegierade klassernas sista förskansning, som
kommer att falla genom antagandet av nu föreliggande utskottsförslag.

Jag måste säga, att det är ovanligt verklighetsfrämmande att överhuvud taget
kunna påstå, att det är de privilegierade klassernas sista skans som faller, om
man genomför utskottets förslag. Det är icke underligt, om man på motsidan
gör sig skyldig till väldiga överdrifter, när försvararna av förslaget göra sig
skyldiga till dylika överdrifter.

Det var med stort intresse som jag i går åhörde herr Bergmans anförande —
icke därför att han är professor, ty jag har icke någon så alldeles överdriven
respekt för professorer i allmänhet, men därför att jag lärt känna honom såsom
en person med en självständig ställning. När han intar en viss ställning, måste
jag lita på att det är i överensstämmelse med hans verkliga övertygelse. Men
då måste jag säga, att även herr Bergman i detta avseende fallit offer för ofant-
liga överdrifter. I varje fall saknar han det sinne för proportioner, som det
hade varit välgörande om både han och andra talare haft vid denna frågas be-
dömande. Han gjorde till och med gällande, att redan under nuvarande för-
hållanden står vägen upp till mycket betydande befattningar i samhället öppen
lika för alla, och hänvisade därvid till inskriften på den till minne av John
Ericsson i Värmland resta stenen, där man poängterat, att denne man kom från
ett fattigt hem och blev en framstående man samt att den vägen sålunda står
öppen för varje svensk för närvarande. Det må ursäktas mig, om det då föll

i minnet, hurusom man från svensk-amerikanarnas sida målar ut förhållandena i det »fria» Amerika. Där är det en fullständig jämlikhet, påstår man: Vem som helst kan bli president i Amerika! Ja, teoretiskt är det väl så, men ungefär på samma sätt förhåller det sig också med möjligheten för varje svensk torparpojke att komma lika långt som John Ericsson, såsom herr Bergman behagade uttrycka sig. Jag vill då i förbigående säga, att även jag är värmländsk torparpojke och har alltså litet kännedom om möjligheten för värmländska torparpojkar att komma fram till höga ställningar.

Jag skulle i alla fall vilja säga, att dessa överdrifter icke äro så lyckliga. Framför allt förefaller det mig, som om exemplet John Ericsson i detta sammanhang vore illa valt, ty det var väl icke enbart äventyrslysta, som drev honom ur vårt land och gjorde, att han nödgades tillbringa senare delen av sitt liv i ett annat land, utan det var en hel del andra förhållanden. Kanske är det icke uteslutet, att en del av dessa förhållanden voro föranledda därav, att han egentligen från början var en fattig pojke. Därom skulle kunna anföras åtskilligt, men det tjänar ingenting till i detta sammanhang.

Det kan naturligtvis icke falla mig in att i debattens nuvarande läge söka gå in på en massa detaljer i föreliggande förslag, även om jag skulle behärska alla olika detaljer, vilket jag villigt erkänner, att jag icke gör. Det är inte så gott — när man i likhet med mig och herr Ekman bilda särskilda riksdagsgrupper — att penetrera varje förekommande viktig fråga. Jag kan icke hjälpa, att jag trots all respekt för den höga lärdomen vidhåller vad jag tidigare någon gång uttalat, att det icke är bra, när alltför många professorer deltaga i debatterna, särskilt i en fråga, som ligger dem nära om hjärtat. Debatten i denna fråga har visat, att det blir alltför mycket personligt i professorernas uppgörelse sinsemellan, som egentligen ligger vid sidan om den fråga, som man skall behandla.

Man har här talat om kultur och »kulturell avrustning», faran för vårt lands kultur, om vi fatta detta beslut. Men, mina herrar, det skulle vara synnerligen intressant att någon gång få ett verkligt grepp på, vad man lägger in i begreppet kultur. Det är möjligt, att greve Lagerbjelke i detta avseende gav ett rätt pregnant uttryck i går kväll, då han citerade ett typiskt tyskt uttryck, nämligen svaret på en fråga som cirkulerat i vissa kretsar i Tyskland. Frågan löd: Vad är för närvarande det viktigaste för det tyska rikets framtid? De svar, som ingått — åtminstone från lärare, professorer och andra innehavare av mera framskjutna ställningar på bildningens område — hava i allmänhet varit, att Tysklands framtid ligger i dess universitet och högskolor. Ja, det är så äkta tyskt! Hade detta varit för några år sedan, så hade Tysklands framtid kanske legat på havet eller på det militära området. Utan att jag i något avseende vill underskatta den högre bildningen, måste jag säga mig, att det verkar något medeltida, när man år 1927 vill göra gällande, att ett lands och ett folks hela framtid och utvecklingsmöjligheter endast ligga i universitet och högskolor. Det är dock att förbise, hurusom ett land i vår komplicerade tid ej ens i första hand behöver professorer och doktorer, utan ett folk, *som i sin helhet* står på ett så pass högt intellektuellt plan, så utvecklat för praktiska värv, att nationen har möjligheter att på det ekonomiska området upptaga den tävlan och den kamp, som för närvarande pågår över hela världen. Men det är nog på det sättet, att man med kultur alltför mycket inom vissa kretsar enbart tänker på sådana personer, som på grund av teoretiska examina uppnått en ställning. Under sådana förhållanden är det ganska förklarligt, att man från den sidan bekämpar föreliggande förslag.

Nu vill jag beträffande detta säga — och det har redan framgått av mitt anförande — att förslaget icke är värt den stora kamp, man ägnar detsamma särskilt från reservanternas sida. Ni skall inte tro på hans excellens' uttalande,

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

att det är sista skansen för de privilegierade klasserna som raseras, och det tror ni nog inte heller. Det är ingen revolution. *Formellt* knäsätter och befäster detta förslag en vacker tanke, tanken om den gemensamma botten skolan, som ingalunda är en socialistisk tanke utan från början framförts från borgerligt vänsterhåll. Men redan vid dess första knäsättande har man nödgats kompromissa på ett sådant sätt, att det kan vara fara för att frågans lösning därigenom äventyras. Man har nödgats gå med på parallellinjerna; men detta skall jag nu icke gå in på. Men jag anser, att det faktiskt ligger någonting i den farhåga, som uttalats därom, att genom inrättandet av denna parallellism åstadkommer man först och främst, att studietiden för dem, som skola gå igenom hela botten skolan, förlänges med ett år. Det är självklart, att detta i denna tid är av stor betydelse, och alla välja den andra linjen.

Kanske ligger det även någonting i en annan uttalad farhåga, att det kommer att hava med sig nya enskilda skolor av den art, att det blir en ännu större klassbetoning än i de enskilda skolor, som för närvarande finnas. Därvidlag föreligger en fara, och den måste man räkna med.

Det är självklart, att det i ett samhälle som vårt med en privilegierad klass, som så noga bevakar sina rättigheter, icke skall vara möjligt att taga ett verkligt steg framåt, då det är fråga om reformer. Man får sannerligen vara tacksam, om det blir någonting alls. Men jag försäkrar dem, som utmålade så skräckinjagande framtidsutsikter, att de därvidlag icke behöva vara rädda, ty de få nog fortfarande ha sina privilegier kvar, så länge de behärska förhållandena på det ekonomiska området och inkomstfördelningen är sådan som den nu är. Det är inte riktigt att inbilla folk, att full jämlikhet är genomförd därigenom, att en lärjunge kan tentera in i en skola och under nödiga förutsättningar intagas, utan hänsyn till om han tillhör den eller den samhällsklassen. Det är visserligen vackert, att det blir möjlighet att komma in. Men sedan kommer det viktigaste, och det är frågan: Har den och den familjen råd att bekosta barnens fortsatta utbildning och låta dem offra flera år för att inhämta behövlig undervisning? Nödgas icke tusentals familjer på grund av det ekonomiska läget skicka sina barn i förvärvsarbete? Så länge detta behov är kvar, kan man icke tala om att det gör sig gällande någon verklig likställighet. Då menar jag, att frågan är skevt lagd, när man från början givit den en helt annan och mera vidsträckt och djup innebörd, än vad den verkligen har. Den ende talare, som här under debatten mera på allvar pekat på detta förhållande, är herr Wigforss, men jag har ansett det vara nödvändigt att ytterligare poängtera det.

Sedan är det också en annan sak, som jag skulle vilja beröra, eftersom man haft farhågor för att man genom den reform, man står beredd att genomföra, skulle utöka det s. k. bildade proletariatet. Tillströmningen till skolorna skulle icke stå i rimlig proportion till samhällets behov av dylika arbetskrafter. Jag vill icke yttra mig om, huruvida någon större förändring i detta avseende kommer att inträffa eller inte, och det kan man inte heller på rak arm göra. Men det ligger nog något däri. Men detta skall naturligtvis icke beaktas på det sättet, att man för så många som möjligt omöjliggör att skaffa sig bildning.

Det finns för närvarande ett betänkligt drag hos hela vårt svenska folk, ej minst inom arbetarklassen. Detta drag är icke, att man försöker — om man också skall svälta ibland — bereda möjlighet för barnen att taga antingen realskole- eller studentexamen, ty det är givetvis i och för sig ingenting ont i detta. Men vad som är betänkligt är, att den uppfattningen allt fortfarande finns kvar, att sedan man tagit sin examen, är man icke rustad för att gripa sig an med verkligt kroppsarbete, om ingenting annat skulle stå till buds. Ej heller anser man det vara förenligt med de teoretiska kunskaper, man lagt sig

till med, att göra någonting sådant. Det är detta, som för närvarande är farligast, och som gör, att vi redan hava ett s. k. bildat proletariat. Vilka konsekvenser detta kan hava med sig, skall jag icke närmare inlåta mig på.

Det är också en sak, i vilken jag möjligen i viss mån kan instämma med herr Wohlin, nämligen att man ej blott skall ägna intresset åt den högre utbildningen av det växande släktet på det sätt varom här är fråga, utan lika mycket och i större utsträckning än hittills åt *den praktiska utbildningen*. Det är nämligen praktisk utbildning, då man lär sig praktiskt arbete i olika yrken eller på annat sätt. Framför allt får man aldrig glömma, vad vi skola arbeta för. Samtidigt som vi arbeta för större möjligheter även för den stora massans barn att utbilda sig teoretiskt, nämligen att det är nödvändigt att få bort den gamla föreställningen om kroppsarbetets underlägsenhet och att kroppsarbetarna endast äro att betrakta såsom en pariasklass. Vår tid kräver intelligent arbetare på alla områden, och vi måste ägna denna fråga en synnerligen stor uppmärksamhet.

Jag beklagat, att den nu föreliggande frågan kommit fram fullständigt isolerad. Det är ju möjligt, att det icke kunnat ske på annat sätt, men jag anser, att en lösning av denna fråga helst hade bort företagas i samband med en reorganisation av folkskolan såsom sådan, ty de båda sakerna hänga givetvis organiskt samman. Det är min bestämda uppfattning, när man talar om det jäktande studiearbetet och de möjligheter, folkskolan har att utbilda sina lärjungar, att folkskolan skulle reorganiseras på ett praktiskt sätt och kunna meddela betydligt större mått av allmänbildande kunskaper, om man från dess schema rensade bort en hel massa saker, som vi allt fortfarande ha att dragas med, utan att de ha någon som helst praktisk betydelse. Det är därför, som jag menar, att skall man tala om ett verkligt genombrott i fråga om ungdomens fostran och vad därmed sammanhänger, kan detta icke ske annat än i samband med en fullständig reorganisation av folkskolan, så att den verkligen blir en medborgarskola. Därtill kommer också, att man vid sidan därav skall ägna betydligt större uppmärksamhet åt den praktiska utbildning, som vår tid alldeles särskilt kräver, och icke enbart titta huvudsakligen på den rent teoretiska.

Nu invänder man från motståndarna till det föreliggande förslaget: ja, men vad i all rimlighets namn är det för någonting, som hindrar, att man kan gå med på ett uppskov av denna fråga på ett år? Ja, personligen skulle jag naturligtvis icke ha haft något däremot, men för det första anser jag ett dylikt uppskov lönlöst därför att man skall aldrig inbilla sig, att de olika intressemot-sättningar, som förefinnas mellan de olika samhällsgrupperna i denna fråga, utjämnas genom att man får ett år till att fundera på saken. Dessa motsättningar förefinnas och kunna icke bortelemineras. Därför måste det, när man beslutar i denna fråga, bli på det sättet, att en riktning, som har majoritet, beslutar och den andra riktningen får vara så god att böja sig. Härtill kommer att jag icke är alldeles övertygad om att ett dylikt uppskov skulle komma att utnyttjas på ett sådant sätt, att frågan komme att ligga klarare till att behandlas, när den kommer tillbaka, utan man skulle ha grumlat upp den betydligt mer än nödvändigt. Då jag icke finner anledning att medverka till något dylikt, har jag icke ansett mig kunna ansluta mig till en dylik uppskovs-linje.

Men jag vill till sist än ytterligare betona, att från min sida kan icke här bli fråga om att jag med någon entusiasm ansluter mig till utskottets föreliggande förslag, och framför allt kan det icke bli fråga om att jag erkänner, att detta är en verklig lösning av vårt lands skolfråga i den riktning, som den nyare tiden kräver, att denna lösning skall gå. Det är ett litet steg, varigenom man formellt får fastslagen en gammal grundsats om folkskolan som botten-skola,

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

men man får den emellertid fastslagen på sådant sätt, att den redan från början i viss mån är förfuskad. Men då det i alla fall är ett litet steg framåt, är det självklart, att man är med om att taga det steget, men det måste ovillkorligen efterföljas av åtskilliga andra steg, om nämligen resultatet och nyttan av fastsläendet av denna grundsats om folkskolan som allmän medborgarskola skall bli någonting annat än enbart en tom fras.

Vid sådant förhållande, herr talman, kommer jag att vid den förestående voteringen i den föredragna punkten lämna min röst för utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra ett par erinringar med anledning av vad som synes vara gemensamt för utskottet och reservanterna, ehuru jag befarar, att i fortsättningen komma även där samma stridiga uppfattningar att göra sig gällande. Jag vill nämligen tala några ord om skolarbetets inre gestaltning, som ju mycket litet har berörts under den debatt, som hittills förekommit.

Dessförinnan skall jag be att få tillkännagiva min mening rörande den sak, som nu är föremål för debatt, och jag vill då fråga: Varför skola vi icke kunna vara uppriktiga? Det är väl i alla fall så i stora drag, att samhället är i stort sett uppdelat i två ekonomiskt olika klasser. Den ena har till sin skola folkskolan och den andra det högre läroverket. Det är många, som komma också till de högre läroverken från folkskolan, men större delen av folket får gå bort till sin verksamhet med folkskolan såsom enda skola, och de andra, som besätta de socialt högre befattningarna och de lukrativa uppdragen och i allmänhet disponera det sociala anseendet, äro alumner av den högre skolan. Det är klart, att ett sådant tillstånd icke kan få fortfara alldeles oanmärkt, och den s. k. demokratien — jag säger »så kallade», därför att allting är relativt — har ju också till uppgift att försöka skapa *ett* folk genom att framför allt på bildningens område göra alla lika delaktiga i den samma. Då är det givet, att när man ger sig in på en sådan fråga, möter det oerhörda svårigheter att i föret i portgången kunna skapa något fulländat system, och å andra sidan måste det ställa sig så, att de mera privilegierades uppfattning har synnerligen svårt att kunna finna sig tillrätta i dessa nya krav. Därför ser man också här, att motsättningarna taga sig uttryck däri, att folkskolan står emot elementarläroverket, folkskollärarna emot elementarlärarna, vänster emot höger.

Nu har visserligen den hårda nödvändigheten förmått även reservanternas klientel att vakna till insikt om nödvändigheterna, och man säger då även från det hållet, att man vill arbeta för enhetsskolan, men det är ganska naturligt och påtagligt, att hjärtelaget kan icke vara fullt med och att man går ogärna längre än själva nöden kräver. Jag måste därför i valet mellan de två ofullkomligheter, som här föreligga, nämligen utskottets förslag och reservanternas, välja utskottets förslag såsom en tryggare och mer målmedveten utgångspunkt, från vilken man kan arbeta sig fram till en större klarhet på det här området.

Här ha nu återopats å andra sidan, att sakkunskapen står emot utskottets förslag. Jag vill då säga: finns det då egentligen någon sakkunskap i egentlig mening annat än inom naturvetenskaperna? På de här andliga områdena gives det också kunskap, som är nödvändig, men alla stora reformer på hela det område, som berör de andliga värdena, ha fått gå emot sakkunskapen i det stora hela. Statsministern lär indirekt ha antytt, att den första framstötten för enhetsskolan var någon påminnelse om den sociala revolution, som var i annalkande. Herr Wigforss rörde något vid samma ämne, något mera direkt. Jag skulle i stället vilja använda det uttrycket, att det gäller en liten framstöt till kristendomens förverkligande, vilket ju är detsamma som

den sociala revolutionen. Om jag väljer uttrycket kristendomens förverkligande, är det därför, att det står i högre kurs hos reservanterna och därför är ett mera lämpligt uttryck nu för tillfället.

Jag övergår härefter till att tala, som sagt, något om fortsättningen och själva innehållet. Då vill jag säga, att både med utskottsförslaget och reservanternas förslag stå vi inför en eventuell fara av en annan klasskillnad i stället för den, som vi stå i begrepp att avskaffa. Bägge parterna röra sig nämligen med att här inom samhället privilegiera en klass, som kallas för de »studiebegåvade». Därigenom hotas samhället att uppdelas i »studiebegåvade» och »de icke studiebegåvade». Det är en mycket farligare klasskillnad, ty den är grundad på naturlagar, som bestå, under det att en sådan klasskillnad, som är grundad på olikhet i ekonomiska villkor, lättare kan upphävas och förmildras. Denna distinktion, »studiebegåvade» och »icke studiebegåvade», uppdelar, såsom man nu har för avsikt att göra, barnen redan vid tidig ålder genom lärarna i två klasser: »studiebegåvade», som skola ensamma tillåtas gå fram till en högre undervisning och därifrån privilegieras till övertagande av rikets maktbefogenheter, samt »praktiskt» lagda barn, i enskilda samtal även kallade obegåvade, vilka skola skapa de produktiva värdena under de förras ledning och övervalde. Men målet för allt mänskligt strävande måste vara att förena teori och praktik, och i all synnerhet när det gäller personligheten, som ju består av ande och materia och ej får på detta sätt klyvas i två hälfter såsom ett slaktat djur i en slaktarbod. Ett sådant övergrepp mot släktet och gudomliga lagar måste till det yttersta bekämpas.

Det enda värdiga målet och den enda utvägen är väl en likvärdig fostran för all ungdom fram till ett stadium, som skapar samma självkänsla men mångsidigare mogenhet än den nuvarande studentexamen. Den skola, vi nu ha och den vi enligt förslaget komma att få, delar upp barnen uti receptiva, som kunna magasinera en massa saker i minnet och som även kunna utbildas till skarp-sinnighet, varigenom de ofta kunna göra den stora konsten att förvandla svart till vitt och tvärtom, under det att de produktiva barnen, vilkas anlag först komma senare fram, ej befordras till samma förmåner att klättra upp för samhällsstegen och slutligen övertaga styrelsesättet över oss, utan dem håller man nere. Därför finns, såvitt jag, och många med mig, förstår, ingen annan huvudsak här än att skapa i medvetandet samma sociala anseende för handens färdighet och praktisk förmåga som för de intellektuella yrkena. Det finns ingen annan kungsväg än denna till en ny värld. Alltså måste framtids-skolan bibringa det unga släktet uppfostran i fyra avseenden:

- 1) Själslig kultur eller karaktärsdaning (samvetet).
- 2) Kroppskultur eller kroppsvård (hälsa).
- 3) Förståndskultur eller intellektuell kunskap (vetenskapen).
- 4) Handens kultur eller yrkesskicklighet (mästerskapet).

De två första kulturerna måste odlas lika inom alla linjerna. De två senare åter böra fördelas på olika linjer efter behovet i växlande omfattning eller genom särskillnad.

Jag vet mycket väl, att dessa frågor intressera icke riksdagen för närvarande och icke heller den allmänna diskussionen, ty här släss man om makten att få rätt i sista ögonblicket och nöjer sig endast med att begåva landet med en form, en organisation utan innehåll och överlämnar åt kommande släkten att verkligen skapa någonting inne i dessa former. Hur den form, som herrarna nu släss om, blir, är ur den synpunkten ganska likgiltig, men som jag har sagt, vilar utskottets förslag i alla fall på den stora grundsatsen att försöka göra en första framstöt för vad man vill kalla en enhetsskola eller en skola för hela folket.

Det förefaller mig, som vi även i denna stund borde kasta en blick på den

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

kultur, som både utskottet och reservanterna vilja skapa under den närmaste tiden. Det är fortfarande den intellektualistiska kulturen. Men jag frågar mig: vad har det blivit av den nuvarande skolans favoriter, som kunnat bäst magasinera dess mångläseri (receptivitet) eller varit kvicktänkta i dess former och härklyverier (teknik)? Ha de skänkt samhället visa lagar, rättvisa domar, ett rikt kärleksliv? Ingalunda. En stor del har trots sitt laudatur försvunnit på anspråkslösa platser. Större delen har åter befordrats till makt och myndighet, som de säkerligen oftast utnyttjat till att med skolad dogmatik hålla statskyrkan fjärran från kristendomens grundtankar, till att i lagstiftningen med talang gynna makten för dagen och intressena och slå dövrät till för samvetena, till att i rättsskipningen skarpsinnigt finna utvägar för formerna till att förkväva den verkliga rätten, till att kunnigt gå förnämiteternas och egennyttans tvetydigaste ärenden, till att med stöd av sina insikter sätta i gång världskrig och andra nattsvarta dåd o. s. v. Än mer: vetenskaplig insikt utnyttjas lika ofta till att gynna ocker, skapa krigsmaskiner och annat ont som till goda gärningar. Den tekniskt bildade begåvningen kan göra grosshandel i missförhållanden under det en vanlig medborgare får nöja sig med minuthandel i oeffterrättligheter. Det är den s. k. intellektualistiska kulturen, som nu skall fortfarande sättas i högsätena på grundval av såväl utskottets som reservanternas förslag.

Jag har därför tillåtit mig yrka — ett hopplöst krav, men det har bara det felet, att det är riktigt — att »riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande av ett vägledande rationellt program för den nuvarande enligt förslaget i stort sett bibehållna pluggskolans omvandling till en karaktärs-, kunskaps- och yrkesskola samt en likvärdig fostran av all landets ungdom till högre bildning med stöd av en mångsidig linjedelning, lämpad efter olika uppgifter och anlag.»

Jag medger gärna, att detta är framtidsmusik, men det är i alla fall en tilldragande musik, en sådan, mot vilken vi måste gå framåt och vara lyhörda. Därför måste vi enligt min uppfattning, sedan vi fått skalet enligt utskottets förslag eller enligt reservanternas i alla fall, fördjupa oss till dessa verkligt mödosamma företag, att skapa fram någonting av innehållet.

Nu skilja sig dock utskottet och reservanterna i någon mån i besvarandet av denna motion. Utskottet säger, att »utskottet finner åtskilliga av de av motionären anförda synpunkterna beaktansvärda». Utskottet har ju att uttala sig om så många motioner, att det måste ha vissa betygssättningar. Det har två betygssättningar! beaktansvärd och synnerligen beaktansvärd. Här står »beaktansvärd». Således har motionären av utskottet fått betyget approbatur. Men utskottet tillägger: »det är emellertid utskottets mening, att därest en omläggning av arbetssättet inom läroverken av den art, utskottet förordat, kommer till stånd, de av motionären uttalade önskemålen torde i det väsentliga bli tillgodosedda.» Nej, kära utskott, det bli de visst icke. Medlemmar i utskottet ha visserligen sagt mig, att mina motioner blivit så utomordentligt välvilligt behandlade. Utskottet skulle, förefaller det, likaväl kunnat säga motsatsen, om det velat, men nu säger det och tror självt, att de här kraven i det väsentliga bli tillgodosedda. Nej, det blir de icke i vår generation och kanske icke heller i den nästa.

Reservanterna åter, som skrivit om motiveringen, utesluta hela detta svar på motionen, och där ser man den stora skillnaden i alla fall i sak mellan utskottet och reservanterna. Utskottet anser dock, att denna sak har någon vikt, men reservanterna stryka den helt ur motiveringen. Däri röja ju reservanterna egentligen sin verkliga ståndpunkt.

Utskottet talar också på ett annat ställe om att man framdeles vill ägna innehållet en ganska stor uppmärksamhet och måste göra det och utvecklar

en hel del tankar i samma riktning som motionären, men reservanterna säga bara, att här skall man vara försiktig. Således, där ser man också, att i själva verket ligger en avgrund mellan utskottets sinnelag och reservanternas. Vad är då denna försiktighet? Jo, den bottnar nog i den härskande intellektualismens, d. v. s. »sakkunskapens» begär att få fortfarande sitta kvar i högsätena och icke vilja giva vika för den barbariska invasionen, som den anser förestå genom bifall till utskottsbetänkandet.

En annan viktig punkt är naturligtvis, att i fall man skall kunna inrymma alla dessa fyra huvudgrupper, som jag talat om, i framtidsskolan, måste man sova bort, avsevärt en hel del av den nuvarande undervisningsbelastningen i skolan. Det måste tillses att det kunskapsmått, som *alla* måste lära sig, begränsas till vad som kan vara behövt för alla elever att kunna. Sedan må det bli var och en förbehållet att genom självbildning eller fackundervisning utfylla sitt kunskapsbehov på det område, som särskilt för den individen är nyttigt.

Redan namnet realskola är missvisande. Det skulle naturligtvis heta »medborgarskola» eller något sådant. Namnet realskola är lånat från vår materialistiska tid och naturvetenskapernas överherravälde inom skolan med undanskjutande av de naturliga disciplinerna. Naturvetenskaperna böra dela med sig av utrymmet, mera än nu, för de discipliner, som skapa sinnets kunskap och blick för mänsklighetens utveckling och för människornas kamp genom tiderna för livet.

Då säger utskottet, att historia torde vara ett av de ämnen, som böra studeras. »Torde» vara! Det nästan viktigaste av allt, det, på vars grund man verkligen kan bygga upp en livsåskådning, det skänker utskottet blott ett »torde». Och geografi, som skall skapa oss insikt om olika länders förhållanden, finns där icke alls. Jag skulle därför vilja tillägga detta.

Jag måste vidare fråga mig: Varför skall i skolan odlas en så oerhörd massa matematik? Jo, sade en gång en matematiklärare åt mig. »Det är synnerligen nyttigt, att alla barn få lära sig dessa matematiska formler, ty tänk, om några av dem bli ingenjörer, sådan nytta de ha av dem.» Skola alla barn pinas därför att några komma att bli ingenjörer? Vilket undervisningssystem! Det finns knappast något, som plågar barnen så mycket som matematik och ingenting, där anlagen äro så olika. Det finns barn, som suveränt äro lagda för naturvetenskaper i övrigt men icke kunna följa med i matematik. Man frågar barnet till exempel: Om 10 hönor värpa 5 ägg på 14 dagar, huru många ägg värper då 1½ höna på 30 minuter? Detta intresserar barnet icke det minsta, utan det enerverar det. De flesta sådana exempel, som de få börja med redan vid mycket unga år, äro icke synnerligen kvickare eller fruktbarare än det förenämnda.

På min tid fick man icke läsa kemi i den skola, där jag gick. Men nu lär det anses vara en ganska viktig skoldisciplin. Jag har icke behövt kunna det ringaste kemi, men har efteråt förnummit, att det finns något, som heter kväve och syre, och det har varit alldeles tillräckligt för mitt behov. Varför pluggar man då nu i barnen invecklade kemiska formler?

Vidare får man i de högsta stadierna läsa filosofi gubevars. På min tid hette det logik, men nu lär det heta propedeutik i stället. Något så vidrigt kan ni icke tänka er. Det var en för ungdom inkrånglad härva av döda formler. Jag minns, vilken avsky detta ämne väckte hos oss, och därmed fingo vi tyvärr avsky även för de för oss obekanta discipliner, som det skulle så oförståndigt representera. Att låta ungdomen värmas något av den europeiska antika kulturens eller österns livsfilosofi, kan icke komma i fråga, ty då är man ju inne på själskultur, vari skolans begåvningar skulle stå sig slätt. Man kan vara övertygad, att om intellektualismen tvingas att även i skolan göra någon rätt åt

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

filosofiens historia, skulle bara europeisk filosofi behandlas och av denna företrädesvis senare tidens teoretiska begreppsakrobatik, utan värde för folkens liv och ofattlig för det största antalet människor.

Nu skola vi också likaledes gubevars enligt utskottet — där är utskottet en vilja och en själ med reservanterna, och därför går jag emot bägge två med liv och lust — fortfarande låta vårt stackars folk ligga på knä, toppridas och behärskas av de tre privilegierade europeiska språkens, franskans, engelskans och tyskans förtryck över alla andra språkfamiljer, stora såväl som små. Det faller icke utskottet och reservanterna in att vi framför allt för att göra oss gällande i världen måste hoppas på att denna oerhörda spärrfästning mot folkförbrödringen faller. Att detta ej redan skett beror främst därpå, att detta privilegierade övervälde fortfarande slaviskt tillbedes av de undertryckta folken själva. Det borde ej behöva erinras om det ofantliga arbete, de ruinerande omkostnader, den oförtjänta oförmåga att göra sig gällande, som en sådan världsordning pålägger de förtryckta staterna och deras medborgare. En bortkastad undervisning dessutom till stor del. Men det är just intellektualismens stora triumf att hålla nere hela vårt folk i detta förtryck. När jag därför tagit mig friheten att i motion ifrågasätta, att det även skall kunna beredas tillfälle att åtminstone i någon skola få välja spanska och dessutom esperanto — ett världsspråk — så bockar sig utskottet för spanska språket, ty det talas ju av så många människor och det är bra för våra kulturförbindelser. Jag har tillagt, att spanskan behövs kanske också, därför att Sydamerikas högländer är den enda trakt, dit vi kunna låta vår överbefolkning emigrera. Utskottet förklarar, att man här skall ta frågan om spanskan under övervägande. Där emot avvisar utskottet »bestämt» all hänsyn till esperanto, ett världsspråk, som skulle verka till folkförbrödring, lindra den ofructbara språkbördan i skolorna och befria oss från de tre privilegierade krångelspråkens tyranni. Och av vilken orsak? Jo, på grund av ämnesträngseln! Där ser man, hur oerhört bakom flötet både utskottet och reservanterna äro. Måhända äro reservanterna det allra värst, ty bland dem befinner sig professor Lindskog, som helt enkelt har trumf på att anse världsspråk vara det värsta av all okultur, som överhuvud taget finns. Men utskottsmajoriteten är icke mycket bättre, den heller.

Även jag måste betona, såsom en tredje punkt, att när nu folkskolan med rätta skall bli botten skola för en vad man i fortsättningen bör kalla medborgarskola — realskola är ett för förlegat och för trångt begrepp — bör man också ägna sig allvarligt åt reorganisation av folkskolan. Det går exempelvis inte an, att i folkskolan alltjämt undervisas i så stora klasser som nu gemenligen lär ske. Resultatet kan ej bli annat än dåligt. Och vilket tidsödande blir det icke både för lärare och lärjungar, och hur utslitande för eleverna att behöva gå i skola mycket längre tid än de skulle behöva, ifall undervisningen vore koncentrerad i mindre befolkade klasser. Detta är enligt mångas uppfattning en av de allra viktigaste frågorna. Skall man ge undervisning, så skall man icke ge den kvantitativt på papperet, utan den måste även bli en kvalitativ undervisning.

Jag har i väckta motioner också berört avskaffandet av »de brutala, orättvisa, äventyrliga och ändamålslösa inträdes-, flyttnings- och avslutningsexamina», varje form således av s. k. examen rigorosum. Utskottet har sagt, att det där skola vi avskaffa, när det passar oss, men vi måste bibehålla det, när det icke passar oss att avskaffa det. Alltså också här en ofructbar kompromiss!

Vad flickorna beträffar, har utskottet nu äntligen ryckt fram avsevärt från Kungl. Maj:ts tämligen negativa förslag. Men utskottet har ju icke kunnat annat än fastslå en princip, och de första stegen i portgången måste därför bli

stapplande. Jag har också velat väcka den frågan, om det icke vore skäl i att opartiskt undersöka verkningarna av samskolorna. Jag har varit anhängare, såsom alla 80- och 90-talsmänniskor, av samskoleidén. Emellertid kan icke nekas till, att jag börjat hysa en viss tvekan, huruvida det ändå icke förhåller sig så, att gossar och flickor äro olika och att de äro olika i tämligen grundväsentliga avseenden. Jag har erfarenhet från mina egna barn — jag har själv aldrig gått i någon samskola — och från andra, som haft sina barn i sådana skolor, och funnit, att det är mycket tveksamt, om det är nyttigt för gossarna och nyttigt för flickorna på det högre stadiet att gå i samma skola. Jag har begärt en undersökning av detta, men utskottet förklarar, att samskolan nog är bra. Utskottet behöver visserligen denna försäkran, då utskottet förordar samskolor i stor utsträckning i brist på annan utväg.

Ytterligare en fråga har jag fört på tal, nämligen frågan om lärarinnornas vid de privata skolorna rättsliga ställning och en del omständigheter i samband därmed. Utskottet har varit synnerligen välvilligt i sin motivering på denna punkt, men har icke gjort något yrkande, och lärarinnorna få väl hoppas, att den välvilja, som finns i utskottets motivering, och på vilken den nya världen skall byggas upp, även kommer att av statsministern, som har klaven i sin hand, ägnas de äventyrade lärarinnorna. Det lönar sig ej att vidare yttra sig om övriga av mig väckta motioner, utan tillåter jag mig endast hänvisa till desamma.

Nu har väckts yrkande om uppskov. Jag vill upprepa vad jag sade häromdagen, att lika litet som vi blivit klokare, ifall vi skjutit upp denna debatt till om lördag i stället för att påbörja den på onsdagen, lika litet bli vi klokare, om vi skjuta upp avgörandet till nästa riksdag. Vi förändra icke sinne- lag på ett år, och det blir då bara samma debatt och samma resultat. Låt yxan gå redan i dag, så att vi få någon utgångspunkt att börja ifrån!

Jag skall inskränka mig till detta på grund av den långt framskridna tiden, och yrkar sålunda bifall till utskottets förslag. När jag kommer till den punkt, som behandlar motionärernas hemställanden, skall jag där väcka det ytterligare förslaget, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t, med utgångspunkt från de grunder, som av riksdagen i skolfrågan beslutats, »begära övervägande av ett vägledande rationellt program för den nuvarande enligt förslaget i stort sett bibehållna pluggskolans omvandling till en karaktärs-, kunskaps- och yrkesskola samt en likvärdig fostran av all landets ungdom till högre bildning med stöd av en mångsidig linjedelning, lämpad efter olika uppgifter och anlag».

Detta är nämligen, såvitt jag förstår, det betydelsefullaste av allt.

Herr Sandler: Herr talman! Låt mig få börja med ett instämmande i huvudreservationen till detta utskottsbetänkande. Dess första tes ber jag att till fullo få underskriva. Det står där, att »skolfrågan icke kan definitivt lösas. Skolan måste anpassa sig efter den allmänna samhällsutvecklingen». Jag kan tillfoga, att jag ej betraktar, vad som jag tror och hoppas kommer att ske genom dagens beslut, såsom en lösning av skolfrågan. Den är här endast förelagd till en viss del, och löses till följd därutav också endast delvis. Det är icke fråga om folkskolan, det är icke fråga om de praktiska utbildningslinjerna ovan folkskolestadiet. Propositionen har begränsat sitt synfält på ett mycket anmärkningsvärt sätt. Det existerar för den intet problem beträffande folkskolan, ej heller något sådant problem som att undersöka sammanhanget mellan de praktiska och teoretiska utbildningslinjerna. Den håller sig mycket snävt till den förelagda uppgiften, som om man vore en smula rädd för att tappa bort sig, om man kom ut på något större vidder.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Utskottsförslaget har nog onekligen vidgat synkretsen, och jag skall villigt erkänna, att reservanternas arbete även bidragit i åtskilliga stycken till detta resultat. Det kan sägas, tycker jag, om propositionen, att på viktiga punkter slutar departementschefen ungefär just där de allvarliga problemen börja, och jag tycker också, att den icke heller har dragit konsekvenserna av sina förutsättningar. Blott ett exempel på detta. Då man anför som ett huvudmotiv för reformen, att man skall bereda vårt lands stora arbetarebefolkning ökade möjligheter att genom en ny skolorganisation vinna ökad bildning, så är det ju anmärkningsvärt, att för de fyra storstädernas arbetarebefolkning låter man nästan helt och hållet förhållandena förbli orubbade. Men en förtjänst måste erkännas, och erkännas fullt ut: nu blir det något av efter alla diskussioner; ur denna debatt bör ju komma att framgå ett positivt avgörande av frågan.

I detta avgörande äro vi ju alla berättigade att vara intresserade, antingen vi äro fackmän eller icke. Skolfrågan kan icke bara vara någon pedagogernas sak, lika litet som försvarsordningen här har betraktats som en officerarnas angelägenhet. Lika litet som armé och flottorganisationernas behandling har kunnat få behärskas av eventuella motsättningar mellan officerare och underofficerare, kan det vara rimligt, att denna fråga får domineras av diskurser mellan läroverkslärare och folkskollärare. Deras eventuella kår- och prestigesynpunkter måste vara av underordnad betydelse.

Det har här åberopats från många håll, jag nämner särskilt från herr Tryggers sida, att sakkunskapen, väl då närmast företrädd av läroverksläraropinionen, skulle ha intagit en sådan hållning, att den medvekar såsom ett i viss mån avgörande motiv för den enes eller den andres yrkande i detta ärende. Märk väl: denna sakkunskaps *hållning*, icke dess skäl. Då herr Trygger ger sig in på en affär, och det förelägges honom från en sakkunnig utredningsman ett siffermaterial, så litar han icke, meddelade han kammaren för en stund sedan, på detta siffermaterial, utan han underlägger det i stället sitt eget sunda omdöme. Jag undrar, om man icke kan få behandla skolfrågan lika förståndigt som man behandlar en affär: sakkunskapens skäl skall man höra och väga, men det, som skall väga, och det, som skall bestämma, skall vara det sunda omdömet. Och att herr Trygger för egen del tillämpar denna grundsats visar bland annat hans proposition i försvarsfrågan.

Skolfrågan har här blivit upplagd såsom en organisationsfråga. Det är det organisatoriska, som skjutits i förgrunden. Också detta är en riktig sats i högerreservationen eller jag bör väl kanske i stället säga herr Bergmans reservation, ty det anmärkningsvärda förhållandet råder ju, att herr Bergman står ensam här i kammaren, när han biträder den av honom jämte samtliga högerrepresentanter avgivna reservationen. I denna står denna riktiga tes: »Det väsentliga i skolans liv är det arbete, som utföres inom dess verksamhetsvärld, och i jämförelse med detta inre arbete spelar den nya organisationsramen en underordnad roll.» Men skjuter man icke själva organisationsfrågan i förgrunden, då man på ett så bestämt sätt här markerar, att det endast är en enda organisationstyp, som man är villig att ge sin anslutning? Förresten är det ju icke bara för reservanterna, som det på sitt sätt kan sägas, att det är organisationsfrågan som kommit i förgrunden. Det är ju ganska karakteristiskt för svenskt kynne överhuvud taget, att först proklamerar man på bägge sidor, både utskottsmajoriteten och reservanterna, att organisationen är det underordnade och att det inre skollivet är det väsentliga, för att sedan omedelbart råka i handgemäng med varandra — om vad? Ingalunda om skolans inre arbete, utan just om den organisationsfråga, som vi på ömse sidor säga är det sekundära, och som gäller, om det skall vara 6 plus 4 eller 4 plus 5.

Ett legitimt skäl finns ju, som jag vill medge, att överväga och att allvar-

ligt diskutera denna organisationsfråga. Skolformen kan aldrig vara någon garanti för en god uppfostringskonst, men frågan är: i vad mån kan riksdagen inverka på skolförhållandena i landet? Det är uppenbart, att våra möjligheter såsom riksdagsmän att åstadkomma någonting äro helt andra i fråga om organisationen än i fråga om det inre arbetet. Reformarbetet måste enligt sakens natur väsentligen ske inom skolans egen värld, naturligtvis under påverkan av de önskemål, som under den allmänna behandlingen framkomma. Möjligheterna för organisationen att göra sig gällande äro alltid begränsade, men de äro ju samtidigt inom vårt räckhåll, och det är då så mycket viktigare, det är min slutsats, att de bli utnyttjade fullt ut. Men skall man göra det, kan det vara gott, att man har klart för sig, hur begränsad räckvidden är.

Ett par synpunkter därom. För det första: icke förändras samhällets ekonomiska struktur på något omedelbart märkbart sätt, därför att man genomför en ny skolorganisation. För det andra: nog kommer landsbygden att förbli landsbygd — trots motortrafiken, som herr Dahl talat om, blir landsbygden minsann icke avskaffad för att vi här genomföra en ny skolorganisation. Och för det tredje: även framdeles komma gossar och flickor säkerligen att vara av olika kön, och även framtida departementschefer kunna få rika tillfällen att spekulera över det kvinnliga väsendets egenart och de speciella krav, som det kan komma att uppstålla.

Det har talats om, att det är de privilegierades i samhället sista skans, som det är fråga om att här storma. Det ordet hör — jag säger det trots att det är hans excellens herr statsministern, som fört in det i debatten — till de överord, som förekommit i så rikligt mått i denna diskussion. Jag kan säga på denna punkt detsamma som jag tillät mig säga i skolutskottet och som herr Ljunglund varit älskvärd nog att föra vidare i en av sina roliga krönikor på första sidan i Nya Dagligt Allehanda. Samhällets sista skans? Men vi ha ju Enskilda banken kvar! Nog finns det tillräckligt av ekonomiska privilegier i samhället att syssla med även i fortsättningen.

Jag tror för min del icke alls, att man har att vänta, befara eller hoppas — hur man vill se det — någon översvämning från de bredare lagren i den nya skolorganisationen. Det är först i det långa loppet, som det kommer att visa sig några betydelsefulla ekonomiska verkningar av denna skolorganisation. De komma att visa sig, och de komma att inträffa tidigare, ifall riksdagen går in för de linjer, som ha framförts i den socialdemokratiska motionen med dess krav på ekonomiskt stöd åt de lärjungar, som förtjäna och som behöva det.

Man förklarar, att det nu råder enighet om enhetsskolan, och jag vill med oblandad tillfredsställelse säga, att visst ha vi nu i viktiga principfrågor kommit till en samstämmig mening. Jag antecknar likställigheten beträffande flickorna, sympatierna i det hela för landsbygdens sak, och att man finner det berättigat, att det blir ökade möjligheter för underklassen att vinna utbildning. Men visst är det en fullkomligt illusionär föreställning att tro, att sedan vi genomfört denna nya skolorganisation, skola vi flytta in i ett sådant samhällstillstånd, att alla barn verkligen komma att gå i den gemensamma barndomsskolan. Alltjämt kommer traditionen att verka och verka inom bägge de olika grupperna inom samhället. Det kommer förvisso att dröja länge, innan klasserna ha sammansmält inom den gemensamma barndomsskolan. Men en sådär ekonomisk utjämningsprocess kommer självfallet att äga rum och sätta märke även i skolorganisationens faktiska innehåll i framtiden.

I högerreservationen förekommer en historisk teckning, som jag icke kan underlåta att ett ögonblick framdraga. Det talas om, att utskottets förslag skulle komma att medföra en sortering av lärjungematerialet efter föräldrarnas sociala och ekonomiska villkor, en ordning, som »saknar motstycke i de

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

svenska läroverkens 300-åriga historia». Jag må verkligen säga, att det är ett underbart sätt att teckna historiska förhållanden att framställa saken så, som om utskottets förslag komme att införa en ekonomisk *olikställighet* i skolorganisationen, som har saknat motstycke under de senaste 300 åren. Herr Bergman är en alldeles för god historiker för att jag skall kunna tro annat än att detta är en ren lapsus calami, om jag får uttrycka mig på hans andra tungomål.

Syftet med enhetsskolan anges på vissa håll vara att tillvarataga begåvningarna. Ja, inte behövs det någon begåvning för att gå igenom ett läroverk! Det är en reflexion. En viktigare är, att skolan skall vara till för alla, och skall man göra någon skillnad, får man väl säga, att den snarare skall vara till för de mindre begåvade än för de mer begåvade. Meningen kan icke få vara, att man skall plocka upp en eller annan begåvning från underklassen för att få honom placerad i en mera ledande ställning i samhället. Det är här icke fråga om att bevara det gamla ståndssamhället genom att tillföra detsamma litet friskt blod nedifrån, såsom städse har skett. Men det bör icke heller vara fråga om, då vi nu söka grunda en ny skolorganisation, att ge ett finger åt de tendenser, som verkligen finnas inom olika kretsar av vårt samhälle och också finnas inom olika partier, tendenser att åstadkomma vad jag skulle vilja kalla för ett ransoneringsamhälle, som på detta område alltså går ut ifrån den principen, att bara ett visst antal, som man på något sätt fastställer, skall få tillfälle att utbildas för de olika ledande ställningarna i samhället. Emot dessa tendenser vill jag för min del ställa kravet på vad tyskarna uttrycka med »freie Bahn», icke bara för »alle tüchtigen» utan för *alla*. I fall man nämligen går in för principen, att alla skola vara berättigade att försöka sig på att begagna de möjligheter, som en ny skolorganisation ger, måste resultatet också bli, att det är de dugliga, som få förpräntet, i samhällets självklara intresse.

Jag tror det är angeläget att stryka under, att det förslag, som föreligger från skolutskottet, skiljer sig i ett principiellt hänseende från de förslag, som voro framkomna ur skolkommissionens arbete. Skolkommissionens gallergrindar, som voro uppställda just för att man skulle minska denna tillströmning och versktälla en gallring vid övergången från folkskolan till mellanskolan och sedan vid övergången från mellanskolan till gymnasiet, de gallergrindarna äro avlägsnade ur skolutskottets förslag. Genom utskottets principförklaring om, att inträdet i mellanskolan bör vara öppet för alla dem, som ha gått igenom folkskolans huvudformer, blir efter min uppfattning botten-skolprogrammet förverkligat i en djupare mening än vad som var föreslaget såväl av skolkommissionen som av regeringen. Jag erinrar om den kritik, som i dessa hänseenden mötte skolkommissionens förslag, då det framkom, huru som man då talade om det inhumana i att på ett ganska tidigt barndomsstadium verkställa en vägning av vederbörandes kvalifikationer och möjligheter att kunna göra sig gällande senare i livet, och hur den allmänna meningen reagerade mot detta. Nu har denna kritik slagit igenom, och dess resultat föreligger i skolutskottets förslag om att inträdesprövningarna icke skola få fungera såsom gallergrind mellan folkskolan och mellanskolan. Men vad ser man nu? Jo, man ser det skådespelet, att man glömt hela denna kritik mot skolkommissionens förslag, och man träder in i stället för ett upprätthållande av gallringssystemet. En majoritet i andra kammaren har på denna punkt släppt utskottslinjen och sprungit över på den andra ståndpunkten, av grunder, som jag ej känner. För min del skulle jag mycket djupt beklaga, om resultatet av riksdagens behandling av detta ärende bleve, att på denna punkt ransoneringsprincipen får lov att återigen sticka upp sitt huvud. Jag är övertygad därom, att enhetsskolan är icke fullbordad, förrän man i prin-

cip fastställt den fria passagen mellan folkskolan och mellanskolan, lika väl som man anser, att det skall vara fri passage från mellanskolan till gymnasiet.

Till detta ansluter sig ju kravet på att studentexamen skall avskaffas. Om den saken skall jag blott säga, att läroverkens utbildning icke bör få bestämmas efter universitetens mall. Det är den gamla latinskolans surdeg, som allttjämt har kvar sin livskraft. Det allmänna läroverket i våra dagar är icke längre, det har blivit allt mindre och bör icke vara preparandskola enbart för universitetet. Det skall tjäna även många andra syften.

Det har sagts här, och jag delar den uppfattningen, att det är en allvarlig brist i den kungl. propositionen, att den icke tagit befattning med de praktiska utbildningslinjerna. Från bondeförbundshåll har här särskilt framförts ett krav på, att man nu skulle taga upp frågan om folkskolans överbyggnader. Det har framställts vad man kallar för ett landsbygdsprogram, som fått sitt uttryck i utskottets utlåtande i ett skrivelseförslag, där det talas om en med genomgången folkhögskola avslutad och efter landsbygdens behov avpassad högre undervisning. Såsom gammal folkhögskoleman anser jag mig icke kunna underlåta att i detta hänseende varna för, att på det sättet uppfatta detta landsbygdsprogram, att det skulle vara meningen att organisera in folkhögskolan i ett skolsystem, där den skulle så att säga vara den högsta avdelningen. De, som se idealet för ordnat samhällsliv överhuvud taget i ett avlöningschema med riktigt många pinnhål, ha redan börjat fingra på den friaste av våra svenska skolformer. Låt folkhögskolan få vara en skola, som tar emot sina elever, icke från en skola för att lämna dem till en annan, utan tar emot dem från livet för att sedan låta dem gå ut i detsamma igen!

Jag konstaterar med tillfredsställelse, att av det anförande, som herr Reuterskiöld här höll, klart och tydligt framgick, att han hade samma uppfattning, som jag här givit uttryck åt, beträffande folkhögskolans ställning, och att man alltså får utgå ifrån, att vad utskottet här har skrivit till Kungl. Maj:t icke innebär någon sådan väsentlig förändring i folkhögskolans fria ställning i vårt skolliv.

Vad jag här har uttalat utgör ju för mig på intet sätt något hinder att medverka till och hysa det livligaste intresse för att det skall lyckas att åstadkomma ett lämpligt system av praktiska överbyggnader på folkskolan. Mina sympatier gå i det hänseendet fullt ut i den riktning, som är angiven i en motion av herr Oscar Olsson angående inbyggandet i skolsystemet av en praktisk reallinje.

Men på det sättet få vi ju en enhetsskola, som blir ganska differentierad, och i själva verket är det endast i en sådan rikare *differentierad* enhetsskola som man enligt min mening kan vinna en lösning av skolfrågan. I det hänseendet har herr Ljunglund ju alldeles rätt, då han säger, att det är icke enhetlighet utan differentiering som är tidens lösen, men han har förbisett, att det är en differentierad enhetsskola, som det här är fråga om.

Herr Bergman har talat om att det skulle vara ett nonsens att gå emot den parallellskola, som finns i det nuvarande skolsystemet, eftersom det finns andra sådana parallellskoleformer, t. ex. folkskolans överbyggnader jämförda med de teoretiska utbildningslinjerna ovan folkskolstadiet. Ja, herr Bergman, jag och jag tror, att andra av utskottets ledamöter tänka visst i fortsättningen upprätthålla i den meningen ett stort antal parallellskolor. Ingen människa har tänkt sig, att man skulle avstå ifrån att ha handelsgymnasier, tekniska gymnasier eller skogshögskola etc. vid sidan av de andra parallellt med dem befintliga institutionerna. Men den differentiering, som jag vänder mig emot här, är den, som icke tjänar något förnuftigt ändamål, den dubbelorganisation, som existerar i det hänseendet, att läroverkets underdel, dess lägsta klasser, tjäna

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

alldeles samma ändamål som de motsvarande klasserna i folkskolan. Där är det icke fråga om skolor, som tjäna olika syften utan om skolor, som tjäna olika grupper av samhällsmedlemmar. Jag kan icke finna det vara något tillräckligt skäl för bevarandet av denna dubbelorganisation, att herr Wohlin en gång i tiden, tack vare den omständigheten, kunde tala tyska vid 13 års ålder under en resa i Tyskland.

Den stora stridsfrågan här har varit frågan om grundskolans längd. Skall det vara 6 + 4, 3 + 6 eller 4 + 5, ja, det har också varit fråga om 5 + 4? Jag bekänner, att jag för min del har ett bristfälligt intresse för denna pedagogiska matematik — det hela förefaller mig vara en smula likt ett mekaniskt läggspel. Propositionens lösning av skolfrågan förefaller mig ha gått till så, att man har betraktat skolavdelningarna såsom ett slags fasta klossar, som man tagit sönder ifrån varandra och sedan har man försökt passa ihop dem återigen men icke kunnat komma till något annat resultat än att det blev 6 + 4. Och därigenom har man fått den längre studietiden. Om längre studietid är en olycka, det är en sak, varom jag icke skall gå in i någon längre diskussion. En förlängd utbildning behöver ju icke i och för sig vara till någon skada ur samhällssynpunkt. I det föreliggande fallet kan jag för min del icke se någon som helst anledning att medverka till en förlängning av studietiden, i fall man kan öppna en möjlighet att nå ett gott resultat utan en sådan förlängning. Jag har därför gärna medverkat till uppkomsten av det parallellskolsystem, som utskottets förslag innebär.

Nu säger herr Bergman, att det är ett rent hån att bjuda på ett sådant parallellskolsystem, som utskottet föreslagit. Ett rent hån skulle det alltså vara att bjuda såsom alternativ herr Bergmans egen linje. Om man nu har den uppfattningen, att det är den fyraåriga grundskolan allenast, som erbjuder några tillfyllestgörande garantier för ett kultursamhälle värdig högre utbildning, då vill jag för min del fråga, hur man egentligen tänker förfara med de kommunala mellanskolorna? Har man inom reservanternas kretsar verkligen för avsikt att föreslå, att man skall övergå till deras system även beträffande landsbygden? Eller menar man, att landsbygden må gärna ha den sämre utbildningen? Eller förhåller det sig icke i grund och botten så — det är min uppfattning — att det är ett överord, som man har kommit med, då man här så energiskt framhållit vådorna av denna fyraåriga grundskola?

Herr Bergqvist har talat om att utskottets förslag innebär, att man skall förfara som om man här i kammaren skulle låta alla kammarens ledamöter försöka pressa in sig i samma rock, och han tog då såsom exempel, att kostymerna skulle vara tillskurna efter min lilla figur och han undrade då hur det skulle gå för herr Lindgren i Örebro och någon annan, som han nämnde, i fall de skulle få lov att försöka draga på sig en sådan kostym. Ja, det har redan påpekats, att i grund och botten innebär ju utskottsförslaget två kostymer, men om det skall vara någon mening med herr Bergqvists liknelse, skall den ju åsyfta de fall, då flera skolor skola skrudas i samma kostym, väl då närmast dem som skola ha den sexåriga folkskolan såsom grund för sig, d. v. s. denna samling av Vadstena, Norrtälje, Vimmerby etc. Om man frågar, huruvida det är lämpligt, att samma kostym skall användas av mig som av herr Lindgren i Örebro eller herr Svensson i Stockholm, som jag tror, det var herr Bergqvist också nämnde, är det ofantligt enkelt att besvara den frågan, ty man ser det hela mycket konkret framför sig. Om det nu skulle vara någon mening med liknelsen, borde man fått veta, vilken av dessa orter är herr Sandler och vilken som är herr Lindgren i Örebro. Då kunde man börja bilda sig en mening om vad denna anmärkning om uniformiteten har för valör.

Förresten är det icke alls så, att det är undertecknads snitt, som det är fråga om i det här fallet. För min del har jag den uppfattningen, att den ge-

mensamt långa studietiden, som är byggd på klassundervisningen, är en olycka både för dem, som forceras genom den, och för dem, som få det riktigt makligt i skolan. Vi leva ju så att säga i ett pedagogiskt klassamhälle. Skolorna äro uppdelade i klasser, eleverna fösas fram genom skolan i en hjord, som skall hållas ihop i en klass och där alltså alla skola rätta sig efter den gemensamma takten.

Jag är därmed inne på frågan om skolans inre arbete. Departementschefens allmänna talesätt ha av utskottet å 10 sidor i betänkandet blivit upprepade och sedan har utskottet mycket anspråkslöst för sitt eget vidkommande tillfogat några ord om vikten av ett individualiserat studiesätt. Men just detta, mina herrar, som departementschefen utelämnat, är det, som har en väsentlig betydelse för själva organisationsproblemet. Stridsfrågan: 6 + 4 etc. reduceras nämligen till en annan innebörd, om man lämnar klassföreställningarnas grund. Likaså kommer frågan om tempot för gossar och flickor under ett annat perspektiv, och på samma sätt är det med frågan om de olika folkskolformernas olika bärighet, så fort man lämnar den tvångsföreställningen, att undervisningen i framtiden också skall behöva ske klassvis. Det är tacknämligt vad utskottet sagt därom, att »förbättringen i det inre skolarbetet är oundgänglig för det åsyftade målets uppnående». Jag tillägger: efter min mening är det också oundgängligt, att då reformen föres ut i livet, det får bli icke det organisatoriska intresset utan intresset för skolans inre arbete, som får primatet.

Jag har hört en historia berättas från ett jesuitkloster, i vilket en gammal jesuitpater lät sina elever läsa latinska verser utantill utan att de fingo översätta dem och utan att de begrepo vad de läste. Det var då någon, som frågade vad detta egentligen skulle tjäna till och då svarade den gamle, vise jesuitpatern: »Huvudsaken är icke, att man lär sig något, huvudsaken är att man pinas!» För min del tror jag icke, att arbetet i skolan skall i det avseendet vara en moralisk förberedelse för livets mångahanda vedervärdigheter, att man skall börja vänja barnen eller ungdomen i skolan vid att pinas genom skolarbetet. Jag tror, att ännu alltför mycket finns kvar av den föreställningen, att det är nyttigt, att barn och ungdom bli en liten smula plågade i skolorna genom uppgifter, som skola anses vara formellt tränande. Då det nu är fråga om att skapa en ny skolorganisation, tillåter jag mig ställa en vördsam vädjan till det skolfolk, som skall taga hand om denna nya organisation och på vilket intresserade verksamhet det dock främst kommer att bero, vad det blir av den. Denna hemställan går ut därpå att barnen icke skola behöva framdeles kalla skolan, såsom de göra nu, för »plugget», att skolan skall vara till för undervisning och studiearbete, att lärarna skola finna sin kallelse åter och att föräldrarna skola bli befriade från att vara biträdande läxinläsare, ett slags moderna kvartaner.

Herr Ljunglund berättade en hel del om förhållandet i våra moderna skolor, vilka han framdrog till beskådande. Jag ställer mig liksom han skeptisk mot åtskilligt av vad som där förekommer och jag kan öka hans exempelsamling med en annan berättelse. Den är hämtad från samma område som hans, nämligen från vår moderna hembygdskunskap. Det berättades mig ifrån en av våra storstäder, att en lärarinna en dag tog ut sin klass på ett torg, pekade och sade: »Detta är en bonde!» Men herr Ljunglunds förvåning över att man kan hinna med så mycket i vår moderna skola är icke fullt berättigad, ty det finns en omständighet, en viktig omständighet, som gör, att man hinner med mera i en modern skola och det är den omständigheten, att man använder skoltiden för studiearbete, i stället för till att förhöra läxor.

Den klasslärning, under vilken det inre skolarbetet alltjämt fortgår, måste enligt min mening revideras grundligt, om man skall komma till ett bättre innehåll i skolorganisationen. Jag skall icke propagera i egna ord för ett

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

avlägsnande av klassläsning, utan jag skall i stället be att få återge ett yttrande, på sin tid avgivet av Esaias Tegnér, där han gör en jämförelse mellan ämnesläsning och klassläsning. Där heter det följande:

»Då man icke kan förutsätta lika fattningsgåva hos alla, icke ens lika fallenhet och lust för de olika ämnen, som gemensamt föredragas, har man varit tvungen att beräkna klassläsningen på ett minimum av fattningsgåva och följaktligen på ett maximum av tid. Klassen är stängd, ända till dess hela cykeln av dess läroämnen är genomlupen: gossen måste således först och främst vänta på sig själv. Klassen är även stängd ända till dess hans kamrater genomlupit denna cykel: gossen måste således även vänta på de andra. Principen är, med andra ord, en tillbakahållande. Efter ämnesläsningen åter är klassen alltid öppen: den som hunnit fram, går ut och söker ett avlägsnare mål; när han genomgått sin bestämda lägre kurs, stiger han omedelbart in i en högre: han klättrar utan vilopunkter. Varje läroämne är honom en sak för sig, obehindrad av de övriga: han väntar aldrig på sig själv. Har han på detta sätt genomlupit hela ringen av kunskapsämnen, så flyttar han hel och hållen i en annan klass, där han förut blott haft strödda besittningar: han väntar aldrig på en annan. Han räknar endast sina kunskaper, icke den tid han själv använt, ännu mindre den tid, som andra måste använda på deras inhämtande. Det är icke tiden, det är hans egen duglighet, som driver honom fram. Han befordras inom skolan på samma sätt som han skulle befordras i staten, i fall skickligheten vore den enda befordringslagen. Efter klassläsning åter framskrider han väl till följd av sin skicklighet, men därjämte även till följd av sina tjänsteår. Anciennitetsprincipen, uppblandad och mildrad med skicklighetsprincipen, börjar redan i skolan.» — — — »Ämnesläsningen med sin friare, av arbiträra yttre hinder ostörda fortgång symboliserar redan från början och i smått näringsfriheten. Klassläsningen åter, beräknad på en viss tid och bunden i all sin rörelse, är en förebild av skrävtvängt.»

I denna jämförelse mellan de olika skolformerna och det näringspolitiska systemet har man en anledning att gå till en jämförelse mellan det nuvarande förslaget med rätten till fritt stigande genom skolorganisationen och de tendenser till ransonering, som ständigt och jämt visa sig och som jag för min del vill efter förmåga medverka till att hålla på mattan.

Det är framför allt två allmänna farhågor man hyser gentemot biträdandet av den nya skolorganisationen. Man befarar en sänkning av kulturen och samtidigt är man rädd för, att vi skola få överkvalificerade samhällsmedborgare. Man talar, som om man hade att vänta någon slags »gudarnas skymning» här i vårt nutida Sverige, landet med kanske den bästa folkskolan i världen.

Det har varit på samma sätt även tidigare. Det är särskilt språkbildningen, man har farhågor för. Jag erinrar om att vi hade en tid, då det ansågs vara en nödvändig grund för elementarbildningen att man läste tre döda och tre levande språk. Man har i olika omgångar i det hänseendet ändrat skolorganisationen, och varje gång har det varit fråga om kulturens undergång.

För min del är jag så kättersk att jag tror, att vi skulle kunna rädda den svenska kulturen till och med över en tvåspråkig mellanskola.

Låt mig visa två situationsbilder, som åskådliggöra förändringen under de sista hundra åren.

År 1826 avgavs från Växjö konsistorium ett yttrande över ett då liggande förslag till utvidgande av folkundervisningen. Då skrev ingen mindre än Tegnér följande i konsistoriets namn: »Konsistorium tror, att folkskolan ingalunda behöver den föreslagna utvidgningen utan hädaneftersom hittills väsentligen vila på religiös grund, utan alla onödiga tillsatser av världslig vishet. Konsistorium inskränker sålunda sina anspråk till 1) ren och säker innanläsning av latinsk och svensk stil, 2) biblisk historia, 3) utanläsning av

den antagna läroboken i kristendom eller katekesen, 4) kyrkosång med ledning av Dillners psalmodikon» — — — »Skriva och räkna är väl en nyttig färdighet och efter tidens nuvarande skick, då så mycket, som förr avgjordes muntligen, nu måste skrivas, ofta outhärlig. Tillfälle till undervisning häri bör också alltid finnas i folkskolan, men att föreskriva det såsom ett nödvändigt villkor för alla anser konsistorium av flera skäl för betänkligt.» Ingen mindre än Lagnér har skrivit under detta yttrande, att man inte borde vara med om en utvidgning av folkundervisningen, som kunde leda till att *alla* skulle nödvändigtvis lära sig läsa och skriva.

Jag tager en situationsbild 100 år senare. För någon tid sedan kom det till det ämbetsverk, vars chef jag har äran vara, en skrivelse ifrån försvarsdepartementet, däri det gjordes en förfrågan, huruvida man skulle fortsätta att fortfarande årligen inhämta uppgifter om de värnpliktiges läs- och skrivkunnighet. Efter att ha något begrundat siffrorna, avgav ämbetsverket det yttrandet, att det numera icke finnes något behov av att verkställa några sådana årliga undersökningar, enär siffrorna vore så försvinnande små, att det icke fanns rimlig anledning, varför man skulle besvara sig med att årligen undersöka, om det nu var en halv pro mille eller en pro mille, som icke kuna läsa eller skriva. Detta mäter vidden av den förskjutning, som skett i det svenska samhället, och det ger också samtidigt ett litet perspektiv på frågan om den överkvalifikation, som man är så rädd för.

Det skulle vara examen i en klass, och man frågade efteråt eleverna, hur det gått; om deras kunskaper räckt till. »Jo då», sade de, »vi hade kunskaper över.» — Det är det, som man nu är så rädd för, att det svenska folket skall få kunskaper över. Inte är det meningen att här med den nya skolorganisationen ge ett privilegiebrev på högre social ställning åt alla, som gå i den nya mellanskolan eller i gymnasiet, eller att ge ett privilegium på viss inkomst. Det är fråga om att man skall bereda åt vårt folks ungdom ökade möjligheter att utbilda sig för de verksamhetsgrenar, som de känna sig själva bäst passa för. Men dessutom är det meningen att ge alla litet mera av bildning än de strängt taget behöva.

I grund och botten är det väl ändå så, att det, som ger oss rätt att känna oss som människor är, att vi ha eller åtminstone sträva efter att få litet kunskaper över.

Jag började med att instämma med en av motståndarna och jag skall sluta med ett likadant instämmande, ett instämmande med herr Wohlin. Han sade, att skolorganisationen skall taga hänsyn till samhällets sociala struktur, icke bara som den nu är utan framför allt som man anser, att den framdeles bör vara. Ja, just det! Det är såsom ett led i en allmän, lugnt men obevekligt fortskridande samhällsomdaning som skolfrågans lösning bör betraktas. Den är verkande på så lång sikt, att även mycket konservativt folk borde kunna medverka i en dylik omvälvning. De kunde lugnt säga sig, som det berättas, att en berömd förbudstälare på sin tid sagt om förbudet: för medelålders män är det icke någon fara!

Jag tycker också liksom många andra, att det varit önskvärt att få en allmän anslutning till denna reform. Högern har valt att ställa sig utanför nu, såsom 1925 i försvarsfrågan. Det är i varje fall av ett stort och för framtiden betydelsefullt värde, att representanter i övrigt för de olika stora folkgrupper, som här i främsta rummet ha intresse av omläggningen av skolväsendet, alla ställa sig bakom den reform, riksdagen, som jag hoppas, nu går att avsluta.

Fantasiens speciella representant i denna kammare, herr Ljunghund, talade i går om politik och skola och om nödvändigheten att hålla dessa två saker strängt åtskilda, och jag avvaktar med visst intresse, hur han skall tillämpa

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

sin uppfattning, då han om någon stund går att deltaga i avgörandet, hur han då skall kunna yraktlåta att genom sin omröstning politiskt behandla skolfrågan.

En stund efter det herr Ljunglund hållit sitt anförande fingo vi sedan en utomordentligt välgörande illustration av herr Ljunglunds tes, att man skall skilja mellan politik och skolfrågor i herr Wohllins anförande. Detta anförande om skolfrågan var ju till sin väsentliga del en uppgörelse med bondeförbundet, i vilken uppgörelse det klargjordes, hur urartad bondeförbundets politik numera är. Detta sätt att behandla skolfrågan utan all politisk beblandelse har redan fått sitt laudatur av herr Ljunglund.

Överallt så finns det ju — gränsen går här icke alls mellan utskottsmajoriteten och reservanterna — personer som, då de tro sig befinna sig på de tiljor, som föreställa historien, gärna agera och förresten kunna agera mycket bra. Är man mera kyligt anlagd, applåderar man prestationen men man misstager sig icke om skådespelets innebörd.

Det har talats ganska starka ord här i dag. Det har talats om en riksdagsdiktatur, om en handfull politici mot svenska folket. Man har presenterat den offentliga meningen på den ena sidan och så har man kallat det, som framträder i utskottsförslaget för den anonyma folkmeningen. Jag skulle vilja höra, om herr Bergman vill upprepa detta efter det beslut, som andra kammaren har fattat. Ett beslut, fattat där med hundra rösters majoritet, skulle representera en anonym folkmening i vårt svenska land!

Man har talat om att den första statsmaktens auktoritet har något lidit på att ett riksdagsutskott har gjort om ett regeringsförslag. Det är en fråga, som jag för min del alls icke anser vara att leka med. Det har funnits tendenser i samma riktning tidigare, som ge fullgod anledning att se upp med en sådan företeelse, men jag kan i all rimlighets namn icke underlåta att biträda utskottets förslag, som jag finner vara gott, av den anledningen, att jag hellre sett detta förslag komma från början i form av en kungl. proposition.

Men det finns också en tredje statsmakt och dess förhållanden kan det ju också vara anledning att draga in i denna behandling. Om man nu har låtit ansvaret och makten en smula glida över från den första till den andra statsmakten, må vi väl i all rimlighets namn låta det bli slut med detta, så att man icke låter det få glida vidare till den tredje statsmakten, representerad av Stockholmspressen och en del av landsortspressen. Skall det talas om diktatur, bör man också tala om, huruvida man skall låta den tredje statsmakten eller rättare sagt en del av densamma diktera för riksdagen de beslut, som här böra fattas. Efter min mening är det det svenska folkets representanter i riksdagen, som representera den svenska folkmeningen i första rummet. Vi ha att taga ansvaret för avgörandet i denna fråga likaväl som i alla andra.

För min del är jag beredd att ge utskottets förslag min anslutning. Jag ser icke något bättre inom räckhåll. Herr Wohllins fålar i skogen lockar mig sannerligen icke, och jag tar mycket hellre den fågel jag har här i handen. Den kunde varit vackrare att skåda på, i några hänseenden bättre utrustad — kanske blir den i sista stund litet grand vanskad, men ändå är jag övertygad om att den har vingar, som orka med att bära en svensk kultur i framtiden, icke mindre djup men mer allmän än gångna tidars.

Herr Björck: Herr talman! Jag lyssnade länge och uppmärksamt på förmiddagen till herr Johansson i Fredrikslund och de svartmålningar, han uppdrog. De voro icke särskilt originella. Det kan man knappast begära av den årade talaren, men anförandet utgjorde i alla fall ett levande vittnesbörd om, att skolutskottets arbete icke varit så slarvigt, som det från visst håll gjorts gällande. Herr Johansson dokumenterade nämligen full förtrogenhet med

fackmännens terminologi och de fakta, som inom utskottet framförts från högerns talesmän. Detsamma gäller om de ekonomiska spörsmål, han berörde. Det enda jag kan beklaga, är att han ej litet uppmärksammare i går afton hade åhört den tyvärr långa utredning, som jag nödgades här leverera, ty då borde han ha kunnit inhålla en stor del av sitt anförande.

Jag förstår emellertid, att vad som här presterades var en generalrepetition före den mer populära upplysningsverksamheten. Jag uppfattade det såsom sådant och överser därför med det mycket avlägsna framtidsperspektiv, som upprullade sig för den ärade talarens fantasi, då han tänkte sig våra folkskolor i gemen utrustade med lärare i främmande språk, mycket dyrbara med hänsyn både till avlöningen och i betraktande av utbildningskostnaderna.

Det var för mig också glädjande att få höra, att herr Johansson i Fredrikslund tagit intryck av det intresse, som från många håll rests för landsbygdens ungdom. Det enda, som i det fallet överraskade mig, var egentligen det faktum, som hans excellens statsministern redan fäst uppmärksamheten på, att man, när man talar om tillgången på platser och klasser, fullständigt bortser från de många barn, som nu icke ha tillgång till dessa skolor, men som just genom den reform, som andra kammaren redan godtagit, skulle erhålla sådana möjligheter. Och det var endast smärtsamt att finna herr Johansson faktiskt även bortse från sin egen bygds intresse och de befolkningsgrupper, som han särskilt anser sig representera. Då man hörde honom läsa det ena stadsfullmäktigeprotokollet efter det andra från dessa småstäder, där man ju lagt läroverksorganisationen icke med tanke närmast på staden, utan på den stora bygd, till vilken barnen i respektive läroverk naturligt höra hemma, kan jag i alla fall ej underlåta, trots den sena timmen och trots talmannens vädjan, att erinra om, att såvitt jag ej missuppfattat talaren, åtminstone ett av dessa samhällens stadsfullmäktige tidigare ha enhälligt tillstyrkt skolkommisionens förslag och att ett annat samhälle har med en minoritet på 13 röster mot 14 beslutit tillstyrka samma förslag.

Eftersom herr Johansson även rörde sig i de norrländska bygderna, som sedermera fingo sin mer sakkunnige talesman i herr Bergqvist, kan jag ej avstå från att till kammarens protokoll konstatera, att de framdragna Piteåförhållandena fingo en ganska skev belysning av talaren på hallandslänsbänken. Förhållandet är det, att enligt sista statistiken är det där uppe 261 läraravdelningar på folkskolestadiet, och av dessa tillhöra, trots folkskolans bristfälliga utveckling i denna bygd, 139 huvudformerna, och 3,207 av de 5,386 lärjungarna undervisas i skola av huvudformen. Både A, B¹ och B²-formerna äro sålunda ganska väl tillgodosedda i dessa skoldistrikt. Till och med i Arjeplog uppgå de till 9. Jag har ej kunnat underlåta att i sanningens intresse låta dessa fakta inflyta i kammarens protokoll, för att det i alla fall skall finnas någon vederläggning av de lamentationer, som kommit från den ärade talaren på hallandslänsbänken.

Herr Sandegård: Jag skall be att till protokollet få motivera mitt ställningstagande till frågan. Jag skall göra det så kort jag kan.

När hans excellens statsministern förklarade, att med den nu föreslagna läroverksreformens genomförande klassprivilegiets sista skans raserats, erfor jag för min del på nytt samma känsla, som när jag några månader tidigare såg en knuten näve höjd mot Guds vackra himmel och hörde en röst tre gånger upprepa två ord: Jag anklagar! Det måste vara en stor reform, som nu föreligger.

För ett par dagar sedan förklarade ett par mycket framstående ledamöter av andra kammarens socialdemokratiska parti, som voro anhängare av denna

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.
(Forts.)

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

skolkompromiss — jag tyckte att det lät mycket trovärdigt och att de talade av inre övertygelse — att alltsammans egentligen var ganska likgiltigt. Om det gick, var det bra, och gick det icke, så var det kanske lika bra. Och ingen av dem skulle gråta, om saken nu föll och ställdes på framtiden. Herr Olof Olsson var också i går ganska angelägen att betona, att denna reform icke löste vår skolfråga. Det beror kanske inte bara på vem som säger det, utan också på var och till vilka man säger det.

När jag således ber att i debattens tolfte timme få deklarerat min ställning, kunde jag ju enklast göra det genom att hänvisa till, att jag instämmer i herr Bergmans yttrande och till det väsentliga ansluter mig till de synpunkter, som han i går i sitt stora anförande hade. Jag skall dock be att få tillägga några få ord och några synpunkter på ett par saker.

Det är verkligen icke lätt för en människa, som står utanför den inre cirkeln eller den politiska cirkeln, att riktigt fatta denna demokratiska galopp. Jag förstår ej riktigt, varför denna reform framför allt skall kallas en demokratisk reform. Vi ha 900,000 barn, vilkas utspisning av kunskapens frukter måste sägas vara ganska klen — jag måste säga det gentemot herr Sandler — och vilka barn därtill ännu ej hunnit övervinna verkningarna av 1918 års stora s. k. ungdomsskolereform, som på avgörande punkter visat sig vara mera ett reformpedagogiskt skådespel än en pedagogisk reform. Det strider nämligen bland annat mot vårt folks psyke att gå med på, att 360 undervisningstimmar kan vara lika med två hela år. Nu gäller det icke dessa 900,000 barn, utan det gäller en bråkdel av detta antal barn, för vilka ändå en reform av detta slag åtminstone ej kan sägas stå för livet. Det skall ju gälla att öppna och jämna vägarna, heter det, för fattigmans barn till den högre skolans möjligheter. Mot detta ber jag att få göra ett par bestämda reservationer. Vägarna bli ej lättare och jämnare för fattigmans barn, därför att det här i riksdagen beslutas en bottenskolereform. Denna reform förändrar ingenting i samhällets ekonomiska och sociala struktur. Den rike förblir rik och den fattige fattig. Borttagna terminsavgifter, om de tagas bort, vilket ju är osäkert, spela ingen roll. Och den utredning, med vilken utskottet viftar, om möjligheterna att lämna effektiv studiehjälp åt fattiga studiebegävningar, kan förmodligen tills vidare betraktas på sin höjd som en mycket from önskan. Stad förblir stad och landsbygd förblir landsbygd. Genom denna reform har ingenting väsentligt skett för att, som det heter, tillvarataga fattiga begävningar i vårt land. Och att framställa motståndarna till detta förslag som de svartaste reaktionärer och försvarare av oförsvarliga klassprivilegier vore demagogi, som måste utmana löjet.

Den andra saken, som jag ber att i korthet få påpeka, är, att anknytningen av folkskolan till läroverket på den ena eller andra punkten naturligtvis ej löser bottenskolefrågan. Folkskolan ändrar icke karaktär därmed, att den får ett nytt namn. Om man i någon form önskar se bottenskoletanken förverkligad, och det gör även jag, kan man i onödan göra ont värre och komma ur askan i elden. Utskottet konstaterar självt, att vad landsbygden angår, är folkskolan redan nu praktiskt taget den enda barndomsskolan. I städerna florerar däremot det s. k. parallellskolesystemet. Skall man icke vara något för stor optimist för att hänge sig åt illusionen, att detta förhållande kommer att ändra sig inom överskådlig tid, så länge genomgången folkskola ändå faktiskt betyder förlängd undervisning och sämre undervisning? Jag delar för min del deras mening, som frukta tillkomsten av ett förhatligare parallellsystem än det, vi redan ha.

Nu menar man antagligen, att denna reform skall ha det goda med sig — somliga säga det onda — att folkskolan genom pressen ovanifrån tvingas att förnya sig och bli bättre. Den förnyelsen och den förbättringen blir minimal.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Men vi komma att få ta itu med något annat. Problemet om folkskolans omdaning rullas upp med denna reforms genomförande på fullt allvar, skulle jag tro. Även det bör ses i ögonen. En differentiering, uppsortering av det mycket olikartade elevmaterialet blir mångenstädes ofrånkomlig, så framt icke folkskolans enligt utskottets egentliga uppgift skall förfaras. Och differentieringen, vad betyder den? Naturligtvis ökat antal klasser, ökat antal lärartjänster, alltså ökade utgifter, icke minst för våra kommuner. Jag tycker ej, man skall blunda för detta och underlåta att nämna så enkla saker. Man vill hoppas, att dessa penningar skola bli väl använda, när de en gång fordras. Men detta utskottsbetänkande vill ej se denna sak, som den är. Det förefaller dock rimligt att begära, att grunden icke för mycket negligeras, när huset bygges. Utskottet har varit inne på saken, men lämnar den som vanligt förtroendefullt åt framtiden och herr Almkvist. Utskottet säger nämligen: »Emellertid vill utskottet å andra sidan framhålla, att man i och med folkskolans anordnande som allmän bottenkola för den högre undervisningen måste tillse, att folkskolan icke förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna, utan att den får ostörd fullfölja sitt eget mål att bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning. Här- för kan måhända krävas en ytterligare konsolidering i tillämpliga stycken enligt de grundsatser, som angivits i departementschefens uttalande angående skolarbetets inre gestaltning inom de högre undervisningsanstalterna. Därest så skulle bli valet, torde vad i motionerna anförts komma under vederbörlig omprövning.»

Det må vara tillåtet att anmäla principiellt misstroende till Kungl. Maj:t i skolfrågan. Med all sannolikhet blir efter hand pressen från den högre skolan så ordentlig, att den, som kanske önskar en smula bättre fart i folkskolans arbete, blir bönhörd över hövan. Jag skulle t. ex. tro, att erfarenheten från våra kommunala mellanskolor, som, därom är jag övertygad, är något, som det blir svårt att komma ifrån, bestyrker denna sak. Såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet anges som en väsentlig del av denna undervisningsreform omdaning av skolans s. k. inre arbete. När man tager del av det, som här håller att taga i, blir man, om man inte förut var det, betänksam. Herrarna ha dock i utskottet icke haft så bråttom. Hur förenar utskottet för sin del teori och praktik, när det gäller skolans arbete, individualiserade metoder, lugn arbetstakt, minskad ämnesträngsel och begränsat kunskapsstoff? I fråga om gymnasiet diskuteras en del alternativ, inför vilka det kan vara nog att fråga sig, hur tulipanmaros skall göras och icke bara sägas, men Kungl. Maj:t är det förunnat även i detta fall att få tillfälle att göra den. Men på den punkten, där utskottet självt gör något positivt, t. ex. i fråga om den 4-åriga realskolan, vad gör utskottet, när det gäller att gå från ord till handling? Jo, utskottet utökar här ämnens antal med två, låt vara att det ena ämnet heter slöjd. Man känner igen metoden. Man sätter sig en stund att räkna ut nya ämneskombinationer för lärarna, nya kursplaner, ökat kunskapsstoff. Lärarna kunna icke hjälpa saken. Det kommer författningar från Stockholm. Men lärarna äro för sin del skyddade mot överansträngning; de ha sin maximitjänstgöring med ett visst antal undervisningstimmar. Men barnen äro tydligen till för skolans och skolordningens skull. Det lär ha sagts i går, att det skulle finnas utkast till nya kursplaner för denna skolreform, i vilken även flickorna skola pressas in. Var finnas dessa utkast, herr Björck? Herr Lindhagen har någon gång efterlyst normalarbetsdagen för våra skolbarn. Hade det icke varit lämpligt tillfälle att här slå ett slag för en så human, rättfärdig och enkel sak? Jag tycker för min del att det knappast kan ursäktas, att denna sak icke uppmärksammas. Det föreligger dock motion i frågan. Man unnar så gärna lärarna en lagstadgad

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

normalarbetsdag, men man unnar barnen den än mera och man gör det, därför att barnens skoltid och deras arbete i regel överskjuter lärarnas med ett ganska väsentligt antal timmar i veckan. Är det rimligt, att medan t. ex. en läroverkslektors högsta tjänstgöringstid är 20—22³/₄ timmar i veckan, hans elever ganska ofta ha 30, 32 och 34 timmar? Jag vill i förbigående nämna, att en utsträckning av lärarnas tjänstgöringstid med endast en timme i veckan betyder en inbesparing av 40 extralärartjänster. Undervisningsrådet Fredrikssons reservation till skolöverstyrelsens betänkande i skolfrågan antydde, att uttagandet av effektiva timmar, d. v. s. 60-minuterstimmar, skulle innebära en mycket kraftig reducering av lärarnas antal i våra skolor. Men utskottet föreslår givetvis ökning av antalet lärartjänster. Jag är för min del ganska övertygad om, att våra lärare ej skulle behöva bli lidande på en utsträckning av sin tjänstgöringsskyldighet, även om man till och med skulle gå så långt, som undervisningsrådet Fredriksson antydde, med ¹/₄ i veckan. Men utvecklingen vill kanske och får kanske gå i sådan riktning, att resultatet en vacker dag blir, om icke fullt så galet, så dock något liknande det, som inträffade i en kommunal mellanskola en dag, där det endast blev en elev kvar i en klass med åtta anställda lärare.

Herr talman! Så obegåvade äro väl dock icke den svenska riksdagens ledamöter, att de icke skulle på dessa dagar ha hunnit med att upptäcka detta förslags ogenomtänkt och otillräcklighet. Jag ber för min del att med dessa ord få ansluta mig till herr Bergmans yrkande.

Herr Bergman: Herr talmannen har — och jag förstår väl, att han i denna sena timme önskar få debatten snart avslutad — vädjat till oss alla, som nu skola ha ordet, att inskränka våra yttranden till det minsta möjliga, och jag skall försöka att i det avseendet göra vad jag kan, men jag kan dock icke annat än besvara vissa frågor, som direkt eller indirekt ställts till mig.

Det var särskilt ett anförande av statsministern, som var av den mot mig utmanande art, att det icke bör få stå obesvarat. Jag måste däremot av hänsyn till den sena timmen underlåta att svara åtskilliga av de talare, som haft ordet här och polemiserat mot mig, vilka jag mycket gärna skulle velat bemöta. Herr Pauli har jag med största sympati lyssnat till, och honom skulle jag velat svara. Det kan nu icke ske, blott det vill jag säga, att jag med glädje fann, att den oförrätt, som jag varit föremål för i den tidning, där han förde pennan, var rättad, redan innan jag talade om denna sak, utan att jag då visste det. Även andra av de socialdemokratiska talarna hade jag velat bemöta, men det får jag nu avstå ifrån. Jag vill blott i allmänhet säga till dem, att många av de socialdemokrater, som tänkt över dessa saker och äro närmare inne i frågorna, ofta ha mycket goda inlägg att göra, men det är det märkvärdiga, att ehuru man kan instämma i ungefär 90 procent av vad de säga i avseende på deras premisser, komma de alltid till ett resultat, som är på förhand bestämt och som i regel icke står i samklang med premisserna.

Det var en sak i herr Sandlers yttrande, som jag dock måste säga ett ord om, därför att det står i samband med något, som jag här ämnar beröra gent emot en annan talare. Han frågade, om jag vidhöll mitt yttrande om en anonym folkmening, sedan riksdagens andra kammare nu har endosserat denna folkmening. Svenska folkets representanter äro ju i sin fulla rätt att fatta sina beslut, men det vore skäl, att man ordnade det så, att representanterna visste vad de gjorde, när de fattade sina beslut. Det har icke skett här. Jag bestrider möjligheten för de flesta av andra kammarens ledamöter att i denna labyrinth av ofantligt många invecklade ärenden, som här förekomma, veta

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

vad de gjorde, när de fattade sitt beslut. Det var en och annan som visste det, men många som icke visste det. Detta beror icke på något fel hos dem, utan det var av omständigheternas makt så ställt, att det var fullkomligt omöjligt att på den korta tid man förunnat dem tränga igenom dessa frågor. De måste därför lita på sina förtroendemän. Och dessa förtroendemän ha ju sagt dem — moralens väktare herr Rydén har ju i Göteborg förklarat det — att motståndet är framgånget från moraliskt tvivelaktiga grunder. När man fått höra det, vet man ju, hur man bör ställa sig. En del tidningar ha sagt, att motståndet, närmare bestämt — de yttra sig mer positivt än herr Rydén i hans allmänna formulering — utgår från oviljan att några torpar- och arbetarbarn skola få sitta på överklassens skolbänkar, dessa bänkar, mina herrar, som i trehundra år med glädje tagit emot alla samhällsklassers barn och med största glädje sett just dessa, som kommit från de torvtäckta hyddorna. Herr Winberg var i ett, i förbigående sagt, mycket sympatiskt anförande inne på detta kapitel och sade, att det beror icke bara på, om vägarna stå öppna; det skall också finnas ekonomisk möjlighet att beträda dem. Ja, naturligtvis — och det är det jag yrkar. I detta avseende ha både socialdemokraterna och jag på det kraftigaste hemställt, att det skall göras något för att ekonomiskt hjälpa fattiga studiebegävningar. Därpå beror det — det har ju herr Winberg fullt rätt i. Det beror icke på organisationen — det har herr Sandler fullkomligt rätt i. Men vems fel är det, att vi här behandla blott organisationsfrågor? Ja, icke är det vårt fel. Det är om organisationen som Kungl. Maj:t framlagt proposition, och vi måste därför sysselsätta oss med den frågan, ehuru den ingalunda är den viktigaste.

Så kommer jag till statsministern. Han har också upplyst svenska folket om vad det har att göra i denna sak. Man har av hans mun fått höra, att det gäller att radera de privilegierades sista skans. Är det då underligt, att andra kammaren fattar ett sådant beslut, som man gör, när man från ansvarigt håll får höra, att saken gäller demokrati eller antidemokrati? Statsministern har i dag avgivit sin med spänning avvaktade deklARATION. För den, som hade hoppats att där finna en bekräftelse på, att han verkligen är den genom respektgivande saklighet starke man, som man i det längsta velat tro honom vara, utgör denna förklaring en anledning till djupt beklagande. I stället för att uttala ett statsmanuord och utföra en manlig statsmannagärning har Sveriges statsminister denna dag nedlätit sig till en demagogisk fras, som jag hade trott honom vara för god till, när han yttrade, att med antagandet av utskottets föreliggande förslag — jag vet icke, om jag citerar honom ordagrant, men ungefär så var det — har de konstitutionella och förmögenhetsbetingade privilegiernas sista skans raserats. Man känner igen frasen. Det är ett eko av de röster, som av en socialdemokratisk diktare för några år sedan betecknades såsom kommande från barbarskogens djupaste snår. Men ingen hade drömt om, att en svensk statsminister skulle manifesteras sin obekantskap med de fakta, som det i dag gäller, just på detta häpnadsväckande sätt. Det är förlätligt att icke känna fakta, men det är hårt för dem, som känna dessa fakta, att från den ansvarsfullaste posten i riket få veta, att man arbetar, då man motsätter sig vissa förslag av andra särskilda utskottet, på att fasthålla ett förlegat privilegium, en beskyllning, som drabbar tusentals medborgare, vilka intet hellre önska, än att vårt hela folk, och främst vår allmoge och vår arbetarklass må få en allmän och gedigen bildning — personer, som under större delen av sitt liv kanske arbetat för detta och som just på grund av denna sin önskan om en gedigen och allmän bildning för vårt folk och de djupa leden i dag motsätta sig en ordning, som skulle skapa sämre bildning och mindre demokratiska förhållanden på skolområdet, än vi för närvarande ha.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Jag har velat till riksdagens protokoll få antecknade dessa ord, för att man, då efter någon tid beslutets verkningar förspörjas och man får se dessa allt annat än demokratiska förhållanden som uppstå, skall kunna konstatera att det åtminstone uttalades de allvarligaste varningar ännu i sista stund, innan första kammaren fattade sitt beslut.

Hela detta demagogiska resonemang har även, ehuru i mera varsamma och mindre maj-demonstrationsmässiga ordalag återkommit både i diskussionen och i ecklesiastikministerns berömda erinran, att gruppen vaktmästare, arbetsförmän, typografer, montörer, åkare och andra arbetare, vilka skulle utgöra den ojämförligt största gruppen yrkesutövare i det svenska samhället, för något årtionde sedan representerades i läroverken på 1,000 yrkesutövare av allenast 2 lärjungar, under det däremot den lilla gruppen läkare, apotekare, veterinärer och tandläkare, som innesluter inte fullt 4,000 yrkesutövare, uppvisar det största antalet, eller 188 lärjungar på 1,000 yrkesutövare. Jag frågar: tror någon tänkande människa, att om man bifaller detta förslag, det kommer att inträda någon väsentlig ändring i detta förhållande? Och om det är så, att de flesta arbetsförmän, typografer, åkare, montörer och vaktmästare o. s. v. icke i större utsträckning skicka sina söner till läroverken, beror detta månne därpå, att det inte finns anknytning till den 6:e folkskolklassen? Kan det inte bero på andra anledningar, att de inte skicka dem den vägen, t. ex. därpå, att de vilja ha in dem på andra praktiska vägar, som leda till snabbare förtjänst och ofta också bättre förtjänst i våra dagar? Och är det någonting, som hindrar — denna kategori av yrkesutövare bor ju till stor del i städerna — att sönerna gå i läroverken? Vad är det, som hindrar det? Läroverken äro ju praktiskt taget avgiftsfria för medellösa och upptaga endast en låg avgift för mindre bemedlade. Jag och mina meningsfränder vilja ju avskaffa även den lilla rest på några kronor för varje termin, som ännu ålägges även de medellösa. Det blir därför inte dyrare att gå i läroverken än att gå i folkskolan. Även läroböcker och skolmateriel, om de skulle vara något dyrare, vill jag gärna låta det allmänna bekosta. Och vad landsbygden beträffar, så finnas där som bekant 91 mellanskolor med just den anknytning, som man säger sig sakna. När utskottet började sitt arbete, uppgavs antalet till 87, men nu säges antalet vara 91, som är den senaste uppgiften. Antalet har ju i själva verket vuxit ofantligt snabbt. Man kan ju inrätta dem när som helst på mycket generösa villkor, blott det finns 32 — hädanefter enligt utskottet 40 — lärjungar, så att i den vägen finnes det möjligheter till överflöd. I statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet utvecklas med rätta, att det är en bjudande plikt att tillse, att social ställning och ekonomiska villkor icke få vara avgörande för de ungas framkomst i livet, men härav drages den, i belysning av vad jag nu meddelat, i sanning underbara slutsatsen, att det väsentliga hindret är, att det icke finns möjlighet att anknyta från just 6:e klassen i folkskolan. Det finnes dock 91 möjligheter att så anknyta, medan alla Sveriges läroverk tillsammans blott äro 77. Något trängande behov föreligger alltså inte och i städerna icke något behov alls, ty där stå läroverken öppna för alla, som vilja komma dit, därest blott staten medger villräcklig utvidgning av de läroverk, som ha den största tillströmningen eller vill upprätta nya läroverk. Tror statsministern på fullt allvar, att proportionen mellan läkarnas och chaufförernas med fleras söner skulle väsentligen förskjutas, därför att man gör realskolan 4-årig?

Beträffande landsbygden, vid vilken man här, och det med rätta synes det mig, fäster stor vikt, har det visat sig, att med avseende å statens samskolor ligger saken ungefär på samma sätt som i fråga om de kommunala mellanskolorna. Av eleverna kommo 24 procent från främmande orter, därav c:a 10 procent dagligen resande och 14 procent inackorderade, vilka kommit

från landet. Vid de kommunala mellanskolorna i de mindre städerna var motsvarande antal 28 procent, därav 18 procent dagligen resande och 10 procent inackorderade, alltså en mindre procent inackorderade än i statens samskolor. Nu står det i statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet följande: »Jag åsyftar det faktum, att å realskolestadiet vid de allmänna läroverken höstterminen 1923 icke funnos flera än 4,249 lärjungar eller 19.5 procent av samtliga, vilka voro bosatta utom läroverksstaden, och att av dessa endast 2,085 eller 9.7 procent av samtliga voro inackorderade. Detta sakförhållande talar sitt omisstydbara språk om de avsevärda svårigheter, som under nuvarande omständigheter föreligga för föräldrar på den egentliga landsbygden att mäktat övervinna de ekonomiska och organisatoriska hindren, när det gäller att bereda sina barn högre skolundervisning i läroverken.» Alltså: då endast 9.7 procent av lärjungarna äro inackorderade, visar detta att landsbygdsbarnen ha svårt att komma till staden, och därför måste man laga så, att det blir en mellanskoltyp, d. v. s. anslutning från 6:e folkskolklassen. Hur förhåller det sig då med inackorderingsprocenten i de kommunala mellanskolorna, där anknytningen enligt statsrådet är av rätta slaget? Jo där äro de inackorderade c:a 10 procent. Alltså skiljer det på 0.3 procent. Följaktligen synes anknytningstiden icke ha någon nämnvärd inverkan på anslutningen från landsbygden. Detta har man emellertid inte fått läsa i statsrådsprotokollet, ty om mellanskolorna står ingenting nämnt på det anförda stället. Det är dock en upplysning, som är ganska viktig, men den talar ej i den riktning, som man önskar uppmuntra. Jag skulle vilja fråga: Varför är den inte nämnd? Statsrådet har blivit tillfrågad om den saken flera gånger, och så vitt jag kunnat iakttaga, har han icke svarat. Då jag ser honom här närvarande, skulle det vara önskvärt, om han äntligen svarade, ty det är många, som vänta på svaret. Det synes vara ganska avgörande för sakens bedömande.

Nu sade statsministern också, att för honom innebar enhetsskolan självklart, att det var den avslutade folkskolan, som skulle bilda grundval för den högre skolan; den avslutade folkskolan skulle vara grundval för realskolan, och sedan den avslutade realskolan grundval för gymnasiet. Jag ber då att få göra en fråga. Menar statsministern alltså, att om man, såsom i Stockholm, har en 7-årig folkskola eller, såsom på vissa andra ställen, en 8-årig, realskolan då vara resp. 3-årig eller 2-årig? Det blir tydligen följden av vad statsministern sade. Herr Rydén, som i motsats till statsministern är sakkunnig på detta område, säger inte så, utan han låter realskolan avgrensa sig från 6:e klassen i folkskolan, alltså i många fall före folkskolans avslutning. I allmänhet är det som bekant så, att gymnasiet avgrenar sig från näst sista klassen i realskolan. Ingen betvivlar därför att realskola och gymnasium det oaktat bilda en enhetlig skola. Det är inte absolut nödvändigt, att den ena kuben skall läggas på den andra på ett rent geometriskt sätt.

Sedan talade statsministern om, att läroverkslärarnas uttalanden icke hade motsagt vad som står i detta utskottsutlåtande, enligt vad han tyckte. Läroverkslärarna vore för resten inte alldeles enhälliga. Han hade upptäckt en läroverkslärare i Göteborg, en adjunkt Bäck, som var nöjd. Jag unnar honom gärna det fyndet; jag sätter stort värde på adjunkten Bäck och missunnar honom icke heller ställningen av regeringsadjunkt. Vi ha alldeles nyss hört en ledamot av det socialdemokratiska partiet, kyrkoherde Sandegård, som icke anslöt sig till partiets ståndpunkt i denna fråga, men det hindrar inte, att man säger, att praktiskt taget äro socialdemokraterna i riksdagen eniga. På samma sätt kan det sägas att lärarekåren också står enig trots adjunkten Bäck och några få andra. Att den skulle yttrat sig så allmänt, att det skulle vara ungefär detsamma som vad som står i utskottsbetänkandet, är orimligt, ty kå-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

rens yttrande innebär, att den protesterar mot varje åtgärd, som ställer den sex-åriga bottenskolan som den enda typen, och mot varje motivering, som utesluter fri tävlan mellan den längre och den kortare grundskolan. Denna fria tävlan uteslutes först och främst på de tio orter, där man inrättar uteslutande 4-årig realskola, och för övrigt vid alla de 54 nya statsrealskolor, till vilka de kommunala mellanskolorna skola förvandlas, för att ej tala om hela andemeningen i utskottets motivering.

Så anförde statsministern, att jag själv skulle förut ha uttalat mig i den riktning, i vilken utskottets utlåtande går. Jag skulle ha gjort detta i en artikelserie som jag efter samråd med herr statsministern — och på hans uppmaning för resten — skrev i det tidningsorgan, som representerar det parti vi båda ha äran tillhöra. Han citerade några ord ur denna artikelseriens första avdelning, men han citerade dem på ett sätt, som brukar anses icke vara alldeles korrekt och som man knappast borde ha fått se använt från en ministerbänk. Han citerade vad som passade och uraktlät att citera det som icke passade. Han citerade orden om de stora grundlinjerna för en stats bildningsarbete; jag behöver inte upprepa dem, det är precis detsamma som jag sade i går, och det är vad jag sagt i min motion — jag har t. o. m. använt ordagrant samma uttryck där — och jag har sagt det vid många andra tillfällen. Statsministern anförde särskilt, att jag inte tyckt om parallellskolsystemet på det tidigare stadiet. Ja, jag har också både i riksdagen vid flera föregående tillfällen och nu i min motion sagt, att jag inte vill medgiva statsunderstöd för skolor, som ge undervisning på det tidiga stadiet. Det är bara frågan om, var detta grundskolestadium skall sluta. Det är därom man kan ha olika meningar, som bekant. Vidare säger jag i den icke citerade delen av artikeln, att det är en stor olägenhet, att studietiden förlänges med praktiskt sett ett helt studieår och att detta ovillkorligen måste bortarbetas. Vad jag ytterligare utvecklat i tidningsartikeln om övriga svårigheter med språkundervisningen och andra förhållanden står i största harmoni med vad jag sagt i riksdagen, skrivit i min motion och arbetat för i utskottet. Jag hade också ett samtal med statsministern, innan artikeln skrevs, varvid jag utvecklade, att jag principiellt var av samma mening som skolkommissionen i avseende å folkskolan såsom den gemensamma bottenskolan, men att man kunde ha olika meningar om, hur långt gemenskapen skulle gå o. s. v. Även dessa andra betänkligheter utvecklade jag. Men herr statsministern synes icke erinra sig detta.

Jag skall nu strax sluta och endast tillägga ett ord om ett annat av statsministerns uttalanden. Herr statsministern sade, att en utredning ville han inte vara med om, ty han visste inte vad man skulle utreda. Det är ju dock ganska tydligt sagt, att vad man skall utreda är behovet på de skilda orterna, varvid man önskar, att de särskilda orternas i saken intresserade parter skola få tillfälle att sätta sig in i denna sak och framlägga sina synpunkter. Detta har hittills kunnat ske i högst ringa mån. En undersökning i Falun har dock givit vid handen, att tretton stadsbarn enligt den ordning, som föreslås, måste förlora var sitt studieår, för att ett enda lantbarn skall vinna ett. Är det rättvist att förlänga studietiden för tretton för att möjligen förbättra den för ett enda, då det i alla fall skulle kunna vända sig till en närlägen kommunal mellanskola med samma möjlighet att erbjuda motsvarande examenskompetens. Såvitt jag förstår, är det fullständigt orimligt att resonera på det sättet.

Tiden medger icke att tillägga något vidare. Ehuru jag förut yrkat bifall till den reservation, som jag och åtta andra ledamöter av utskottet ha avgivit — den stora huvudreservationen i denna punkt — vill jag, för att för enkla proceduren vid propositions framställande och därför att herr Wohlin yrkande i realiteten fullkomligt sammanfaller med det yrkande, som jag ursprungligen framställde i min motion, för min del ansluta mig till nämnda yrkan-

de, vilket som bekant går ut på, att de bägge systemen tillerkännas lika berättigande under olika förhållanden, och att man låter valet av dem vara beroende på det å varje ort rådande behovet, om vilket en undersökning bör ske under det år, som nu följer — således uppskov på ett år med ett sådant direktiv. Till detta av herr Wohlin framställda yrkande skall jag alltså nu be att få förorda bifall, med frångående av mitt förra yrkande.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: I omedelbar anslutning till vad herr Bergman yttrat vill jag i korthet säga, att jag skulle ha anledning att replikera 16 här uppträdande talare, som gjort åtskilliga erinringar mot mina uttalanden. Men då det sagda dels innehåller personliga omdömen, som jag naturligtvis inte yttrar mig om, dels innehåller upprepningar och dels slutligen avser utanverken, avstår jag från vidare replikskifte.

Herr **Olsson, Olof**: Herr talman! Fastän klockan redan är över 12, anser jag mig dock tvungen att beröra en sak, som under denna långa diskussion arbetat sig fram och nästan tagit karaktären av en trossats, och det är frågan om de »lokala orterna». Man förklarar, att frågan om dessa inte undergått någon som helst departemental beredning. Det förvånar mig, att man alldeles glömt bort Kungl. Maj:ts proposition. Annars finnes det där en utredning, vari man län för län och stad för stad berör de olika orterna, tar standpunkt till deras behov och bestämmer, hur skolförhållandena där skola vara. Vad är det nu, som har skett i utskottet? Ingenting annat har där skett, än att man bytt ut den skolform, som Kungl. Maj:t förklarat sig för, mot en annan. Man har bytt ut 3 + 6 mot 4 + 5 och sedan — naturligtvis — betänkt de ekonomiska konsekvenser, som detta måste ha med sig. Utskottet har dessutom — och såvitt jag förstår sin plikt likmätigt — velat kontrollera Kungl. Maj:t på de olika punkterna, och för den sakens skull har det inom utskottet arbetat en delegation. Den kallades i går för ett slags inre studiecirkel, och jag förmodar, att det inte var för att smickra den, som man använde det namnet. Planen till en sådan delegation framlades därför att man fann det orimligt, att hela utskottet skulle sitta med denna bearbetning — ett rätt knåpigt göra — och man förmodade vid planens framläggande, att hela utskottet skulle vilja vara med där-om. Omedelbart förklarade emellertid såväl utskottets vice ordförande från andra kammaren som också herr Dahl från första kammaren, att man på högersidan inte hade något som helst intresse av att ta del i detta arbete, eftersom man ju gick emot det hela. Vi kunde uppriktigt sagt inte ta någon större hänsyn till herr Bergman. Han var visserligen inte betydelselös i utskottet, men det var inte rimligt att betrakta honom som ett parti, som helt och hållet borde flyttas in i delegationen, utan denna kom att bestå av representanter för de andra partierna. Vad denna delegation utträttade vid sidan av det rent kontrollerande var också, att den på vissa punkter företog ändringar, som jag tror, att man från alla håll betraktat som förbättringar, exempelvis beträffande denna underliga parallellinje 3—5, som vi funno kunde strykas och som vi i 8 fall av 14 förvandlade till linjen 4 + 5.

Jag förmodar, att det är nödvändigt, att man understryker detta ordentligt efter vad som passerat här i kammaren. En utredning kan naturligtvis inte bygga på framtidens siffror och förhållanden, som man inte känner. Den måste gå ut ifrån de förhållanden, som just nu äro till. Så har Kungl. Maj:t gjort och så har utskottet gjort, och utskottet har så mycket hellre kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts utredning, som ett par av delegationens medlemmar av egen erfarenhet mycket väl visste, att vad som utgår från ecklesiastikdepartementet är sådant, som man i det stora hela kan lita på.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Dagens och gårdagens talare ha ju flugit vida omkring, långt bort till diskussionsområden, som i grund och botten haft mycket litet med frågan att göra, och jag har den lilla misstanken att det är somliga av dem, som inte hunnit komma tillbaka ännu. Jag skulle därför i debattens sista timme vilja ge dem en liten kallelse-signal genom att erinra om, att vad saken just nu gäller är frågan om den lämpligaste anknytningen mellan folkskola och realskola. Jag skulle också vilja förmoda — utan några som helst lyriska utbrott — att det skulle vara klokt, därest vi kunde avgöra denna fråga i år. Jag har nämligen också den lilla misstanken, att nästa år får nog av sin egen plåga.

Herr Trygger: Herr talman! Sedan jag blivit äldre, har jag mera sysselsatt mig med mina egna fel än med andras brister, och detta är orsaken till, att jag icke särskilt vänt mig mot herr Reuterskiöld utan på honom tillämpat satsen: *De mortuis nihil nisi bene* — man skall aldrig tala illa om de döde. Emellertid, herr Reuterskiöld är ingalunda död utan tvärtom mycket livaktig och han anföll nyss mig och förresten också andra och försvarade så gott han kunde sin ståndpunkt. Vid det tillfället förklarade han också, att han var jurist. Detta påminner mig om en gammal historia från min ungdomstid i Uppsala. Det var en berömd filosof i Uppsala, vilken undergick en operation, som var mycket smärtsam, och detta utan att han på något sätt sövdes. Då operationen var över, var läkaren helt förvånad och sade: »Hur kunde du stå ut med detta?» Patienten svarade: »Jag är filosof.» Denna historia berättade läkaren för en professor i filosofi och då yttrade denne: »Ja, det är både hans lycka och hans olycka.»

Jag skall be att även få säga ett ord till hans excellens statsministern. Hans excellens förklarade, att detta förslags antagande innebure raserandet av det nuvarande samhällets — klasssamhällets, såsom han karaktäriserade det — sista skans. Han excellens har förut varit med om en dylik erövring — 1925. Ja, men jag tror dock ej, att det är den sista skansen som frågan i dag gäller, jag tror, att den svenska kulturen har ännu en skans, Sveriges oberoende, och jag skulle önska, att hans excellens ville i framtiden mera sysselsätta sig med att bygga upp än att riva ner. Gör han det, då kan han vara viss om, att han icke skall möta motstånd utan få stöd åtminstone från min sida.

Herr Sandegård: Jag ber att få ansluta mig till det av herr Wohlin gjorda yrkadet och frånfaller sålunda det yrkande, som jag sist framställde.

Jag skulle bara vilja säga till herr Olof Olsson, att det sista argumentet var verkligen prydligt och sakligt!

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, som under densamma infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende å den nu föredragna punkten yrkats 1:o att densamma skulle godkännas; 2:o att punkten skulle avslås; samt 3:o, av herr Wohlin, att riksdagen skulle, med avslag å utskottets betänkande i denna punkt, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för 1928 års riksdag framlägga ett nytt förslag i ärendet, grundat på följande principer:

a) de båda systemen, 4-årig realskola, byggd på sexklassig folkskola, samt 5-årig realskola, byggd på folkskolans fjärde klass, erkännas vara lika berättigade såsom vardera under vissa förutsättningar erbjuda den bästa lösningen;

b) det genom en allsidig utredning ådagalagda behovet å de olika läroverks-orterna bör vara bestämmande för valet mellan den ena eller andra anknytningsformen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på punktens godkännande vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammarerna ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga avslag.

Herr *Wohlin* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten B. a. 4 av andra särskilda utskottets i utlåtande nr 1 under avdelningen I gjorda hemställan antager avslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Wohlins* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner punkten B. a. 4 av andra särskilda utskottets i utlåtande nr 1 under avdelningen I gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda punkt.

Denna voteringsproposition upplästes ånyo samt anslogs. Enligt framställningar, som före voteringspropositionens godkännande gjorts dels av herr *Trygger* jämte 32 av kammarens övriga ledamöter, dels ock av herr *Thulin* jämte 31 av kammarens övriga ledamöter, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 62.

Vid omröstningen röstades

ja av herr andre vice talmannen, herrar *Klefbeck*, *Lindley*, *Berglund*, *Thorberg*, *Magnuson*, *Reuterskiöld*, *Carl Gustaf Ekman*, *Wahlmark*, *Julin*, *Sjöblom*, *Carl Svensson*, *Nothin*, *von Stockenström*, *Åkerman*, *Bärg*, *Björck*, *Oscar*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Olsson, Thulin, Albert Bergström, David Bergström, Oscar Ericson, Pauli, Abrahamsson, Larsén, Per Gustafsson, Thorén, Petrus Nilsson, Rune, Eli Svänsson, Östergren, Linder, Alexander Nilsson, Elof Andersson, Leander, Kropp, Jacob Larsson, Olof Olsson, Carl Johansson, Pålsson, Linders, Lindblad, Wigforss, Gustav Hansson, Sigfrid Hansson, Isak Svensson, Holmgren, Pettersson, Björnsson, Edward Larson, Ström, August Johansson, Strömberg, Schlyter, Sandén, Åkerberg, Gottfrid Karlsson, Petrén, Lyberg, Schedin, Dalberg, Pers, Åström, Sandler, Norling, Norin, Carl Eriksson, Carl Carlsson, Walles, Kvarnzeliuss, Lindhagen, Tjällgren, Johan Peter Johansson, Österström, Rosén, Hellström, Winberg, Almkvist, Jonsson och Asplund; samt

nej av herr förste vice talmannen, herrar Trygger, Stendahl, Hederstierna, von Sydow, Ljunglund, greve Lagerbjelke, herrar Hjalmar Hammarskjöld, Borell, Fehr, Sederholm, John Karlsson, Kobb, Westman, Carl Gustaf Hammarskjöld, Karl Andersson, friherre Beck-Friis, herrar Karl Gustafsson, Karl Johan Ekman, greve Spens, herrar Martin Svensson, Johan Bernhard Johansson, Elisson, Rooth, Bismark, Jeansson, Erik Anderson, Bodin, Boberg, Johan Nilsson i Kristianstad, Adolf Dahl, Clemedtson, Forssberg, von Geijer, Nils Anton Nilsson, Wohlin, Antonsson, Jönsson, Lithander, Boman, Hallin, Widell, Sundberg, Sandegård, Johan Johansson, von Sneidern, Vennersten, Per Adolf Larsson, Ernst Svenson, Vrang, Lundell, Bergman, Georg Dahl, Valfrid Eriksson, Lindgren, Jonas Andersson, Enhörning, Frändén, Henrik Andersson, Bergqvist, Gabrielsson och Stenberg.

Fröken Hesselgren och herr Per Andersson förklarade sig avstå från att rösta.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Punkterna B. a. 5 och 7, B. a. 6 och 8 samt B. a. 1—3.

Godkändes.

Punkterna B. b. 1—7.

Godkändes.

Punkten B. b. 8.

Denna punkt var så lydande:

»Följande högre allmänna läroverk, nämligen i Stockholm: läroverket å Södermalm, Södertälje, Uppsala, Nyköping, Strängnäs, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Jönköping, Eksjö, Växjö, Kalmar, Västervik, Visby, Karlskrona, Kristianstad, Hälsingborg: läroverket för gossar, Ystad, Landskrona, Halmstad, Uddevalla, Vänersborg, Borås, Skara, Skövde, Karlstad, Örebro, Västerås, Falun, Gävle, Hudiksvall, Härnösand, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå, ävensom följande realskolor: Malmö och Göteborg: östra realskolan,

följande realskolor, under ändrad benämning av samrealskolor, nämligen i Enköping, Oskarshamn, Karlshamn, Varberg, Mariestad, Lidköping, Arvika Kristinehamn och Söderhamn, samt

följande samskolor, under ändrad benämning av samrealskolor, nämligen i Ängelholm, Trälleborg, Alingsås, Åmål, Falköping, Örnköldsvik och Skellefteå,

skola med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, vara grundade på genomgången fjärde, respektive sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer.»

Ang.
ombildning av
vissa medel-
stora läroverk
m. m.

Herr **Björnsson**: I förevarande punkt föreligger förslag beträffande anknytningen mellan folkskola och läroverk i Borås. Jag har i stort sett ingen anledning att inte å Borås stads vägnar vara tillfredsställd med utskottsförslaget, då det ju innebär en utvidgning av högre allmänna läroverket med latinlinje på gymnasiet. Men beträffande en detalj måste jag säga, att jag inte finner det tillfredsställande. Borås läroverk hör till de fyra, som enligt förslaget skulle få två avdelningar av den fyraåriga realskolan men endast en av den femåriga. Jag tror inte, att detta bäst kommer att motsvara behovet i vår stad.

Jag har nyss hört, hur professor Reuterskiöld utvecklat de principer, som varit vägledande för utskottet, då det gällt att välja mellan de båda typer av realskolor, som förekomma. Han sade, att de lokala synpunkterna blivit beaktade, men inte fått vara utslagsgivande. Jag har visserligen inte kunnat fundera ut, vilka synpunkter som varit utslagsgivande beträffande Borås. Själv känner jag mig övertygad, därom, att utskottet bedömt de lokala förhållandena i Borås oriktigt, men jag skall ändå inte på detta stadium tillåta mig att göra något yrkande om ändring. Dels känner jag mig inte lika hemmastadd beträffande de övriga orter, som i stort sett blivit behandlade på samma sätt som Borås, och dels har det från utskottets sida försäkrats, att man är beredd att göra de jämkningar, som erfarenheten kan visa vara lämpliga. Jag hoppas då emellertid, att herr Reuterskiöld också är beredd att, ifall en sådan jämkning skulle vålla någon ökning i anslaget för de allmänna läroverken, ta den konsekvensen och med hjälp av sina anhängare i denna fråga trygga en majoritet för en sådan sak. Jag har också fäst mig vid, att herr Reuterskiöld räknar med, att det skall finnas ett anslag till extralärarekrafter för anordnande av tillfälliga parallellavdelningar. Detta ger en viss garanti mot olägenheter av ett eventuellt fel i planen för den fasta organisationen. Därför, herr talman, gör jag intet yrkande, men jag har inte ansett mig kunna underlåta att uttala den meningen, att en ändring här sannolikt är av behovet påkallad.

Herr **Ekman, Karl Johan**: Jag skall be att beträffande läroverket i Jönköping få göra samma synpunkter gällande, som anförts av den föregående talaren. Det vore mycket bättre, om detta läroverk kunde få uteslutande anknytning till fjärde klassen i folkskolan.

Herr **Enhörning**: Herr talman, mina herrar! Under hänvisning till mitt anförande under förmiddagen, hemställer jag, att riksdagen måtte med ogillande av vad utskottet avvikande anført uppdraga åt Kungl. Maj:t att efter prövning av behovet bestämma, huruvida de parallellavdelningar, som föreslagits skola finnas vid realskolorna i Borås, Halmstad, Sundsvall och Östersund, skola anknytas till den 5-åriga eller till den 4-åriga realskolan.

Häri instämde herr *Bissmark*.

Herr förste vice talmannen yttrade, att, då det av herr *Enhörning* framställda yrkandet gällde en fråga, som icke avsåges i den nu föredragna punkten och följaktligen icke nu föreläge till behandling, herr förste vice talmannen funne sig förhindrad att i förevarande sammanhang framställa proposition på berörda yrkande.

Sedan överläggningen förklarats slutad, godkändes på gjord proposition den under behandling varande punkten.

Ang.
ombildning av
vissa medel-
stora läroverk
m. m.
(Forts.)

Ang.
ombildning av
vissa mindre
samskolor.

Punkten B. b. 9.

Denna punkt hade följande avfattning:

»Följande samskolor, under ändrad benämning av samrealskolor, nämligen i Norrtälje, Vadstena, Vimmerby, Strömstad, Filipstad, Askersund, Sala, Köping, Arboga och Piteå,

skola med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, vara grundade på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer.»

Beträffande förevarande punkt hade reservation avgivits av herr *A. T. A. Wallerius*, som hemställt, att den ändring måtte vidtagas i vad utskottet under I B. b. 9 yrkade, att samrealskolorna i Norrtälje, Vadstena, Vimmerby, Strömstad, Filipstad, Askersund, Sala, Köping, Arboga och Piteå skulle med organisation såsom 5-klassiga, med avseende på det kunskapsmått, som erfordrades för inträde i realskolans första klass, vara grundade på genomgången fjärde klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag skall be att i denna punkt få yrka bifall till den av herr Wallerius vid punkten avgivna reservationen.

Då det emellertid torde vara rätt olika förhållanden, som råda på de orter, där de här nämnda realskolorna äro förlagda, skulle jag vilja ifrågasätta, huruvida herr talmannen ville framställa proposition på reservationen särskilt i vad den angår var och en av dessa realskolor.

Vad mig beträffar, är det givet, att Piteå ligger mig närmast om hjärtat, ty där äro förhållandena sådana, att det verkligen finnes skäl, att anknytning sker till 4:e klassen i folkskolan och att realskolan blir 5-årig. Jag får säga, att det skulle bidra till att i hög grad mildra uppfattningen däruppe av hela skolreformen, om kammaren ville tillmötesgå detta krav.

Jag hemställer om bifall till herr Wallerius' reservation.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag har också låtit anteckna mig för att göra samma yrkande, som herr Bergqvist nyss framställde, nämligen om bifall till den av herr Wallerius vid punkten avgivna reservationen.

Herr Westman: Herr talman! Även jag ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till herr Wallerius' reservation, och jag gör det med särskilt framhållande därav, att förhållandena i Vadstena mycket starkt tala för ett yrkande i denna riktning.

Herr Bergman: Herr talman! Jag ber att få förena mig med föregående talare i deras yrkande på bifall till herr Wallerius' reservation, dels med hänsyn till Vadstena, som den föregående talaren omnämnde, dels alldeles speciellt med hänsyn till Filipstad. Där råder en allmän önskan att få saken så ordnad. En deputation har begärt det på samhällets vägnar, och rektorn, som för övrigt tillhör det socialdemokratiska partiet, har förklarat, att han icke känner någon annan inom orten, såvitt han vet, uttryckt önskan än att där måtte bli just en 5-årig realskola.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! De orter, det här gäller, ha ju inte varit bortglömda under diskussionen. Utskottet har på denna punkt ansett, att ingenting annat kunde göras, sedan man funnit, att Kungl. Maj:t här träffat det till synes riktiga. Jag hemställer därför, herr talman, att utskottets syn på denna sak måtte bli kammarens.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! De orter, det nu är fråga om, äro de 10 orter, där endast en enkellinjig realskola skall anordnas med anknytning till 6:e folkskoleklassen. Det är dessa orters realskola, som utskottet funnit vara tämligen likställbar med kommunal mellanskola, och följande de principer, som äro gällande för dessa kommunala mellanskolor, har utskottet ansett, att det borde för dem uppställas samma anordning som i fråga om de kommunala mellanskolorna.

Då det har, som jag kan tycka, funnits starka skäl för en sådan anordning redan vid överläggningen inom utskottet och vid uppgörandet av den översenskommelse, som träffats, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Herr talman! Jag ber att få framställa samma yrkande beträffande Vimmerby, som i fråga om övriga här nämnda orter har framställts.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Det har tidigare under principdebatten framhållits, att skolformerna skulle ordnas efter de särskilda orternas behov.

Beträffande nu särskilt dessa ifrågakomna orter har det såsom motiv för denna av utskottet föreslagna mera begränsade anordning för realskolan anförts, att dessa skolor äro närmast att jämställa med kommunala mellanskolor. Såvitt jag uppfattade herr Reuterskiöld rätt, var detta det enda skäl, han kunde stödja sig på, men, mina herrar, det är ju inte något skäl alls. På vilken grund gör utskottet detta uttalande, att dessa skolor närmast äro att jämställa med kommunala mellanskolor? De äro ju för närvarande organiserade som realskolor, och vi ha här i dag hört framställningar från alla dessa skolors läroverkskollegier, för att nu inte tala om vad stadsfullmäktiges ledamöter i dessa städer hemställt, i vilka framställningar det utan någon meningsskiljaktighet betonades behovet av, att organisationen göres 5-klassig. Vad skall det då vara för mening i att klänga sig fast vid denna dogmatiska anordning, att därför att de av regeringen anses mest lika den kommunala mellanskolan, de också skola på angivet sätt begränsas. Jag kan inte finna annat än, att man därigenom försöker upprätthålla primatet för 4-klassorganisationen i realskolan. Men har man nu verkligen så starkt betonat, att det är meningen, att det skall vara jämställdhet, och det är det som har varit herr Reuterskiölds bärande motiv hela vägen, varför skall inte då herr Reuterskiöld, då han står som triumfator, kunna visa den hänsynen för sina motståndare, att han kan bidra till rimligt beslut på denna punkt, särskilt som man hör från dessa samhällen, att deras önskemål gå i motsatt riktning mot utskottet.

I detta anförande instämde herrar *von Geijer, Hallin, Enhörning, Widell, Karl Johan Ekman, Rooth, Boberg, Elof Andersson, Lindgren, Vrang, Georg Dahl, Jonas Andersson och Sundberg* samt fröken *Hesselgren*.

Herr statsrådet **Almkvist:** Herr talman, mina herrar! Jag har fått den uppfattningen, att denna fråga står i sådant samband med det beslut, som nyss fattades, att ett utbrytande av den här punkten från detta beslut inte gärna kan komma ifråga.

Formuleringen av och det inbördes sammanhanget mellan klämmarna giva åtminstone vissa skäl för en sådan mening. Nu tror jag, att man fäster för stort avseende vid den här punkten, ty de realskolor, som det gäller, kunna, om svårigheter uppstå och framställning ingives till Kungl. Maj:t, erhålla rätt att uppskjuta ombildningen under en tid av högst 5 år. Med de anvisningar, som givits förut för tolkningen av de beslut, som här fattats, torde det inte vara

Ang.
ombildning av
vissa mindre
samskolor.
(Forts.)

*Ang.
ombildning av
vissa mindre
samskolor.
(Forts.)*

omöjligt att, därest även efter denna tid ytterligare uppskov i något fall skulle vara påkallat, riksdagen också skall medgiva sådant efter framställning av Kungl. Maj:t.

Att beträffande dessa små realskolor fatta det beslutet, att de utan vidare skola vara anknutna till den 4-åriga grundskolan, anser jag för min del otillfredsställande, ty då kommer man icke att nå den avsikt, man velat nå, nämligen att underlätta tillträdet till ifrågakvarande realskolor för den omkringliggande landsbygdens barn.

Herr Norling: Herr talman! Jag ber att få tillkännagiva, att beträffande den här punkten har jag starka sympatier för det yrkande, som först framfördes av herr Bergqvist. Jag finner det fullkomligt oomtvistligt, att särskilt beträffande Filipstad men säkerligen också med avseende på en hel del av övriga här ifrågakomna skolor starka skäl tala för en jämkning i den riktning, som här förordats i herr Wallerius' reservation. Efter herr statsrådets yttrande nu skall jag emellertid avstå från att uttryckligen ansluta mig till herr Bergqvists yrkande.

Herr Bergman: Med anledning av vad herr statsrådet yttrade beträffande behovet för den kringliggande landsbygden, ber jag få erinra med avseende på Vadstena, att det finns ej mindre än 3 kommunala mellanskolor i närheten av denna stad, däribland Skänninge kommunala mellanskola, vilken befinner sig på endast 13 kilometers avstånd därifrån. Det kan därför icke vara något starkare behov för landsbygden i denna tätt befolkade trakt med dess goda kommunikationer att få en skola av mellanskoletyp just i Vadstena, där samhället för övrigt allmänt önskar att få en annan typ.

Jag ber alltså att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Dahl, Adolf: Den av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställda anmärkningen, att det formellt inte skulle låta sig göra att, på sätt här föreslagits, bryta ut denna detalj ur utskottets kläm och fatta ett annat beslut här än vad som tidigare proponerats, kan ju i och för sig icke synas så förvånande för dem, som stå utan närmare insikt i frågan och som ha tagit del av utskottets hemställan. Den är verkligen så avfattad, att man nog kan få det intrycket, att en sådan slutledning borde dragas. Det är riktigt, som herr statsrådet anmärker, att de olika delarna av klämman hava så sammanhängande med varandra, att de hava framställts såsom ett oskiljaktigt helt, så att man således inte skulle kunna förändra någon särskild del, sedan man har gått in för beslutet i den första punkten.

Det är emellertid alldeles uppenbarligen omöjligt, att man skall kunna på detta sätt presentera en hemställan för riksdagen, och därför har också saken måst rättas till, som framgår utav föredragningslistan, vilken upptager särskild föredragningspunkt på inledningspunkterna på det sättet, att man skall genom avslag på denna orimliga anordning bereda riksdagen handlingsfrihet beträffande de särskilda punkterna. Riksdagen skall sålunda inte nödgas falla ned i den fälla, som man här med avsikt eller av oförstånd har arrangerat.

Alltså är föredragningslistan nu så upprättad, att den tillrättalägger vad härutinnan brister i utskottets hemställan. Det är således icke riktigt, som statsrådet anmärker, att kammaren skulle vara formellt förhindrad att vidtaga ett utbrytande, en förändring på denna punkt.

Sedan blir det en annan sak, huruvida kammaren kan finna sig övertygad av de skäl, som statsrådet anförde. För min del är det nu inte alls fallet, utan jag

har fortfarande den uppfattningen, att det vore synnerligen befogat, om man ginge dessa kommuners önskemål till mötes.

Ang.
ombildning av
vissa mindre
samskolor.

Jag ber således, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

(Forts.)

Herr **Bergqvist**: Jag vet inte, om jag fattade herr statsrådets och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrande riktigt. Såvitt jag kunde förstå, menade han, att även om nu kammaren bifaller utskottets hemställan på denna punkt, så skulle det finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att göra jämkningar beträffande vissa av dessa skolor. Är det verkligen så, att Kungl. Maj:t kan, om riksdagen fattar ett beslut, göra några jämkningar däri? Jag har haft den uppfattningen, att detta skulle vara uteslutet. Det skulle vara intressant att höra en bestämd förklaring ifrån herr statsrådet, om regeringen verkligen kan mot ett riksdagsbeslut göra jämkningar beträffande skolreformen.

Herr **Reuterskiöld**: Jag tillåter mig svara på den sista frågan från utskottets synpunkt, att det kan Kungl. Maj:t *icke* i denna punkt. Kungl. Maj:t kan icke utan riksdagens samtycke ändra denna anknätningsform men väl enligt utskottsmotiveringen medgiva visst uppskov. Då jag nu likväl förordar bifall till utskottets förslag, så tillåter jag mig erinra därom, att här är fråga om 6-klassiga realskolor. I dessa skulle med första årets början, då reformen genomförts, naturligtvis den första av de sex klasserna försvinna, d. v. s. det blir så, att de, som kommit in, successivt gå upp t. o. m. nuvarande 6:e klassen och då är det ju under alla förhållanden under det första, eventuellt också andra året en klass, som skall gå bort. Det finnes då all möjlighet och all anledning för de av reformen berörda orterna att göra de framställningar, som kunna behövas, i sådan tid, att Kungl. Maj:t hinner taga under övervägande, om Kungl. Maj:t anser, att de lokala synpunkter, som gjorts gällande, väga så pass tungt, att Kungl. Maj:t vill göra framställning till riksdagen, och kommer en sådan framställning från Kungl. Maj:t med hänsynstagande till både de lokala och de allmänna synpunkter det gäller, synes det ej böra vara någon tveksamhet därom, att riksdagen i ty fall bifaller. Men att riksdagen skulle bara på den grund, att kommunala önskemål blivit hastigt och lustigt framställda redan nu, intaga den ståndpunkten, att här skulle göras en annan anknätningsanordning än utskottet har tänkt, det kan jag ej på detta stadium av frågan finna tillrådligt. Jag vill slutligen tillägga, att dessa orter, som få en sådan här anknätning, kunna ju just nu efter sin egen uppfattning vara missnöjda, men det är därför ingalunda säkert, att det kommer att visa sig vid tillämpningen, att detta missnöje håller streck.

Under sådana omständigheter, och då det icke kan anses ligga någon fara i dröjsmål, ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den under behandling varande punkten samt vidare därpå att punkten skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr A. T. A. Wallerius därom anförda reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på punktens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang.
ombildning av
vissa mindre
samskolor.
(Forts.)

Den, som godkänner punkten B. b. 9 av andra särskilda utskottets i utlåtande nr 1 under avdelningen I gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes punkten med den ändring, som förordats i den av herr A. T. A. Wallerius därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Björck* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 62.

Punkterna B. b. 10—24.

Godkändes.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen, att den fortsatta föredragningen av nu ifrågavarande utlåtande skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksräkenskapsverket och dess verksamhet under budgetåret 1927—1928;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för budgetåret 1927—1928 m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående förhållande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län jämte i ämnet väckta motioner.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad, som erhållit uppdrag att som regeringsdelegerad deltaga i den nu stundande arbetskonferensen i Genève, får för detta uppdrags fullföljande vördsamt hemställa om ledighet från riksdagsarbete från och med den 22 maj till riksdagens slut.

Stockholm den 19 maj 1927.

Kerstin Hesselgren.

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av förut inlämnad ansökan om ledighet från riksdags-
görömlen på grund av hjärtsjukdom, enligt ingivet läkarintyg, får jag härmed
vördsamt anhänga om sådan ledighet fr. o. m. den 20 dennes till innevarande
riksdags slut.

Stockholm den 18 maj 1927.

E. Svänsson.

De begärda ledigheterna beviljades.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kamma-
rens sammanträde avslutades kl. 1.22 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.
